

12 AĞUSTOS 1949 TARİHLİ CENEVRE SÖZLEŞMELERİ VE EK PROTOKOLLERİ

YAYINA HAZIRLAYANLAR

Doç. Dr. Melike Batur Yamaner
Doç. Dr. A. Emre Öktem
Ar. Gör. Bleda Kurtdarcan
Ar. Gör. Mehmet C. Uzun

Galatasaray Üniversitesi
Hukuk Fakültesi
Çırağan Caddesi, No:36
Ortaköy 34357 İstanbul

International Committee of the Red Cross
19 Avenue de la Paix
1202 Geneva, Switzerland
T + 41 22 734 60 01 F + 41 22 733 20 57
www.icrc.org

II

Galatasaray Üniversitesi
Hukuk Fakültesi Yayınları : 42

ISBN 978 - 975 -8400 -31 - 7

Baskı - Cilt : Yazın Basın Yayın Matbaacılık Trz.Tic.Ltd.Şti. (Sertifika No: 12028)
Çiftehavuzlar Cd. Maltepe Mh. Prestij İş Merkezi No: 27/806 K:9
Zeytinburnu/İSTANBUL
0212 565 01 22 - 0212 565 02 55
Kapak Tasarım : Gülgonca Çarpık

ÖNSÖZ

Bu çalışma, insancıl hukukun temel belgeleri olan 1949 Cenevre Sözleşmeleri, bunlara Ek 1977 tarihli Protokoller ve 2005 tarihli 3. Protokol ve bunları izleyen bir terminoloji rehberinden oluşmaktadır.

1949 Sözleşmeleri, 12 Ağustos 1949 tarihinde imzalanmış, 21 Ekim 1950 tarihinde yürürlük kazanmıştır. İşbu sözleşmeler Türkiye tarafından 10 Şubat 1954 tarihinde onaylanmıştır. 1977 Protokolleri, 8 Haziran 1977 tarihinde imzalanıp 7 Aralık 1978 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu çalışmanın hazırlandığı Temmuz 2009 itibarıyla Türkiye Cumhuriyeti 1977 Protokollerine taraf değildir.

III. Protokol ise 8 Aralık 2005 tarihinde imzalanmış ve 14 Ocak 2007 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye bu protokolü, kendisinin I. ve II. protokollere taraf olmadığını hatırlatan bir bildirim eşliğinde 7 Aralık 2006 tarihinde imzalamıştır.

1949 Sözleşmeleri, 30 Ocak 1953 tarihli ve 8322 sayılı Resmi Gazete'de ve Düstur'da (3. Tertip, cilt 34, Ankara 1953, s. 183-356) yayınlanan resmi çeviriye sadık kalınarak aktarılmıştır. 1940'ların hukuki-siyasi Türkçesinden bile ağır, eskimiş Osmanlıca terimler içeren bu resmi çevirinin, cümle yapısı ve ifade biçimleri bakımından günümüzde az rastlanan bir ciddiyet ve titizlik sergilediğini de belirtmek gerekir. Çalışmamızın sonuna eklediğimiz terminolojik rehber, esasen bu resmi çeviride yer alan eskimiş terimleri aydınlatmaya ve günümüz okuyucusuna yardımcı olmaya yöneliktir. Rehberde, ilgili sözleşme maddelerine göndermeler yaparak, bazı bulanık kelimelere ilişkin açıklamalarda bulunmayı gerekli gördük.

1977 Protokollerinin ve III. Protokol'ün çevirileri, bu çalışmayı hazırlayan grup tarafından gerçekleştirilmiştir. Çeviride yer alan karmaşık ifadelerin ve muhtemel hataların sorumluluğu da şüphesiz bu gruba aittir. Bununla beraber işaret etmek gerekir ki, 1977 Protokollerinin özgün metinleri son derece karışık ve bulanıktır. Bu problem, 1977 Protokollerinin hazırlık sürecine damgasını vuran siyasi gerilim ve bununla ilişkili olarak, protokol metinlerinin üçüncü dünya devletlerinin "acelesi" içinde benimsemişi ile açıklanabilir. 1949 Sözleşmeleri bakımından nadiren görülen İngilizce-Fransızca metin farklarına 1977 Protokollerinde şaşırtıcı bir sıklıkla

IV

rastlanmakta ve bu iki dildeki ifadeler bazen tamamen farklı, hatta çelişik anlamlara götürebilmektedirler. Bunlardan tespit edebildiklerimiz hakkında dipnotlarda uyarılarda bulunduk.

İnsancıl hukuk, 1990'lara kadar uluslararası hukukun gölgede kalmış ve ihmale uğramış konularından biriydi. Bu dönemde uluslararası ceza mahkemelerinin kuruluşuyla başlayan süreç, insancıl hukuku, uluslararası hukuk disiplini gibi başka bilimsel disiplinlerin ve medyanın da gündemine yerleştirmiştir. Ne var ki, insancıl hukuka yapılan göndermeler çoğu zaman vahim hatalarla doludur. Bu alanın temel metinlerine ulaşmak bir zamanlar neredeyse imkânsızdı, günümüzde ise hâlâ zordur. Bu çalışmanın temel hedefi, gözlemlenen boşluğun doldurulmasına katkıda bulunmaktır.

Maalesef, silahlı çatışmaların tarihi, insanlığın tarihi kadar eskidir ve günümüz ortamında da bu çatışmalar, azalma değil tırmanma eğilimi gösteriyorlar. Yine de bu çalışmanın, bir gün gereksiz bir metne dönüşerek hukuk tarihinin tozlu raflarında unutulmasını ümit etmiyoruz. O gün gelinceye kadar bu çalışmanın, hukukçular, silahlı kuvvetler mensupları, diplomatlar ve siyasetçiler kadar her branştan bilim insanları ve medya mensupları için faydalı olması bizi mutlu edecektir. Aslında sunulan bu metinler, savaşın şiddetini uluslararası hukukun nasıl bir kurallar cendresi içinde kavramaya uğraştığını anlamak isteyen herkesin ilgisini çekebilir.

Çalışmanın hazırlanması ve yayınlanmasında bizden desteklerini esirgemeyen Uluslararası Kızılhaç Komitesi'ne, Komite'nin Ankara temsilcisi Pierre Ryter'e ve hukuk danışmanı Av. Abdullah Kaya'ya, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne ve Beta Yayınevi'ne teşekkür etmeyi zevkli bir borç biliyoruz.

Doç. Dr. Melike Batur Yamaner

Galatasaray Üniversitesi Genel Kamu Hukuku Anabilim Dalı

Doç. Dr. Emre Öktem

Galatasaray Üniversitesi Devletler Umumi Hukuku Anabilim Dalı

Araş.Gör. Bleda R. Kurtdarcan

Galatasaray Üniversitesi Devletler Umumi Hukuku Anabilim Dalı

Araş.Gör. Mehmet C. Uzun

Bahçeşehir Üniversitesi Devletler Umumi Hukuku Anabilim Dalı

İçindekiler

Önsöz	III
Harp Halindeki Silahlı Kuvvetlerin Hasta ve Yaralılarının Vaziyetlerinin Islahı Hakkında Cenevre Sözleşmesi	1
Silahlı Kuvvetlerin Denizdeki Hasta, Yaralı ve Kazazedelerinin Vaziyetlerinin Islahı Hakkında Cenevre Sözleşmesi	25
Harp Esirlerine Yapılacak Mumale ile ilgili Cenevre Sözleşmesi	49
Harp Zamanında Sivillerin Korunmasına ilişkin Cenevre Sözleşmesi	121
Ek Protokol I	179
Ek Protokol I'in ekleri	251
Ek Protokol II	265
Ek Protokol III	277
Terminolojik Rehber	285

HARP HALİNDEKİ SİLÂHLİ KUVVETLERİN HASTA VE YARALILARININ VAZİYETLERİNİN ISLAHI HAKKINDA CENEVRE SÖZLEŞMESİ*

(Cenevre, 12 Ağustos 1949)

Harp halindeki ordularda bulunan yaralı ve hastaların durumlarının ıslahı hakkında 27 Temmuz 1929 Cenevre Sözleşmesini gözden geçirmek için 21 Nisandan 12 Ağustos 1949'a kadar Cenevre'de toplanmış olan Diplomatik Konferansa katılan Hükümetlerin, aşağıda imzaları bulunan, yetkili temsilcileri şu hususlarda mutabık kalmışlardır.

FASIL I

GENEL HÜKÜMLER

Madde 1 - Yüksek Akit Taraflar işbu Sözleşmeye her halikârda riayet etmeyi ve ettirmeyi taahhüt ederler.

Madde 2 - Sulh zamanında yürürlüğe girecek olan hükümleri hariç, işbu Sözleşme harp ilânında yahut iki veya müteaddit Yüksek Akit Taraf arasında çıkabilecek silâhlı anlaşmazlık halinde, harp hali bunlardan biri tarafından tanınmasa dahi uygulanacaktır.

Sözleşme, aynı zamanda, Yüksek Akit Taraflardan birinin topraklarının kısmen veya tamamen işgali halinde, bu işgal hiç bir askerî mukavemetle karşılanmasa dahi uygulanacaktır.

Anlaşmazlık halinde Devletlerden biri işbu Sözleşmeye taraf teşkil etmiyorsa, buna taraf olan Devletler karşılıklı münasebetlerinden Sözleşmeye bağlı kalacaklardır. Bundan başka bu Devletler, taraf

---

* Sözleşme, 21 Ocak 1953 gün ve 6020 sayılı Kanunla onaylanmıştır. R.G.:30 Ocak 1953, Sayı:8322, Düstur:III.Tertip, C.34

olmayan Devletçe Sözleşme hükümleri kabul ve tatbik edildiği takdirde, o Devlete karşı Sözleşme ile bağlı olacaklardır.

Madde 3 - Milletlerarası mahiyette olmayan bir silâhlı anlaşmazlığın Yüksek Akit Taraflardan birinin toprakları üzerinde çıkması halinde, anlaşmazlığa taraf teşkil edenlerden her biri, en az olarak, aşağıdaki hükümleri uygulamakla mükellef olacaktır:

1. Muhasamata doğrudan doğruya iştirak etmeyen kimseler, silâhlarını terkedenler ve hastalık, yaralılık, mevkufluk veya herhangi bir sebeple muharebe dışı kalanlar, ırk, renk, din ve akide, cinsiyet, doğum ve servet veya buna benzer herhangi bir kıstasa dayanan ve aleyhte görülen hiç bir tefrik yapılmadan insanî surette muamele göreceklendir.

Bu sebeple, yukarıda bahis konusu kimselere; aşağıdaki muamelelerin yapılması, nerede ve ne zaman olursa olsun, memnudur ve memnu kalacaktır:

- a) Hayata, vücut bütünlüğüne ve şahsa tecavüz her nevi katil, sakatlanma, vahşice muamele, işkence ve eziyet,
- b) Rehine almak,
- c) Şahısların izzeti nefislerine tecavüz, bilhassa hakaretimiz ve haysiyet kırıcı muameleler,
- d) Medenî milletlerce elzem olarak tanınan adli teminatı hâiz nizami bir mahkeme tarafından önceden bir yargılama olmaksızın verilen mahkûmiyet kararları ile idam cezalarının infazı.

2. Yaralı ve hastalar toplanacak ve tedavi edilecektir.

Milletlerarası Kızılhaç Komitesi gibi tarafsız insani bir teşkilât, anlaşmazlık halinde taraflara hizmetlerini arzedebilecektir.

Anlaşmazlık halindeki taraflar, bundan başka; hususî anlaşmalar yolu ile işbu Sözleşmenin diğer hükümlerinin tamamı veya bir kısmını yürürlüğe getirmeye çalışacaklardır.

Yukardaki hükümlerin uygulanması anlaşmazlık halinde bulunan tarafların hukukî durumları üzerinde bir tesir icra etmeyecektir.

Madde 4 - Tarafsız devletler topraklarına kabul veya enterne edilecek Anlaşmazlık halindeki devletlerin silahlı kuvvetlerine mensup yaralı ve hastalarıyla Sağlık ve Dinî teşkilâtları üyelerine ve bulunacak ölülerine işbu Sözleşmenin hükümlerini kıyas yoluyla uygulayacaklardır.

Madde 5 - İşbu Sözleşme, himaye altında iken düşman eline düşen kimselere, katî şekilde iadelerine kadar, uygulanacaktır.

Madde 6 - 10,15, 23, 28, 31, 36 ve 37 nci maddelerde bilhassa derpiş olunan Anlaşmalara ilâveten, Yüksek Akıd Taraflar, ayrıca halledilmesini münasip görecekları bütün hususlarda, özel Anlaşmalar aktedebileceklerdir. Hiç bir Özel Anlaşma, yaralı ve hastalarla Sağlık ve Dinî Teşkilâtlar Üyelerinin işbu Sözleşme ile tespit olunan durumlarına zarar getiremez ve bunlara Sözleşme ile verilen hakları azaltamaz.

Yukarda bahis konusu edilen veya sonradan aktedilen Anlaşmalarda sarahaten âksine hükümler olmadıkça veya Anlaşmazlıktaki Taraflardan biri veya diğeri tarafından kendileri için daha müsait tedbirler alınmadıkça hastalar ve yaralılar, Sağlık ve Dinî Teşkilât üyeleri bu Anlaşmalardan, Sözleşme hâklarında uygulandığı müddetçe faydalanacaklardır.

Madde 7 - Yaralılar, hastalar ve Sağlık ve Dinî Teşkilât üyeleri işbu Sözleşmenin ve icabında 6 ncı maddenin derpiş ettiği hususî Anlaşmaların kendilerine sağladığı haklardan kısmen veya tamamen hiç bir zaman feragat edemezler.

Madde 8 - İşbu Sözleşme, anlaşmazlık halinde bulunan tarafların menfaatlerini korumakla mükellef hamî devletlerin işbirliği ile ve bunların kontrolü altında uygulanacaktır. Hamî Devletler bu maksatla diplomasi ve konsolosluk memurlarından maada, kendi uyruklarından veya başka tarafsız Devletler uyruklarından delegeler tâyin edebilirler. Bu delegelerin tâyini için nezdinde vazife görecekları devletin muvafakati alınacaktır.

Anlaşmalık halindeki Taraflar hamî Devletin temsilci veya delegelerinin vazifesini mümkün olduğu kadar geniş ölçüde kolaylaştıracaklardır.

Hamî Devletlerin temsilci veya delegeleri işbu Sözleşme ile tayin olunan vazifelerinin hudutlarını hiç bir suretle aşmayacaklar; bilhassa, nezdinde vazife gördükleri Devletin mübrem emniyet zaruretlerini dikkate alacaklardır. Bunların çalışmaları ancak âcil askerî zaruretlerde; istisnâ ve geçici olarak tahdit olunabilir.

Madde 9 - İş bu Sözleşmenin hükümleri, Milletlerarası Kızılhaç Komitesi veya herhangi bir tarafsız teşkilâtın, anlaşmazlık halindeki Tarafların muvafakatiyle yaralı ve hastalar ile Sağlık ve Dinî Teşkilât üyelerini korumak için girişeceği insanî çalışmalara mani değildir.

Madde 10 - Akit Devletler; işbu Sözleşme gereğince hamî devletlere düşen vazifeleri, bunları tarafsızlık ve müessirlik bakımından her türlü teminatı haiz bir teşkilâta tevdi hususunda her zaman anlaşabileceklerdir.

Yaralılar ve hastalar, sağlık ve din personeli üyeleri, herhangi sebeple, hamî bir Devlet veya birinci fıkrada bahis konusu edilen bir teşkilatın himayesinden herhangi bir sebeple faydalanmazlar yahut artık faydalanamaz olurlarsa, bunları elinde bulunduran Devlet anlaşmazlık halindeki Devletler tarafından işbu sözleşme gereğince tayin olunan hamî Devletlere ait vazifeleri deruhte eylemesini tarafsız bir devlet veya böyle bir teşkilâttan talep edecektir.

Bu tarzda bir himaye sağlanamadığı takdirde, zilyed Devlet, işbu sözleşmenin hamî Devletlere yüklediği insanî vazifeleri üzerine alması için Kızılhaç Milletlerarası Komitesi gibi bir insanî teşkilata müracaat edecek veya işbu madde hükümleri mahfuz kalmak kaydıyla, böyle bir teşkilâtın yapacağı hizmet tekliflerini kabul eyleyecektir.

Her tarafsız Devlet veya ilgili Devletçe davet olunan veya yukarıda anılan maksatlarla hizmet teklifinde bulunan teşkilât, işbu Sözleşme ile korunan kimselerin tabi buldukları muharip Devlete karşı mesuliyetlerini müdrük olarak çalışmalı ve vazifesini lâıkiyle ve tarafsızlıkla yapabilecek bir durumda olduğunu ispat için kâfi teminat vermelidir.

Askerî hadiseler ve bilhassa topraklarının tamamı veya mühim bir kısmı işgal edilmiş bulunması dolayısıyla başka bir Devlet veya onun müttetikleri karşısında, geçici olsa dahi, müzakere serbestliği tahdit edilmiş bulunan bir Devletin diğer Devletle akteceği hususî anlaşma yukarıdaki hükümlere aykırı olamaz.

Bu sözleşmede "Hamî devlet" tâbiri, işbu maddenin anlamına göre hamî devletin yerine kaim olan teşekkülleri de ifade etmektedir.

Madde 11 - Himaye olunan kimselerin menfaati icabı olarak saydıkları bütün hallerde ve hassaten işbu Sözleşme hükümlerinin uygulanması veya yorumlanması hususunda muharip taraflar arasında anlaşmazlık halinde, hamî devletler anlaşmazlığın halli için tavassutta bulunacaklardır.

Bu maksatla, hamî Devletlerin her biri, bir tarafın davetiyle veya kendiliğinden, anlaşmazlık halindeki taraflardan temsilcilerinin ve bilhassa yaralı ve hastalara bakmakla mükellef makamların ve sağlık ve din personeli üyelerinin, muhtemelen tarafsız bir toprak-

ta tâyin edilecek münasip bir yerde toplanmalarını teklif edebilir. Anlaşmazlık halindeki taraflar kendilerine bu yolda yapılacak tekliflere cevap vermeye mecbur olacaklardır.

Hami devletler, gerekirse, tarafsız bir devlete mensup veya Kızılhaç Milletlerarası Komitesini temsil eden bir şahsiyetin bu toplantıya katılmasını anlaşmazlık halindeki Tarafların tasvibine sunabilirler.

FASIL II

YARALILAR VE HASTALAR

Madde 12 - Silâhli kuvvetler mensupları ve 13 ncü maddede sayılan diğer şahıslardan yaralı veya hasta olanlar her halikârda saygı görecekler ve korunacaklardır.

Bunlar cinsiyet, ırk, milliyet, din, siyasî akide veya buna benzer herhangi bir kıstasa dayanan aleyhte hiç bir tefriğe tâbi tutulmaksızın, kendilerini elinde bulunduran Devlet tarafından insaniyetle muamele görecekler ve tedavi edileceklerdir. Bunların hayatlarına veya şahıslarına karşı her nevi tecavüz ve bu meyanda öldürülmeleri veya yok edilmeleri, işkenceye mâruz bırakılmaları, üzerlerinde biyolojik tecrübeler yapılması, kasten tıbbî yardımdan veya ihtimamdan mahrum edilmeleri veya bulaşıcı hastalık yahut enfeksiyon tehlikesine bırakılmaları katiyen yasaktır.

Tedavi esnasında ancak tıbbî zaruret sebebiyle sıra hususunda tercih yapılabilir.

Kadınlar, cinsiyetlerinin gerektirdiği bütün hususi ihtimamlarla muamele göreceklerdir.

Muhasima yaralı ve hasta terketmeye mecbur olan bir muharip taraf askeri zaruretlerin müsaadesi nispetinde bunların bakımlarına yardım edecek sağlık personel ve levazımının bir kısmını da onlarla beraber bırakacaktır.

Madde 13 - İşbu Sözleşme aşağıdaki sınıflara mensup yaralı ve hastalara uygulanacaktır:

1. Anlaşmazlık halinde bulunan tarafın silâhli kuvvetleri ile bu kuvvetlere bağlı milis ve gönüllü birliklerinin mensupları,
2. Teşkilâtlı mukavemet hareketleri mensupları da dahil olmak üzere, muharip bir tarafa bağlı olup işgal altında da bulunsa,

kendi topraklarının dışında veya içinde hareket eden diğer milis ve gönüllü birliklerinin mensupları,

Şu kadar ki; teşkilâtlı mukavemet hareketleri de dahil, bu milli veya gönüllü birliklerinin aşağıdaki şartları haiz olmaları gerektir;

- a) Başlarında madunlarından mesul bir şahıs bulunması,
- b) Sabit ve uzaktan seçilir bir ayırt edici alâmete sahip olmaları,
- c) Açıkça silâh taşımaları,
- d) Hareketlerinde harp, kanun ve âdetlerine uymaları.

3. "Zilyed" Devletçe tanınmayan bir hükümet veya makama bağlı olduklarını iddia eden muntazam silahlı kuvvetlerin mensupları,
4. Refakat ettikleri silâhlı kuvvetlerin müsaadesini almış bulunmak şartıyla, askerî uçakların sivil mürettebatı, harp muhabirleri, mütaahhitler, askerinin istirahat esbabını temin ile mükellef çalışma birlik veya hizmetlerinin mensupları gibi, silahlı kuvvetlere doğrudan doğruya mensup olmamakla beraber bu kuvvetlere refakat eden şahıslar,
5. Anlaşmazlık halindeki tarafların Devletler hukukunun sair hükümlerine göre daha müsait muameleden faydalanmıyan ticaret filosu mürettebatı (kaptanlar, pilotlar, çıraklar dahil) ve sivil havacılık mürettebatı mensupları,
6. Açıkça silâh taşımak ve harp kanun ve âdetlerine saygı göstermek şartıyla, muntazam silâhlı kuvvet teşkiline vakit bulamadan düşmanın yaklaşması üzerine istilâ kuvvetleriyle çarpışmak üzere kendiliklerinden silâha sarılan işgal edilmiş bir toprağın halkı.

Madde 14 - Yukardaki madde hükümleri mahfuz kalmak şartıyla, bir muharibin, muhasımı eline düşen hasta ve yaralıları harp esiri sayılacak ve bunlar hakkında Devletler Hukukunun harp esirlerine müteallik kaideleri tatbik olunacaktır.

Madde 15 - Muharip Devletler her zaman ve bilhassa bir müsademedden sonra hasta ve yaralıları aramak, toplamak, yağma ve fena muameleye karşı himaye etmek, ölüleri aramak ve bunların soyulmasını önlemek için, vakit geçirmeden mümkün olan tedbirleri alacaklardır. Ahval ve şeraitin müsait görüldüğü zamanlarda muharebe sa-

hasında bulunan yaralıların kaldırılması, nakli ve mübadelesi için bir mütareke, ateş, kesme veya mevzii anlaşmalar yapılacaktır.

Keza muhasara edilmiş veya çevrilmiş bulunan bir bölgeden yaralı ve hastaların tahliyesi, mübadelesi, bu bölgeye gönderilen sıhhi malzeme ve dinî ve sıhhi personelin geçişi için muharip taraflar aralarında mevzii anlaşmalar akdedeceklerdir.

Madde 16 - Muharipler muhasım taraftan ellerine düşen hasta, yaralı ve ölülerin hüviyetlerini tâyine yarayan bütün malûmatı mümkün olan en kısa bir zamanda tespit edeceklerdir. Bu malûmat mümkün ise aşağıdaki hususları ihtiva edecektir:

- a) Tabi oldukları devletin adı,
- b) Mürettepleri veya sicil numaraları,
- c) Soyadları,
- d) Ad veya adları,
- e) Doğum tarihleri,
- f) Hüviyet cüzdanı veya plâkasında mezkûr diğer malûmat,
- g) Esir düşme veya ölüm tarihi ve yeri,
- h) Yaralara, hastalığa veya ölüm sebeplerine mütedair malûmat.

Yukardaki malûmat mümkün olan en kısa zamanda, harp esirlerine yapılacak muameleye mütedair 22 Ağustos 1949 tarihli Cenevre Sözleşmesinin 122 nci maddesinde derpiş olunan istihbarat bürosuna tebliğ olunacaktır. Bu büro, alınan malumatı, Harp Esirleri Merkez Ajansı ve hami Devlet vasıtasıyla ilgililerin tabi oldukları Devlete bildirecektir.

Anlaşmazlık halindeki taraflar, ölüm ilmühaberlerini veya usulüne uygun olarak tasdikli ölü listelerini tespit ederek yukardaki fıkrada gösterilen yoldan birbirlerine ulaştıracaklardır.

Muharip taraflar, ölülerin üzerinde bulunan çift hüviyet plâkasının yarısını, hakikî veya manevi kıymeti olan bütün eşyayı, paraları, ölülerin aileleri için ehemmiyetli görülen diğer vesikaları, vasiyetnameleri toplayıp aynı büro vasıtasıyla yekdiğerlerine ulaştıracaklardır.

Gerek bu eşya ve gerekse teşhis edilemeyen diğer şeyler mühürlü bir paket içinde ölmüş olan sahibinin hüviyetini tespiti yarayacak tafsilâtı muhtevî bir beyanname ve pakete ait tam bir müfredat cetveliyle birlikte gönderilecektir.

Madde 17 - İhtilâf halindeki taraflar, ölümü tespit ve ölünün hüviyetini tâyin ederek bu hususlarda malûmat verebilmek için, cesetlerin gömülmesinden veya yakılmasından evvel dikkatli bir tıbbî muayeneye tabi olmasına itina edeceklerdir. Ölüler hal ve şartlar müsaade ettiği azami ölçüde münferiden tedfin veya ihrak edileceklerdir.

Çift hüviyet plâkasının yarısı veya plâka tek ise olduğu gibi cesetin üstünde bırakılacaktır.

Cesetler yalnız mücbir sıhhi sebepler veya ölünün mensubu bulunduğu dinin icabatı dolayısıyla ihrak edilebilir.

Yakılma takdirinde, tasdikli ölüm listesi veya ölüm ilmühaberi üzerinde esbabı hakkında meşruhat verilerek zikir olunacaktır.

Anlaşmazlık halinde taraflar bundan başka ölenlerin şerefli surette ve mümkün ise mensup buldukları dinin merasimiyle gömülmesi ve mezarlarına hürmet edilmesi ve bunların mümkün olduğu takdirde milliyetlerine göre bir araya toplatılması ve tekrar bulunabilecek şekilde işaretlenmesi ve bakılması hususlarına dikkat edecekler ve bu maksatla, muhasamatın başında resmî olarak bir mezarlıklar servisi kuracaklardır. Bu servis mezarların yerleri ne olursa olsun cesetlerin tekrar mezardan çıkarılıp teşhis ve icabında memleketlerine sevkedilmelerini sağlayacaktır.

Bu hükümler mezarlıklar servisi tarafından, ilgili memleketin bu hususta alacağı tedbire intizaren muhafaza edilen küller hakkında da tatbik olunacaktır.

Bu servisler ahval ve şerait müsait bulunduğu zaman ve en geç olarak muhasamatın sonunda, 6 ncı maddenin 2 nci fıkrasında mezkûr istihbarat bürosu vasıtasıyla kabirleri tarif eden ve tam yerlerini gösteren listeleri ve medfun bulunan ölümlere ait malumatı aralarında teati eyleyeceklerdir.

Madde 18 - Askerî makam, hasta ve yaralıların kendi murakabesi altında toplanması ve hayırhahlıkla tedavi olunması hususunda halkın merhamet ve gayretine başvuracak ve bu suretle yardımda bulunanları himaye edecek, kendilerine kolaylıklar gösterecektir.

Muhasım taraf bölgeyi veya bunun kontrolünü tekrar eline geçirirse bu şahıslara aynı himaye ve kolaylıkları gösterecektir.

Askerî makam işgal ve istilâ edilen bölgelerde yardım cemiyetlerine ve halka, hangi milletten olursa olsun hasta ve yaralıları toplamak ve derhal tedavi etmek için gereken müsaadeyi verecektir.

Sivil halk bu hasta ve yaralılara hürmet gösterecek ve bunlara hiç bir tecavüzde bulunmayacaktır.

Hiç kimse hasta ve yaralılara ihtimam göstermiş bulunduğunda ötürü tehdide maruz kalmayacak ve mahkûm edilmeyecektir.

İşbu maddehükümleri işgal eden Devleti hasta ve yaralılara karşı sıhhi ve manevî sahada kendisine terettüp eden vecibelerden muaf kılmaz.

FASIL III

SIHHİYE BİRLİKLERİ VE MÜESSESELERİ

Madde 19 - Sağlık servisine bağlı sabit müesseseler ve seyyar sıhhiye birlikleri hiç bir surette tecavüze maruz bırakılmayarak muharipler tarafından hürmet görecektir ve himaye olunacaklardır.

Bu müessese ve birlikler muhasım tarafın eline düşerlerse hasta ve yaralıları için gereken ihtimam ve tedavi esir eden Devlet tarafından sağlanmadıkça işlerine devam edeceklerdir.

Yetkili makamlar; yukarda mezkûr Sıhhi Birlik ve Müesseselerin, mümkün mertebe, askerî hedeflere yapılması muhtemel taarruzlardan tehlikeye düşmeyecek yerlerde bulundurulmalarına dikkat edeceklerdir.

Madde 20 - Denizde bulunan silahlı kuvvetler kazazede, hasta ve yaralıların vaziyetlerinin ıslahına mütedair 22 Ağustos 1949 tarihli Cenevre Sözleşmesiyle himaye edilen hastane gemilerine karadan taarruz yapılmayacaktır.

Madde 21 - Sağlık servisine bağlı seyyar sıhhiye birlik ve müesseseleri ancak insani vazifeleri haricinde düşmana zarar verecek efalde bulunmak maksadiyle kullanıldıkları takdirde himaye edilmeyeceklerdir. Mahaza, bu himaye münasip hallerde mâkul bir mühlet ile yapılan ve neticesiz kalan bir ihtardan sonra kesilecektir.

Madde 22 - Bir sıhhiye birliği ve müessesesini, 19 ncu madde ile temin olunan himayeden mahrum edecek mahiyette görülmeyen hususlar şunlardır:

1. Sıhhiye birlik veya müessesesi personelinin silahlı olması ve silahlarını kendisinin veya hasta ve yaralıları müdafaası için kullanması,

2. Silahlı hastacılar bulunmadığı takdirde, sıhhiye birlik veya müessesesinin bir müfreze nöbetçiler veyahut bir muhafız kıtası tarafından korunması,
3. Sıhhiye birlik veya müessesesinde hasta ve yarahlardan alınmış ve henüz yetkili servise teslim edilmemiş olan mühimmat ve portatif silahların bulunması,
4. Sıhhiye birlik veya müessesesinde buna bağlı olmayan veteriner servisi malzemesi veya personelinin bulunması,
5. Sıhhiye birlik ve müesseseleri veya bunların personeli tarafından yapılan insani hizmetlerin sivil yaralı veya hastalara teşmili.

Madde 23 - Sözleşen taraflar sulh zamanında ve anlaşmazlık halindeki taraflar da muhasamat başladıktan sonra kendi topraklarında ve ihtiyaç varsa, işgal edilen topraklarda hasta ve yaralıları savaşın tesirlerinden vikâye için sağlık mahal ve bölgeleri ihdas edebilecekler ve bu mahal ve bölgeleri, bunların kuruluş ve idaresini sağlamak ve buralarda toplanan kimselere bakmakla mükellef personeli de koruyacak surette teşkilâtlandıracaklardır.

Anlaşmazlığın başında veya anlaşmazlık devam ederken, ilgili taraflar ihdas edecekleri sağlık mahal ve bölgelerinin tanınması için aralarında anlaşmalar yapabileceklerdir.

İlgili taraflar bu maksatla işbu sözleşmeye bağlı anlaşma projesinde derpiş olunan hükümleri zarurî gördükleri takdirde tadil ederek yürürlüğe koyabileceklerdir.

Hami Devletler ve Milletlerarası Kızılhaç Komitesi, sıhhi mahal ve bölgelerin tamamını kolaylaştırmak için tavassutta bulunacaklardır.

FASIL IV

PERSONEL

Madde 24 - Münhasıran hasta ve yaralıların araştırılması, kaldırılması, nakli, tedavisi veya hastalıkların önlenmesi ile vazifelendiren personel, sıhhiye birlik ve müesseseleri idaresi, personeli, silahlı kuvvetlere bağlı imam ve rahipler her zaman ve yerde himaye edilecek ve saygı göreceklerektir.

Madde 25 - İcabında hasta ve yaralıların araştırılması, kaldırılması, nakli veya tedavisi için yardımcı teskereci veya hastabakıcı olarak

kullanılmak üzere hususi surette talim ve terbiye görmüş olan askerler düşmanla temasa geldikleri veya esir düştükleri sırada yukardaki vazifeleri görmekte iseler aynı surette himaye edilecekler ve hürmet göreceklendir.

Madde 26 - Hükümetleri tarafından usulüne göre tanınmış ve yetkilendirilmiş olup, 24 üncü maddede derpiş edilen personelin gördüğü işleri yapacak olan Milli Kızılhaç cemiyetleri ve diğer gönüllü yardım cemiyetleri personeli askeri kanun ve nizamnamelere tabi bulunmak şartıyla 24 üncü maddede zikrolunan personel gibi muamele göreceklendir.

Her Yüksek Akit Taraf; ordularının resmi sağlık servisine, kendi mesuliyeti altında, yardımda bulunacak olan cemiyetlerin isimlerini gerek sulh zamanında, gerekse muhasamat esnasında fakat herhalde bunların fiilen kullanılmasından evvel diğer tarafa tebliğ eyleyecektir.

Madde 27 - Bir bitaraf memlekette tanınan bir cemiyetin sıhhi teşekkülleri ve kendi personeli ile ihtilaf halindeki taraflardan birine yardımda bulunmak için evvel emirde hükümetinin muvafakatini ve ihtilaf halindeki tarafın da müsadesini istihsal eylemesi lazımdır.

Bu personel ve sıhhi teşekküller yardımda buldukları tarafın kontrolü altında çalışacaklardır.

Bitaraf Devlet hususudaki rızasını yardımı kabul eden Devletin hasmına tebliğ eyleyecektir.

Yardıma kabul eden taraf bunu kullanmadan evvel keyfiyeti muhasım tarafa bildirmeye mecburdur.

Bu yardım hiç bir surette ihtilafa müdahale mahiyetinde telakki olunmayacaktır.

Birinci fıkrada zikrolunan personeli teşkil eden kimseler mensup oldukları memleketten ayrılmadan evvel 40 ncı maddede derpiş olunan hüvviyet vesikalarını usulüne göre tedarik etmiş bulunacaklardır.

Yardıma kabul eden taraf bunu kullanmadan evvel keyfiyeti muhasım tarafa bildirmeye mecburdur.

Bu yardım hiç bir surette ihtilâfa müdahale mahiyetinde telâkki olunmayacaktır.

Birinci fıkrada zikrolunan personeli teşkil eden kimseler mensup oldukları memleketten ayrılmada evvel 40 ncı maddede derpiş olunan hüviyet vesikalarını usulüne göre tedarik etmiş bulunacaklardır.

Madde 28 - 24 ve 26 ncı maddelerde tâyin edilen personel muhasım tarafın eline düşerse ancak harp esirlerinin adedi, mânevî ihtiyaçları ve sağlık durumlarının gerektirdiği ölçüde alıkonabilecektir. Bu suretle geri verilmeyen personel mensupları harp esiri sayılmamakla beraber harp esirlerinin göreceği muameleye dair olan 12 Ağustos 1949 tarihli Cenevre Sözleşmesinin bütün hükümlerinden istifade edeceklerdir. Bunlar eline düştükleri Devletin askeri kanun ve nizamnamelerine göre yetkili servislerinin emrinde ve meslekî duygularına uygun olarak tercihan mensup buldukları silahlı kuvvetlerin harp esirlerine karşı tıbbî ve manevî hizmetlerini ifaya devam edecekler ve bu hizmetleri görürken aşağıdaki kolaylıklardan da müstefit olacaklardır:

- a) Kamp dışındaki hastanelerde veya hizmet kıtalarında bulunan harp esirlerini muayyen zamanda ziyaret için kendilerine müsaade verilecektir. Personeli elinde tutan makam, personel mensuplarına, bu ziyaretler için lüzumlu nakil vasıtalarını temin edecektir.
- b) Her kampta, en yüksek rütbede olan en kıdemli askerî tabip, alıkonan sıhhi personelin faaliyetlerine müteallik hususlarda kamp askerî makamlarına karşı sorumlu bulunacaktır.

Bunun için, anlaşmazlık halindeki taraflar muhasamatın başında, sıhhi personellerle 26 ncı maddede mezkûr cemiyetler personeli rütbelerinin mukabilleri hakkında anlaşacaklardır.

Kıdemli tabip ve askeri imam ve rahipler vazifelerine müteallik, işler için yetkili kamp makamlarıyla doğrudan doğruya temasta bulunacaklardır.

Bu makamlar mezkûr işlere müteallik muhaberât için gereken kolaylıkları göstereceklerdir.

- c) Esir düşen sıhhi personel kampın iç disiplinine tabi olmakla beraber tıbbî veya dinî vazifelerine aykırı olan hiç bir işte kullanılmayacaktır.

Muhasamat esnasında, muharip taraflar esir düşen sıhhi personelinin mübadelesi hususunda anlaşacaklar ve bunun şeklini kararlaştıracaklardır.

Yukarıdaki hükümlerden hiç biri sıhhi personeli esir eden Devleti sıhhi ve manevî bakımlardan harp esirleri hakkında kendisine terettüp eden vecibeleri ifadan vâreste kılmaz.

Madde 29 - 25 nci maddede tayin olunan personel düşman eline düşüncce harp esiri sayılacak ve ihtiyaç varsa sıhhi işlerde kullanılacaktır.

Madde 30 - 28 nci madde hükümlerine göre alıkonulması zarurî görülmeyen personel mensupları askerî zaruretler müsaade ettiği ve bir dönüş yolu açıldığı takdirde mensup oldukları memlekete iade olunacaklar; iade olununcaya kadar, harp esiri sayılmamakla beraber, harp esirlerinin göreceği muameleye mütedair 12 Ağustos 1949 tarihli Cenevre Sözleşmesinin bütün hükümlerinden istifade edeceklerdir.

Bunlar muhasım tarafın idaresi altında vazifelerini ifaya devam edecekler ve tercihan mensup oldukları muharip tarafın hasta ve yaralılarına bakmaya memur edileceklerdir.

Hareket ederken kendilerine ait aletleri, menkul kıymetleri ve şahsî eşyayı beraberlerinde götürüleceklerdir.

Madde 31 - 30 ncu maddede muhasım tarafa iadesi derpiş olunan personelin seçilmesi siyasi fikir, din ve ırk nazarı itibara alınmayarak, ilgililerin sağlık durumuna ve esir düşme tarihleri sırasına göre icra olunacaktır.

Anlaşmazlık halindeki taraflar muhasamatın başında hususî anlaşmalarla, esir adedine göre alıkonacak sıhhi personel yüzde nispetini ve bunun kamplara tevziini tespit edebileceklerdir.

Madde 32 - 27 nci maddede tayin olunan şahıslar muhasım tarafın eline düşüncce alıkonmayarak serbest bırakılacaklardır. Hilâfına anlaşma bulunmadıkça, bunlara askeri icapların müsait bulunmasına göre, bir dönüş yolu açılır açılmaz kendi memleketlerine ve olmadığı takdirde hizmetinde bulunmuş oldukları tarafın toprağına avdet etmek için gereken müsaade verilecektir.

Bunlar, iade olununcaya kadar; muhasım tarafın idaresi altında vazifelerini ifaye devam edecekler ve tercihan, hizmetinde bulunmuş oldukları tarafın hasta ve yaralılarına bakmaya memur edileceklerdir. Hareket ederken, kendilerine ait aletleri, menkul kıymetleri, şahsî eşyayı ve mümkün ise nakil vasıtalarını beraberlerinde götürüleceklerdir.

Anlaşmazlık halindeki taraflar bu personeli ellerinde bulundukları zaman bunlara kendi ordularını personeli gibi bakarak aynı lojmanları, tahsisatı ve maaşları temin edeceklerdir.

İlgililere verilecek gıda, normal sağlık durumlarını temin için miktar, kalite ve tenevvü bakımından her vakit kâfi derecede olacaktır.

FASIL V

BİNALAR VE MALZEME

Madde 33 - Silahlı kuvvetlerin, muhasım tarafın eline düşen, seyyar sıhhi birliklerine ait malzeme, hasta ve yaralılara muhassas kalacaktır.

Silahlı kuvvetlerin sabit sıhhi müesseselerine ait binalar, malzeme ve depolar harp hukukuna tabi tutulacak ve fakat hasta ve yaralılar için zarurî oldukları müddetçe ciheti tahsisleri değiştirilemeyecektir. Maahaza, harp halindeki ordular komutanları, âcil askerî zaruretler karşısında, hasta ve yaralıların refahı için zarurî görülen tedbirleri önceden almak şartıyla, mezkûr malzeme, depo ve binaları kullanabileceklerdir.

İşbu madde ile derpiş olunan malzeme ve depolar kasten tahrip olunmayacaktır.

Madde 34 - Sözleşmeden istifade etmesi kabul olunan yardım cemiyetlerine ait menkul ve gayrimenkul mallar şahsı mülkiyet sayılacaktır.

Muhariplere harp kanun ve teamülleriyle tanımış bulunan müsadere hakkı yalnız âcil zaruretler karşısında ve hasta ve yaralıların durumu müemmen olmak şartıyla kullanılacaktır.

FASIL VI

SIHHÎ NAKLİYAT

Madde 35 - Hasta ve yaralı veya sıhhi malzeme nakliyatı seyyar sıhhi birlikler gibi saygı ve himaye görecektir. Bu nakliyat veya taşıtlar muhasım tarafın eline düştüğü takdirde, hasta ve yaralıların durumu muhasım tarafça sağlanmak şartıyla harp kanunlarına tabi tutulacaktır.

Müsadere edilen bütün nakil vasıtaları ve sivil personel Devletler Hukuku umumî kaidelerine tabi tutulacaklardır.

Madde 36 - Sıhhiye uçakları, yani münhasıran hasta ve yaralıların tahliyesinde ve sıhhi personel ve malzemenin nakliyesinde kullanılan uçaklar taarruz hedefi yapılmayacaklar ve ilgili muharipler arasında hususî surette tespit olunan güzergâhları takiben muayyen sa-

atlerde ve yükseklerde uçarlarken muhâripler tarafından saygı göreceklendir.

Bu uçaklar alt, üst ve yan cephelerinde, milli alâmetlerinin yanında 38 nci madde ile derpiş olunan işareti görülecek şekilde taşıyacaklar, muhasamatın başında veya muhasamat esnasında muhâripler arasında anlaşma ile tespit edilmiş olan diğer tanıtma vasıtaları ve işaretlerle mücehhez bulunacaklardır.

Hilâfına anlaşma olmadıkça, düşmanın ülkesi veya işgal ettiği arazi üzerinden uçmak memnudur.

Sıhhiye uçakları iniş için yapılan her ihtara itaat etmek mecburiyetindedirler. Uçak bu suretle indirildiğinde, kontrolden sonra içindekilerle tekrar uçabilecektir.

Düşmanın ülkesine veya işgal ettiği araziye kazaen iniş yapan uçaktaki hasta ve yaralılar uçak mürettebatıyla birlikte harp esiri, sayılacaklardır. Sıhhiye personeli 24 ncü ve mütaakıp maddelen göre muamele görecektir.

Madde 37 - İkinci bent hükümleri mahfuz kalmak şartıyla, anlaşmazlık halindeki tarafların sıhhiye uçakları bitaraf devletlerin ülkeleri üzerinden uçabilecekler, zaruret halinde veya tevakkuf maksadiyle bu devletlerin topraklarına ve karasularına da inebileceklerdir.

Bu uçaklar, toprakları üzerinden uçmak istedikleri bitaraf devletlere bu hususta önceden ihbarda bulunacaklar, karaya veya denize iniş için yapılan her ihtara itaat edeceklerdir.

Sıhhiye uçakları, anlaşmazlık halindeki taraflarla ilgili bitaraf devletler arasında hususî surette kararlaştırılan güzergâhları takiben muayyen saatlerde ve yüksekliklerde uçtukları takdirde taarruza maruz kalmayacaklardır.

Maahaza, bitaraf devletler, sıhhiye uçaklarının, ülkeleri üzerinde uçuş veya inişleri için şerait veya takyidat vazedebileceklerdir. Bu şerait veya takyidat anlaşmazlık halinde bulunan taraflara farksız surette tatbik olunacaktır.

Bir sıhhiye uçağından, mahalli makamların rızasıyla bitaraf bir ülkede karaya indirilen yaralı veya hastalar, bitaraf devletle anlaşmazlık halindeki taraflar arasında hilâfına anlaşma bulunmadıkça, devletler hukukuna göre gerektirdiği takdirde yeniden savaşa katılmalarını teminen, bitaraf devlet tarafından muhafaza edileceklerdir.

Bu takdirde hasta ve yaralıların hastane ve enterneman masrafları mensup buldukları devlet tarafından deruhte olunacaktır.

FASIL VII

ALÂMETİ FARİKA

Madde 38 - İsviçre'ye karşı saygı eseri olmak üzere, federal hükümet millî renklerinin akis ve tebdiliyle teşkil olunan beyaz zemin üzerinde Kızılhaç arma alâmeti, ordulardaki sıhhiye servislerinin işareti ve alâmeti farikası olarak ipka edilmektedir.

Maahaza Kızılhaç yerine alâmeti farika olarak, beyaz zemin üzerinde Kızılay veya Kızılaslan ve Kızılgüneş kullanmakta bulunan memleketlerin bu işaretleri de işbu sözleşme anlamında aynen kabul edilmişlerdir.

Madde 39 - İşbu alâmeti farika, yetkili askerî makamın kontrolü altında olmak üzere, bayrak ve pazibentlerle sıhhiye servisine ait biçimle malzeme üzerinde bulunacaktır.

Madde 40 - 24, 26 ve 27 nci maddelerde derpiş edilmiş olunan personel mensupları sol kollarında, askerî makam tarafından mûta, mühürlü, alâmeti farikayı hâmil ve rutubete karşı mukavim bir pazibent taşıyacaklardır. Bu personel 16 ncı madde ile derpiş olunan hüviyet plâkasından başka üzerinde alâmeti farika bulunan hususî bir hüviyet vesikasını da hâmil olacaktır. Bu vesika rutubete karşı mukavim ve cebe girebilecek ebatta olacaktır. İlgilinin millî lisaniyle tanzim edilecek olan bu vesikada, en az olarak; sicil numarası, rütbesi, doğum tarihi, isim ve soyadı mukayyet bulunacaktır.

Bu vesikada, ilgilinin işbu sözleşmeden hangi sıfatla istifade hakkını haiz bulunduğu tespit olunacaktır.

Hüviyet varakasında ilgilinin fotoğrafından başka imzası veya parmak izleri veya her ikisi bulunacak ve askerî makamın soğuk damgası ile mühürlenmiş olacaktır.

Hüviyet varakası her orduda aynı şekilde olarak ve mümkün olduğu kadar sözleşen devletler ordularında da aynı tipte tanzim kılınacaktır. İtilâf halindeki taraflar işbu sözleşmeye örnek olarak eklenen numuneden mülhem olabilirler. Bu devletler muhasamatın başında kullanacakları hüviyet varakası modelini yekdiğerlerine göndereceklerdir. Her hüviyet varakası mümkün ise, en az iki nüsha olarak tanzim kılınacak, bir nüshası ilgili devletçe muhafaza olunacaktır.

Yukarda mezkûr personel hiç bir surette hüviyet varakasından, alâmetlerinden ve kolundaki pazibendi taşımak hakkından mahrum edilmeyecektir.

Zıyayı halinde hüviyet varakasının ikinci nüshasını istihsal ve işaretlelerin yenisini temin etmek hakkını haiz olacaktır.

Madde 41 - İhtilâf halindeki taraflar, her türlü tecâvüz hareketi ihtimalini önlemek maksadiyle, sıhhî teşkil ve müesseseleri gösteren alâmeti farıkayı askerî icapların müsaadesi nispetinde düşman kara, hava ve deniz kuvvetleri tarafından iyice görülebilecek şekilde koymak için gerekli tedbirleri alacaklardır.

25 nci maddede zikrolunan personel, yalnız sıhhiye hizmetlerini görürken, askerî makam tarafından verilmiş, mühürlü, ortasında alâmeti farika bulunan küçük ebatta beyaz bir pazı bent taşıyacaktır. Bu personelin taşıyacağı askerî hüviyet varakalarında, ilgilinin gördüğü sağlık öğretimi, vazifesinin geçici mahiyeti ve kolunda pazı bent taşımak hakkı tasrih olunacaktır.

Madde 42 - Sözleşme ile alâmeti farika olarak kabul edilen bayrak, yalnız işbu sözleşmenin saygı gösterilmesini âmir bulunduğu sıhhiye teşekkül ve müesseselerine ve ancak askerî makamın muvafakatıyla çekilebilecektir.

Sabit sıhhiye müesseselerinde olduğu gibi seyyar sıhhiye birliklerinde de bunların tabi oldukları muharip tarafın millî bayrağı bulunabilecektir.

Maahaza, düşmanın eline düşen sıhhiye birlikleri yalnız Sözleşme ile kabul edilen bayrağı çekebileceklerdir.

Madde 43 - 27 nci maddede yazılı şartlar dahilinde bir muharip tarafın hizmetinde çalışmasına müsaade olunan bitaraf memleket sıhhiye birlikleri, sözleşme ile kabul edilen bayrak ile birlikte, 42 nci maddede ile kendisine verilen salâhiyeti kullanan muharip tarafın da millî bayrağını çekmeye mecburdurlar.

Salâhiyettar askerî makam tarafından hilâfına emir verilmedikçe bu birlikler muhasım tarafın eline düştükleri takdirde dahi millî bayraklarını her vakit kullanabileceklerdir.

Madde 44 - Beyaz zemin üzerindeki Kızılhaç alâmeti ve “Kızılhaç” yahut “Cenevre Hacı” kelimeleri bu maddenin mütaakip fıkralarında derpiş edilen haller müstesna olmak üzere, gerek harp ve gerek sulh zamanlarında ancak işbu sözleşme ve benzeri meseleleri düzenleyen diğer Milletlerarası Sözleşmelerle korunmuş olan sıhhiye müessesesi ve birlikleriyle personel ve malzemeyi tâyin ve himaye için kullanabilecektir. 38 nci maddenin 2 nci fıkrasında derpiş olunan alâmeti farikaları kullanan memleketler için de aynı hüküm tatbik olunacaktır.

Millî Kızılhaç cemiyetleri ve 26. maddede derpiş olunan diğer cemiyetler Sözleşmeden istifadeyi sağlayan alâmeti farikayı ancak bu fıkraya hükümleri çerçevesi içinde kullanmak hakkını haiz olacaklardır.

Bundan başka, Millî Kızılhaç cemiyetleri (Kızılây, Kızılaslan ile Güneş) Milletlerarası Kızılhaç Konferansında tespit edilen prensiplere uygun olan faaliyetleri için sulh zamanında millî mevzuata tevfikân Kızılhaç işareti ve ismini kullanabileceklerdir.

Bu faaliyetlere harp zamanında devam olunduğu takdirde, alâmeti farika Sözleşme himayesini sağlamaya mâtuf telâkki edilemeyecek surette kullanılacak, küçük ebadda olacak ve pazıbent ve çatı üzerine vazolunmayacaktır.

Milletlerarası Kızılhaç teşekkülleri ve bunların usulüne göre ödevlendirilmiş olan personelleri beyaz zemin üzerindeki Kızılhaç işareti her zaman istimale mezu bulunacaklardır.

Hasta nakliye arabası (ambulans) olarak kullanılan vasıtaların ve sırf hasta veya yaralıların bakımına mahsus imdat mahallerinin yerini işaretlemek için sulh zamanında Kızılhaç (Kızılây, Kızılaslan ile Güneş) Millî cemiyetlerinden birinin hususi müsaadesiyle ve millî mevzuata uygun bulunmak şartıyla Sözleşme alâmeti farikası, istisnai olarak kullanılabilir.

FASIL VIII

SÖZLEŞMENİN UYGULANMASI

Madde 45 - İhtilâf halindeki Taraflar Başkomutanları vasıtasıyla yukarıdaki maddelerin teferruatı icrasıyla derpiş edilmemiş bulunan hususların işbu Sözleşmenin umumî prensiplerine tevfiakat uygulanmasını sağlayacaklardır.

Madde 46 - Sözleşme ile himaye edilen hasta ve yaralılara, personele, malzeme ve binalara karşı misilleme tedbirlerinin alınması memnundur.

Madde 47 - Yüksek Âkid Taraflar sulh ve harp zamanlarında işbu Sözleşme metninin mümkün olduğu kadar en geniş ölçüde yayınlanmasını ve bilhassa Sözleşme prensiplerinin bütün halk tarafından ve hassaten muharip silâhlı kuvvetlerle sağlık ve din personelince bilinmesini sağlamak üzere bu prensiplerin askerî ve mümkün ise sivil öğretim programlarına ithal edilmesini taahhüt ederler.

Madde 48 - Yüksek Akid Taraflar İsviçre Federal Konseyi vasıtasıyla ve

harp esnasında hamî devletlerin delâletiyle işbu Sözleşmenin resmi tercümelerini ve bunun uygulanmasını sağlamak üzere çıkarabilecekleri kanun ve nizamnameleri yekdiğerine ulaştıracaklardır.

FASIL IX

SÖZLEŞME HILAFINA HAREKETLERLE SUIİSTİBALLERİN ZECİR VE MEN'İ

Madde 49 - Yüksek Akid Taraflar aşağıdaki maddede tarif olunan ve işbu Sözleşmeyi vahim surette ihlâl eden bu suçlardan birini irtikâp etmiş veya irtikâp için emir veren kimselere tatbik olunacak cezaî müeyyideleri tespit eylemek üzere gereken kanunî tedbirleri almayı taahhüt ederler.

Her Akid Taraf bu ağır suçlardan birini irtikâptan veya bu hususta emir vermekten sanık kimseleri araştırarak ve bunları tabiyetleri ne olursa olsun kendi mahkemelerine sevkeyleyecektir.

Her Akid Taraf, isterse, kendi mevzuatında derpiş olunan şartlara göre sanıkları, bunların takip edilmesiyle ilgili olan ve aleyhlerinde kâfi delâil elde etmiş bulunan diğeri bir Akid Tarafa yargılanmak üzere teslim edebilecektir.

Her Akid Taraf mütaakıp maddede tarif olunan ağır suçlardan başka işbu Sözleşme hükümlerine aykırı fiil ve hareketleri durdurmak üzere gereken tedbirleri alacaktır.

Sanıklar her hal ve kârda serbest müdafaa ve muhakeme usulleri; teminatından istifade edeceklerdir. Bu teminat harp esirlerinin göreceği muameleye mütedair 12 Ağustos 1949 tarihli Cenevre Sözleşmesinin 105 nci ve mütaakıp maddelerinde derpiş edilenlerden dü olmayacaktır.

Madde 50 - Yukardaki maddede derpiş olunan ağır suçlar Sözleşme ile himaye edilen şahıslara ve mallara karşı irtikâp edilen aşağıdaki fiillerdir:

Taammüden adam öldürme, işkence veya biyolojik tecrübeler dahil gayriinsani muamele, kasdî olarak büyük ıstıraplara sebebiyet vermek veya insan sıhhatini veyahut vücut bütünlüğünü ağır surette haleldar etmek, malların, askerî zaruretlerin mâzur göstermeyeceği hallerde gayri meşru ve indî surette büyük ölçüde tasarrufu ve tahrip olunması,

Madde 51 - Hiç bir Akid Taraf yukardaki maddede derpiş olunan suçlar dolayısıyla kendisine veya diğler bir Akid Tarafa terettüp eden mesuliyetlerden kendisini veya diğler bir Akid Tarafı tebriye edemez.

Madde 52 - Anlaşmazlık halindeki taraflardan birinin talebi üzerine, Sözleşmenin ihlâl olunduğı iddiası hakkında taraflarca tespit olunan usule göre tahkikat yapılacaktır.

Tahkikat usulü hakkında bir anlaşmaya varılmadığı takdirde Taraflar takip edilecek usulü kararlaştıracak olan hakemi seçmek hususunda anlaşacaklardır.

İhlâl fiili tespit edilir edilmez anlaşmazlık halindeki Taraflar ona mümkün olan süratle nihayet verip menine tevessül eyleyeceklerdir.

Madde 53 - “Kızılhaç “ veya “Cenevre Haçı” alâmet veya ünvanıyla bunun, taklidi olan herhangi bir işaret veya unvanın işbu Sözleşme mucibince bunları kullanmak hakkını haiz olanlar hariç olmak üzere, cemiyet ve şirketlerle hususî veya umumî ticaret müesseseleri tarafından kullanılması, bununla takip edilen gaye ve hattâ bunların kabul ve istimal tarihi ne olursa olsun, daima memnu bulunacaktır.

İsviçre Federal renklerinin İsviçre'ye hürmeten berakis edilerek kabul edilmiş olmasından ve İsviçre arması ile Sözleşme alâmeti farikasının birbirine karışabilmesinden dolayı, İsviçre Konfederasyonu armasını veya bunu taklit eden herhangi işaretin gerek bir fabrika veya ticaret markası makamında veya bu markaları teşkil eden unsurlar meyanında ve gerek ticaret dürüstlüğüne mugayir bir maksat tahtında ve gerekse İsviçrelielerin millî hislerini rencide edebilecek şartlar dahilinde hususî şahıslar veya cemiyetler tarafından istimalleri, her zaman menedilecektir.

Bununla beraber, 27 Temmuz 1929 tarihli Cenevre Sözleşmesine dahil bulunmayan Yüksek Akid Taraflar birinci fıkrada mezkûr alâmeti farikaları, unvanları, marka veya işaretleri eskidenberi kullananlara bu Sözleşmenin yürürlüğe girdiğı tarihten itibaren bunları terketmeleri için 3 senelik azamî bir mühlet verebileceklerdir.

Bu mühlet zarfında mezkûr işaretleri kullanmak harp zamanında bu Sözleşme ile himayeyi müstelzim görülemeyecektir.

Bu maddenin birinci fıkrasıyla tespit olunan memnuiyet eskidenberi ihtimal edenlerin müktesep haklarına tesiri olmamak üzere 38 nci maddenin 2 nci fıkrasında derpiş olunan alâmeti farikalara ve unvanlara da şamil bulunacaktır.

Madde 54 - Mevzuata halen kafi bulunmayan Yüksek Akid Taraflar 53 ncü maddede derpiş olunan süistimalleri daima, önlemek, zecir ve menetmek için gereken tedbirleri alacaklardır.

NIHAİ HÜKÜMLER

Madde 55 - İşbu Sözleşme Fransızca ve İngilizce olarak tanzim kılınmıştır. Her iki metin de aynı derecede muteberdir.

İsviçre Federal Konseyi Sözleşmenin Rus ve İspanyol lisanlarına resmî tercümesini sağlayacaktır.

Madde 56 - Bugünkü tarihi taşıyacak olan işbu Sözleşme 21 Nisan 1949'da Cenevre'de toplanan konferansta temsil edilen devletlerle bu konferansta temsil edilmeyip harp halindeki, ordularda hasta ve yaralılar durumlarının ıslahına mütedair, 1864, 1906 veya 1929 tarihli Cenevre Sözleşmelerine katılmış olan devletler namına 12 Şubat 1950 tarihine kadar imza edilebilecektir.

Madde 57 - İşbu Sözleşme mümkün olan süratle tasdik olunacak ve onanma belgeleri "Bern" de İsviçre Hükümetine tevdi olunacaktır.

Her tasdikname tevdiinde bir tutanak tanzim kılınacak ve bunun tasdikli bir örneği, İsviçre Federal Konseyi vasıtasıyla, Sözleşmeyi imzalamış veya buna iltihak etmiş devletlere gönderilecektir.

Madde 58 - İşbu Sözleşme en az iki onama belgesinin tevdiinden altı ay sonra yürürlüğe girecektir.

Bilâhare, her Yüksek Akid Taraf için onama belgesinin tevdiinden altı ay sonra yürürlüğe girecektir.

Madde 59 - İşbu Sözleşme Yüksek Akid Taraflar arasındaki münasebetlerde 22 Ağustos 1864, 6 Temmuz 1906 ve 27 Temmuz 1929 tarihli sözleşmelerin yerine kaim olacaktır.

Madde 60 - Bu Sözleşme yürürlüğe girdiği tarihten itibaren; bunu imzalamamış olan her devletin iltihakına açık bulunacaktır.

Madde 61 - İltihaklar tahriren İsviçre Federal Konseyine tebliğ olunacak ve bunlar tebligat tarihinden altı ay sonra hüküm ve tesir icra edecektir.

İsviçre Federal Konseyi iltihak keyfiyetini Sözleşmeyi imzalamış bulunan devletlere tebliğ eyleyecektir.

Madde 62 - 2 ve 3 ncü maddelerde derpiş olunan vaziyetler anlaşmaz-

lık halindeki taraflarca, muhasamatın veya işgalin başlamasından evvel veya sonra yapılan tasdik ve iltihaklar hakkında derhal hüküm ifade edeceklerdir.

Anlaşmazlık halindeki tarafların tasdik veya iltihaklarına mütedair tebligat İsviçre Federal Konseyine en süratli yoldan yapılacaktır.

Madde 63 - Yüksek Akid Tarafların her biri işbu Sözleşmeyi feshetmek salâhiyetini haiz bulunacaktır. Fesih keyfiyeti yazı ile İsviçre Federal Konseyine tebliğ olunacaktır. Maahaza, ihtilâf halindeki tarafça tebliğ olunan mefsuhiyet sulh akdölununcaya kadar ve her halde işbu Sözleşme ile himaye edilen şahısların tahliye ve anavatanlarına iadesi işleri bitmeden evvel hiç bir hüküm ifade etmeyecektir.

Fesih keyfiyeti yalnız fesheden devlet hakkında muteber sayılacak anlaşmazlık halindeki tarafların, milletler arasında âmme vicdanının icaplarına ve insanlık kanunlarına müstenit teamüllere göre tesbit olunan devletler hukuku prensipleri gereğince yerine getirmek mecburiyetinde buldukları vecibeler üzerinde hiç bir hüküm ve tesir ifade etmeyecektir.

Madde 64 - İsviçre Federal Konseyi işbu Sözleşmeyi Birleşmiş Milletler Kâtipliğine tescil ettirecektir. İsviçre Federal Konseyi işbu Sözleşmeye iltihak ve bunu tasdik veya fetih için kendisine yapılan tebligatı da Birleşmiş Milletler Kâtipliğine bildirecektir.

Yukardaki hususları tasdikân aşağıda imzaları bulunanlar salâhiyetnamelerini tevdi ettikten sonra işbu Sözleşmeyi imzalamışlardır.

12 Ağustos 1949 tarihinde Fransızca ve İngilizce olarak tanzim kılınan bu Sözleşmenin aslı İsviçre Hükümeti arşivinde muhafaza olunacaktır. İsviçre Federal Konseyi işbu Sözleşmeyi imzalayan ve buna iltihak eden devletlere sözleşmenin birer tasdikli örneğini tevdi eyleyecektir.

EK: I

SAĞLIK BÖLGE VE MAHALLERİNE MÜTALLİK ANLAŞMA PROJESİ

Madde 1 - Sağlık bölgeleri yalnız harp halindeki ordularda hasta ve yaralılar durumlarının ıslahına mütedair 12 Ağustos 1949 tarihli Cenevre Sözleşmesinin 23 ncü maddesinde mezkûr şahıslarla bu bölge ve mahallerin teşkilât ve idaresinden sorumlu ve buralarda toplanmış bulunan kimselere bakmakla mükellef personele tahsis olunacaktır.

Bununla beraber, daimî ikametgâhları bu bölgeler dahilinde bulunan kimseler buralarda kalmak hakkına malik olacaklardır.

Madde 2 - Bir sağlık bölgesinde, herhangi bir sıfatla bulunan kimseler bu bölgenin içinde ve dışında askerî harekât veya harp malzemesi istihsalıyla doğrudan doğruya alâkadar olan hiç bir işi göremeyeceklerdir.

Madde 3 - Bir sağlık bölgesi ihdas eden Devlet bu bölgeye girmek veya burada bulunmak hakkını haiz olmayan kimselerin buraya girmelerini menetmek için bütün gerekli tedbirleri alacaktır.

Madde 4 - Sağlık bölgeleri aşağıdaki şartları haiz bulunacaklardır:

- a) Bu bölgeler bunları ihdas eden Devlet tarafından kontrol edilen arazinin küçük bir kısmını teşkil edeceklerdir.
- b) Buralarda oturan halkın sayısı, bunların barındırabilecekleri insan miktarından az olacaktır.
- c) Buralarda herhangi bir askerî hedef ile mühim endüstriyel veya idarî tesisat bulunmayacak ve bunlar bu gibi hedef ve tesisattan uzak olacaklardır.
- d) Sağlık bölgeleri, çok muhtemel olarak harbin sevk ve idaresi için ehemmiyeti haiz olacak yerlerde ihdas olunmayacaktır.

Madde 5 - Sağlık bölgeleri aşağıdaki şartlara tabi tutulacaklardır:

- a) Bunların muvasala yolları ve nakil vasıtaları askerî malzeme ve personelin yer değiştirmelerinde transit olarak dahi kullanılmayacaklardır.
- b) Bunlar hiç bir suretle askerce müdafaa edilmeyeceklerdir.

Madde 6 - Sağlık bölgelerinin hudut ve binalarına Kızılhaç (Kızılay, Kızılaslan ile Güneş) konulacaktır. Bunlar gece hususi bir ziya tertibatıyla işaretlendirilebileceklerdir.

Madde 7 - Sulh zamanında veya muhasamatın başında her devlet kontrolü altında bulunan topraklarda tesis edilen sağlık bölgelerinin listesini bütün Akid Devletre ulaştıracak ve savaş esnasında ihdas edilecek her yeni sağlık bölgesini de Akid Devletlere bildirecektir.

Sağlık bölgesi muhasam tarafa tebliğ edilir edilmez resmen kurulmuş sayılacaktır.

Şayet muhasım taraf, bölgenin ihdasında, işbu Sözleşme ile derpiş olunan şartlardan birinin yerine getirilmediğini görürse bu bölgeyi

kabul etmeyeceği hakkında ilgili tarafa acele tebligatta bulunacak veyahut bölgenin tanınmasını 8 nci maddede derpiş olunan kontrolün tesisine talik edebilecektir.

Madde 8 - Muhasım tarafça ihdas edilen bir veya birkaç sağık bölgesini tanımış olan devlet bu bölgelerin, işbu Sözleşme ile derpiş olunan şartları haiz olup olmadıklarını tespit zımnında, bunların bir veya birçok hususi komisyonlar tarafından kontrol edilmelerini talep etmek hakkına malik bulunacaktır.

Bu maksatla hususi komisyon üyeleri muhtelif sağık bölgelerine her zaman serbestçe girebilecekler ve hatta buralarda daimi surette oturabileceklerdir.

Bu üyelere kontrol vazifelerini görebilmeleri için kolaylıklar gösterilecektir.

Madde 9 - Hususî komisyon üyeleri işbu Sözleşme hükümlerine aykırı fiiller müşahede ederlerse keyfiyetten bölgenin tabi bulunduğu devleti derhal haberdar ederek bunun önlenmesi için azamî 5 günlük bir mühlet tayin edecekler ve bu hususta bölgeyi tanınmış bulunan devlete de malûmat vereceklerdir.

Eğer verilen mühletin hitamında, bölgenin tabi bulunduğu devlet kendisine yapılan ihtar üzerine gereken işleme tevessül etmemiş bulunuyorsa, muhasım taraf bu bölge hakkında Sözleşme ile bağılı bulunmadığını beyan edebilecektir.

Madde 10 - Bir veya birkaç sağık bölge ve mahallî ihdas eden devletle kendilerine tebligatta bulunulmuş olan muhasım taraflar 8 ve 9 ncu maddelerde mezkûr hususî komisyonlara dahil olabilecek kimseleri tayin edecek veya bitaraf tarafından tayin ettireceklerdir.

Madde 11 - Sağık bölgeleri hiç bir suretle taarruza uğramayacak, ihtilâfa dahil Taraflarca her zaman himaye edilecekler ve saygı göreceklendir.

Madde 12 - Bir arazi işgal edildiği takdirde orada bulunan sağık bölgelerine saygı göstermiye devam olunacak ve bunlar olduğu gibi kullanılacaktır.

Bununla beraber işgal eden devlet bu bölgelerde toplanmış olan kimselerin durumu sağılamak şartıyla bölgelerin ciheti tahsisini değiştirebilecektir.

Madde 13 - İşbu Anlaşma devletler tarafından sağık bölgelerinin yerini tutmak üzere ayrılan mahallere de tatbik olunacaktır.

**SİLÂHLİ KUVVETLERİN DENİZDEKİ HASTA, YARALI VE
KAZAZEDELERİNİN VAZİYETLERİNİN ISLAHI
HAKKINDA CENEVRE SÖZLEŞMESİ***

(Cenevre, 12 Ağustos 1949)

1906 Cenevre Sözleşmesi prensiplerinin deniz harbine intibak ettirilmesi zımında 18 Ekim 1907 tarihli X ncu La Haye Sözleşmesinin yeniden gözden geçirilmesi maksadiyle 21 Nisandan 12 Ağustos 1949'a kadar Cenevre'de toplanmış olan siyasî konferansta temsil edilen hükümetlerin aşağıda imzaları bulunan murahhasları, âtideki hususları kararlaştırmışlardır:

**FASIL I
UMUMÎ HÜKÜMLER**

Madde 1 - Yüksek Akid Taraflar, işbu Sözleşmeye bilcümle hallerde riayet etmeyi ve ettirmeyi taahhüt ederler.

Madde 2 - Sulh zamanından itibaren meriyete girmesi icabeden hükümlerden maada, işbu Sözleşme, iki veya daha ziyade Yüksek Akid Taraflar arasında, harp hali bunlardan biri tarafından kabul edilme-se dahi, ilân edilmiş harp veya sair herhangi bir silâhlı ihtilâf zuhuru halinde tatbik olunacaktır.

Sözleşme, Yüksek bir Akit Taraf topraklarının bütünü veya bir kısmı işgal edildiği bilûmum hallerde, bu işgal hiç bir askeri mukavemetle karşılaşmasa dahi tatbik olunacaktır.

İhtilâf halinde bulunan devletlerden biri işbu Sözleşmeye taraf olarak dahil değilse, sözleşmeye taraf olarak dahil bulunan devletler

---

* Sözleşme, 21 Ocak 1953 gün ve 6020 sayılı Kanunla onaylanmıştır. R.G.:30 Ocak 1953, Sayı:8322, Düstur:III.Tertip, C.34

karşılıklı münasebetlerinde yine Sözleşme ile bağlı olacaklardır. Bundan maada, bir devlet Sözleşmesinin hükümlerini kabul ve tatbik ederse, bu devlete karşı Sözleşme hükümleriyle bağlı olacaktır.

Madde 3 - Beynelmilel bir mahiyet arzetmeyen ve Yüksek Akid Taraflardan birinin ülkesinde zuhur eden silâhlı bir ihtilâf halinde, ihtilâfa karışan tarafların her biri en az aşağıdaki hükümleri tatbik ile mükellef olacaktır:

1. Silâhlarını terkeden silâhlı kuvvetler mensuplarıyla hastalık, yaralanma, mevkufiyet dolayısıyla veya sair herhangi bir sebeple harp dışı edilmiş bulunan şahıslar da dahil olmak üzere muhasamata doğrudan doğruya iştirak etmeyen şahıslara ırk, renk, din veya âkideye, cinsiyet nesep veya servete veya bunlara mümasil herhangi diğer bir kıstasa dayanan aleyhte bir tefrik gözetilmeksizin bilûmum hallerde insanca muamele edilecektir.

Bu maksatla, yukarıda zikredilen şahıslara karşı her zaman ve her yerde:

- a) Cana veya vücut bütünlüğüne hânel getiren taaddiler, ezcümle bütün vekilleriyle katil, sakatlamalar, zalimane muameleler; işkence ve tâzipler,
- b) Rehineler alınması,
- c) Şahısların vakarına, taaddiler, ezcümle haysiyet kırıcı ve tezlil edici muameleler,
- d) Usulü dairesinde teşkil edilmiş ve medenî milletlerce elzem olarak kabul edilmiş bulunan adli teminatı haiz bir mahkemece evvel emirde bir hükümdar edilmeden mahkûmiyet kararları verilmesi ve bunların icra ve infazı,

Memnudur ve memnu kalacaktır.

2. Yaralılar, hastalar ve deniz kazazedeleri toplanacak ve tedavi altına alınacaktır.

Beynelmilel Kızılhaç, Komitesi gibi beynelmilel insanî bir teşekkül, ihtilâfa dair taraflara hizmetlerini arz ve teklif edebilecektir.

Diğer cihetten, ihtilâfa dahil taraflar işbu Sözleşmedeki diğer hükümlerin tamamını veya bir kısmını hususî anlaşmalar yoluyla meriyet mevkiine koymaya gayret edeceklerdir.

Yukarki hükümlerin tatbiki keyfiyeti, ihtilâfa dahil tarafların hukukî hallerine tesir etmeyecektir.

Madde 4 - İhtilâfa dahil tarafların kara ve deniz kuvvetleri arasında harp harekâtı olması halinde, işbu Sözleşmeye hükümleri ancak gemilere bindirilmiş kuvvetler hakkında tatbik olunacaktır.

Karaya çıkarılmış kuvvetler, sefer halinde bulunan silâhlı kuvvetler arasındaki yaralılarla hastaların vaziyetini islahâ mütedair 12 Ağustos 1949 tarihli Cenevre Sözleşmesinin hükümlerine derhal tabi olacaklardır.

Madde 5 - Bitaraf devletler işbu Sözleşmenin hükümlerini, ihtilâfa dair tarafların silâhlı kuvvetlerine mensup olup ülkelerine kabul ederek göz altında tutacakları yaralılar, hastalar, deniz kazazedeleri, sıhhiye memurlarıyla dinî memurlar ve bulunup toplanan ölümler hakkında müşâbehet yoluyla tatbik edeceklerdir.

Madde 6 - 10, 18, 31, 38, 39, 40, 43, ve 53 ncü maddelerden maada, Yüksek Akid Taraflar, ayrıca bir hükmü bağlanılmasını uygun, görecekları her meseleye dair hususî anlaşmalar akdedebileceklerdir. Hiç bir hususi anlaşma, yaralılar, hastalar ve deniz kazazedelerinin, ne de sıhhiye memurlarıyla din memurların işbu Anlaşma ile tanzim edilmiş bulunan vaziyetlerine hâle getiremeyeceği gibi, Sözleşmenin bunlara bahşettiği hakları tahdit edemeyecektir.

Yaralılar, hasta ve deniz kazazedeleriyle sıhhiye memurları ve dinî memurlar, haklarında Sözleşme kabili tatbik kaldığı müddetçe ve mezkûr anlaşmalarda veya müteakıp anlaşmalarda hilâfına sarih hükümler olmadıkça veyahut ihtilâfa dahil taraflardan biri veya diğeri tarafından haklarında daha müsaadekâr tedbirler alınmadıkça, bu anlaşmalardan istifadeye devam edeceklerdir.

Madde 7 - Yaralılar, hastalar, deniz kazazedeleri, sıhhiye memurlarıyla dinî memurlar, işbu Sözleşmenin ve icabı halinde bundan evvelki maddede zikri, geçen hususî anlaşmaların kendilerine temin ettiği hakların bir kısmından veya tamamından hiç bir halde feragat edemeyeceklerdir.

Madde 8 - İşbu Sözleşme, ihtilâfa dahil tarafların menfaatlerini korumakla muvazzaf hami devletlerin işbirliğiyle ve murakabesi altında tatbik olunacaktır. Bu maksatla, hami devletler, siyasî ve konsolosluk memurlarından başka kendi tebaaları veya sair bitaraf devletlerin tebaaları arasından murahhaslar tâyin edebileceklerdir. Bu murahhaslar, nezdinde, vazife görecekları devletin tasvibine arz olunacaklardır.

İhtilâfa dahil taraflar, hamî devletler mümessil veya murahhaslarının vazifesini en geniş ölçüde kolaylaştıracaklardır.

Hamî devletler mümessil veya murahhasları işbu Sözleşme ile çizilmiş vazifelerinin hududu hiç bir veçhile tecavüz edemeyeceklerdir; bunlar, ezcümle nezdinde vazifelerini ifa ettikleri devletin mübrem emniyet icaplarına riayet edeceklerdir. Faaliyetlerinin ancak mübrem askeri zaruretler mülâhazasıyla, istisnaen ve muvakkaten tahdidî tecviz edilebilecektir.

Madde 9 - İşbu Sözleşme hükümleri, gerek Beynelmilel Kızılhaç Komitesinin, gerek sair herhangi bitaraf insaniyetperver bir teşekkülün, ihtilâfa dahil alâkalı tarafların muvafakati lâhik olmak şartıyla yaralıların hastaların, deniz kazazedelerinin ve sıhhiye memurlarıyla dinî memurların himayesi için ve bunlara yapılacak yardım zımında girişecekleri insanî, faaliyetlere mani değildir.

Madde 10 - Yüksek Akid Taraflar, hamî devletlere işbu Sözleşme mucibince terettüp eden vazifelerin bitaraflık ve müessir faaliyet bakımından her türlü teminatı arzeden bir teşekküle tevdi hususunda her zaman anlaşabileceklerdir.

Şayet bazı yaralılar, hastalar ve deniz kazazedeleri veya sıhhiye memurlarıyla dinî memurlar, hamî bir devletin veya birinci fıkra mucibince tâyin edilmiş bir teşekkülün faaliyetinden herhangi bir sebeple istifade etmezler veya artık istifade edemez olurlarsa, bunları elinde tutan devlet ya bitaraf bir devletten, yahut bu gibi bir teşekkülden, ihtilâfa dahil devletlerce gösterilen hamî devletlere işbu Sözleşme mucibince terettüp eden vazifeleri deruhte etmelerini isteyecektir.

Bu suretle bir himaye temin edilmeyecek olursa, zikri geçen şahısları elinde tutan devlet, Beynelmilel Kızılhaç Komitesi gibi insaniyetperver bir teşekkülden işbu sözleşme ile hamî devletlere tevcih edilen insanî vazifeleri deruhte etmesini istemekle veyahut işbu madde hükümleri mahfuz kalmak kaydıyla, bu gibi bir teşekkülce arzedilecek hizmetleri kabul etmekle mükellef olacaktır.

Bu maksatla alâkalı devlet tarafından davet olunan veya hizmetlerini teklif eden her bitaraf devlet veya teşekkül, faaliyeti sırasında, ihtilâfa dahil olup işbu Sözleşmenin himaye ettiği şahısların tabi buldukları, tarafa karşı mesuliyetini müdrük olarak kalmakla ve mevzu bahis vazifeleri deruhte ve bitaraflık dairesinde ifa etmek hususunda kâfi teminatı vermekle mükellef olacaktır.

Askerî hadiseler dolayısıyla ve ezcümle ülkesinin tamamı veya mü-

him bir kısmı işgal edilmiş bulunması halinde diğer devletlere veya müttefiklerine karşı birisinin müzakere serbestisi velev muvakkat olarak mahdud bulunan devletler arasında hususî anlaşma yoluyla yukarıki hükümlerden inhiraf edilemeyecektir.

İşbu Sözleşmede hamî devlet bahsi geçtikçe, bu tâbirden işbu maddeye göre o devletin yerine kaim olan teşekkül de kasdolunur.

Madde 11 - Himaye edilen şahısların menfaatleri bakımından fayda mülahaza ettikleri bütün hallerde ve eczümle işbu Sözleşme hükümlerinin tatbik veya tefsiri hususunda ihtilâfa dahil devletlerin anlaşmaması halinde, ihtilâfın halli gayesiyle hamî devletler tavassut ve delâlet edeceklerdir.

Bu maksatla hamî devletlerden her biri, taraflardan birinin daveti üzerine, veyahut kendi teşebbüsü ile, ihtilâfa dahil taraflara, mümessillerinin ve bilhassa yaralıların, hastaların, deniz kazazedelerinin, sıhhiye memurlarıyla dinî memurların mukadderatından mesul makamların ledelicap münasip görülecek bitaraf bir ülkede toplanmalarını teklif edebileceklerdir. İhtilâfa dahil taraflar, bu maksatla, kendilerine vâki olacak teklifleri terviç etmekle mükellef olacaklardır. İcabı halinde hamî devletler, ihtilâfa dahil taraflara, bu toplantıya davet edilmek üzere bitaraf bir devlete mensup bir şahsiyeti veyahut Beynelmîl Kızılhaç Komitesince gösterilecek bir şahsiyeti, ihtilâfa dahil tarafların tasvibine arzedeceklerdir.

FASIL II

YARALILAR, HASTALAR VE DENİZ KAZAZEDELERİ

Madde 12 - Denizde bulunacak silahlı kuvvetler mensuplarıyla bundan sonraki maddede yazılı sair kimselerden yaralanacak, hastalananak veya deniz kazasına uğrayacak olanlar, bütün hallerde hürmet ve himâyeye mazhar olacaklardır; şöyleki, deniz kazası tabiri, denize mecburî iniş yapılması ve denize düşme dahil olmak üzere vukubulduğu ahval ve şeraite bakılmaksızın bilcümle deniz kazalarına, şâmil olacaktır.

İhtilâfa dahil olup bu kimseleri elinde tutan tarafça, kendilerine cinsiyet, ırk, milliyet, din, siyasî içtihatlar veya bunlara mümasil herhangi bir kıstasa dayanan, aleyhte bir tefrik gözetilmeksizin insanîyet dairesinde muamele edilecek ve bakılacaktır. Canlarına ve şahıslarına her türlü kasıt ve bu cümleden olarak katil veya ifna edilmeleri, kendilerine işkence yapılması, üzerinde biyolojik tecrü-

beler icrası, tıbbî yardımdan ve tedaviden kasten mahrum bırakılmaları veya bilhassa ihdas edilmiş hastalıkların sirayetine ve intana maruz bırakılmaları katiben memnudur.

Tedavinin sırasında ancak tıbbî müstaceliyet sebepleriyle bir rüçhan yapılmasına caiz olur.

Kadınlar, cinsiyetlerinin icabettirdiği bütün saygılarla muamele göreceklendir.

Madde 13 - İşbu Sözleşme, aşağıda yazılı zümrelere dahil deniz kazazedeleri, yaralılar ve hastalar hakkında tatbik olunacaktır:

1. İhtilâfa dahil bir Tarafın silâhlı kuvvetleri mensuplarıyla bu silâhlı kuvvetlere dahil milislerin ve gönüllü birliklerinin mensupları.
2. Teşkilât mukavemet hareketlerine iştirak edenler de dahil olmak üzere, ihtilâfa dahil bir tarafa mensup olup, kendi ülkeleri işgal altında olsa dahi o ülkenin dışında veya içinde faaliyette bulunan diğer milis mensuplarıyla gönüllü birliklerin mensupları; şu kadar ki, mezkûr teşkilâtlı mukavemet de dahil olmak üzere bu milislerin veya gönüllü birliklerinin aşağıdaki şartları haiz bulunmaları lâzımdır:
  - a) Başlarında, madunlarından mesul bir şahıs bulunması;
  - b) Sabit ve uzaktan seçilebilir bir alâmetleri bulunması;
  - c) Açıkça silâh taşımaları;
  - d) Hareketlerinde, harp kanunlarıyla aletlerine riayet etmeleri.
3. Kendilerini hükmünde tutan devletçe tanınmamış bir hükümet veya idareye tabiiyet iddiasında bulunan muntazam silâhlı kuvvetler mensupları,
4. Refakat ettikleri silâhlı kuvvetlerin müsaadesini almış bulunmak şartıyla, askerî, uçakların sivil mürettebatı, harp muhabirleri, müteahhitler, askerin esbabı istirahatını temine memur çalışma birlik veya hizmetlerinin mensupları gibi, silâhlı kuvvetlere doğrudan doğruya dahil olmamakla beraber bu kuvvetlere refakat eden şahıslar,
5. Kumandanlar, pilotlar ve namzetler dahil olmak üzere, ihtilâfa dahil tarafların devletler hukukunun sair hükümlerine göre daha müsaadekâr bir muameleden istifade etmeyen deniz filoları mürettebatı ile sivil havacılık mürettebatı mensupları,

6. Açıkça silâh taşımak ve harp kanunlarıyla adetlerine riayet etmek kaydıyla, düşmanın yaklaşması üzerine muntazam silâhlı kuvvetler halinde teşekküle vakit bulamadan istilâ kuvvetleriyle mücadele etmek üzere kendiliklerinden silâha sarılan işgal edilmemiş bir ülkenin ahalisi.

Madde 14 - Muharip bir tarafın her harp gemisi, yaralıların ve hastaların sıhhi halleri bunların teslimine müsait olmak ve harp gemisinde bunların kâfi derecede tedavilerini temin edecek tesisat bulunmak kaydıyla, tabiiyetleri ne olursa olsun gerek askerî hastane gemilerinde, yardım cemiyetleri veya eşhasa ait hastane gemilerinde, gerek ticaret gemilerinde, yatlarda ve deniz nakil vasıtalarında bulunan yaralıların, hastaların ve deniz kazazedelerinin teslimini isteyebileceklerdir.

Madde 15 - Bitaraf bir harp gemisine veya bitaraf bir askerî uçağa yaralılar, hastalar veya deniz kazazedeleri alınması halinde, devletler hukuku bunu amir bulunmakta ise bunların yeniden harp hareketlerine iştirak ettirilmemeleri esbabı istikmal edilecektir.

Madde 16 - 12 nci maddenin hükümleri mahfuz kalmak kaydıyla, bir muharibin hasım eline düşen yaralıları, hastaları ve deniz kazazedeleri harp esiri olacaklar ve haklarında devletler hukukunun harp esirlerine mütedair kaideleri tatbik olunacaktır. Bunların ahval ve şeraite göre muhafaza mı, memleketin bir limanına, bitaraf bir limana mı ve hatta hasmın bir limanına sevklerini lâzım geleceğine karar vermek onları ele geçirene terettüp edecektir. Bu son halde, bu suretle memleketlerine iade edilen harp esirleri harbin devamınca hizmet edemeyeceklerdir.

Madde 17 - Mahallî idarenin muvafakatiyle bitaraf bir limana çıkarılacak olan yaralılar, hastalar veya deniz kazazedeleri, bitaraf devletler muharip devletler arasında hilâfına bir anlaşma olmadıkça bitaraf devlet tarafından, devletler hukuku icabatından olduğu takdirde yeniden harp hareketlerine iştirak edemeyecekleri bir surette muhafaza olunacaklardır.

Hastane ve enternöman masrafları, yaralıların, hastaların veya deniz kazazedelerinin mensup oldukları devlete ait olacaktır.

Madde 18 - Her muharebeden sonra, ihtilâfa dahil taraflar deniz kazazedelerinin, yaralıların v.s hastaların aranılıp toplatılmaları, yağmaya ve kötü muamelelere karşı korunmaları, onlara lüzumlu tedavinin temini, ölümlerin araştırılması ve soyulmalarının önlenmesi için mümkün olan bütün tedbirleri gecikmeden alacaklardır.

Ahval buna imkân verdiği her zaman, ihtilâfa dahil taraflar muhasaraya veya çember içine alınmış bulunan bir bölgedeki yaralılarla, hastaların deniz yolundan tahliyeleri ve sıhhiye memurlarıyla dinî memurların ve sıhhi levazımın mezkûr bölgeye imrarı için mahallî anlaşmalar akdedeceklerdir.

Madde 19 - İhtilâfa dahil taraflar, hasım taraftan ellerine düşen deniz kazazelerinin, yaralıların, hastaların ve ölülerin teşhisine elverecek biçimle unsurları en kısa zamanda tescil ile mükellef olacaklardır. Bu malûmat, mümkünse aşağıdaki hususları ihtiva edecektir:

- a) Tabi buldukları devletin adı;
- b) Mürettepleri veya sicil numaraları;
- c) Soyadları;
- d) Küçük isim veya isimleri;
- e) Doğum tarihleri;
- f) Hüviyet kartında veya plâkasında yazılı sair malumat;
- g) Esir alındıkları veya öldükleri tarih ve mahal;
- h) Yaralara, hastalığa veya ölüm sebebine mütedair malûmat.

Yukarda zikredilen malûmat, harp esirlerine yapılacak muameleye mütedair 12 Ağustos 1949 tarihli Cenevre Sözleşmesinin 122 nci maddesinde derpiş edilen istihbarat bürosuna mümkün olan en kısa zamanda yollanacak ve mezkûr büro, hami devlet harp esirleri merkez ajansı vazitesiyle bu harp esirlerinin tabi buldukları devlete bildirilecektir.

İhtilâfa dahil taraflar, ölüm ilmuhaberlerini veya usulen tasdik edilmiş ölü listelerini tespit ederek, bundan evvelki bentte gösterilen yoldan birbirlerine bildireceklerdir. İhtilâfa dahil taraflar, çift hüviyet plâkasının yarısını, yahut tek ise plâkasının kendisini, vasiyetnameleri, ölümlerin ailesi bakımından ehemmiyeti bulunan sair vesikaları, paraları ve alelûmum ölümlerin üstünde bulunup haddizatında kıymetli olan veya hissi bakımdan kıymet arzeden bütün eşyayı toplayacaklar, yine aynı büro delâletiyle birbirlerine göndereceklerdir. Gerek bu eşya, gerek teşhis edilemeyen eşya, sahipleri olan müteveffanın hüviyetini tespit için lüzumlu bütün tefsilâtı muhtevî bir beyanname ile paketin tam bir müfredat cetveli tefrik edilerek, mühürlü bir paket içinde yollanacaktır.

Madde 20 - İhtilâfa dahil taraflar, ahval ve şeraitin verdiği bütün imkân

nispetinde ölümlerin denize ilka edilmelerinden evvel, ölümün tespiti, hüviyetin tayini ve bu hususta malumat verilebilmesi için cesetlerin dikkatle ve kabilsen tıbbî muayeneden geçirilmesini temin edeceklerdir. Şayet çift bir hüviyet plâkası kullanılmış bulunuyorsa, bu plâkanın yarısı ceset üzerinde kalacaktır.

Ölümlerin karaya çıkarılmış olması halinde, seferdeki silahlı kuvvetlere mensup yaralılarla, hastaların halini ıslaha matuf 12 Ağustos 1949 tarihli Cenevre Sözleşmesinin hükümleri tatbik olunacaktır.

Madde 21 - İhtilâfa dahil taraflar, gerek yaralıların, hastaların ve deniz kazazedelerinin gemilere kabul edilerek tedavileri, gerek ölümlerin toplatılması için, bitaraf ticaret gemileri, yatlar ve deniz nakil vasıtaları süvarilerinin hamiyet ve merhametlerine müracaat edebileceklerdir.

Gerek bu davete icabet edecek, gerek yaralıları, hastaları ve deniz kazazedelerini kendiliklerinden toplayacak olan her nevi gemiler, bu yardım işinin ifası için hususî bir himayeye ve kolaylıklara mazhar olacaklardır.

Bu gemiler, bu yolda bir nakil sebebiyle hiç bir veçhile zaptedilemeyeceklerdir; ancak, kendilerine hilâfına vaatlerde bulunulmadıkça, bitarafılığı ihlâl mahiyetindeki hareketlerinden dolayı zaptedilmeleri mümkün kalacaktır.

FASIL III

HASTANE GEMİLERİ

Madde 22 - Askerî hastane gemilerine, yani, bilhassa ve münhasıran yaralılarına, hastalara ve deniz kazazedelerine yardımda bulunmak ve bunları tedavi etmek maksadiyle inşa veya teçhiz edilmiş olan gemilere hiç bir halikârda taarruz olunamayacağı gibi, bunlar müsadere de edilemeyecektir, fakat kullanılmalarından on gün evvel isimleri ve vasıfları ihtilâfa dahil taraflara tebliğ olunmak şartıyla bunlar her zaman hürmet ve himayeye mazhar olacaklardır.

Tebliğde dercolunacak vasıflar meyanında, müseccel gayrisafi tonilâto miktarı, kıçtan pruvaya kadar olan uzunluk ve direklerle bacaların sayıları gösterilecektir.

Madde 23 - Seferdeki silahlı kuvvetlere mensup yaralılarla hastaların halini ıslaha matuf 12 Ağustos 1949 tarihli Cenevre Sözleşmesi da-

iresinde himayeye müstahak olup sahilde mevcut bulunan tesislere denizden taarruz olunamayacak ve bunlar bombardımana tabi tutulamayacaklardır.

Madde 24 - Kızılhaç millî cemiyetleri, resmen tanınmış yardım cemiyetleri veya hususî şahıslar tarafından kullanılan hastane gemileri, tabi oldukları muhasım taraf bunları resmen tavzif etmiş ise ve tebliğ keyfiyeti hakkındaki 22 nci madde hükümlerine riayet edilmiş ise askerî hastane gemileri gibi himayeye mashar ve müsadereden muaf olacaklardır.

Bu gemiler, salâhiyetli makam tarafından verilmiş ve teçhizleri ile hareketleri arasında mezkûr makamın murakabesine tabi tutulmuş olduklarını natık bir vesikayı hamil olmalıdırlar.

Madde 25 - Kızılhaç Milli Cemiyetleri, resmen tanınmış yardım cemiyetleri veya bitaraf memleketlere mensup hususî şahıslar tarafından kullanılan hastane gemileri, kendi hükümetlerinin önceden alınmış muvafakatiyle ihtilâfa dahil taraflardan birinin müsaadesiyle o tarafın idaresine tevzi edilmiş olmak şartıyla ve tebliğ keyfiyetine müdair 22 nci madde hükümlerine riayet edilmiş bulunmak kaydıyla, askerî hastane gemileri gibi himayeye mazhar ve müsadereden muaf olacaklardır.

Madde 26 - 22, 24 ve 25 nci maddelerde derpiş olunan himaye, harekât yerleri nereleri olursa olsun, her tonajdan hastane gemileriyle bunların tahlisiye sandalları hakkında cari olacaktır. Şu kadar ki, azamî rahat ve emniyeti temin etmek üzere, ihtilâfa dahil, yaralıların, hastaların ve deniz kazazedelerinin uzun mesafelere ve açık denizde nakillerinde ancak gayri safi 2.000 tondan fazla su çeken hasta gemileri kullanmaya gayret edeceklerdir.

Madde 27 - 22 ve 24 ncü maddelerde derpiş edilen aynı şartlar dahilinde, devlet veya resmen tanınmış yardım emniyetleri tarafından sahil tahlisiye ameliyelerinde kullanılan tekneler de harekât zaruretlerinin müsaadesi nispetinde hürmet ve hamiyeye mazhar olacaktır.

Bu deniz nakil vasıtaları tarafından münhasıran insanî vazifelerinin ifaası için kullanılan sabit sahil tesisleri hakkında da aynı hüküm imkân nispetinde cari olacaktır.

Madde 28 - Harp gemileri üzerinde muharebe vukuu halinde revirlere imkân nispetinde hürmet edilecek ve bunlar esirgenecektir. Bu revirlerle malzemeleri harp kanunlarına tabi kalacaklarsa da, yaralılarla hastalara lüzumlu oldukları müddetçe başka cihetlere tahsis

olunamayacaklardır. Şu kadar ki, bunları eline geçirmiş olan kumandan, mübrem askeri zaruretler halinde işlerinde tedavi gören yaralılarla hastaları evvel emirde emniyete alındıktan sonra bunları başka cihetlere tahsis edebilecektir.

Madde 29 - Düşman eline düşen bir limanda bulunan her hastane gemisinin oradan çıkarılmasına izin verilecektir.

Madde 30 - 22, 24, 25 ve 27 nci maddelerde yazılı gemilerle deniz nakil vasıtaları, tabiiyet tetkik etmeksizin yaralılara, hastalara ve deniz kazazedelerine yardımda bulunacaklardır.

Yüksek Akid Taraflar, bu gemilerle deniz nakil vasıtalarını hiç bir askerî maksatla kullanmamayı taahhüt ederler.

Bu gemilerle deniz nakil vasıtaları muhriplerin hiç bir veçhile hareketini işgal etmemekle mükelleftirler.

Muharebeden gerek evvel gerek sonra hareketlerinin muhatara ve tehlikeleri kendilerine raci olacaktır.

Madde 31 - İhtilâfa dahil taraflar, 22, 24, 25 ve 27 nci maddelerde yazılı gemilerle deniz nakil vasıtaları üzerinde murakabe ve teftiş hakkını haiz olacaklardır. Mezkûr taraflar, bu gemilerle deniz nakil vasıtalarının işbirliğini red, onlara uzaklaşmalarını ve muayyen bir rota almalarını emir, telsiz ve sair muhabere vasıtalarının istimalini tanzim edebilecekleri gibi ahvalin vahameti icabettirdiği takdirde onları muayeneleri anından itibaren en çok yedi gün müddetle alıkoyabilirler.

İhtilâfa dahil taraflar gemilere muvakkaten bir komiser koyabilirler;

Bu komiserin vazifesi bundan evvelki bent hükmünce verilmiş olan emirlerin infazın temine münhasır olacaktır.

İmkân elverdiği nispette, ihtilâfa dahil taraflar hastane gemilerinin seyir defterine, verecekleri emirleri hastane gemisi süvarisinin anlayabileceği bir dilde yazacaklardır.

İhtilâfa dahil taraflar, ya tek taraflı olarak, yahut hususî bir anlaşma yoluyla, kendilerine ait bulunan hastane gemilerine işbu Sözleşme hükümlerine sıkı sıkıya riayet olunduğunu tespit edecek bitaraf müşahitler bindirebileceklerdir.

Madde 32 - 22, 24, 25 ve 27 nci maddelerde yazılı gemiler, bitaraf bir limanda kalmaları bakımından harp gemilerine mümasil sayılmazlar.

Madde 33 - Hastane gemisi haline ifrağ olunmuş ticaret gemileri muhasamatın devamı müddetince başka bir cihete tahsis edilemeyeceklerdir.

Madde 34 - Hastane gemileriyle gemi revirlerine hak olarak tanılan himaye, ancak bu himayeden istifade ile insanî vazifeler dışında düşmana muzır olan fiiller işlenmesi halinde zail olabilecektir. Şu kadar ki, ancak lüzum görülecek bilûmum hallerde kâfi bir mehil verilerek bir ihtar yapılması ve bu ihtara itibar olunmaması halinde bu himaye zail olacaktır.

Bilhassa, hastane gemileri gerek telsizle, gerek sair vasıtalarla yapacakları muhabereleer için şifre bulunduramaz ve kullanamazlar.

Madde 35 -

1. Hastane gemileri veya gemi reviri personelinin silâhlı olması veya intizamın muhafazası veya kendisinin veya yaralılarıyla hastalarının müdafaası için silâh kullanması,
2. Gemide münhasıran seyrüseferi veya muvasalayı temine mahsus cihazların mevcudiyeti,
3. Hastane gemilerinde veya gemi revirlerinde yaralılarından, hastalardan ve deniz kazazedelerinden alınmış olup henüz alâkalı servislere teslim edilmemiş taşınabilir silâhlar ve mühimmat bulunması,
4. Hastane gemileriyle revirlerinin veya personelinin insanî faaliyeti sivil yaralı, hasta ve deniz kazazedelerine teşmil edilmesi,
5. Hasta gemilerinin mutat olarak kendilerine lüzumlu olanlara ilâveten sırf sıhî vazifelere mürettep malzeme ve personel taşınması, hastane gemilerini veyâ gemi revirlerini kendilerine hak olarak tanılan himayeden mahrum ettirecek birer sebep sayılmayacaktır.

FASIL IV

MEMURLAR

Madde 36 - Hastane gemilerinin dinî, tıbbî personeli ile hastane personeli ve tayfaları, hürmet ve himayeye mazhar olacaklardır; bunlar, mezkûr gemilerde yaralılar ve hastalar bulunsa da, bulunmasa da,

gemilerin hizmetinde buldukları müddetçe esir alınamayacaklardır.

Madde 37 - 12 ve 13 ncü maddelerde yazılı şahısların tıbbî ve ruhanî hizmetlerine tahsis edilmiş olup düşman eline düşen dinî, tıbbî memurlarla hastane memurları hürmet ve himayeye mazhar olacaklardır; yaralıların ve hastaların tedavileri için lüzum olduğu müddetçe bu memurlar vazifelerine devam edeceklerdir. Bundan sonra, mezkûr memurları elinde tutan başkumandan, imkân görür görmez kendilerini geri yollayacaktır. Memurlar gemiyi terkederlerken şahsi malları olan eşyayı alıp götürebileceklerdir.

Şu kadar ki, harp esirlerinin sıhhi veya ruhanî ihtiyaçları için bu memurlardan bir kısmını şayet alıkoymak lâzımgelirse, bunları biran evvel karaya çıkarmak üzere icabeden bütün tedbirler alınacaktır.

Alıkonulan memurlar karaya çıkarıldıktan sonra, seferdeki silâhlı kuvvetlere mensup yaralıların hastaların halini ıslaha matuf 12 Ağustos 1949 tarihli Cenevre Sözleşmesinin hükümlerine tabi olacaklardır.

FASIL V

SIHHİYE NAKİL VASİTALARI

Madde 38 - Bu maksatla isticar edilmiş olan gemiler, seyahat şartları hasım devlete bildirilmek ve onun tarafından kabul edilmek kaydıyla, ancak silâhlı kuvvetlere mensup yaralıların hastaların tedavisine veya hastalıkların önlenmesine münhasıran tahsis edilmiş malzemenin nakline mezundurlar. Hasım devlet, bunları muayene etmek hakkını haiz olacak, fakat gemileri zapt ve taşınan malzemeyi müsadere edemeyecektir.

İhtilâfa dahil taraflar arasında mutabakat suretiyle, naklolunan malzemenin murakabesi maksadiyle bu gemilere bitaraf müşahitler yerleştirilebilecektir. Bu maksatla, malzemeye kolayca erişilmek imkânı verilmelidir.

Madde 39 - Sıhhiye hava taşıtları, yani münhasıran yaralıların, hastaların ve deniz kazazedelerinin tahliyesi ve sıhhiye memurlarıyla sıhhi levazımın naklinde kullanılan hava taşıtları taarruza hedef olmayacaklar ve ihtilâfa dahil alâkalı taraflar arasında sarahaten kararlaşılan yüksekliklerde, saatlerde ve güzergâhları takiben yapı-

cakları uçuşlar esnasında, ihtilâfa dahil taraflar bunlara ilişemeyeceklerdir.

Mezkûr uçakları, millî renklerinin yanbaşıında, alt, üst ve yan taraflarında 41 nci maddede yazılı alâmeti farikayı görülecek surette taşıyacaklardır. Uçaklar, muhasamatın gerek başlangıcında, gerek devamı sırasında, ihtilâfa dahil taraflar arasında bilmutabakata tespit edilecek başkaca her türlü işaret veya teşhis vasıtasıyla teşhiz olunacaklardır.

Hilâfına bir mutabakat hâsıl olmadıkça, düşman ülkesi veya düşman işgalinde bulunan ülkeler üzerinde uçmak yasak olacaktır.

Sıhhiye uçakları, karaya veya denize inmeleri zımında vâki olacak her ihtara itaat etmekle mükellef olacaklardır. Bu suretle karaya veya denize inmek zarureti hâsıl olduğu takdirde, uçak içinde bulunanlarla birlikte, yapılacak muayeneyi mütaakip tekrar uçabilecektir.

Düşman ülkesinde veya düşman işgalinde bir ülkede karaya veya denize ârizî olarak inilmesi halinde, yaralılar, hastalar ve deniz kazazedeleri ile uçak mürettebatı harp esiri olacaklardır. Sıhhiye memurlarına 36 ve 37 nci maddeler mucibince muamele edilecektir.

Madde 40 - İkinci bent hükümleri mahfuz kalmak kaydıyla, ihtilâfa dahil tarafların sıhhiye uçakları, bitaraf devletlerin ülkeleri üzerinde uçabilirler ve zaruret halinde veya uğramak için orada karaya veya denize inebilirler. Bu uçaklar, evvel emirde bitaraf devletlere ülkelerinin üzerinden uçacaklarını ihbar ve kara veya denize inmeleri zımında yapılacak her ihtara itaat etmekle mükellef olacaklardır. Uçaklar, ancak ihtilâfa dahil taraflarla alâkalı bitaraf devletler arasında sarahaten kararlaşacak yüksekliklerde, saatlerde ve güzergâhları takiben yapacakları uçuşlar esnasında taarruzdan masun olacaklardır.

Şu kadar ki bitaraf devletler, kendi ülkeleri üzerinde sıhhiye uçaklarının uçuşması veya buralara inmesi hususlarında şartlar veya takyitler koyabileceklerdir. Ledelicap konulacak olan bu şartlar ve takyitler, ihtilâfa dahil bilcümle taraflar hakkında seyyanen cari olacaktır.

Bir sıhhiye uçağı tarafından mahallî idarenin muvafakatiyle bitaraf bir ülkede karaya çıkarılan yaralılar, hastalar veya deniz kazazedeleri, bitaraf devlet ile ihtilâfa dahil taraflar arasında ihtilâfına bir anlaşma olmadıkça, devletler hukuku icabettirdiğı takdirde bir daha harp harekâtına iştirak etmemeleri teminen bitaraf devletçe tu-

tulacaklardır. Hastane ve enternöman masrafları, yaralıların, hastaların ve deniz kazazedelerinin mensup buldukları devlete ait olacaktır.

FASIL VI ALÂMETİ FARİKA

Madde 41 - Salâhiyetli askerî idarenin murakabesi altında, bayraklarda, sediyelerde ve sıhhiye hizmetine bağlı bulunan bilcümle levazım üzerinde, beyaz zemin üzerinde Kızılhaç işareti bulunacaktır.

Şu kadar ki, Kızılhaç yerine alâmeti farika olarak öteden beri beyaz zemin üzerine Kızılay veya Kızılarslan ve Güneş kullanmakta bulunan memleketler hakkında, işbu Sözleşme medlûlüne göre mezkûr işaretler de muteber olacaktır.

Madde 42 - 36 ve 37 nci maddelerde yazılı memurlar, sol kola tespit edilmiş olarak, askerî idarece verilmiş ve damgalanmış, alâmeti farikayı muhtevi, rutubete mukabil bir kolbağı taşıyacaklardır.

Bu memurlar, 19 ncu maddede yazılı hüviyet plâkasından maada, alâmeti farikayı muhtevî hususî bir hüviyet kartı da taşıyacaklardır. Bu kart, rutubete mukavim ve cebe sığacak ebatta olacaktır. Kart, alâkadarın millî dilinde yazılı olacak, en az adını ve soyadını, doğum tarihini rütbesini ve sicil numarasını ihtiva edecektir. Kart, alâkadarın işbu Sözleşme ile bahşolunan himayeye müstehak bulunduğunu tevsik edecektir. Kartta sahibinin fotoğrafı ve bundan başka ya mühürü, ya parmak izi, yahut bunların her ikisi bir arada bulunacaktır. Kart, askerî idarenin soğuk damgasını taşıyacaktır.

Hüviyet kartı her orduda yeknesak ve Yüksek Âkid Tarafların ordularında mehmaemken aynı tipte olacaktır. İşbu Sözleşmeye misal olarak bağlı bulunan nümune, taraflarca örnek ittihaz olunabilecektir. Taraflar, muhasarratın başlangıcında, kullandıkları modeli birbirlerine bildireceklerdir. Her hüviyet kartı, biri sahibinin devleti tarafından muhafaza olunmak üzere mümkünse en az iki nüsha olarak tanzim edilecektir.

Hiç bir halde, yukarda zikri geçen memurlar ve işaretlerinden ve hüviyet kartlarından ne de kolbağını taşımak hakkından mahrum edilmeyeceklerdir. Memurlar, bunları kaybetmeleri halinde, hüviyet kartının ikinci bir nüshasını ve işaretlerin yenilerini almak hakkını haiz olacaklardır.

Madde 43 - 22, 24, 25 ve 27 nci maddelerde yazılı gemilerle deniz nakil vasıtaları, aşağıdaki şekilde tefrik ve temyiz edileceklerdir:

- a) Bütün dış satırları beyaz olacaktır,
- b) Gövdenin her iki yanına ve ufki satırlara koyu kırmızı renkte havadan ve denizden daha iyi seçilmelerini temin edecek şekilde bir veya birkaç kızılhaç tersim edilecektir.

Bilûmum hastane gemileri milli bandıralarını ve bundan başka, şayet bitaraf bir devlete mensup iseler, ihtilâfa dahil olup idaresine verilmiş buldukları tarafın bandırasını çekmek suretiyle kendilerini tanıtacaklardır.

Hastane gemilerinin tahlisiye sandallarıyla sahil tahlisiye sandalara ve sıhhiye hizmetinde kullanılan bilûmum küçük tekneler, üzerine iyice seçilecek surette koyu kırmızı ile kızılhaçlar resmedilmiş beyaz renge boyanacaklar ve hastane gemileri için yukarda derpiş edilmiş olan teşhis usulü alelûmum bunlar hakkında da cari olacaktır.

Yukarıda zikri geçen ve hakları olan himayeden gerek gece ve gündüz gerek görüş imkânının az olduğu havalarda istifade etmek arzusunda bulunan gemilerle tekneler, ihtilâfa dahil olup elinde buldukları tarafın muvafakatini almak kaydiyle boyalarının ve alâmeti farikalarının kâfi derecede seçilebilmesi için lüzumlu tedbirleri almakla, mükellef olacaklardır.

31 nci madde hükmüne istinaden düşman tarafından muvakkaten tutulan hastane gemileri; ihtilâfa dahil olup hizmetinde buldukları veya idaresini kabul etmiş oldukları tarafın bandırasını mayna etmekle mükellef olacaklardır.

Sahil tahlisiye sandallarına, şamil devletin muvafakatiyle işgal altındaki bir üstten faaliyete devam ettikleri takdirde, üstlerinden ayrıldıklarında, ihtilâfa dahil alâkadar bilcümle taraflara önceden haber verilmek kaydiyle kızılhaç bandırasıyla birlikte kendi milli bandıralarını çekmek müsaadesi verilebilecektir.

İşbu maddenin Kızılhaç işaretine taallûk eden bütün hükümleri, 41 nci maddede zikri geçen sair işaretler hakkında da caridir.

İhtilâfa dahil taraflar, işbu maddede yazılı gemilerle teknelerin teşhisini kolaylaştırmak üzere, istifade edebilecekleri en modern usulleri kullanmak hususunda her zaman aralarında bir anlaşmaya varmaya gayret edeceklerdir.

Madde 44 - 43 ncü maddede yazılı alâmeti farikalar, beynelmilel başka bir anlaşma veya ihtilâfa dahil alâkadar bütün taraflar arasında

mutabakat halleri mahfuz kalmak kaydıyle, gerek sulh zamanında gerek harp zamanında ancak o maddede zikri geçen gemilerin tefrik veya himayesi için kullanılabilir.

Madde 45 - Yüksek Akid Taraflardan mevzuatları şimdiki halde buna kifayet etmeyenler, 43 ncü maddede yazılı alâmeti farikaların suis-timalini önlemek veya tenkil etmek gayesiyle lüzumlu tedbirleri alacaklardır.

FASIL VII

SÖZLEŞMENİN İCRASI

Madde 46 - İhtilâfa dahil her taraf başkumandanları delâletiyle bundan evvelki maddelerin teferruatıyla icrasına ve derpiş edilmemiş hallerin icabına, işbu Sözleşmenin umumî prensiplerine tevfikân tevessül edecektir.

Madde 47 - Sözleşmenin himaye eylediği yaralıları, hastalara, deniz kazazedelerine, gemilere veya levazıma kaşı misilleme tedbirleri memnudur.

Madde 48 - Yüksek Akid Taraflar, işbu Sözleşme prensiplerini halkın heyeti umumiyesine, bu arada hassaten muharip silâhlı kuvvetlere, sıhhiye memurlarına, dinî memurlara tanıtmak maksadiyle gerek sulh zamanında gerek harp zamanında sözleşmenin metnini kendi memleketlerinde imkân elverdiği kadar fazla neşir ve tamim etmeği ve bu cümleden olarak sözleşmeyi askerî ve mümkünse sivil tedrisat programlarına geçirmeyi taahhüt ederler.

Madde 49 - Yüksek Akid Taraflar İsviçre Federal Meclisi vasıtasıyla ve muhasamat zamanında hamî devletler vasıtasıyla işbu Sözleşmenin resmî tercümelerini ve sözleşmenin tatbikını temin etmek üzere kabul edecekleri kanun ve nizamnameleri birbirlerine tevdi edeceklerdir.

FASIL VIII

SUIİSTİMALLERİN VE İHLÂL FİİLLERİN TENKİLİ

Madde 50 - Yüksek Akid Taraflar, işbu Sözleşme hükümlerinden herhangi birini ağır surette ihlâl eden ve bundan sonraki maddede tarif edilen fiilleri ilerleyen veya ilerlenmesini emreden şahıslar hak-

kında tatbik olunacak münasip ceza müeyyidelerinin tespiti zımında lüzumlu bütün teşrii tedbirleri almayı taahhüt eder.

Her Yüksek Akid Taraf, bu ağır ihlâl fiillerinden herhangi birini işletmekten veya işlenilmesini emretmekten maznun şahısları aramakla ve tabiiyetleri ne olursa olsun bunları kendi mahkemelerine vermekle mükellef olacaktır. Her Akid Taraf tercih ederse ve kendi mevzuatında derpiş olunan şartlara göre, takibat ile alâkalı diğer bir Akid Taraf mezkûr şahıslar aleyhine kâfi itham sebepleri toplamış olduğu takdirde bu şahısları muhakeme edilmek üzere o Akid Tarafa teslim edebilecektir.

Her Akid Taraf, bundan sonraki maddede tarif edilen ağır ihlal fiillerinden gayri işbu Sözleşmeye mugayir olan fiillere nihayet vermek üzere lüzumlu tedbirleri alacaktır.

Bilûmum hallerde, itham olunan şahıslar harp esirlerine yapılacak muameleye mütedair 12 Ağustos 1949 tarihli Cenevre Sözleşmesinin 105 nci ve mütaakip maddelerinde yazılı olanlardan aşağı olmak üzere muhakeme usulü ve müdafaa hürriyeti teminatından istifade edeceklerdir.

Madde 51 - Bundan evvelki maddede yazılı ağır ihlâller, Sözleşmenin hi-maye ettiği şahıslara veya emvale karşı işlenmesi halinde aşağıdaki fiillerden herhangi birini tazammun edenlerdir: kasten adam öldürme, işkence veya gayri insani muameleler, ezcümle biyolojik tecrübeler, kasten büyük ıstıraplara sebep olmak keyfiyeti, vücut bütünlüğüne veya sıhhate ağır tecavüzler, askeri zaruret sebebiyle mahzur olmayan gayri meşru ve keyfi olarak geniş ölçüde emval tahrip ve gasbı.

Madde 52 - Hiç bir Akid Taraf, bundan evvelki maddede yazılı ihlâl fiilleri dolayısıyla kendisine veya diğer bir Akid Tarafa terettüp eden mesuliyetlerden ne kendisini, ne diğer bir Akid Tarafı tebriye edemez.

Madde 53 - İhtilafa dahil bir tarafın talebi üzerine, Sözleşmenin ihlâli mahiyetinde olduğu gibi iddia olunan her fiil hakkında alâkalı taraflarca tespit edilecek şekilde tahkikat açılacaktır.

Tahkikat usulü üzerinde bir mutabakat hasıl olmaması halinde, taraflar bir hâkem intihabında anlaşacaklar ve bu hakem takip olunacak usul hakkında karar verecektir.

İhlâl fiilinin tespitini müteakip, ihtilâfa dahil taraflar bu fiile nihayet verecekler ve onu biran evvel tenkil edeceklerdir.

NİHAİ HÜKÜMLER

Madde 54 - İşbu Sözleşme Fransızca ve İngilizce olarak tanzim edilmiştir. Her iki metin aynı derecede muteberdir. İsviçre Federal Meclisi, Sözleşmenin Rusça ve İspanyolca resmî tercümelerini yaptıracaktır.

Madde 55 - Bugünün tarihini tanıyacak olan işbu Sözleşme, 21 Nisan 1949'da Cenevre'de akdedilen konferansta temsil edilen devletlerle, bu konferansta temsil edilmemiş olup 1906 Cenevre Sözleşmesi prensiplerinin deniz harbine intibak ettirilmesine matuf 18 Ekim 1907 tarihli X ncu La Haye Sözleşmesine veya seferdeki silâhlı kuvvetlere mensup yaralılarla hastaların halini ıslaha matuf 1864, 1906 veya 1929 tarihli Cenevre Sözleşmelerine iştirak eden devletler namına 12 Şubat 1950 tarihine kadar imza olunmak lâzımdır.

Madde 56 - İşbu Sözleşme imkân hasıl olur olmaz tasdik ve tasdik senetleri Bern'e tevdi olunacaktır.

Her tasdik senedinin tevdiinde bir zabıt barakası tanzim olunarak bunun musaddak bir sureti İsviçre Federal Meclisi tarafından Sözleşmenin namlarına imzalanmış veya iltihakı tebliğ olunmuş bulunduğu bilûmum devletlere tevdi olunacaktır.

Madde 57 - İşbu Sözleşme, en az iki tasdik senedi tevdi olunduktan altı ay sonra meriyete girecektir.

Onu müteakip, Sözleşme, Yüksek Akid Tarafların her biri için o Tarafa ait tasdik senedinin tevdiinden altı ay sonra meriyete girecektir.

Madde 58 - İşbu Sözleşme, Yüksek Âkid Taraflar arasındaki münasebetlerde 1906 tarihli Cenevre Sözleşmesi prensiplerinin deniz harbine intibak ettirilmesine mütedair 18 Ekim 1907 tarihli X ncu La Haye Sözleşmesinin yerine kaim olmuştur.

Madde 59 - İşbu Sözleşme, meriyete girdiği tarihten itibaren, namlarına bu Sözleşmenin imzalanmamış olduğu her devletin iltihakına açık bulunacaktır.

Madde 60 - İltihaklar, İsviçre Federal Meclisine yazıyla tebliğ olunacak ve mezkur meclisin eline vardıkları tarihten altı ay sonra muteber olacaklardır.

İsviçre Federal Meclisi iltihak keyfiyetini, namlarına, Sözleşmenin imzalanmış veya iltihak keyfiyetinin tebliğ edilmiş olduğu bilûmum devletlere bildirilecektir.

Madde 61 - 2 nci ve 3 ncü maddelerde derpiş edilen vaziyetler, ihtilâfa dahil taraflarca muhasamatın veya işgalin başlangıcından evvel veya hemen sonra tebliğ olunan tasdik senetlerinin veya tebliğ olunan iltihaklarının derhal muteber olmasını mucip olacaktır. İsviçre Federal Meclisi, ihtilâfa dahil taraflardan alınan tasdik veya iltihakları en süratli yoldan tebliğ edecektir.

Madde 62 - Yüksek Akid Taraflardan her biri işbu Sözleşmeyi feshetmekte muhtar olacaktır.

Feshin ihbarı keyfiyeti, İsviçre Federal Meclisine, yazıyla tebliğ olunacaktır. Mezkûr Meclis tebliği bilûmum Yüksek Akid Tarafların hükümetlerine bildirecektir.

Feshin ihbarı keyfiyeti İsviçre Federal Meclisine tebliğ olunduktan bir sene sonra muteber olacaktır. Şu kadar ki, feshi ihbar eden devletin bir ihtilâfa karışmış olduğu bir sırada tebliğ olunan bir fesih ihbarı, sulh akdedildiği müddetçe ve herhalde bu Sözleşmenin himaye ettiği şahısların serbest bırakılması ve yurtlarına iadesi muameleleri ikmal edilmediği müddetçe hiç bir veçhile muteber olmayacaktır.

Feshin ihbarı keyfiyeti, yalnız feshi ihbar eden devlet hakkında muteber olacaktır. Feshin ihbarı, ihtilâfa dahil tarafların medeni milletler arasında müesses teamüllere dayanan devletler hukuku prensiplerine, insaniyet kanunlarına ve amme vicdanının emirlerine göre ifasıyla mükellef kalacakları vecibelere hiç bir veçhile tesir etmeyecektir.

Madde 63 - İsviçre Federal Meclisi işbu Sözleşmeyi Birleşmiş Milletler Sekreterliğince tescil ettirilecektir.

İsviçre Federal Meclisi, Birleşmiş Milletler Sekreterliğini işbu Sözleşmeye mütaallik olarak alacağı bilcümle tasdik, iltihak, veya fesih ihbarlarından haberdar edecektir.

Tasdikanlilmekal, aşağıda imzası bulunanlar, her biri kendi salâhiyetnamesini tevdi eyledikten sonra işbu Sözleşmeyi imzalamışlardır.

Aslı İsviçre Konfederasyonu Evrak Mahsenine tevdi edilmek üzere Cenevre'de 12 Ağustos 1949 tarihinde Fransız ve İngiliz dilleriyle tanzim olunmuştur. İsviçre Federal Meclisi Sözleşmeyi imza eden devletlerin her birine ve Sözleşmeye iltihak edecek olan devletlere, Sözleşmenin musaddak birer suretini gönderecektir.

Afganistan namına	: M. Osman Amiri
Arnavutluk Halk Cumhuriyeti 10 ncu maddehakkında merbut itiraz kaydiyle namına	: J. Malo
Arjantin namına	: Merbut
ihiraz kaydiyle	: Güillermo A. Speroni
Bolivya namına	: G. Medeiros
Brezilya namına	: Joao Pinto da Silva - General Floriano de Lima Brayner
Bulgaristan Halk Cumhuriyeti namına	: Merbut ihtiraz kaydiyle K. B. Svetlov
Kanada namına	: Max H. Wershof
Seylân namına	: V. Coomaraswamy
Şili namına	: F. Cisternas Ortiz
Çin namına	: Wu Nan- Ju
Kolombiya namına	: Rafael Rocha Scloss
Küba namınaa	: J. de La Luz Leon
Danimarka namına	: George Cohn - Paul Ispen - Bagge
Mısır namına	: A. K. Savfat
Ekuador namına	: Alex Gustelu
İspanya namına	: Luis Calderon
Amerika Birleşik Devletleri namına	: Leland Harisson-Raymund : J. Yinglig
Habeşistan namına	: Gachaou Zelleke
Finlandiya namına	: Reinhold Sveno
Fransa namına	: G. Cahen - Salvador - Jacquinot Avusturalya namına:Tastik Kaydiyle
Avusturya namına	: Wilisann
Belçika namına	: Maurice Bourquin
Byelorusya Sosyalist Cumhuriyeti namına	: (Rusça bir ibare ve imza)
Monako Prensligi namına	: M. Loze
Nikaragua namına:İstizan kaydiyle	: Lifschitz
Norveç namına	: Rolf Andersen
Yeni Zelânda namına	: G. R. Laking
Pakistan namına	: S. M. A. Faruki, M. G. - A. H. Shaikh
Paraguay namına	: Conrad Fehr
Holanda namına	: J. Boch de Rosenthal
Peru namına	: Gonzale Pizarro
Filipin Cumhuriyeti namına	: P. Sebastian

Polonya namına	: Merbut ihtirazi kayıtlarla: Julian Przybos
Portekiz namına	: Merbut ihtirâzi kayıtlarla: G. Caldeira Coelho
Romanya Halk Cumhuriyeti namına	: Merbut ihtiraz kaydıyle : I. Dramgomir
Büyük Britanya ve Şimali İrlanda	Robert Craigie - H. A. Strutt
Müttehit Kırallığı adına	: W. H. Gardner
Papalık Makamı namına	: Philippe Bernardini
El Salvador namına	: R. A. Bustamente
İsveç namına	: Riksdag'ın tasvibiyle Haşmetlü İsveç
Kıralının tasdıkı kaydıyle	: Staffan Söderholm
Yunanistan namına	: M. Pasmazoglou
Guatemala naznına	: A. Dupont - Willemin
Macaristan Halk Cumhuriyeti namına	: Merbut İhtiraz kayıtlariyle: Anna Kara
Hindistan namına	: D. B. Desai
İran namına	: A. H. Meykadeh
İrlanda Cumhuriyeti namına	: Sean Mac Bride
İsrail namına	: Merbut İhtiraz Kaydıyle: M. Kahany
İtalya namına	: Giacinto Auiti - Ettro Baisrocchi
Lübnan namına	: Mikaouni
Lichtenstein namına	: Comte F. Wilczek
Lüksamburg namına	: J. Sturm
Meksika namına	: Pedro de Alba - W. R. Castro
İsviçre namına	: Max Petitpierre - Plinio Bolla, Col Div Du
Pasquier Ph. Zutter H. Meuli	
Suriye namına	: Omar El Djabri - A' Gennaouni
Çekoslovakya namına	: Merbut ihtirazi kayıtlarla : Tauber
Türkiye namına	: Rana Tarhan
Ukranya Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti namına	: (Rusça bir ibare ve imza)
Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği namına	: (Rusça bir ibare ve imza)
Uruguay namına	: Conseiller Colonel , Hector J. Blanco
Venezüelâ namına	: A. Posse de Rivas
Yugoslavya Federal Halk Cumhuriyeti namına	: Merbut ihtiraz kaydıyle: Milan Ristic

<p>İşbu kartı veren memleket ve askeri makamın adı:</p> <p>HÜVİYET KARTI</p> <p>Denizde bulunan silahlı kuvvetlere bağlı sıhhi ve dini personel üyelerine mahsus</p> <p>Soyadı :</p> <p>Adı :</p> <p>Doğul tarihi :</p> <p>Rütbe :</p> <p>Sicil No. :</p> <p>İşbu kartın sahibi denizde bulunan silahlı kuvvetlere mensup yaralıların, hastaların ve deniz kazazedelerinin halini ıslaha matuf 12 Ağustos 1949 tarihli Cenevre Sözleşmesi hükümlerine göre ..... sıfatıyla himaye görecektir.</p> <p>Kartın tanzim tarihi</p> <p>Kartın No.</p>	<p>Hamilin İmza veya parmak fotoğrafı izi veya her ikisi</p> <p>Kartı veren askeri makamın soğuk mühürü</p> <p><u>Boy</u> <u>Göz</u> <u>Saç</u></p> <p>Diğer ayırdedici vasıflar : .....</p> <p>.....</p>
--	---

HARP ESİRLERİNE YAPILACAK MUAMELE İLE İLGİLİ CENEVRE SÖZLEŞMESİ*

(Cenevre, 12 Ağustos 1949)

27 Temmuz 1929'da akdolunan ve harp esirlerine yapılacak muameleye mütedair olan Sözleşmeyi yeniden gözden geçirmek üzere 21 Nisan'dan 14 Ağustos 1949'a kadar Cenevre'de toplanan siyasi konferansta temsil edilen hükümlerin aşağıdaki imzaları bulunan murahhasları, âtideki hususları kararlaştırmışlardır.

BAP I

UMUMİ HÜKÜMLER

Madde 1 - Yüksek Akid Taraflar, işbu Sözleşmeye bilcümle hallerde riayet etmeyi ve ettirmeyi taahhüt ederler.

Madde 2 - Sulh zamanından itibaren meriyete girmesi icabeden hükümlerden maada, işbu Sözleşme, iki veya daha ziyade Yüksek Akid Taraflar arasında, harp hali bunlardan biri tarafından kabul edilme-se dahi, ilân edilmiş harp veya sair herhangi bir silahlı ihtilaf zuhuru halinde tatbik olunacaktır.

Sözleşme, Yüksek bir Akid Taraf topraklarının bütünü veya bir kısmı işgal edildiği bilimum hallerde, bu işgal hiç bir askeri mukavemetle karşılaşmasa dahi tatbik olunacaktır.

İhtilâf halinde bulunan devletlerden biri işbu Sözleşmeye taraf olarak dahil değilse, Sözleşmeye taraf olarak dahil bulunan devletler karşılıklı münasebetlerinde yine Sözleşme ile bağlı olacaklardır. Bundan maada, bir devlet Sözleşmesinin hükümlerini kabul ve tatbik ederse, bu devlete karşı Sözleşme hükümleriyle bağlı olacaktır.

---

* Sözleşme, 21 Ocak 1953 gün ve 6020 sayılı Kanunla onaylanmıştır. R.G.:30 Ocak 1953, Sayı:8322, Düstur:III.Tertip, C.34

Madde 3 - Beynelmilel bir mahiyet arzetmiyen ve Yüksek Âkid Taraflardan birinin ülkesinde zuhur eden silahlı bir ihtilâf halinde, ihtilâfa karışan tarafların her biri en az aşağıdaki hükümleri tatbik ile mükellef olacaktır:

1. Silahlarını terkeden silahlı kuvvetler mensuplarıyla hastalık, yaralanma mevkufiyet dolayısıyla, veya sair herhangi bir sebeple harp dışı edilmiş bulunan şahıslar da dahil olmak üzere muhasamata doğrudan doğruya iştirak etmiyen şahıslara, ırk, renk, din ve akideye, cinsiyet, nesep veya servete, veya bunlara mümasil herhangi diğer bir kıstasa dayanan aleyhte bir tefrik gözetilmeksizin bilumum hallerde insanca muamele edilecektir.

Bu maksatla, yukarıda zikredilen şahıslara karşı her zaman ve her yerde:

- a) Cana veya vücut bütünlüğüne hanel getiren taaddiler, ezcümle bütün şekilleriyle katil, sakatlamalar, zalimane muameleler, işkence ve tazipler;
- b) Rehineler alınması,
- c) Şahısların vakarına taaddiler ezcümle haysiyet kırıcı ve tezlil edici muameleler,
- d) Usulü dairesinde teşkil edilmiş ve medeni milletlerce elzem olarak kabul edilmiş bulunan adli teminatı haiz bir mahkemece evvel emirde hüküm ısdar edilmeden mahkumiyet kararları verilmesi ve bunların icra ve infazı, memnudur ve memnu kalacaktır.

2. Yaralılar ve hastalar toplanacak ve tedavi altına alınacaktır.

Beynelmilel Kızılhaç Komitesi gibi beynelmilel insani bir teşekkül, ihtilâfa dahil taraflara hizmetlerini arz ve teklif edebilecektir.

Diğer cihetten ihtilafa dahil taraflar işbu Sözleşmedeki diğer hükümlerin tamamını veya bir kısmını hususî anlaşmalar yoluyla meriyet mevkiine koymaya gayret edeceklerdir.

Yukarıdaki hükümlerin tatbiki keyfiyeti, ihtilafa dahil tarafların hukuki hallerine tesir etmiyecektir.

Madde 4 - A. İşbu Sözleşme medlülüne göre, aşağıdaki zümrelerden birine dahil olup düşman hükmüne düşen şahıslar harp esiridirler:

1. İhtilafa dahil bir tarafın silahlı kuvvetleri mensuplarıyla, bu silahlı kuvvetlere dahil milislerin ve gönüllü birliklerinin mensupları,

2. Teşkilâtlı mukavemet hareketlerine iştirak edenler de dahil olmak üzere, ihtilafa dahil bir tarafa mensup olup, kendi ülkeleri işgal altında olsa dahi o ülkenin dışında veya içinde faaliyette bulunan diğer milis mensuplarıyla gönüllü birlikler mensupları; şu kadar ki, mezkur teşkilâtlı mukavemet de dahil olmak üzere bu milislerin veya gönüllü birliklerinin aşağıdaki şartları haiz bulunmaları lazımdır:
  - a) Başlarında, madunlarından mesul bir şahıs bulunması,
  - b) Sabit ve uzaktan seçilebilir bir alâmetleri bulunması,
  - c) Açıkça silah taşımaları,
  - d) Hareketlerinde, harp kanunlarıyla adetlerine riayet etmeleri.
3. Kendilerinin hükmünde tutan devletçe tanınmamış bir hükümet veya idareye tabiiyet iddiasında bulunan silahlı kuvvetler mensupları,
4. Refakat ettikleri silahlı kuvvetlerin müsaadesini almış bulunmak ve bu maksatla bu kuvvetler kendilerine merbut numunesine uygun bir hüviyet kartı vermekle mükellef olmak şartıyla, askerî uçakların sivil mürettebatı, harp muhabirleri, müteahhitler, askerin esbabı istirahatını temine memur çalışma birlik veya hizmetlerinin mensupları gibi, silahlı kuvvetlere doğrudan doğruya dahil olmamakla beraber bu kuvvetleri takip eden şahıslar,
5. Kumandanlar, pilotlar ve namzetler dahil olmak üzere, ihtilafa dahil tarafların devletler hukukunun sair hükümlerine göre müsaadekâr bir muameleden istifade etmiyen ticaret filoları mürettebatıyla sivil havacılık mürettebatı ,
6. Açıkça silah taşımak ve harp kanunlarıyla adetlerine riayet etmek kaydıyla, düşmanın yaklaşması üzerine muntazam silahlı kuvvetler halinde teşekküle vakit bulamadan istilâ kuvvetleriyle mücadele etmek üzere kendiliklerinden silaha sarılan işgal edilmemiş bir ülkenin ahalisi,

B. Aşağıdaki yazılı olanlarda, işbu Sözleşme ile harp esirlerine bahsolunan muameleden istifade edeceklerdir:

1. İşgal altındaki memleketin silahlı kuvvetlerine mensup bulunmaları hasabiyle şağil Devlet onları bu mensubiyetlerinden dolayı işgal ettiği ülkenin dışında muhasemat devam ederken bidayeten serbest bırakılmış olsa dahi, bilfarz bu şa-

hısların mensup buldukları ve muharebeye katılmış olan silahlı kuvvetlere iltihat maksadıyla bir teşebbüse geçip bu teşebbüslerin akim kalması üzerine veya enterne edilmeleri gayesiyle yapılan bu ihtara riayet etmemeleri halinde onları enterne etmeye lüzum görürse, işgal altındaki memleketin silahlı kuvvetlerine mensup olan veya evvelce mensup bulunmuş olan şahıslar.

2. İşbu maddede sayılı zümrelerden birine mensup olup, bitaraf veya gayrimuharip devletlerin kendi ülkelerine kabul etmiş buldukları ve bu devletlerin kendilerine bahşetmeyi muvafık görecekleri her türlü daha müsaadekar muameleler mahfuz kalmak ve 8 nci, 10 ncu, 15 nci maddeler ile 30 ncu maddenin beşinci bendi ile 58 ila 67 (dahil) ve 92 ve 126 nci maddeler hükümleri müstesna olmak kaydıyla, ihtilafa dahil taraf ile bitaraf veya gayrimuharip Devlet arasında siyasi münasebetler mevcut bulunması halinde, Devletler Hukukuna, istinaden enterne etmekte mükellef oldukları şahıslar; bu türlü siyasi münasebetler mevcut bulunması halinde de, ihtilâfa dahil olup bu şahısların mensup oldukları taraflar gerek teamül, gerek siyasi ve konsolosluk muahedeleri mucibince normal olarak bu Tarafların ifa edecekleri vazifelere hâlel gelmeksizin, işbu Sözleşme ile hâmi devletlere terettüp eden vazifeleri bu şahıslar hakkında ifaya mezun olacaklardır.

C. İşbu madde, bu Sözleşmenin 33 ncü maddesinde derpiş olunduğu veçhile tabbi ve dini memurların vaziyetini mahfuz tutar.

Madde 5 - İşbu Sözleşme 4 ncü maddede yazılı şahıslar hakkında bunların hemen düşman hükmüne düşmelerinden itibaren kati surette serbest bırakılıp yurtlarına iade olunmalarına kadar tatbik olunacaktır.

Şayet bir muhariplik fiili işleyip, düşman hükmüne düşen şahısların 4 ncü maddede sayılan zümrelerden birine mensubiyetleri hakkında şüphe olursa, bu şahıslar, vaziyetleri selâhiyetli bir mahkemece tayin olununcaya kadar işbu Sözleşmenin himayesine mazhar olurlar.

Madde 6 - Yüksek Akid Taraflar, 10, 23, 28, 33, 60, 65, 66, 67, 72, 73, 75, 109, 110, 118, 119, 122 ve 132 nci maddelerde sarahaten derpiş olunan anlaşmalar dışında bilhassa tanzimini münasip görecekleri sair bilcümle meseleler hakkında diğer hususî anlaşmalar akdedilebileceklerdir. Hiçbir hususî anlaşma, esirlerin işbu Sözleş-

me ile tanzim olunan vaziyetlerine halel getiremeyeceği gibi, Sözleşmenin kendilerine bahsettiği hakları da tahdit edemez.

Harp esirleri, Sözleşmenin haklarında cari bulunduğu müddetçe ve gerek yukarıda yazılı anlaşmalarda, gerek daha muahhar anlaşmalarda hilâfına sarahaten dercedilmiş hükümler olmadıkça ve keza ihtilafa dahil bir tarafça haklarında daha müsaadekâr tedbirler alınmadıkça, bu anlaşmalardan istifadeye devam edeceklerdir.

Madde 7 - Harp esirleri, işbu sözleşmenin ve icabı halinde bundan evvelki maddede yazılı hususi anlaşmaların kendilerine temin ettiği haklardan hiç bir halde kısmen veya tamamen feragat edemeyeceklerdir.

Madde 8 - İşbu sözleşme, ihtilafa dahil tarafların menfaatlerini korumakla muvazzaf bulunan hami devletlerin işbirliğiyle ve murakabesi altında tatbik olunacaktır. Bu maksatla hami devletler, siyasi ve konsolosluk memurlarından başka kendi tebaaları veya sair bitaraf devletlerin tebaaları arasından murahhaslar tayin edebileceklerdir. Bu murahhaslar, nezdinde vazife görecekları devletin tasvibine arz olunacaklardır.

İhtilafa dahil taraflar, hami devletler mümessil veya murahhaslarının vazifesini en geniş ölçüde kolaylaştıracaklardır.

Hami devlet mümessil veya murahhasları işbu sözleşme ile taayyün eden vazifelerinin hududuna hiçbir veçhile tecüvüz edemeyeceklerdir; bunlar, ezcümle nezdinde vazifelerini ifa ettikleri devletin mübrem emniyet icaplarına riayet edeceklerdir.

Madde 9 - İşbu sözleşme hükümleri gerek Beynelmilel Kızılhaç Komitesinin, gerek sair herhangi bitaraf insaniyetperver bir teşekkülün, ihtilafa dahil alakalı tarafların muvafakati lahik olmak şartıyla harp esirlerinin himayesi için ve bunlara yapılacak yardım zımında girişecekleri faaliyetlere mani değildir.

Madde 10 - Yüksek Akid Taraflar, hami devletlere işbu Sözleşme mucibince terettüp eden vazifelerin bitaraflık ve müessir faaliyet bakımından her türlü teminatı arzeden bir teşekküle tevdi hususunda her zaman anlaşabileceklerdir.

Şayet bazı harp esirleri, hâmi bir devletin veya birinci fıkra mucibince tayin edilmiş ve teşekkülün faaliyetinden herhangi bir sebeple istifade edemezler, veya artık istifade edemez olurlarsa, bunları hükmünde tutan Devlet ya bitaraf bir devletten veyahut bu gibi bir teşekkülden, ihtilâfa dahil devletlerce gösterilen hami devletlere iş-

bu Sözleşme mucibince terettüp eden vazifeleri deruhde etmelerini isteyecektir.

Bu suretle bir himaye temin edilemeyecek olursa, harp esirlerini elinde tutan Devlet, Beynelmilel Kızılhaç Komitesi gibi insaniyetperver bir teşekkülden işbu Sözleşme ile hâmi devletlere teveccüh eden insani vazifeleri deruhde etmesini istemekte veyahut işbu madde hükümleri mahfuz kalmak kaydıyla, bu gibi bir teşekkülce arzedilecek hizmetleri kabul etmekle mükellef olacaktır.

Bu maksatla alâkalı Devlet tarafından davet olunan veya hizmetlerini teklif eden her bitaraf Devlet veya teşekkül, faaliyetleri sırasında, ihtilafa dahil olup işbu Sözleşmenin himaye ettiği şahısların tabi buldukları tarafa karşı mesuliyetini müdrük olarak kalmakla ve mevzuubahis vazifeleri deruhde ve bitaraflık dairesinde ifa etmek hususunda kâfi teminatı vermekle mükellef olacaktır.

Askerî hadiseler dolayısıyla ve ezcümle ülkesinin tamamı veya mühim bir kısmı işgal edilmiş bulunması halinde diğer devletlere veya müttefiklerine karşı, birisinin müzakere serbestisi velevki muvakkat olarak mahdut bulunan Devletler arasında hususî anlaşma yolu ile yukarıdaki hükümlerden inhiraf edilemeyecektir.

İşbu Sözleşmede hami devlet bahsi geçtikçe, bu tabirden işbu maddeye göre o devletin yerine kaim olan teşekkül de kasdolunur.

Madde 11 - Himaye edilen şahısların menfaati bakımından fayda mülâhaza ettikleri bütün hallerde ve ezcümle işbu Sözleşme hükümlerinin tatbik veya tefsiri hususunda ihtilâfa dahil devletlerin anlaşmaması halinde, ihtilâfın halli gayesiyle hâmi devletler tavassut ve delâlet edeceklerdir.

Bu maksatla hâmi devletlerden her biri, taraflardan birinin daveti üzerine, veyahut kendi teşebbüsü ile, ihtilâfa dahil taraflara, mümessillerinin ve bilhassa harp esirlerinin mukadderatından mesul makamların ledelicap münasip görülecek bitaraf bir ülkede toplanmalarını teklif edebilecektir. İhtilâfa dahil taraflar, bu maksatla kendilerine vaki olacak teklitleri terviç etmekle mükellef olacaktır. İcabı halinde hami devletler ihtilâfa dahil taraflara, bu toplantıya davet edilmek üzere bitaraf bir Devlete mensup bir şahsiyeti veyahut Beynelmilel Kızılhaç Komitesince gösterilecek bir şahsiyeti, ihtilâfa dahil tarafların tasvibine arzedebileceklerdir.

BAP II**HARP ESİRLERİNİN UMUMİ HİMAYESİ**

Madde 12 - Harp esirleri düşman devletin hükmünde olup, fakat kendilerini esir eden fertlerin veya askerî birliklerin hükmünde değildirler. Bunları elinde tutan Devlet, mevcudiyeti melhuz ferdi mesuliyetlere bakılmaksızın, haklarında tatbik olunan muameleden mesuldürler.

Harp esirleri, kendilerini elinde tutan devletçe ancak Sözleşmeye dahil bir tarafa ve onları elinde tutan devlet mevzubahis devletin Sözleşmeyi tatbik etmek arzu ve iktidarında bulunduğu kanaat getirdikten sonra teslim olunabilirler. Esirlerin böylece teslim olmaları halinde, Sözleşmenin tatbiki mesuliyeti kendisine mevdu buldukları müddet içinde onları kabul eden devlete terettüp edecektir.

Bununla beraber, şayet bu Devlet mühim bir noktada işbu Sözleşme hükümlerinin icrası hususundaki vecibelerini ifa eylemez ise, esirleri teslim eden Devlet, hâmi devletin bir tebliği üzerinde, vaziyetin ıslahı zımında müessir tedbirler almakla veya harp esirlerinin kendisine iadesini istemekle mükellef olacaktır. Bu talebin is'afı mecburidir.

Madde 13 - Harp esirlerine her zaman insanca muamele edilmesi şarttır. Bunları elinde tutan devletin, hükmünde bulunan harp esirlerinin ölümüne müncer olacak veya sıhhatini vahim surette tehlikeye düşürecek her fiil veya ihmali memnudur ve işbu Sözleşmenin ağır bir ihlâli mahiyetinde sayılacaktır. Bilhassa hiçbir harp esiri, alâkalı esirin tedavisi bakımından lüzumlu ve menfaati muktazası olmayan bir vücut sakatlanmasına veya ne neviden olursa olsun bir tıbbi tecrübeye tabi tutulamiyacaktır.

Keza harp esirleri her zaman ve ezcümle her türlü şiddet veya sindirme hareketlerine ve umumun hakaret veya teccüssüne karşı korunacaklardır.

Bunlara karşı misilleme (reprisal) hareketleri memnudur.

Madde 14 - Bilumum hallerde şahıslarına ve şereflerine saygı gösterilmesi harp esirlerinin hakları cümlesindedir.

Kadınlara, kadınlığa gösterilmesi icabeden bütün saygı ile muamele edilecek ve bunlar her halde en az erkeklere bahşolunan müsaadekâr muameleden istifade edeceklerdir.

Harp esirleri, esir alındıkları anda mevcut bulunan medenî ehliyetlerini tam olarak muhafaza edeceklerdir. Onları elinde tutan Dev-

let, bu ehliyetin kullanılması kendi ülkesinin içinde veya dışında ancak esaretin istilzam ettiği derecede takyit edebilecektir.

Madde 15 - Harp esirlerini elinde tutan Devlet işbu sözleşmenin rütbe ve cinsiyete mütallik hükümleri gözönünde tutulmak ve sıhhi hallerinin istilzam ettiği şekilde onları meccanen tedavi ettirmekle mükellef olacaktır.

Madde 16 - İşbu Sözleşmenin rütbe ve cinsiyete mütaallik hükümleri gözönünde tutulmak ve sıhhi vaziyetleri, yaşları veya meslekî vasıfları dolayısıyla harp esirlerine bahşolunması melhuz her türlü imtiyazlı muameleler mahfuz kalmak şartıyla esirleri elinde tutan Devlet tarafından ırk, milliyet, din, siyasî ve sair içtihatlarla ve mümasil kıstaslara dayanan aleyhte bir tefrik gözetilmeksizin bunlara müsavat dairesinde muamele olunacaktır.

BAP III

ESARET

KISIM I

ESARETİN BAŞLANGICI

Madde 17 - Her harp esiri, bu hususta sorgusu yapıldığında, ancak soyadını, adını, doğum tarihini, ve sicil numarasını veya olmadığı takdirde, muadil bir bilgi vermekle mükellef olacaktır.

Harp esiri kendi arzusu ile bu kaideyi ihlal ederse, kendi rütbe veya vaziyetindeki esirlere bahşolunan müsadelerin takyidi muhata-rasına maruz kalabilecektir.

İhtilâfa dahil her taraf, kazası dairesinde bulunup harp esiri olması mümkün ve melhuz olan şahsa soyadını, adını, rütbesini, sicil numarasını veya muadil malûmatı ve doğum tarihini ihtiva eden bir hüviyet kartı vermekle mükellef olacaktır. Bu hüviyet kartı ayrıca sahibinin imzasını veya parmak izini, veya her ikisini ve ihtilâfa dahil tarafların kendi silahlı kuvvetlerine mensup şahıslara dair ilâvesini isteyebilecekleri sair her türlü malûmatı ihtiva edebilecektir. Hüviyet kartı, imkân elverdiği nisbette 6,5X10 santimetre ebadında olacak ve iki nüsha tanzim olunacaktır. Harp esiri bu kartı her talep vukuunda ibraz ile mükellef olacak, fakat hiçbir halde kart kendisinden alınmayacaktır.

Harp esirlerine, kendilerinden ne türlü olursa olsun malûmat istih-

salı için hiçbir maddî veya manevî işkence ve hiçbir tazyik yapılmıyacaktır. Cevap vermekten imtina edecek esirler tehdit ve tahkir edilemeyecekleri gibi herhangi tatsız veya gayrimüsait bir muameleye maruz bırakılmayacaktır.

Bedeni veya zihni durumları sebebiyle hüviyetlerini bildirmekten aciz bulunan harp esirleri sıhhiye idaresine tevdi olunacaklardır. Esirlerin hüviyeti, bundan evvelki bent hükümleri mahfuz kalmak kaydıyla, mümkün olan her yoldan tesbit olunacaktır.

Harp esirlerinin sorgusu anladıkları bir dil ile yapılacaktır.

Madde 18 - Silahlar, atlar, askerî teçhizat ve askeri vesikalar hariç olmak üzere bilûmum zati eşya ve levazım ile madeni miğferler, gaz maskeleri ve şahıslarını korumak maksadıyla kendilerine verilmiş olan sair eşya kâmilen harp esirlerinin yanında kalacaktır. Keza, yiyecek ve giyecek eşya ve levazımları, resmî askerî teçhizatları cümlesinden bulunsa dahi, yanlarında kalacaktır.

Harp esirleri hiçbir zaman hüviyet vesikasız bulunamayacaklardır. Kendilerini elinde tutan Devlet, hüviyet vesikaları olmyanlara bir hüviyet vesikası verecektir.

Rütbe ve Tabiiyet alâmetleri, nişanlar ve daha çok şahsi veya hissi kıymetli bulunan eşya harp esirlerinden alınmayacaktır.

Harp esirlerinin üzerlerinde olan paralar, ancak bir subayın emriyle ve bu paraların tutarı ile sahibinin hüviyeti ve eşkâli hususi bir deftere geçirildikten ve para sahibine makbuzu veren şahsın okunaklı adı, rütbesi ve mensup olduğu birlik yazılı mufassal bir makbuz verildikten sonra kendilerinden alınabilecektir. Esirleri elinde tutan devletin parasıyla olan, veyahut esirin talebi üzerine bu paraya tahvil edilen meblağlar, 64 ncü madde mucibince esirin hesabına alacak kaydolunacaktır.

Esirleri elinde tutan Devlet harp esirlerinin kıymetli eşyalarını ancak emniyet sebepleriyle kendilerinden alabilecektir. Bu takdirde tatbik olunacak muamele usulü, paralar hakkındaki usulün aynı olacaktır.

Gerek bu eşya, gerek harp esirlerini elinde tutan devletten gayri bir devletin parasıyla olup sahibi tarafından tahvili istenilmemiş olan ve esirlerden alınan meblağlar, esirleri elinde tutan Devlet tarafından muhafaza ve esaretten sonra esire ilk şekilleriyle iade olunacaktır.

Madde 19 - Harp esirleri, esir alındıklarından sonra mümkün olan en

kısa zamanda tehlikeden azade olacak kadar muharebe bölgesinden uzak kamplara tahliye olunacaklardır.

Ancak yaraları veya hastalıkları dolayısıyla tahliyeleri orada kalmalarından daha muhtaralı bulunan harp esirleri muvakkaten tehlikeli bir bölgede bırakılabileceklerdir.

Harp esirleri, bir muharebe bölgesinden tahliyelerine kadar lüzumsuz yere tehlikeye maruz bırakılamıyacaklardır.

Madde 20 - Harp esirlerinin tahliyesi daima insani bir surette ve kendilerini elinde tutan Devlet kıtalarının bir yerden diğerine nakillerindeki şartlara musavi şartlar dairesinde yapılacaktır.

Harp esirlerini elinde tutan Devlet, tahliye olunan esirlere kâfi miktarda içecek su, yiyecek, giyecek ve sıhhi bakımlarını temin edecektir; mezkûr Devlet, bunların tahliye sırasında emniyetlerini temin için lüzumlu biçimle tedbirleri alacak ve tahliye edilen esirlerin bir an evvel listesini tanzim edecektir.

Şayet tahliyeleri sırasında harp esirlerinin transit kamplarından geçmeleri icabediyorsa, bu kamplardaki ikâmetleri mümkün olduğu kadar kısa olacaktır.

KISIM II

HARP ESİRLERİNİN ENTERNE EDİLMELERİ

FASIL I

UMUMİ HÜKÜMLER

Madde 21 - Harp esirlerini elinde tutan Devlet bunları enternömana tabi tutabilecektir. Mezkûr Devlet esirlere enterne buldukları kamptan muayyen bir hadden öteye uzaklaşmamak ve eğer bu kamp çitlenmiş ise sınırlarını geçmemek mecburiyeti yükleyebilir. İşbu Sözleşmenin ceza ve inzibat müeyyideleri hakkındaki hükümleri mahfuz kalmak kaydıyla, bu esirler sıhhatlerinin korunması için böyle bir tedbirin lüzumu sabit olmadıkça kapatılamıyacak ve hapsolünemiyacaklardır; her halde bu gibi bir vaziyet onu lüzumlu kılan ahvalin müddetinden fazla süremeyecektir.

Harp esirleri tabi oldukları devletin konuları müsait olduğu takdirde, söz veya taahhüt üzerine kısmen veya tamamen serbest bırakılabileceklerdir. Bu tedbir, ezcümle harp esirlerinin sıhhatlerini islahaya medar olduğu takdirde alınacaktır. Hiçbir harp esiri söz veya ta-

ahhüt üzerine hürriyeti kabul etmeye mecbur tutulamıyacaktır.

Muhasamatın başlangıcından itibaren, ihtilafa dahil her taraf, kendi tebasına söz veya taahhüt üzerine hürriyeti kabul etmeye müsaade eden, veya bunu meneden kanun ve nizamnameleri mukabil tarafa tebliğ edecektir. Bu suretle tebliğ olunan kanun ve nizamnameler mucibince söz veya taahhüt üzerine serbest bırakılan esirler, gerek tabi oldukları Devlete, gerek kendilerini esir etmiş olan Devlete karşı girişmiş oldukları taahhütleri şerefleri üzerine titizce ifaya mecbur olacaklardır. Bu gibi hallerde esirlerin tabi oldukları Devlet, onlardan verdikleri söze veya taahhüte aykırı hiçbir hizmet istememek veya kabul etmemekle mükellef olacaktır.

Madde 22 - Harp esirleri ancak karada kaim ve sağlık ve hijyen bakımından her türlü teminatı arzeden müesseselerde enterne edilebileceklerdir; esirler, kendi menfaatlerinin muhik göstereceği hususî haller dışında, ceza müesseselerinde enterne edilemeyeceklerdir.

Gayrisihhi veya iklimi kendilerine muzır bölgelerde enterne edilen harp esirleri, imkân hasıl olur olmaz iklimi daha müsait bir yere nakledileceklerdir.

Esirleri elinde tutan devlet, onları esir edildikleri sırasında hizmet etmekte oldukları silahlı kuvvetlere mensup harp esirlerinden kendi muvafakatları olmadan ayırmamak kaydıyla tabiiyetlerini, dillerini ve adetlerini gözönünde tutarak kamplarda veya kamp kısımlarında toplıyacaktır.

Madde 23 - Hiçbir harp esiri hiçbir zaman muharebe sahasının (combat zone) ateşine maruz kalabileceği bir bölgeye gönderilemeyeceği ve orada alıkonulamıyacağı gibi, bazı nokta veya bölgeleri askerî harekattan masun tutmak için onun mevcudiyetinden istifade olunamıyacaktır.

Harp esirlerinin aynen mahallî sivil ahali derecesinde hava bombardımanlarına ve sair harp tehlikelerine karşı sığınakları buluncaktır; içlerinden karargâhlarının bu tehlikelere karşı korunmasına iştirak edecek olanlardan gayrisi tehlike işareti verilir verilmez, mümkün olan süratle sığınaklarına gidebileceklerdir. Ahali lehine sair bilumum korunma tedbirleri onlar hakkında da tatbik olunacaktır.

Esirleri elinde tutan devletler, harp esiri kamplarının coğrafi mevkiileri hakkında lüzumlu her türlü malûmatı hami devletler delâletiyle birbirlerine vereceklerdir.

Askerî mülahazalar buna imkân verildikçe, harp esiri kampları

gündüz vakti havadan açıkça seçilebilecek şekilde yerleştirilmiş PG veya PW harfleriyle işaret edilecektir; şu kadarki alakalı devletler arasında başka bir işaret usulü de kararlaştırılabilecektir. Ancak harp esiri kampları bu şekilde işaret olunabilecektir.

Madde 24 - İşbu kısımda yazılı olanlara mümasıl şartlar dahilinde daimi mahiyette transit veya ayırma kampları teşkil olunacak ve harp esirleri buralarda diğer kamplardaki cari olan muameleden istifade edeceklerdir.

FASIL II

HARP ESİRLERİNİN, İSKÂN İAŞE VE İLBASI

Madde 25 - Harp esirlerinin iskân şartları, onları elinde tutan devletin aynı bölgeye yerleştirilmiş askerinin iskân şartları derecesinde müsait olacaktır. Bu şartlar cümlesinden olarak esirlerin örf ve adetleri gözetilecek ve hiçbir halde bu şartlar esirlerin sıhhatine zararlı olmayacaktır.

Bu cümleden olarak yukarıki hükümler gerek satıh mesahası mecmuu ve asgarî hava mikabı, gerek tesisat ve yatak takımları ve bu arada üste örtülecek levazım bakımından, harp esirlerinin yatakhaneleri hakkında cari olacaktır.

Harp esirleri tarafından münferiden veya toplu olarak kullanılmak üzere tahsis olunan binalar rutubetten tamamıyla âri ve bilhassa akşam karanlığının basmasıyla ışıkların söndürülmesi zamanları arasında kâfi derecede sıcak ve aydınlık olacaktır. Yangın tehlikelerine karşı bütün tedbirler alınacaktır.

Erkek harp esirlerinin kadın harp esirleriyle birlikte yerleştirilmiş olduğu kamplarda bunlara ayrı ayrı yatakhaneler tahsis olunacaktır.

Madde 26 - Gündelik esas yiyecek tayını, miktar, evsak ve tenevvü bakımlarından harp esirlerini sıhhatli bir halde bulundurmaya, vücut ağırlığı kaybını ve gıda noksanı teşevvüşlerini önlemeye kâfi olmalıdır. Esirlerin alışık oldukları gıda tarzı da nazarı itibara alınacaktır.

Esirleri elinde tutan devlet, çalıştırılan esirlere kullandıkları işin yapılması için muktazi ilâve yiyecekleri verecektir.

Harp esirlerine kâfi miktarda içecek su temin edilecektir. Tütün içilmesine müsaade edilecektir.

Harp esirleri, yemeklerinin hazırlanmasına mümkün olduğu nisbette iştirak ettirilecektir; bu maksatla mutfaklarda kullanılacaklardır. Kendilerine, yanlarında mevcut bulunan erzakı hazırlamak imkânları da verilecektir.

Yemekhane olarak münasip yerler ayrılacaktır.

İaşeye taallük eden her türlü toplu inzibat tedbirleri memnudur.

Madde 27 - Esirleri elinde tutan devlet tarafından esirlerin bulunduğu bölgenin iklimi nazarı itibara alınarak bunlara kâfi miktarda giyecek, çamaşır ve ayakkabı temin edilecektir. Düşman ordularına ait olup esirleri elde tutan devlet tarafından zaptolunan üniformalar memleketin iklimine uygun geldiği takdirde harp esirlerinin ilbasında kullanılacaktır.

Esirleri elinde tutan devlet bu eşyanın muntazam surette yenilenmesini ve tamirini temin edecektir. Bundan başka, çalışan harp esirlerine iş mahiyetinin zaruri kıldığı her yerde münasip bir kıyafet (clothing) verilecektir.

Madde 28 - Bilûmum kamplardan harp esirlerinin, fiyatları hiç bir halde mahallî piyasa rayiçlerini geçmemek üzere gıda maddeleri, her gün kullanılan eşya, sabun ve tütün tedarik edebilecekleri kantinler kurulacaktır.

Kantinlerden hasıl olacak kârlar harp esirleri menfaatine kullanılacaktır; bu maksatla hususî bir sandık ihdas olunacaktır. Mutemet olan kimse bu kantin ile sandığın idaresine iştirak etmek hakkına haiz olacaktır.

Bir kampın ilgası zamanında hususî sandıkta mevcut olan matlup bakiyesi, sandıktaki mevcudun tekevvinünde iştiraki olan harp esirleriyle aynı tâbiyette bulunan harp esirleri menfaatine sarfedilmek üzere beynelmilel insaniyetperver bir teşekküle tevdi olunacaktır. Alelûmum herkesin yurduna iade edilmesi halinde bu kârlar, alâkalı devletler arasında hilâfına bir anlaşma olmadıkça, harp esirlerini elinde tutan devlet tarafından muhaza olunacaktır.

FASIL III

HIFZISIHHA VE TEDAVİ

Madde 29 - Harp esirlerini elinde tutan devlet, hastalık salgınlarını önlemek üzere kamplara temiz ve sıhhi bir halde tutmak için icabeden bütün tedbirleri almakla mükellef olacaktır.

Harp esirleri tarafından gece ve gündüz kullanılmak üzere hıfzısıhha kaidelerine uygun ve daimi surette temiz tutulacak tesisat bulunacaktır. Kadın harp esirlerinin ikamet ettikleri kamplarda bulunan vücut temizlikleri ve çamaşırlarının yıkanması için ayrı tesisat temin olunacaktır.

Bundan başka, kamplarda bulundurulacak olan banyo ve duşlara ilaveten harp esirlerine her günlük vücut temizliği ve çamaşırlarının yıkanması için kafi miktarda su ve sabun verilecektir; bu maksatla esirlere lüzumlu tesisat, kolaylıklar ve zaman bahşolunacaktır.

Madde 30 - Her kampta harp esirlerinin lüzumlu tedaviyi ve münasip bir gıda rejimini bulacakları bir revir olacaktır. İcabı halinde, sarı veya akli marazlara musap olan hastalar için tecrit mahalleri ayrı olacaktır.

Ağır bir hastalığa duçar olan veya vaziyetleri hususi bir tedavi tarzını, tıbbi müdahaleyi, veya hastaneye yatırılmalarını istilzam eden harp esirleri, yakın bir istikbalde memleketlerine iadeleri derpiş olursa dahi, tedavi edilmelerine elverişli herhangi bir askeri veya sivil tıbbi birliğe kabul olunacaklardır. Malüllere ve bilhassa körlerle, yurtlarına iadeleri zamanına kadar sıhhi bakım ve mümarese zımında hususi kolaylıklar ibraz olunacaktır.

Harp esirleri, tabi buldukları devlete ve mümkünse kendileriyle aynı millete mensup bir tıbbi personel tarafından tedavi olunacaklardır.

Harp esirleri, kendilerini muayene ettirmek üzere tıbbi makamlara çıkmaktan menolunamayacaklardır. Onları elinde tutan makamlar, talep vukuunda, tedavi altına alınan her esire, yaralarının veya hastalığın nevine yapılan tedavinin mahiyet ve müddetini gösteren resmi bir beyanname vereceklerdir. Bu beyannamenin bir sureti, harp esirleri merkez ajansına gönderilecektir.

Harp esirlerini sıhhatli bir halde tutmak için lüzumlu her türlü cihazların ve bu arada diş protezleriyle sair protezlerin ve gözlüklerin bedelleri dahil olmak üzere tedavi masrafları, esirlerin elinde tutan devlete ait olacaktır.

Madde 31 - Harp esirlerinin en az ayda bir defa tıbbi teftişleri yapılacaktır. Bu teftişler cümlesinden olarak her esirin vücut ağırlığı kontrol ve kaydolunacaktır. Teftişlerin gayesi bilhassa umumî sıhhat ve besleme vaziyetiyle temizlik vaziyetinin murakabesi, sarî hastalıkların ve tahsisen veremin, sıtmanın ve zührevi hastalıkların aranmasıdır.

lıp meydana çıkarılması olacaktır. Bu maksatla, el altında mevcut en tesirli metodlar ve meselâ veremi hemen başlangıcında meydana çıkarmak üzere mikrofilm üzerine zaman zaman seri halinde radyografi usulü kullanılacaktır.

Madde 32 - Mensup oldukları silahlı kuvvetlerin sıhhiye hizmetlerine bağlı olmamakla beraber hekim, dişçi, erkek veya kadın hastabakıcı olan harp esirleri, kendilerini elinde tutan Devlet tarafından onlarla aynı Devlete tâbi harp esirleri menfaatine tabi vazifelerini ifaya davet olunabileceklerdir. Bu takdirde bunlar harp esiri olmakla devam edecekler, fakat kendilerini elinde tutan Devletçe ifraz olunan personel ile aynı muameleyi göreceklerdir. Bunlar, 49 ncu madde mucibince kendilerine tahmil edebilecek olan sair her türlü işlerden muaf tutulacaklardır.

FASIL IV

HARP ESİRLERİNE YARDIM İÇİN ALIKONULAN TIBBİ VE DİNİ PERSONEL

Madde 33 - Harp esirlerine yardımda bulunmak maksadiyle esirleri elinde tutan devletçe alıkonulan sıhhi ve dini personel mensupları harp esiri sayılmıyacaklardır. Şu kadar ki, bunlar, en az işbu Sözleşmenin bahsettiği bütün menfaatlerden ve harp esirlerini tedavi ve bunlara dini yardımda bulunmaları için icabeden bütün kolaylıklardan istifade edeceklerdir.

Mezkûr personel mensupları, esirleri elinde tutan devletin askerî kanun ve nizamnameleri çerçevesinde, salâhiyetli servislerin idaresi altında ve mesleklerinin adabına uyarak, tercihan tabi, oldukları silahlı kuvvetlere mensup harp esirleri lehine tıbbi ve ruhani vazifelerinin ifası zımında aşağıdaki kolaylıklardan istifade edeceklerdir:

- a) İş müfrezelerinde veya kamp dışındaki hastanelerde bulunan harp esirlerini zaman zaman ziyaret etmelerine müsaade olunacaktır. Onları elinde tutan devlet bu maksatla emirlerine lüzumlu nakil vasıtalarını tahsis edecektir.
- b) Her kampta, en yüksek rütbede en kıdemli olan askerî hekim, alıkonulan sıhhi personelin faaliyetleri hususunda kampın askerî makamlarına karşı mesul olacaktır. Bu maksatla, ihtilâfa dahil Taraflar, muhasamatın hemen başlangıcından itibaren, seferdeki silahlı kuvvetlere mensup yaralılarla hastaların vaziyetini ıslaha matuf 12 Ağustos 1949 tarihli Cenevre Sözleşmesinin 26 ncı maddesin-

de yazılı cemiyetlerin personeli de dahil olmak üzere sıhhi personellerinin rütbeler muadeleti hakkında anlaşacaklardır. Vazifelerine taallük eden bütün meselelerde mezkûr hekim ve keza askerî rahipler, kampın salâhiyetli makamlarıyla doğrudan doğruya temas etmek hakkını haiz olacaklardır. Bu makamlar, bu meselelere taallük eden muhaberat hususunda onlara her türlü kolaylıkları göstereceklerdir.

- c) Alıkonulan personel, bulunduğu kampın askeri zapturatına tabi olmakla beraber, tıbbi veya dini vazifeleri dışında hiç bir iş görmeye mecbur edilemeyecektir.

Muhasamatın devamı sırasında, ihtilâfa dahil Taraflar, alıkonulan personelin icabında nöbet değiştirmesi hususunda anlaşacaklardır.

Yukarıki hükümlerden hiçbiri, esirleri elinde tutan devleti, sıhhi ve ruhani bakımlardan harp esirlerine karşı kendisine terettüp eden vecibelerden vâreste kılamaz.

FASIL V

DİNİ, FİKRİ VE BEDENİ FAALİYETLER

Madde 34 - Harp esirleri, askerî idarece tesbit olunan cari inzibat tedbirlerine riayet etmeleri şartıyla, mezheplerinin âyinlerinde bulunmaları da dahil olmak üzere dinlerinin icabatını ifa hususunda tamamiyle muhtar bırakılacaklardır.

Dini ayinler için münasip mahaller tahsis olunacaktır.

Madde 35 - Düşman devletin eline düşmüş olup harp esirlerine yardımda bulunmak üzere kalan veya alıkonulan askerî rahiplerin esirlere ruhani yardımda bulunmalarına ve dini vicdanlarına uyarak dindeşleri arasında bu yardımı serbestçe ifa etmelerine müsaade olunacaktır. Askerî rahipler, aynı silahlı kuvvetlere mensup olan, aynı dili konuşan, veya aynı dine mensup olan harp esirlerinin buldukları muhtelif kamplarla iş müfrezeleri arasında taksim olacaklardır. Bunlar, kampları dışındaki harp esirlerini ziyaret hususunda lâzım gelen kolaylıklardan ve bilhassa 33 ncü maddede yazılı nakil vasıtalarından istifade edeceklerdir. Askerî rahipler sansür kaydı mahfuz kalmak şartıyla, yeni vazifeleri cümlesinden bulunan işler hakkında gerek mevkuf oldukları memleketin kilise makamlarıyla, gerek beynelmilel dini teşekküllerle muhabere serbestisinden istifade edeceklerdir. Bu maksatla gönderecekleri mektuplar ve kartlar, 71 nci maddede yazılı kontenjana inzimam edecektir.

Madde 36 - Kendi ordularında rahiplik etmemiş olmakla beraber bir mezhebin rahibi olan harp esirleri, mezhepleri ne olursa olsun din-daşları arasında ruhani vazifelerini serbestçe ifa etmek müsaadesi-ni haiz olacaklardır. Bunlara, bu maksatla, esirleri elinde tutan Devlet tarafından alıkonulmuş askerî rahipler gibi muamele edilecektir. Başka hiçbir iş görmeye mecbûr edilemeyeceklerdir.

Madde 37 - Harp esirleri, alıkonulmuş bir askerî rahibin veya mezhep-lerine mensup harp esiri bir rahibin yardımından mahrum olmaları halinde ya onların mezhebine veya müşabih bir mezhebe men-sup bir rahip veyahut bu da olmaz ise ve dini bakımdan mümkün olursa, dini sıfatı olmıyan ehliyetli bir kimse bu vazifeyi ifa etmek üzere alâkalı esirlerin talebi üzerine tayin olunacaktır. Esirleri elin-de tutan devletin tasvibine bağı olan bu tayin, alâkalı esirler cema-atinin mutabakatı ve icabeden hallerde, aynı mezhebe mensup ma-hallî dini makamın tasvibi ile olacaktır. Bu suretle tayin olunan kimse, esirleri elinde tutan devletin askerî zapturapt ve emniyeti sı-yaneten koyduğu bilumum nizamlara riayet etmekle mükellef ola-caktır.

Madde 38 - Esirleri elinde tutan devlet, her esirin ferdi temayüllerine ri-ayet etmekle beraber, harp esirlerinin fikir, terbiye, eğlence ve spor faaliyetlerini teşvik edecektir; mezkûr devlet esirlere münasip ma-haller ve lüzumlu teçhizatı tahsis ederek bu faaliyetlerin icrası için icabeden tedbirleri alacaktır.

Harp esirlerine, sporlar ve oyunlar da dahil olmak üzere, bedeni hareketlerde bulunmak ve açık havadan istifade etmek imkânı ve-rilecektir. Bu maksatla bilumum kamplarda kâfi miktarda açık sa-halar tahsis olunacaktır.

FASIL VI

DİSİPLİN

Madde 39 - Her harp esirleri kampı, esirleri elinde tutan devletin mun-tazam silahlı kuvvetlerine mensup mesul bir subayın doğrudan doğruya idaresi altına verilecektir. Nezdinde işbu Sözleşmenin met-ni bulunacak olan bu subay, Sözleşme hükümlerinin emri altında-ki memurlarca bilinmesini temin edecek ve hükümetinin muraka-besi altında Sözleşmenin tatbikatından mesul olacaktır.

Madde 40 - Rütbe ve tabiiyet işaretleriyle nişanların taşınmasına müsa-ade olunacaktır.

Madde 41 - Her kampta, işbu Sözleşme ile eklerinin metni ve 6 ncı maddede derpiş edilen bilcümle hususî anlaşmaların muhtevası, harp esirlerinin dilinde yazılı olarak bütün esirlerin okuyabilecekleri bir yere asılacaktır. Bunlar, asılan metinlere ittıla kesbedemiyecek vaziyette olan esirlerin talebi üzerine kendilerine verilecektir.

Harp esirlerinin hareket tarzlarına mütâallik her türlü nizamnameler, emirler, ihtarlar ve neşriyat, esirlere anladıkları bir dilde tebliğ olunacaktır; bu vesikalar, yukarıda derpiş olunan şartlar dahilinde asılmak suretiyle ilân olunacak ve suretleri mutemede verilecektir. Esirlere şahsen hitap eden bilumum emir ve kumandalar da anlayacakları bir dilde verilecektir.

Madde 42 - Harp esirlerine ve bilhassa bunlardan firar eden veya firar teşebbüsünde bulunanlara karşı silah istimali, ancak ve daima evvel emirde icabı hale göre ihtarlar yapılmasını müteakip en son olarak müracaat edilecek bir tedbir olacaktır.

FASIL VII

HARP ESİRLERİNİN RÜTBELERİ

Madde 43 - Muhasematın hemen başlamasından itibaren ihtilâfa dahil Taraflar, muadil bulunan esirler arasında muamele müsavatını temin etmek üzere işbu Sözleşmenin 4 ncü maddesinde zikri geçen bütün şahısların unvan ve rütbelerini karşılıklı olarak birbirlerine tebliğ edeceklerdir; şayet sonradan unvan ve rütbeler ihdas edilecek olursa, bunlar da aynı suretle tebliğ olunacaktır.

Esirleri elinde tutan devlet, harp esirlerinin mazhar olacakları ve tabi buldukları devletçe kendisine usulen tebliğ edilecek olan rütbe terfilerini tanıyacaktır.

Madde 44 - Harp esiri olan subaylarla mümasillerine, rütbe ve yaşlarına göre gösterilmesi gereken hürmetle muamele edilecektir.

Subay kamplarının hizmetini temin etmek üzere, subaylarla mümasillerinin rütbeleri gözönünde tutularak buralara aynı silahlı kuvvetlere mensup ve mümkün olduğu nisbette aynı dili konuşan kâfi sayıda esir askerler ifraz olunacaktır; bunlar, başkaca hiçbir iş görmeye mecbur tutulmayacaklardır.

Subay yemeklerinin kendileri tarafından idare edilmesî hususunda her türlü kolaylık gösterilecektir.

Madde 45 - Subaylardan gayrı harp esirlerine, rütbelerine ve yaşlarına göre gösterilmesi gereken hürmetle muamele edilecektir.

Esir yemeklerinin kendileri tarafından idare edilmesi hususunda her türlü kolaylık gösterilecektir.

FASIL VIII

HARP ESİRLERİNİN BİR KAMPA VARMALARINI MÜTEAKİP NAKİLLERİ

Madde 46 - Esirleri elinde tutan Devlet, harp esirlerinin nakline karar verirken bilhassa bunların memleketlerine iadelerine melhuz güçlükleri artırmamak üzere bizzat esirlerin menfaatlerini gözetmekle mükellef olacaktır.

Harp esirlerinin nakli daima insani bir şekilde ve esirleri elinde tutan Devlet askerlerinin istifade ettikleri şartlardan daha az müsait olmayacak olan şartlar dahilinde yapılacaktır. Harp esirlerinin alışık oldukları iklim şartları daima hesaba katılacak ve nakil şartları hiçbir halde sıhhatlerine zararlı olmayacaktır.

Esirleri elinde tutan Devlet nakil sırasında harp esirlerine gerek bunları sıhhatli bir halde tutmaya yetecek kadar içme suyu ve yiyecek, gerek lüzumlu elbiseyi, barınacak yeri ve müdavacı temin edecektir. Mezkûr Devlet, bilhassa denizden ve havadan seyahat halinde, nakil sırasında emniyetleri için lüzumlu her türlü tedbirleri alacak ve nakledilen esirlerin hareketten evvel tam listesini tanzim edecektir.

Madde 47 - Hasta veya yaralı olan harp esirleri, iyileşmeleri seyahat yüzünden muhataraya düşmek ihtimali olduğu müddetçe ve emniyetleri bakımından mübrem bir zaruret olmadıkça başka yere nakledilemeyeceklerdir.

Şayet muharebe cephesi bir kampa yaklaşacak olursa, bu kamptaki harp esirleri ancak nakiller kâfi emniyet şartları dahilinde yapılabilsen veya nakillerine nazaran o yerde kalmaları kendileri için daha büyük bir muhatara teşkil ederse başka yere naklolanabileceklerdir.

Madde 48 - Başka yere nakil halinde harp esirlerine hareket edecekleri ve yeni posta adresleri resmen tebliğ olunacaktır; bu tebliğ, ağırlıklarının hazırlamalarına ve ailelerine haber vermelerine imkân bırakacak kadar erken yapılacaktır.

Esirlerin şahsi eşyalarını, mektuplarını ve adreslerine gelmiş paketleri alıp götürmelerine müsaade olunacaktır; nakil şartları böyle bir tedbiri zararlı kıldığı takdirde bu eşyanın ağırlığı esirlerin ta-

şıyabileceği makul bir miktar ile tahdit olunabilecek, fakat bu ağırlık hiçbir halde 25 kiloyu geçmeyecektir.

Esirlerin eski kampları adresine gönderilmiş bulunan mektuplar ve paketler kendilerine geciktirilmeden yollanacaktır. Kamp kumandanı, mutemed ile mutabık kalarak harp esirlerine ait müşterek malların ve işbu maddenin ikinci bendi hükmüne göre konulmuş tahdit nakli dolayısıyla esirlerin yanlarında götürmeyecekleri ağırlıkların nakli için lüzumlu tedbirleri alacaklar.

Nakil masrafları esirleri elinde tutan Devlete ait olacaktır.

KISIM III

HARP ESİRLERİNİN ÇALIŞTIRILMASI

Madde 49 - Esirleri elinde tutan devlete sağlam harp esirlerini, yaş, cinsiyet, rütbe ve bedeni kabiliyetlerini nazarı itibare alarak ve bilhassa kendilerini bedenlen ve ruhen sıhhat halinde tutmak maksadıyla çalıştırabilecektir.

Harp esiri olan erbaşlar, ancak nezaret işleriyle mükellef tutulabileceklerdir. Bu işlerle mükellef tutulmıyanlar, kendilerine uygun başka bir iş isteyebilecekler ve imkân elverdiği nisbette kendilerine bu iş temin olunacaktır.

Subaylar ve mümasilleri kendilerine uygun bir iş isterlerse, imkân nisbetinde onlara bu iş temin edilecektir. Bunlar hiçbir halde çalışmakla mükellef tutulamıyacaklardır.

Madde 50 - Harp esirleri, kamplarının idaresi, tanzimi ve bakımı hariçinde ancak aşağıdaki nevilerden işlerde çalışmakla mükellef tutulabileceklerdir.

- a) Ziraat,
- b) Maden, makine ve kimya sanayiinden, nafia işlerinden, askerî mahiyette veya askerî maksatlara matuf olan inşaat işlerinden gayri istihsal, istihraç veya imâl sanayii,
- c) Askerî mahiyette veya askerî maksatlara matuf olmiyan nakliye ve levazım işleri
- d) Ticaret ve sanat faaliyetleri;
- e) Ev hizmetleri,
- f) Askerî mahiyette veya askerî maksatlara matuf olmiyan amme hizmetleri.

Yukarıdaki hükümlerin ihlâli halinde harp esirleri, 78 nci madde mucibince şikâyet haklarını kullanmaya mezun olacaklardır.

Madde 51 - Harp esirleri, bilhassa barınacak yer, yiyecek, giyecek ve malzeme bakımlarından müsait çalışma şartlarından istifade edeceklerdir; bu şartlar, esirleri elinde tutan Devlet tebasından olup mümasil işlerde çalıştırılan kimselere bahşolunmuş şartlardan aşağı olmayacaktır; iklim şartları da nazarı itibara alınacaktır.

Harp esirlerini elinde tutan ve bunları işte kullanan devlet, bu esirlerin çalıştıkları bölgelerde sâyin himayesine müteallik millî kanunların ve bilhassa işçi emniyeti hakkındaki nizamnamelerin tatbikini temin edecektir.

Harp esirleri, yapacakları işle mütenasip ve kendilerini elinde tutan devlet tebası için derpiş olunanlara mümasil bir talim ve terbiye ile ve korunma vasıtalarıyla teçhiz olunacaktır. 52 nci madde hükümleri mahfuz kalmak kaydıyla, harp esirleri sivil işçiler için melhuz bulunan normal muhataralara maruz bırakılabileceklerdir.

Çalışma şartları hiçbir halde inzibati tedbirlerle daha zahmetli bir hale ifrağ olunamayacaktır.

Madde 52 - Hiçbir harp esiri gönüllü olmadıkça gayrisihhi veya tehlikeli işlerde kullanılamayacaktır.

Hiçbir harp esiri, esirleri elinde tutan devletin silahlı kuvvetleri mensuplarından biri için haysiyet kırıcı sayılabilecek olan bir işte kullanılamayacaktır.

Mayınların veya bunlara mümasil sair cihazların kaldırılması tehlikeli iş sayılacaktır.

Madde 53 - Harp esirlerinin gidiş ve dönüş zamanı da dahil olmak üzere gündelik çalışma müddetleri haddinden aşırı olmayacak ve hiçbir halde esirleri tutan devletin tebaasından olup o bölgede aynı işte kullanılan sivil işçiler hakkında kabul edilmiş müddeti geçemeyecektir.

Gündelik işin ortasında harp esirlerine en az bir saatlik istirahat verilmesi mecburi olacaktır; esirleri elinde tutan devletin işçilerine verilen istirahat müddeti daha uzun ise, esirlerin istirahat müddeti de o kadar olacaktır. Esirlere her hafta tercihan pazar günü, veyahut asıl memleketlerinde cari olan tatil gününde fasılasız yirmi dört saatlik bir istirahat de verilecektir. Bundan maade, bir sene çalışmış olan esir ard arda sekiz günlük bir istirahatten istifade edecek ve bu müddet zarfında kendisine iş ücreti ödenecektir.

Parça başına ücret gibi çalışma usuller tatbik edilmekte ise, çalışma müddeti bu sebeple aşırı derecede uzatılmıyacaktır.

Madde 54 - Harp esirlerine verilecek iş ücreti işbu Sözleşmenin 62 nci maddesi hükümlerine tevfikân tesbit edilecektir.

İş kazasına uğrayan, veyahut iş sırasında veya iş neticesinde bir hastalığa tutulan harp esirleri, vaziyetlerinin istilzam ettiği her türlü tedaviyi göreceklerdir. Bundan maada, esirleri elinde tutan Devlet bu gibilere tabi oldukları devlet nezdinde haklarını ihkaka medar olacak bir tıbbi tasdikname verecek ve bu tasdiknamenin ikinci bir nüshasını 123 ncü maddede yazılı Harp Esirleri Merkez Ajansına yollıyacaktır.

Madde 55 - Harp esirlerinin çalışma kabiliyetleri en az ayda bir defa olmak üzere zaman zaman yapılacak tıbbi muayenelerle kontrol edilecektir. Bu muayenelerde bilhassa harp esirlerinden istenecek işin mahiyeti nazarı itibara alınacaktır.

Şayet bir harp esiri kendini çalışmıyacak bir halde telâkki ederse, bulunduğu kampın tıbbi makamlarına çıkmasına müsaade olunacaktır; hekimler, kanaatlerince çalışmıyacak halde bulunan esirlerin işten muaf tutulmasını tavsiye edebileceklerdir.

Madde 56 - İş Müfrezelerinin teşkilât ve idaresi harp esirleri kamplarının teşkilât ve idaresine mümasil olacaktır.

Her iş müfrezesi bir harp esirleri kampının murakabesi altına verilerek idarece ona tabi olmakta devam edecektir. Askerî makamlarla mezkûr kampın kumandanı, hükümetlerinin murakabesi altında olmak üzere işbu sözleşme hükümlerine iş müfrezesinde riayet edilmesinden mesul olacaklardır.

Kamp kumandanı, kampına tabi iş müfrezelerinin günü gününe bir listesini tutacak ve bunu hâmi devletin, beynelmilel Kızılhaç komitesinin veya harp esirlerine yardımda bulunan sair teşekküllerin kampı ziyaret eden murahhaslarına bildirecektir.

Madde 57 - Hususi eşhas hesabına çalışan harp esirlerine yapılacak muamele, bu şahıslar esirlerin muhafaza ve himayesini kendi mesuliyetleri altında temin etseler dahi en az işbu maddede derpiş edilen muameleye müsavi olacaktır; esirleri elinde tutan Devlet, askerî makamlar ve bu esirlerin mensup buldukları kamp kumandanı, bu esirlerin bakımı, tedavisi ve iş ücretlerinin ödenmesi mesuliyetini tamamen deruhte edeceklerdir.

Bu harp esirleri, bağılı buldukları kampların mutemetleriyle temas halinde kalmak hakkına haiz olacaklardır.

KISIM IV

HARP ESİRLERİNİN MALİ KAYNAKLARI

Madde 58 - Esirleri elinde tutan devlet, muhasamatın hemen başlamasından itibaren ve bu hususta hâmi devletle bir mutabakata varıncaya kadar, harp esirlerinin yanlarında nakit olarak veya mümasıl bir şekilde bulundurabilecekleri azami meblağı tesbit edebilecektir. Meşru olarak veya mümasıl bir şekilde bulundurabilecekleri azami meblağı tesbit edebilecektir. Meşru olarak tasarruflarında olup ellerinden alınan veya tevkif edilen her fazla meblağ ve kendileri tarafından tevdi olunan paralar hesaplarına geçirilecek ve onların rızası olmaksızın başka bir paraya tahvil olunamayacaktır.

Harp esirleri, kamp dışında bedelini nakden ödemek suretiyle emtia ve hizmetler mubayaasına mezun kılındıkları takdirde, bu tediyeler ya bizzat esirler tarafından yapılacak, yahut kamp idaresince ifa olunarak alâkalı esirlerin hesapları zimmetine geçirilecektir. Esirleri elinde tutan devlet bu hususta icabeden hükümleri ısdar edecektir.

Madde 59 - Harp esirlerinden, esir edildikleri sırada 18 nci madde mucibince alınan ve esirleri elinde tutan devletin parasıyla olan meblağlar, işbu kısım 64 ncü maddesi hükümlerine tevfikan esirlerden her birinin hesabı matlubuna geçirilecektir.

Harp esirlerinden aynı sırada alınan başka paraların esirleri elinde tutan Devletin parasına tahvilinden hasıl olan meblağlar da mezkûr hesabın matlubuna geçirilecektir.

Madde 60 - Esirleri elinde tutan devlet bilumum harp esirlerine aşağıda yazılı meblağların mezkûr devlet parasına tahvili suretiyle tesbit olunacak miktarda aylık bir maaş avansı ödiyecektir:

Sınıf I - Çavuştan aşağı rütbede esirler: Sekiz İsviçre Frangı,

Sınıf II - Çavuşlarla sair erbaşlar veya muadil rütbedeki esirler: Oniki İsviçre frangı,

Sınıf III - Yüzbaşı rütbesine kadar subaylar veya muadil rütbedeki esirler: Elli İsviçre frangı,

Sınıf IV - Binbaşılar, yarbaylar, albaylar veya muadil rütbedeki esirler: Altmış İsviçre frangı,

Sınıf V - Generaller veya muadili rütbedeki esirler: Yetmişbeş İsviçre frangı.

Şu kadarki, ihtilafa dahil alakalı taraflar, yukarıda sayılan muhte-

lif sınıflara dahil harp esirlerine verilmesi icabeden avanslarını hususi anlaşmalarla tadil edebileceklerdir.

Bundan maada, yukarıdaki birinci bentte derpiş edilen meblağlar esirleri elinde tutan devletin silahlı kuvvetler mensuplarına verilen maaşa nazaran fazla yüksek olduğu takdirde, veyahut diğer herhangi bir sebeple bu meblağların ödenmesi o devleti ciddi bir sıkıntıya sokacak olursa, mezkûr devlet bu meblağların tadili zımında harp esirlerinin mensup olduğu devletle hususi bir anlaşma akdölununcaya kadar:

- a) Birinci bentte yazılı meblağları harp esirlerinin hesapları matlubuna geçirmekte devam edecek,
- b) Maaş avanslarından ifraz edilerek harp esirleri tarafından kullanılmak üzere bunların emrine verilen meblağları muvakkaten makul bir miktar ile tahdit edebilecektir; ancak I nci sınıfa dahil harp esirleri için bu meblağlar hiç bir zaman esirleri elinde tutan devletin kendi silahlı kuvvetleri mensuplarına ödediği meblağlardan aşağı olmayacaktır.

Bu yolda yapılacak olan bir tahdidin sebepleri vakit geçirilmeden hâmi devlete bildirilecektir.

Madde 61 - Esirleri elinde tutan devlet, esirlerin tabi oldukları devlet tarafından maaş ilâvesi olarak gönderilebilecek olan meblağları, bu meblağlar aynı sınıftan bulunan her esir için müsavi olmak ve o devlete mensup o sınıftan bütün esirlere seyyanen ödenmek ve 64 ncü madde hükümlerine tefvikan imkân hasıl olur olmaz esirlerin şahsi hesaplarına yatırılmak şartıyla kabul olunacaktır. Bu maaş ilâveleri, esirleri elinde tutan devleti işbu Sözleşme mucibince kendisine terettüp eden vecibelerin hiçbirinden varestede kılmiyacaktır.

Madde 62 - Harp esirleri kendilerini elinde tutan makamlardan, miktarı mezkûr makamlarca tesbit edilecek ve fakat hiçbir zaman tam bir iş günü başına 1/4 İsviçre frangından aşağı olmayacak âdilane bir çalışma ücretini doğrudan doğruya alacaklardır. Esirleri elinde tutan devlet gerek esirlere, gerek hâmi devlet vasıtasıyla esirlerin tabi oldukları devlete, tesbit etmiş olduğu gündelik çalışma ücretini bildirecektir.

Esirleri elinde tutan makamlar tarafından gerek kampların idaresine, dahili tertibatına veya bakımına taallûku bulunan vazifelere veya sanat işlerine devamlı olarak ayrılan esirlere, gerek arkadaşları hizmetinde ruhani veya tıbbi vazifeler ifasıyle mükellef tutulan esirlere dahi bir çalışma ücreti verilecektir.

Mutemedin, yardımcılarının ve icabı halinde müşavirlerinin çalışma ücretleri kantin kârları sandığından verilecektir. Bu ücretlerin mutemet tarafından tesbit ve kamp kumandanı tarafından tasvip edilecektir. Böyle bir sandık mevcut değilse, esirleri elinde tutan devlet bu gibi esirlere adilâne bir çalışma ücreti verecektir.

Madde 63 - Harp esirleri namlarına şahsen veya topluca olarak yollanacak paraları almaya mezun olacaklardır.

Her harp esiri, bundan sonraki maddede yazılı olduğu veçhile hesabındaki matlup bakiyesine esirleri elinde tutan devletin tesbit ettiği hadler dahilinde tasarruf edecek ve mezkûr devlet istenilen tediyeleri yapacaktır. Esirleri elinde tutan devletin zaruri göreceği mali veya nakdi takyidat mahfuz kalmak kaydıyla, harp esirleri yabancı memleketlere para yollamaya mezun olacaklardır. Bu takdirde, esirleri elinde tutan devlet, esirlerin bakmakla mükellef buldukları kimselere para göndermelerini bilhassa kolaylaştıracaktır.

Her halikârda harp esirleri, tâbi buldukları devlet muvafakat ettiği takdirde, şu usul dairesinde memleketlerine para gönderebileceklerdir: Esirleri elinde tutan devlet, hâmi devlet vasıtasıyla esirlerin tâbi bulunduğu devlete, tediyeinin amiri ile müteneffii ve esirleri elinde tutan devletin parasıyla ifade edilmiş olarak ödenecek miktar hakkında lüzumlu bilcümle malûmatı havi bir ihbarname gönderecektir; bu ihbarnamede alakalı esirin imzası ve bunu tasdik kan kamp kumandanının imzası bulunacaktır. Esirleri elinde tutan devlet bu meblağı esirin hesabına zimmet kaydedecektir; bu suretle zimmet kaydettiği meblağları, esirlerin tâbi oldukları devletin matlubuna geçirecektir.

Esirleri elinde tutan devletin yukarıdaki talimatın tatbiki zımnında işbu Sözleşmeye bağlı V numaralı lâhikadaki Numune Nizamnamesi münderecatına müracaatı faydalı olacaktır.

Madde 64 - Esirleri elinde tutan devlet her harp esiri için en az aşağıdaki malûmatı ihtiva edecek bir hesap tutacaktır:

1. Maaş avansı, çalışma ücreti olarak, veya başka bir nam ile esirin alacağı olan veya kendisine ödenen meblağlar; esirleri elinde tutan devletin parası olarak esirden alınan meblağlar; esirden alınmış olup talebi üzerine mezkûr devletin parasına tahvil edilmiş olan meblağlar,
2. Esire nakden veya buna Mümasil bir şekilde verilmiş olan meblağlar; onun hesabına ve talebi üzerine yapılan tediyeler;

bundan evvelki maddenin üçüncü bendi mucibince yollanan meblağlar.

Madde 65 - Bir harp esirinin hesabına geçirilen her kaydın yanında kendisinin veyahut namına hareket eden mutemedin imzası veya parafı konulacaktır.

Harp esirlerine, hesaplarını görmeleri ve bir suretini almaları hususunda her zaman kâfi kolaylıklar gösterilecektir. Hesap, kampı ziyaret edecek olan hâmi devlet mümessilleri tarafından da tetkik olunabilecektir.

Harp esirlerinin bir kamptan diğerine nakilleri halinde, şahsi hesapları arkalarından gönderilecektir. Esirlerin bir devletten diğerine nakilleri halinde kendilerine ait olup esirleri elinde tutan devletin parasıyla muharrer olmayan meblağlar arkalarından gönderilecektir. Hesaplarının matlubunda kalacak olan diğer bütün meblağlar için kendilerine bir tasdikname verilecektir.

İhtilâfa dahil alâkalı devletler, harp esirlerinin hesap hulasalarını muayyen fasılalarla ve hâmi devlet vasıtasıyla birbirlerine yollamak hususunda anlaşabileceklerdir.

Madde 66 - Harp esirinin esaret hali tahliye veya memlekete iade suretiyle hitam buldukta, esirleri elinde tutan devlet ona esareti sonunda alacağı olan matlup bakiyesini gösteren ve mezkûr devletin salâhiyetli bir subayı tarafından imzalanmış bir beyanname tevdi edecektir. Diğer taraftan esirleri elinde tutan devlet esirlerin tâbi oldukları devlete hâmi devlet vasıtasıyla esaret halleri memlekete iade, tahliye, firar, ölüm ve sair bir suretle nihayet bulan esirlere ait her türlü malûmatı ihtiva eden ve ezcümle bunların hesaplarındaki matlup bakiyelerini gösteren listeler gönderecektir. Bu listelerin her yaprağı esirleri elinde tutan devletin salâhiyetli bir mümessili tarafından tasdik olunacaktır.

Alâkalı devletler yukarıda yazılı hükümlerin hepsini veya bir kısmını hususi bir anlaşma ile tadil edebilecektir.

Esirin tabi bulunduğu devlet, esirleri elinde tutan devletin esaret sonunda borçlu kaldığı matlup bakiyesinin esire tesviyesinden mesul olacaktır.

Madde 67 - 60 ncı madde mucibince harp esirlerine ödenmiş olan maaş avansları esirlerin tâbi oldukları devlet namına verilmiş sayılacaktır. Gerek bu maaş avansları, gerek mezkûr devlet tarafından 63 ncü maddenin üçüncü bendiyle 68 nci madde mucibince ifa edilmiş olan bilumum tediye, muhasamatın sonunda alâkalı devletler arasında bir tesviye şekline bağlanacaktır.

Madde 68 - Çalışmadan ileri gelmiş bir kaza veya sair bir malûliyetten dolayı bir harp esiri tarafından vaki olacak her tazminat talebi, hâmi devlet vasıtasıyla esirin tâbi bulunduğu devlete ulaştırılacaktır. Esirleri elinde tutan devlet, 54 ncü madde hükümlerine tevfikân her halde harp esirine yaranın veya malûliyetin mahiyetini, vukubulduğu ahval ve şeraiti ve esirin gördüğü tıbbi mualece ve hastane tedavisine ait malûmatı muhtevi bir beyanname verecektir. Bu beyanname esirleri elinde tutan devletin mesul bir subayı tarafından imzalanacak ve tıbbi mahiyetteki malûmatın doğruluğu sıhhiye hizmetine mensup bir tabip tarafından tasdik olunacaktır.

Esirleri elinde tutan devlet esirlerin tâbi buldukları devlete, bir harp esirinin 18 nci madde mucibince elinden alınan ve memleketine iadesi sırasında kendisine geri verilmemiş olan zati eşya, para veya kıymetli eşya hakkında yapacağı her türlü tazminat talebi ile keza esirin kendisini elinde tutan devletin veya bu devlete mensup bir memurun hatasına atfeylediği bir zarar hakkında yapacağı her türlü tazminat talebini de bildirecektir. Maamafih esirleri elinde tutan devlet masrafı kendisine ait olmak üzere esirin esaret müddeti içinde muhtaç olacağı zati eşyanın yerine yenilerini verecektir. Her halde, esirleri elinde tutan devlet, esire, mezkûr eşyanın, paraların ve kıymetli eşyanın kendisine geri verilmemesi sebeplerine diâr mesul subay tarafından imzalanmış ve lüzumlu bütün malûmatı muhtevi bir beyanname verecektir. Bu beyannamenin bir ikinci nüshası esirin tâbi olduğu devlete 123 ncü maddede yazılı Harp Esirleri Merkez Ajansı delâletiyle gönderilecektir.

KISIM V

HARP ESİRLERİNİN HARIÇLE MÜNASEBETLERİ

Madde 69 - Esirleri elinde tutan devlet esirleri ele geçirir geçirmez onlara ve hâmi devlet delâletiyle tâbi buldukları devlete, işbu kısımda yazılı hükümlerin icrası zımında derpiş olunan tedbirleri bildirecektir; keza, mezkûr tedbirlerde yapılan her tadili de tebliğ edecektir.

Madde 70 - Her harp esirine, esir alınmasını hemen mütaakip veyahut en geç bir kampa varmasından bir hafta sonra, bu kamp bir transit kampı olsa dahi ve keza hastalık veya bir tahaffuzhaneye veya diğer bir kampa nakil halinde bir taraftan doğrudan doğruya esirin ailesine, diğer taraftan 123 ncü maddede yazılı harp esirleri merkez ajansına mümkünse işbu Sözleşmeye bağlı numunesine göre tanzim edilmiş ve onları esirin esaretinden, adresinden ve sıhhi vaziyetinden haberdar edecek bir kart göndermek imkânı bahşoluna-

caktır. Bu gibi kartlar mümkün olan bütün süratle yollanacak ve hiçbir veçhile geciktirilemeyecektir.

Madde 71 - Harp esirleri mektup ve kart göndermeye ve almaya mezun olacaklardır. Şayet esirleri elinde tutan devlet bu muhabereyi tahdide lüzum görecekt olursa, bu takdirde mümkün olduğu kadar işbu Sözleşmeye bağlı numunelerine göre tanzim edilmiş olarak en az ayda bir mektup ile dört kart (70 nci maddede yazılı kartlar sayılmaksızın) gönderilmesine müsaade edecektir. Bunun dışında tahditler konulması, ancak esirleri elinde tutan devletin lüzumlu sansürü yaptırmak için kâfi sayıda selâhiyetli mütercimler bulmakta güçlük çekmesi sebebiyle hâmi devletin bu tahditleri bizzat esirlerin menfaatine uygun görmesi halinde caiz olacaktır. Esirlere gönderilen mektupların tahdidine lüzum görülecek olursa bu karar, ledelicap esirleri elinde tutan devletin talebi üzerine ancak esirlerin tâbi buldukları devletçe verilebilecektir. Bu gibi mektuplar ve kartlar, esirleri elinde tutan devlet emrinde mevcut en süratli vasıtalarla ulaştırılacaktır; bu mektuplar ve kartlar inzibati sebeplerden dolayı ne geciktirilebilecek, ne de alıkonulabilecektir.

Uzun zamandan beri ailelerinden haber alamayan, yahut haber almak veya alalâde yollardan haber almak imkânından mahrum olan harp esirleri ile; ailelerinden uzun bir mesafe ile ayrılmış bulunanlar, ücreti esirleri elinde tutan devlet nezdindeki hesapları zimmetine geçirilmek veya emirlerinde mevcut paradan ödenmek üzere telgraflar göndermeye mezun olacaklardır.

Umumî kaide olarak harp esirlerinin mektupları ana dilleriyle yazılmış olacaktır. İhtilâfa dahil devletler, başka dillerle muhabere edilmesine müsaade edebileceklerdir.

Harp esirlerinin mektuplarını ihtiva edecek olan torbalar itina ile mühürlenerek muhteviyatını açıkca gösterecek surette yaftalanacak ve gidecekleri yer postaneleri adresine yollanacaktır.

Madde 72 - Harp esirleri, posta ile veya sair vasıtalarla, ezcümle gıda maddeleri giyecek, ilâçlar, dini, mütalâa veya eğlence ihtiyaçlarını tatmin edecek maddeleri ve bu arada, kitap, ibadet eşyası, fennî levazım, imtihan formülleri, musiki aletleri, spor takımları, veyahut harp esirlerine tahsillerine devam veya güzel bir sanat icra etmek imkânını verecek levazım ihtiva eden, şahsi veya topluca gönderilmiş paketler almaya mezun olacaklardır.

Bu gibi müraselât, esirleri elinde tutan devleti işbu Sözleşme mucibince kendisine terettüp eden vecibelerden hiçbir veçhile vâreste kılmıyacaktır.

Bu müraselâtın tâbi tutulabileceği yegâne kayıtlar, bizzat harp esirlerinin menfaati icabı olarak hâmi devletin teklif edeceği veyahut Beynelmilel Kızılhaç Komitesinin veya harp esirlerine yardımda bulunan diğer bir teşekkülün, münakale ve muvasala vasıtalarının fevkâlade yüklü bulunması hesabıyla kendi müraselâtlarına koyacakları takyitlerdir.

Şahsi veya topluca olarak gönderilen paketlerin sevkine taallük eden şekiller icabı halinde alâkalı devletler arasında hususi anlaşmalarla kararlaştırılacak ve mezkûr devletler harp esirlerine yardım olarak gönderilen yardımların dağıtılmasını hiçbir halde geciktiremeyeceklerdir. Giyecek ve yiyecek paketleri kitap ihtiva edemeyecektir; tıbbi levazım alelûmum topluca paketler halinde yollanacaktır.

Madde 73 - Topluca yollanan yardımların tesellüm ve tevzii şekilleri hakkında alâkalı devletler arasında hususi anlaşmalar bulunmaması halinde, topluca yardımlara mütaallik olup işbu Sözleşmeye bağlı bulunan nizamnameler tatbik olunacaktır.

Yukarda bahsi geçen hususi anlaşmalar, harp esirlerine topluca gönderilmiş bulunan yardımları tesellüm etmek, dağıtmak ve harp esirlerinin nefine olarak kullanmak hususunda mutemetlerin haiz buldukları hakkı hiçbir halde takyit edemeyecektir.

Keza bu gibi anlaşmalar hami devletin, Beynelmilel Kızılhaç Komitesinin, veya harp esirlerine yardımda bulunan ve topluca yollanan paketlerin ulaştırılmasına memur edilen bir teşekkülün, bunların gönderildikleri kimselere dağıtılmasını murakâbe etmek hususundaki haklarını da takyit edemeyeceklerdir.

Madde 74 - Harp esirlerine yardım olarak yapılan bütün mürasalât bilumum ithal, gümrük ve sair resimlerinden muaf olacaktır.

Gerek doğrudan doğruya, gerek 122 nci maddede yazılı istihbarat büroları ve 123 ncü maddede yazılı Harp Esirleri Merkez Ajansa delâletiyle harp esirleri namına posta ile yollanan veya harp esirlerinin gönderdikleri mektuplar, yardımlar ve müsaade ile yollanan para havaleleri gerek mahreç ve mevrit memleketlerinde, gerek aradaki memleketlerde bilumum posta ücretlerinden muaf olacaktır.

Harp esirlerine yollanan ve ağırlıklarından dolayı, yahut başka bir sebeple posta yolu ile nakline imkân bulunmayan yardımların nakil masrafı, esirleri elinde tutan devleti hâkimiyetinde bulunan bütün ülkelerde mezkûr devlete ait olacaktır. Sözleşmeye taraf olan

diğer devletlerden her biri kendi ülkesi dahilindeki nakil masraflarını deruhte edecektir.

Alâkalı devletler arasında hususi anlaşmalar mevcut olmaması halinde, yukarıda yazılı muafiyetlerden istifade etmiyen bu mürasalâtın nakil masrafları gönderene ait olacaktır.

Yüksek Akid Taraflar, harp esirlerine gönderilen ve bunların gönderdikleri telgrafların ücretlerini mümkün olduğu kadar indirmeye gayret edeceklerdir.

Madde 75 - Askerî harekât alâkalı devletleri 70, 71, 72 ve 77 nci maddelerde yazılı mürasalâtın naklini temin hususunda kendilerine düşen vebibeleri ifadan menettiği takdirde, alâkalı hâmi devletler, Beynelmilel Kızılhaç Komitesi veya ihtilâfa dahil memleketlerce kabul edilen diğer herhangi bir teşekkül ve eşyanın münasip vasıtaları (vagon, kamyon, gemi, uçak, ilâh) naklini temine teşebbüs edebileceklerdir. Bu maksatla Yüksek Akid Taraflar, onlara bu vasıtaları tedarik etmeye ve ezcümle icabeden serbest seyir varakalarını vermek suretiyle bu nakil vasıtalarının seyrüseferine müsaade etmeye çalışacaklardır.

Bu nakil vasıtaları:

- a) 123 ncü maddede yazılı Merkez İstihbarat Ajansı ile 122 nci maddede yazılı milli bürolar arasında teati edilen mektupların, listelerin ve raporların,
- b) Harp esirlerine ait olarak hâmi devletlerin, Beynelmilel Kızılhaç Komitesinin ve harp esirlerine yardımında bulunan diğer herhangi bir teşekkülün gerek kendi murahhaslarıyla, gerek ihtilâfa dahil taraflarla teati edecekleri mektupların ve raporların; ulaştırılması için de kullanılabilir.

İşbu hükümler ihtilâfa dahil her tarafın, tercih eylemesi halinde, başka türlü nakliyat ve teşkilâtı vücuda getirmek veya kararlaştıracak şartlar dairesinde serbest seyir varakalarını vermek hakkını hiçbir veçhile tahdit etmeyecektir.

Hususi anlaşmalar mevcut olmaması halinde bu gibi nakil vasıtalarının kullanılmasından tevellüt edecek masraflar, tebaaları bu hizmetlerden istifade eden ihtilâfa dahil taraflara nisbet üzere terettüp edecektir.

Madde 76 - Harp esirlerine gönderilen ve bunların gönderdikleri mektuplar mümkün olan en kısa zamanda sansürden geçirilecektir. Bu sansür ancak mektupları gönderen ve alan devletlerce ve her biri tarafından ancak bir defa yapılacaktır.

Harp esirlerine yollanan paketlerin muayenesi bunların ihtiva ettikleri gıda maddelerini bozulmaya mâruz bırakılacak şekilde yapılmayacak ve paketin muhtevası bir yazı veya matbua olmadıkça bu muayene paketin gönderildiği şahsın veya onun usulen tevkil etmiş olduğu bir arkadaşın huzurunda yapılacaktır. Esirlere şahsen veya toplu olarak yollanan paketlerin kendilerine teslimi, sansür güçlükleri bahanesiyle geciktirilemeyecektir.

İhtilafa dahil tarafların askerî veya siyasi sebeplerle koyacakları her türlü muhabere yasağı ancak muvakkat olacak ve mümkün olduğu kadar kısa sürecektir.

Madde 77 - Esirleri ellerinde tutan devletler harp esirlerine gönderilen veya onların gönderdikleri senetlerin, evrak ve vesikaların ve bilhassa vekâletname veya vasiyetnamelerin hâmi devlet veya 123 ncü maddede yazılı Harp Esirleri Merkez Ajansı vasıtasıyla ulaştırılması için her türlü kolaylıkları göstereceklerdir.

Herhalde, esirleri ellerinde tutan devletler bunlara mezkûr vesikaların tanzimini kolaylaştıracaklardır; bilhassa, esirlerin bir hukukçuya danışmalarına müsaade edecekler ve imzalarının tevsiki için icabeden tedbirleri alacaklardır.

KISIM VI**HARP ESİRLERİNİN RESMİ MAKAMLARLA MÜNASEBETLERİ****FASIL I****HARP ESİRLERİNİN ESARET ŞARTLARI HAKKINDAKİ
ŞİKAYETLERİ**

Madde 78 - Harp esirleri, elinde buldukları askerî makamlara, tâbi tutuldukları esaret şartları hakkında dilediklerini bildirmek hakkını haiz olacaklardır.

Keza harp esirleri ya mutemet vasıtasıyla, yahut lüzum görülürse doğrudan doğruya hâmi devletlerin mümessillerine müracaat ederek esaret şartları hususunda şikâyetlerini mucip olan noktaları anlatmak hakkını kayıtsız olarak haizdirler.

Bu dilek ve şikâyetler tahdit edilemeyeceği gibi, 71 nci maddede yazılı muhabere kontenjanına dahil de sayılmıyacaktır. Mezkûr dilek ve şikâyetler derhal yerine ulaştırılacaktır. Bunlar esassız oldukları anlaşılrsa dahi hiçbir cezayı istilzam etmiyecektir.

Mutemetler, kamplardaki vaziyet ve harp esirlerinin ihtiyacı hakkında hâmi devletlere zaman zaman raporlar gönderebileceklerdir.

FASILA II**HARP ESİRLERİNİN MÜMESSİLLERİ**

Madde 79 - Subayların buldukları yerler müstesna olmak üzere harp esirlerinin buldukları bilumum mahallerde esirler kendilerini askerî makamlar, hâmi devletler, Beynelmilel Kızılhaç ve kendilerine yardım etmesi melhuz sair her teşekkül nezdinde temsil etmek üzere her altı ayda bir ve münhal vukuu hallerinde, serbestçe ve gizli reyle mutemetler seçeceklerdir. Bu mutemetlerin tekrar seçilmeleri caiz olacaktır.

Subayların ve mümasillerinin buldukları kamplarda, veya muhtelif kamplarda, en yüksek rütbede en kıdemli olan harp esiri mutemet olarak tanılacaktır. Subay kamplarında, bu mutemede subaylarca seçilmiş mütaaddit müşavirler yardım edeceklerdir; muhtelif kamplarda mutemedin yardımcıları subaylardan gayri harp esirlerinden olmak üzere subaylar tarafından seçileceklerdir.

Harp esirleri çalışma kamplarında kampın harp esirlerine terettüp eden idari vazifelerini görmek üzere aynı tabiyetten olan harp esiri subaylar konulacaktır. Bundan maada, bu subaylar işbu maddenin birinci bendi hükümleri mucibince mutemetliklere seçileceklerdir. Bu takdirde mutemedin yardımcıları subaylardan gayri harp esirleri arasından seçileceklerdir.

Seçilen her mutemedin vazifeye başlamazdan evvel esirleri elinde tutan devletçe kabul edilmesi şarttır. Şayet esirleri elinde tutan devlet esaret arkadaşları tarafından seçilmiş bir harp esirini kabulden imtina edecek olursa, bu imtinanın sebeplerini hâmi devlete bildirmekle mükellef olacaktır.

Her halde mutemet, temsil ettiği harp esirleriyle aynı tabiyete, dile ve âdetlere sahip olacaktır. Bu surette, tabiiyetlerine, dillerine veya adetlerine göre bir kampın muhtelif kısımlarına ayrılmış bulunan harp esirleri için yukarıdaki bendin hükümlerine göre her kısmın kendi mutemedi bulunacaktır.

Madde 80 - Mutemetler harp esirlerinin bedeni, manevi ve fikri rahatları sebeplerini istikmal edeceklerdir.

Bilhassa esirler kendi aralarında bir yardımlaşma sistemi teşkiline karar verecek olurlarsa, mutemetlere işbu Sözleşmenin sair hükümleriyle tevdi olunan hususi vazifelerden ayrı olarak bu teşkilât da onların selâhiyetleri cümlesinden olacaktır.

Mutemetler, mahza vazifelerinden dolayı, harp esirlerinin işliyecekleri suçlardan mesul olmayacaklardır.

Madde 81 - Mutemetlerin çalıştırılmaları vazifelerinin ifasını güçleştirdiği takdirde hiçbir iş görmekle mükellef tutulamayacaklardır.

Mutemetler kendilerine lüzumlu olan yardımcıları esirler arasından tayin edebileceklerdir. Mutemetlere her türlü maddi kolaylıklar ve bu cümleden olarak vazifelerinin ifası için bazı hallerde (çalışma müfrezelerinin ziyareti, yardım olarak gelmiş eşyanın tesellümü, ilâh), lüzumlu olan hareket serbestisi bahşolunacaktır.

Mutemetler harp esirlerinin enterne buldukları binaları ziyarete mezun olacaklar ve harp esirleri mutemetlerle serbestçe istişare etmek hakkını haiz olacaklardır.

Harp esirlerine, esirleri elinde tutan makamlarla, hâmi devletle, Beynelmîl Kızılhaç Komitesiyle ve bunların murahhaslarıyla, muhtelif tıbbi komisyonlarla ve keza harp esirlerine yardımda bulunacak teşekküllerle posta ve telgraf muhaberesinde bulunmaları

hususunda her türlü kolaylıklar gösterilecektir. Çalışma müfrezelerinin mutemetleri, esas kampın mutemediyle muhabereleleri hususunda aynı kolaylıklara mazhar olacaklardır. Bu gibi muhabereleler tahdit olunamayacağı gibi 71 nci maddede yazılı kontenjana da dahil sayılmıyacaktır.

Hiçbir mutemet halefini cari işlere alıştırabilmesi için lüzumlu kâfi bir zaman geçmeden başka bir yere naklolunamayacaktır.

Azil halinde, bu azlin sebebi hâmi devlete bildirilecektir.

FASIL III

CEZAI VE İNZİBATI MÜEYYİDELER

I - Umumi Hükümler

Madde 82 - Harp esirleri, esirleri elinde tutan devletin silahlı kuvvetlerinde cari bulunan kanun, nizamname ve umumi emirlere tabi olacaklardır. Esirleri elinde tutan devlet bu kanun, nizamname veya umumi emirlere karşı bir suç işliyen her harp esiri hakkında adli veya inzibati tedbirler almak salâhiyetini haiz olacaktır. Şu kadar ki; işbu fasıl hükümlerine mugayir hiçbir tatbikat icrası veya müeyyide tatbiki caiz olmayacaktır.

Şayet esirleri elinde tutan devletin kanun, nizamname veya umumi emirleri bir harp esiri tarafından işlenmiş olan fiilleri cezayı müstelzim addeder ve fakat bu fiiller esirleri elinde tutan devletin silahlı kuvvetlerine mensup bir kimse tarafından işlendiği takdirde cezayı müstelzim değilse, bu fiillerden dolayı ancak inzibati müeyyideler tatbik olunabilir.

Madde 83 - Bir harp esiri tarafından işlenmiş suçun inzibati bir cezayı mı, yoksa adli bir cezayı mı müstelzim olacağı kararlaştırılırken, esirleri elinde tutan devlet meselenin takdiri hususunda alâkalı makamların son derece müsamahakâr davranmalarına ve imkân elverdikçe adli takibattan ziyade inzibati tedbirlere müracaat etmelerine dikkat edecektir.

Madde 84 - Esirleri elinde tutan devletin kanunî mevzuatı, harp esiri hakkında takibatı gerektiren suçtan dolayı o devlet silahlı kuvvetlerine mensup bir kimsenin sivil mahkemelerce muhakemesine sarahaten müsaade etmedikçe, bir harp esiri ancak askerî mahkemeler tarafından muhakeme edilebilecektir.

Hiçbir halde bir harp esiri, umumiyetle kabul edilmiş olan esas istiklâl ve bitarafılık teminatını haiz bulunmayan ve bilhassa muhakeme usulü bakımından 105 nci maddede derpiş olunan müdafaa hak ve imkânlarını temin etmeyen herhangi bir mahkemeye verilmeyecektir.

Madde 85 - Kendilerini elinde tutan devletin kanuni mevzuatına göre esir alınmalarından mükaddem işlemiş oldukları fiillerden dolayı haklarında takibat yapılan harp esirleri mahkum edilseler dahi işbu Sözleşmenin bahsettiği menfaatleri muhafaza edeceklerdir.

Madde 86 - Bir harp esiri aynı fiil veya suç maddesinden dolayı ancak bir kere cezalandırılabilir.

Madde 87 - Harp esirleri, esirleri elinde tutan devletin askerî makamları ve mahkemeleri tarafından mezkûr devletin silahlı kuvvetleri mensupları hakkında derpiş olunan cezalardan gayri cezalara çarptırılmıyacaklardır.

Esirleri elinde tutan devletin mahkemeleri veya makamları cezayı tayin ederlerken, sanığın esirleri elinde tutan devlet tebasından bulunmaması hasabiyle hiçbir sadakat vazifesiyle mükellef olmadığı ve ihtiyarında olmayan ahval ve şeriat neticesinde o devletin eline düşmüş olduğu hususlarını en geniş ölçüde nazarı itibara alacaklardır. Mezkûr mahkemeler ve makamlar, esire isnat olunan suç için mürettep cezayı serbestçe hafifletmek ve bu itibarla o cezanın asgarisini tatbik etmek hususlarında muhtar olacaklardır.

Münferit fiillerden dolayı topluca ceza tertibi, her türlü bedeni cezalar, gün ışığı ile aydınlatılmayan mahallerde hapis ve alelûmum işkence ve eziyetin her şekli memnudur.

Bundan maada, hiçbir harp esiri, esirleri elinde tutan devletçe rütbesinden mahrum edilemeyeceği gibi, bu rütbenin işaretlerini taşımaktan da menedilemez.

Madde 88 - İnzibati veya adli bir ceza çekmekte bulunan harp esiri subaylar, gedikliler veya erler, esirleri elinde tutan devlet silahlı kuvvetlerinin aynı cezayı gören muadil rütbelerdeki mensupları hakkında tatbik olunan muameleden daha ağır bir muameleye tabi tutulamıyacaklardır.

Kadın harp esirleri, esirleri elinde tutan devlet silahlı kuvvetlerine mensup olup mümasil bir suçtan dolayı ceza gören kadınlardan daha ağır bir cezaya mahkûm edilemeyecekler veya cezalarını çekerken onlardan daha ağır bir muameleye duçar edilemeyeceklerdir.

Hiçbir halde kadın harp esirleri, esirleri elinde tutan devlet silahlı kuvvetlerine mensup olup mümasil bir suçtan dolayı ceza gören bir erkekten daha ağır bir cezaya mahkûm edilemeyecekler veya cezalarını çekerken o erkekten daha ağır bir muameleye duçar edilemeyeceklerdir.

Harp esirleri; çarpılmış oldukları inzibati veya adli cezaları çektikten sonra diğer esirlerden farklı bir muameleye tabi tutulamıyacaklardır.

II - İnzibati Müeyyideler

Madde 89 - Harp esirlerine tatbiki caiz cezalar şunlar olacaktır:

1. Otuz günlük bir devreyi geçmemek üzere, 60 ncı ve 62 nci maddelerde yazılı maaş avansının ve çalışma ücretinin yüzde ellisine kadar para cezası,
2. İşbu Sözleşmede derpiş edilen muameleden fazla olarak bahsedilen müsaadelerin kaldırılması,
3. Günde iki saati geçmemek üzere angaryalar,
4. Mevkufiyet.

Şu kadar ki, 3 numaralı bentte yazılı ceza subaylar hakkında tatbik olunamayacaktır.

Hiçbir halde inzibati cezalar gayri insani, hoyratça veya harp esirlerinin sıhhati için tehlikeli olmayacaktır.

Madde 90 - Tek bir cezanın müddeti hiçbir zaman 30 günü geçmeyecektir. İnzibati bir kabahatin işlenmesi halinde, duruşmadan ve kararın verilmesinden evvel geçmiş bulunan mevkufiyet müddeti hükmedilen cezadan indirilecektir.

Hakkında karar verildiği sırada harp esiri inzibati cezayı müstelzim birçok fiillerden mesul olsa, bu fiiller arasında irtibat bulunsun bulunmasın, yukarıda yazılı otuz günlük azami müddet tecavüz edilemeyecektir.

İnzibati bir karar ile o kararın infazı arasında bir aydan fazla zaman geçmeyecektir.

Bir harp esirinin yeni bir inzibati cezaya çarpılması halinde, cezalardan birinin müddeti on gün veya daha fazla ise, iki cezanın infazı arasında en az üç günlük bir fasıla geçecektir.

Madde 91 - Bir harp esirinin, firarı şu hallerde muvafakiyete ermiş sayılacaktır:

1. Tabi olduğu devletin veya müttefik bir devletin silahlı kuvvetlerine iltihak edince,
2. Esirleri elinde tutan devletin veya onunla müttefik bulunan bir devletin hükmü altındaki ülkeyi terkedince,
3. Tabi olduğu devletin bandırasını veyahut esirleri elinde tutan devletin karasularında olmakla beraber onun emri altında bulunmayan ve müttefik bir devletin bandırasını taşıyan bir gemiye iltihak edince.

İşbu maddenin medlülüne göre firarda muvaffak olmuş bulunan harp esirleri yeniden esir alındıkları takdirde, evvelki firarlarından dolayı hiçbir cezaya duçar edilmeyeceklerdir.

Madde 92 - Firara teşebbüs ederek, 91 nci madde medlülüne göre bu firarında muvaffak olamadan, yeniden ele geçirilen bir harp esiri, tekerrür halinde dahi bu fiilden dolayı ancak inzibati bir cezaya çarpılabilecektir.

Tekrar ele geçirilen harp esiri, imkân hasıl olur olmaz selâhiyetli askerî makamlara teslim olunacaktır.

Muvaffakiyetle neticelenmemiş bir firar neticesinde cezaya çarpılan harp esirleri, 88 nci maddenin dördüncü bendi hükümlerine bakılmaksızın hususi nezaret altına alınabileceklerdir; şu kadar ki bu nezaret şekli onların sıhhatine hâlel getirmeyecek, bir harp esirleri kampında icra olunacak ve işbu Sözleşme ile harp esirlerine bahşolunmuş olan teminattan hiçbirinin refi mahiyetine olmayacaktır.

Madde 93 - Firar veyahut firar teşebbüsü, tekerrür etmiş olsa dahi, harp esirinin firarı veya firar teşebbüsü sırasında işlediği bir suçtan dolayı mahkemelere sevki halinde esbabı müşeddiden sayılmıyacaktır.

83 ncü madde mazmununa tevfikân; âmme emvaline karşı işlenen suçlar, zenginleşmek kasdına matuf olmıyan sirkat, sahte evrak tanzim ve istimali ve sivil elbise giyilmesi gibi, şahıslar aleyhine şiddet istimaliyle müterafik olmıyan ve mahza firarlarını kolaylaştırmak gayesi ile harp esirleri tarafından işlenilmiş olan suçlar ancak inzibati cezaları müstelzim olacaktır.

Bir firar veya firar teşebbüsünde elbirliği etmiş olan harp esirleri bu maddeden dolayı ancak inzibati bir cezaya çarpılabileceklerdir.

Madde 94 - Firar etmiş bir harp esiri tekrar ele geçirildiği takdirde ve şayet daha evvel firarı keyfiyeti tebliğ edilmiş bulunuyorsa, yeniden

tutulduğunda mensup olduğu devlete 122 nci maddede yazılı şekiller dahilinde bildirilecektir.

Madde 95 - İnzibati kabahatlardan sanık bulunan harp esirleri, esirleri elinde tutan devletin silahlı kuvvetleri mensupları hakkında bu gibi suçlardan dolayı aynı muamele tatbik olunmadıkça, veyahut kamp dahilinde nizam ve inzibat bakımlarından zaruret hasıl olmadıkça, karar verilinceye kadar mevkuf tutulamıyacaklardır.

Bilûmum harp esirleri için inzibati kabahatlar halinde mevkufiyet müddeti mutlak asgarî hadde indirilecek ve hiçbir zaman dört günü geçmeyecektir.

İnzibati kabahatlerden dolayı mevkuf bulunan harp esirleri hakkında işbu faslın 97 nci ve 98 nci maddeleri hükümleri cari olacaktır.

Madde 96 - İnzibat aleyhine kabahat teşkil eden vakıalar derhal tahkik olunacaktır.

Mahkemelerin ve mafevk askerî makamların salâhiyetlerine hâlel gelmemek kaydıyla, inzibati cezalar ancak kamp kumandanı bulunması hasabiyle inzibati salâhiyetlerle mücehhez bulunan bir subay, veyahut onun yerine kaim olan veya kendisine inzibati salâhiyetler teffiz etmiş olduğu mesul bir subay tarafından hükmolunabilir.

Herhangi bir inzibati ceza hükmolunamazdan evvel, itham olunan harp esirine kendisine isnat olunan fiiller tasrihan bildirilecektir. Harp esirine, fiil ve hareketini izah ve kendini müdafaa etmek imkânı verilecektir. Harp esiri şahitler dinletmeye ve icabında ehliyetli bir tercümanın hizmetlerinden istifadeye mazun olacaktır. Karar, harp esirine ve mutemede tebliğ olunacaktır.

Kamp kumandanı hükmolunan inzibati cezaların bir defterini tutmakla mükellef olacaktır; bu defter hâmi devlet mümessillerinin tetkikine açık bulunduracaktır.

Madde 97 - Harp esirleri, inzibati cezalarını çekmek üzere hiçbir halde ceza müesseselerine (hapishaneler, cezaevleri, sürgün yerleri, ilâh) naklolunamıyacaklardır.

İnzibati cezaların infaz olunacakları bilûmum binalar 25 nci maddede yazılı sıhhi şartlara uygun olacaktır. Cezaya çarpılan harp esirlerine 29 ncu madde mucibince kendilerini temiz tutmak imkânı verilecektir.

Subaylar ve mumasilleri, gedikliler ve erlerle aynı binalarda mevkuf tutulamıyacaklardır.

İnzibati bir cezayı çekmekte olan kadın harp esirleri erkeklerden ayrı binalarda mevkuf tutulacaklar ve doğrudan doğruya kadınların nezareti altında bulundurulacaklardır.

Madde 98 - Bir inzibati cezadan dolayı mevkuf bulunan harp esiri, bu mevkufiyetleri bizzatihi işbu Sözleşme hükümlerinin tatbikatını imkânsız kılmadığı nisbette mezkûr hükümlerden istifadeye devam edeceklerdir. Şu kadar ki, harp esirleri hiçbir halde 78 nci ve 126 ncı maddelerde yazılı menfaatlerden mahrum edilemeyeceklerdir.

İnzibati bir cezaya çarpılan harp esirlerinin her gün en az iki saat müddetle bedeni hareketler yapmalarına, açık havada kalmalarına izin verilecektir.

Harp esirleri, vaki olacak talepleri üzerine günlük tıbbi muayeneye çıkmaya mezun olacaklardır; sıhhi vaziyetlerinin istilzam ettiği tedaviyi görecek ve icabı halinde, kamp revirine veya bir hastaneye kaldırılacaktır.

Harp esirleri, okuyup yazmaya ve mektup alıp yollamaya mezun olacaklardır. Ancak buna mukabil, gelen paketlerle para havalelerinin kendilerine yalnız cezalarının hitamında teslimi caiz olacaktır; bu paket ve havaleler o zamana kadar mutemede tevdi olunacak ve mutemet bu gibi paketlerde bulunan kolay bozulur erzakı revire teslim edecektir.

III - Adli Takibat

Madde 99 - Fiilin işlenmesi gününde gerek harp esirlerini elinde tutan devletin meriyette bulunan kanuni mevzuatına, gerek cari bulunan beynelmilel hukuka nazaran sarahaten memnu olmıyan bir fiilden dolayı hiçbir harp esiri tatbikata ve mahkûmiyete uğratılmıyacaktır.

Kendisine isnat olunan fiili işlemiş olduğunu itiraf ettirmek maksadıyla hiçbir harp esirine maddî ve manevî baskı yapılamıyacaktır.

Hiçbir harp esiri, müdafaasını yapmak imkânını bulamadan ve ehliyet bir müdafinin yardımından istifade edemeden mahkum edilemeyecektir.

Madde 100 - Harp esirleri ve hâmi devletler, esirleri elinde tutan devletin kanuni mevzuatına göre ölüm cezasını istilzam eden suçlardan bir an evvel haberdar edileceklerdir.

Sonradan, esirlerin tabi oldukları devletin muvaffakati lâhik olmadıkça hiçbir suç için ölüm cezası tayin olunamıyacaktır.

Bir harp esiri hakkında, 87 nci maddenin ikinci bendi mucibince onun esirleri elinde tutan devlet tebasından bulunmaması hasabiyle hiçbir sadakat vazifesiyle mükellef olmadığı ve ihtiyarında olmayan ahval ve şeriat neticesinden o devletin eline düşmüş olduğu noktalar üzerine mahkemenin bilhassa dikkati çekilmedikçe ölüm cezası hükmolunamayacaktır.

Madde 101 - Bir harp esiri hakkında ölüm cezası hükmolunduğu takdirde, 107 nci maddede yazılı mufassal tebligatın hâmi devletin gösterilen adresine varması anından itibaren en az altı aylık bir mühlet geçmeden hüküm infaz olunamayacaktır.

Madde 102 - Bir harp esiri hakkında sâdır olmuş hüküm, ancak esirleri elinde tutan devletin silahlı kuvvetlerine mensup kimseleri muhakemeye selâhiyetli olan aynı mahkemeler tarafından ve onlar hakkında tatbik olunan aynı muhakeme usulüne tevfikân verilmiş ise ve bundan maada, işbu fasıl hükümlerine riayet edilmiş ise mu-teber olacaktır.

Madde 103 - Bir harp esiri hakkında açılan her adli tahkikat, ahvalin müsaadesi nisbetinde süratle ve davanın bir an evvel görülmesine imkân verecek surette idare olunacaktır. Esirleri elinde tutan devletin silahlı kuvvetlerine mensup kimseler hakkında mümâsil suçlardan dolayı aynı tedbir kabili tatbik olmadıkça, yahut millî emniyetin yüksek menfaatleri muktezasından bulunmadıkça, hiçbir harp esiri ihtiyaten mevkuf tutulamayacaktır. Bu ihtiyati mevkufiyet hiçbir halde üç aydan fazla devam edemeyecektir.

Bir harp esirinin ihtiyati mevkufiyet müddeti mahkum olacağı hürriyetten mahrumiyet cezasının müddetinden indirilecektir; diğer taraftan bu mevkufiyet müddeti cezanın takdirinde hesaba katılacaktır.

Harp esirleri, ihtiyati mevkufiyetleri devamınca işbu fasılın 97 ve 98 nci maddeleri hükümlerinden istifadeye devam edeceklerdir.

Madde 104 - Esirleri elinde tutan devlet, bir harp esiri hakkında adli takibat icrasına karar verdiği bütün hallerde hâmi devlete mümkün olduğu kadar erken ve en az muhakemenin başlamasından üç hafta evvel keyfiyeti tebliğ edecektir. Bu üç haftalık mühlet ancak tebliğin hâmi devlete, mezkûr devlet tarafından esirleri elinde tutan devlete evvelinden gösterilmiş olan adrese varması anından itibaren yürümeye başlayacaktır.

Bu tebliğ aşağıdaki hususları ihtiva edecektir:

1. Harp esirinin adı, soyadı, rütbesi, sicil numarası, doğum tarihi ve icabında mesleği,

2. Enterne veya mevkuf bulunduğu mahal,
3. Kendisine isnat olunan suç maddesi veya maddeleriyle, bunlar hakkında tatbik olunacak kanuni hükümler,
4. Davayı görecek olan mahkeme ile, muhakemenin başlayacağı tarih ve mahal.

Esirleri elinde tutan devlet, harp esirinin mutemedine aynı tebliğde bulunacaktır.

Şayet muhakemenin başlaması sırasında hâmi devletin harp esirinin ve alakalı mutemedinin yukarıda yazılı tebliğ muhakemenin başlamasından en az üç hafta evvel aldıkları ispat edilemez ise, o takdirde muhakeme cereyan edemeyecek ve tehir edilecektir.

Madde 105 - Harp esiri, esir arkadaşlarından birinin yardımından istifade etmek, seçeceği ehliyetli bir avukat tarafından müdafaa edilmek, şahitler ikâme ve lüzum görürse selâhiyetli bir tercümanın hizmetlerine müracaat etmek hakkını haiz olacaktır. Harp esirleri muhakemeden evvel hâmi devlet tarafından bu haklardan zamanında haberdar edilecektir.

Harp esiri bir müdafî seçmemiş ise, hâmi devlet ona bir müdafî tedarik edecektir; hâmi devlete bunun için bir hafta mühlet verilecektir. Hâmi devletin talebi üzerine, esirleri elinde tutan devlet ona müdafayı yapmaya ehil olan kimselerin bir listesini verecektir. Ne harp esirinin, nede hâmi devletin bir müdafî intihap etmemiş olmaları halinde, esirleri elinde tutan devlet sanığın müdafası için re'sen bir ehliyetli avukat tayin edecektir.

Sanığın müdafası için müdafî muhakemenin başlamasından evvel en az iki haftalık bir mühlet verilecek ve icabeden kolaylıklar ibraz olunacaktır; bu cümleden olmak üzere müdafî sanığı serbestçe ziyaret edebilecek ve onunla şahitsiz görüşebilecektir. Müdafî, harp esirleri de bu arada dahil olmak üzere, bilcümle müdafaa şahitleriyle görüşebilecektir. Müdafî, istinaf ve temyiz talebi mühletleri inkıza edinceye kadar bu kolaylıklardan istifade edecektir.

Sanık olan harp esirine, muhakemenin başlamasından oldukça uzun bir müddet evvel gerek iddianame, gerek esirleri elinde tutan devletin ordularında cari bulunan kanunlar mucibince sanıklara umumiyetle tebliği mütat olan vesikalar anladığı bir dilde tebliğ olunacaktır. Aynı tebliğ aynı şartlar dahilinde müdafî da yapılacaktır.

Hâmi devletin mümessilleri, devletin emniyeti, muktazasından ola-

rak duruşmanın istisnaen gizli yapılması icabetmedikçe, duruşmada hazır bulunmak hakkını haiz olacaklardır; duruşmanın, gizli yapılması halinde esirleri elinde tutan devlet hâmi devleti keyfiyetten haberdar edecektir.

Madde 106 - Her harp esiri, esirleri elinde tutan devletin silahlı kuvvetlerine mensup kimselere aynı şartlar dahilinde, hakkında sadır olan her karar aleyhine istinaf, temyiz ve tashihi karar talebinde bulunabilir. Harp esiri gerek itiraz haklarından, gerek bu hakların kullanılması için muayyen olan mehillerden haberdar edilecektir.

Madde 107 - Bir harp esiri hakkında sâdır olan her hüküm, esirin istinaf, temyiz veya tashihi karar talebinde bulunmak hakkını haiz olup olmadığını da gösterecek muhtasar bir tebliğ şeklinde hâmi devlete bildirecektir. Bu tebliğ, alâkalı mutemede de yapılacaktır. Hüküm, harp esirinin vecahında verilmemiş ise, mezkûr tebliğ ona da anladığı bir dilde yapılacaktır. Bundan maada, esirleri elinde tutan devlet, harp esirinin itiraz haklarını kullanıp kullanmamak hakkındaki kararı derhal hâmi devlete bildirecektir.

Diğer taraftan, mahkumiyet katiyet kesbettiği ve ölüm cezası halinde, karar bidayeten verilmiş olduğu takdirde, esirleri elinde tutan devlet bir an evvel hâmi devlete:

1. Hükümün tam metnini,
2. Bilhassa tahkikat ile duruşmanın itham ve müdafaa unsurlarını tebarüz ettiren muhtasar bir fezlekesini,
3. İcabi halinde cezanın çekileceği müesseseyi ihtiva eden muhtasar bir tebliğ gönderecektir.

Bundan evvelki bentlerde yazılı tebliğler hâmi devletçe, onun esirleri elinde tutan devlete daha evvel bildirmiş olacağı adrese yapılacaktır.

Madde 108 - Usulen kabili infaz olmuş kararlar mucibince harp esirleri aleyhine hükmolunan cezalar, esirleri elinde tutan devletin silahlı kuvvetleri mensuplarıyla aynı müesseselerde ve aynı şartlar dairesinde çekilecektir. Bu şartlar her halûkârda hıfzıssıha ve insaniyet icaplarına uygun olacaktır.

Hakkında bu gibi ceza hükmolünmüş olan bir kadın harp esiri ayrı bir binaya yerleştirilecek ve kadınların nezaretine verilecektir.

Her halde, hürriyetten mahrumiyeti müstelzim bir cezaya mahkum edilen harp esirleri işbu Sözleşmenin 78 ve 126 ncı maddeleri hükümlerinden istifadeye devam edeceklerdir. Bundan maada, bu gi-

bi harp esirleri mektup alıp göndermeye, ayda en az bir yardım paketi almaya muntazaman açık havada vücutlarını hareket ettirmeye mezun olacaklardır; bu gibiler, sıhhi vaziyetlerinin gerektirdiği tedaviyi, arzu edecekleri ruhani yardımı görecektir. Bunlara verilecek olan cezalar 87 nci maddenin üçüncü bendi hükümlerine uygun olacaktır.

BAP IV

ESARETİN HİTAMI

KISIM I

MEMLEKETE İADE VE BİTARAF MEMLEKETLERDE HASTANELERE YATIRILMA

Madde 109 - İhtilâfa dahil taraflar, işbu maddenin üçüncü bendi hükümleri mahfuz kalmak kaydıyla, ağır hasta ve ağır yaralı harp esirlerini nakledebilecek bir hale getirdikten sonra, ne sayıya nede rütbeye bakmaksızın bundan sonraki maddenin birinci fıkrasına tevfikan memleketlerine iade etmekle mükellef olacaklardır.

Muhasamatın devamı müddetince ihtilâfa dahil taraflar, alâkalı bitaraf devletin işbirliğiyle, bundan sonraki maddenin ikinci bendinde yazılı yaralı ve hasta esirlerin bitaraf bir memlekette hastaneye yatırılması için lüzumlu teşkilâtı kurmaya gayret edeceklerdir; ihtilâfa dahil taraflar, bundan maada, uzun müddet esaret çekmiş bulunan sağlam harp esirlerinin doğruca memleketlerine iade olunmaları veyahut bitaraf bir memlekette enterne edilmeleri için anlaşmalar da akdedilebileceklerdir.

İşbu maddenin birinci bendi hükümlerine göre memlekete iadesi derpiş olunan hiçbir harp esiri muhasamat esnasında arzusu hilâfına memleketine iade olunamayacaktır.

Madde 110 -

1. Şifa bulmyacak derecede yaralı ve hasta olup, zihni ve bedeni kabiliyetleri haylice azalmış görünenler,
2. Tıbbi tahminlere nazaran bir sene müddet içinde iyileşmesi; melhuz olmayıp vaziyetleri tedaviye istilzam eden ve zihni ve bedeni kabiliyetleri haylice azalmış görünenler,
3. Zihni ve bedeni kabiliyetleri haylice ve devamlı surette azalmış görünenler; doğruca memleketlerine iade olunurlar.

1. Yaranın tarihini veya hastalığın başlangıcını takibeden sene içinde şifa bulması beklenebilen yaralı ve hastalar, bitaraf bir memlekette tedavi edilirlerse daha emin ve çabuk iyileşecekleri tahmin olunursa,
2. Tıbbi tahminlere nazaran, esarete tutulmaları zihni veya bedeni sıhhatleri için ağır bir tehlike teşkil eden, fakat bitaraf bir memlekette hastaneye yatırılmaları kendilerini bu tehlikeden kurtarması melhuz olan harp esirleri bitaraf bir memlekette hastaneye yatırılacaklardır.

Bitaraf bir memlekette hastaneye yatırılmış harp esirlerinin gerek memleketlerine iade edilmeleri için haiz bulunmaları icabeden şartlar, gerek şahsî vaziyetleri, alâkalı taraflar arasında anlaşma ile tesbit olunacaktır. Umumiyetle, bitaraf bir memlekette hastaneye yatırılmış olup aşağıdaki zümrelere dahil bulunan harp esirleri memleketlerine iade olunacaklardır.

1. Sıhhi halleri doğruca memlekete iade şartlarını tahakkuk ettiren bir surette ağırlaşmış olanlar,
2. Zihni ve bedeni kabiliyetleri tedaviden sonra dahi haylice azalmış olarak kalanlar.

Doğruca memlekete iadeyi veya bitaraf bir memlekette hastaneye yatırılmayı müstelzim malûliyet veya hastalık hallerinin tayini hususunda, ihtilafa dahil alâkalı taraflar arasında hususî anlaşmalar mevcut olmadığı takdirde bu haller, yaralı ve hasta harp esirlerinin doğruca memleketlerine iadeleri veya bitaraf bir memlekette hastaneye yatırılmaları hakkındaki numune anlaşmanın ve muhtelif tıbbi komisyonlara ait olup işbu sözleşmeye bağlı bulunan nizamnamenin ihtiva ettikleri prensiplere göre tesbit olunacaktır.

Madde 111 - Esirleri elinde tutan devlet, esirlerin tabi oldukları devlet ve bu ikisinin kabul edecekleri bitaraf bir devlet, harp esirlerinin muhasamata nihayet verilinceye kadar mezkûr bitaraf devlet ülkesinde enterne edilmelerine imkân verecek anlaşmalar akdine gayret edeceklerdir.

Madde 112 - Muhasamatın hemen başlamasından itibaren, hasta ve yaralı harp esirlerini muayene etmek ve bunlar hakkında faydalı her türlü tedbirleri almak üzere muhtelit tıbbi komisyonlar tayin olunacaktır. Bu komisyonların tayini, vazifeleri ve çalışma tarzları işbu sözleşmeye bağlı nizamname hükümlerine uygun olacaktır.

Maamafih, esirleri elinde tutan devlet tıbbi makamlarının mütalâasına göre ağır yaralı ve ağır hasta oldukları aşikâr bulunan esir-

ler, muhtelit bir tıbbi komisyon tarafından muayenelerine mahal kalmaksızın memleketlerine iade olunabileceklerdir.

Madde 113 - Esirleri elinde tutan Devletin tıbbi makamları tarafından tayin olunanlardan maada, aşağıda sayılan zümrelere dahil yaralı ve hasta harp esirleri bundan evvelki maddede yazılı muhtelit tıbbi komisyonlara muayene edilmek üzere çıkmakta muhtar olacaktırlardır:

1. Kendi memleketlerinden olan, yahut ihtilâfa dahil olup tabi buldukları devletle müttefik bir devletin tebaasından olan ve kampta vazife gören bir hakem tarafından teklif edilen yaralı ve hastalar,
2. Mutemetleri tarafından teklif olunan yaralı ve hastalar,
3. Tabi buldukları devletçe, yahut bu devletçe tanınmış olup esirlere yardımda bulunan bir teşekkül tarafından teklif olunan yaralı ve hastalar.

Yukarıdaki zümrelerden birine mensup olmıyan harp esirleri buna rağmen muhtelit tıbbi komisyonlara muayene edilmek üzere çıkabilecekler, fakat ancak mezkûr zümrelerden sonra muayene olabileceklerdir.

Muhtelit tıbbi komisyonun muayenesine çıkan harp esirlerinin memleketinden olan hekim ile bunların mutemetleri bu muayenede hazır bulunmaya mezun olacaklardır.

Madde 114 - Kendi kendilerini kasden yaralamış olanlar hariç olmak üzere, kazaya uğrayan harp esirleri memleketlerine iade olunmak ve icabı halinde bitaraf bir memlekette hastaneye yatırılmak bakımından işbu Sözleşme hükümlerinden istifade edeceklerdir.

Madde 115 - Memleketine iade edilmek veya bitaraf memlekette hastaneye yatırılmak için derpiş olunan şartları haiz olup inzibati bir cezaya çarpılmış bulunan hiçbir harp esiri, cezasını çekmediği ileri sürülerek alıkonulamıyacaktır.

Memleketlerine iadeleri veya bitaraf bir memlekette hastaneye alınmaları mukarrer olup adli takibata, yahut mahkumiyete uğramış bulunan harp esirleri, kendilerini elinde tutan devlet muvafakat ettiği takdirde muhakemenin hitamından veya cezanın infazından evvel bu tedbirlerden istifade edebileceklerdir.

İhtilâfa dahil taraflar, muhakemenin sonuna veya cezanın infazına kadar alıkonulacak olanların isimlerini birbirlerine bildireceklerdir.

Madde 116 - Harp esirlerinin memleketlerine iade veya bitaraf bir memlekete nakilleri masrafları, esirleri elinde tutan devletin hududundan itibaren bu esirlerin tâbi oldukları devlete terettüp edecektir.

Madde 117 - Memleketine iade olunan hiçbir kimse fiili bir askeri hizmette kullanılamıyacaktır.

KISIM II

MUHASAMATIN HİTAMINDA HARP ESİRLERİNİN TAHLİYEYE VE MEMLEKETLERİNE İADELERİ

Madde 118 - Harp esirleri faal muhasamatın hitamından sonra vakit geçirilmeden tahliye ve memleketlerine iade olunacaklardır.

İhtilâfa dahil taraflar arasında muhasamata nihayet vermek için akdolunmuş bir anlaşmada bu yolda bir hüküm bulunmaması halinde veya böyle bir anlaşma mevcut değilse, esirleri elinde tutan devletlerden her biri esirlerin memleketlerine iadeleri zımında bundan evvelki bentte ifade olunan prensibe uygun bir plan hazırlayarak derhal tatbik edecektir.

Her iki halde de kabul edilmiş olan tedbirler harp esirlerine tebliğ olunacaktır.

Harp esirlerinin memleketlerine iadeleri masrafları her halde esirleri elinde tutan devletle esirlerin tâbi oldukları devlet arasında munsifane taksim olunacaktır. Bu maksatla, bu taksim keyfiyetinde aşağıdaki prensiplere riayet olunacaktır:

- a) Mezkûr iki devletin hemhudut olmaları halinde, esirlerin tabi buldukları devlet onları elinde tutan devletin hududundan itibaren memleketlerine iadeleri masraflarını deruhte edecektir,
- b) İki devletin hemhudut olmaması halinde, esirleri elinde tutan devlet kendi ülkesi üzerinden hududuna veya esirlerin tâbi oldukları memlekete en yakın bulunan tahmil limanına kadar harp esirlerinin nakli masraflarını deruhte edecektir. Esirlerin memleketlerine iadesinden mütevellit olan bakiye masraflara gelince alakalı taraflar bunların kendi aralarında munsifane taksimi hususunda anlaşacaklardır. Bu gibi bir anlaşmanın akdi, harp esirlerinin memleketlerine iadelerinde hiçbir veçhile en cüzi bir gecikme için mazeret teşkil edemeyecektir.

Madde 119 - Esirlerin memleketlerine iadeleri, harp esirlerinin nakli

hususunda işbu sözleşmenin 46 ilâ 48 nci (48 nci dahil) maddelerinde yazılı bulunan şartlar dairesinde ve 118 nci madde hükümleriyle aşağıdaki hükümler gözönünde tutularak yapılacaktır.

Esirlerin memleketlerine iadeleri sırasında, 18 nci madde hükümleri mucibince kendilerinden evvelce alınmış bulunan kıymetli eşya ile, esirleri elinde tutan devletin parasına tahvil edilmiş olan yabancı paraları onlara geri verilecektir. Her hangi sebepten olursa olsun harp esirlerine memleketlerine iadeleri esasında geri verilmiş olan kıymetli eşya ile yabancı paraları, 122 nci maddede yazılı istihbarat bürosuna tevdi olunacaktır.

Harp esirleri zati eşyalarını, muhabere evraklarını ve adreslerine gelmiş olan paketleri beraberinde götürmeye mezun olacaklardır; esirlerin memleketlerine iadelerinde cari bulunan ahval ve şeriat icabettirdiği takdirde, bu eşyanın ağırlığı esirin makul olarak taşıyabileceği miktarda tahdit olunabilecektir; her halde, her esir en az yirmibeş kilo götürmeye mezun olacaktır.

Memleketine iade olunan esirin sair zati eşyası, onu elinde tutmuş olan devletçe muhafaza olunacaktır; mezkûr devlet, esirin tabi olduğu devletle eşyanın nakli şekillerini ve bu nakilden mütevellit masrafların tediye süretini tayin edecek bir anlaşma akteder etmez bu eşyayı esire ulaştıracaktır.

Bir cinayet veya ceza hukuku suçundan dolayı haklarında ceza takibatı yapılmakta bulunan harp esirleri, takibatın sonuna kadar ve icabı halinde, ceza müddetinin ikmaline kadar alıkonulabileceklerdir. Aynı hüküm, bir cinayetten veya ceza hukuku suçundan mahkûm edilmiş olanlar hakkında da cari olacaktır.

İhtilâfa dahil taraflar, takibatın sonuna veya cezanın infazına kadar alıkonulacak olan harp esirlerinin isimlerini birbirlerine bildireceklerdir.

İhtilâfa dahil taraflar, dağılmış olan harp esirlerini aramak ve bunların en kısa zamanda memleketlerine iadelerini temin etmek üzere komisyonlar kurulması hususunda anlaşacaklardır.

KISIM III

HARP ESİRLERİNİN ÖLÜMÜ

Madde 120 - Harp esirlerinin vasiyetnameleri, kendi memleketlerinin kanuni mevzuatına göre bu vasiyetnamelerin muteber olması için aranılan şartları yerine getirecek surette tanzim olunacaktır; mez-

kür memleket, esirleri elinde tutan devlete bu şartları bildirmek üzere lazım gelen tedbirleri alacaktır. Harp esirlerinin talebi üzerine ve her halde ölümlerinden sonra, vasiyetname derhal hâmi devlete gönderilecek ve musaddak bir sureti Merkez İstihbarat Ajansına tevdi olunacaktır.

Esarete ölmüş olan bilcümle harp esirlerinin işbu sözleşmeye bağlı numunesine uygun ölüm ilmuhaberleri veyahut mesul bir subay tarafından tasdik edilmiş listeleri, 122 nci madde mucibince kurulmuş olan harp esirleri istihbarat bürosuna en kısa zamanda gönderilecektir. 17 nci maddenin üçüncü bendinde sayılan hüviyete mütaallik malûmat, ölümün mahal ve tarihi, ölümün sebebi, defin mahal ve tarihi ile, mezarın teşhisi için lüzumlu bilcümle malûmat mezkûr ilmuhaber veya listelerde gösterilecektir.

Ölünün gömülmesinden veya yakılmasından evvel, ölüm sebebinin tesbitine, bir rapor tanzimine ve icabı halinde, müteveffanın hüviyetini tayine medar olmak üzere cesedin tabbî bir muayenesi yapılacaktır.

Esirleri elinde tutan devletin resmî makamları; esarete vefat eden harp esirlerinin şerefle ve imkânı varsa mensup oldukları dinin merasimiyle defnedilmelerine, mezarlarına hürmet edilmesine, münasip bir şekilde bakılmasına ve her zaman yeri bulunacak surette işaretlenmesine itina edeceklerdir. İmkân elverdikçe, aynı devlete mensup olan müteveffa harp esirleri aynı yerde defnolunacaklardır.

Ölen harp esirleri, müşterek bir mezar yapılmasını zaruri kılan mücbir bir sebep olmadıkça ayrı ayrı defnolunacaklardır. Cesetler ancak mücbir sıhhi sebeplerin ilcasıyla veya müteveffanın dini icabatından olursa veyahut kendisi bu yolda bir arzu ifade etmiş bulunursa yakılabilecektir. Cesedin yakılması halinde keyfiyet, sebepleriyle birlikte vefat ilmuhaberinde zikredilecektir.

Mezarların daima yeri bulunabilmesi için; tedfin işine ve mezarlara taalluk eden bilcümle malûmat, esirleri elinde tutan devletin kuraçağı bir Mezarlar Servisi tarafından kaydolunacaktır. Mezarların listeleriyle gerek mezarlıklarda, gerek sair yerlerde defnedilmiş olan harp esirlerine ait malûmat, esirlerin tabi oldukları devlete, bildirilecektir. Bu mezarlara bakmak ve sonradan vukubulacak her ceset naklini kaydetmek, ülkeye hakim bulunan devlet bu sözleşmeye taraf olarak dahil ise o devlete terettüp edecektir. İşbu hükümler, esirin asıl memleketi bu hususta almak istediği kati tedbirleri bildirinceye kadar mezarlar servisi tarafından muhafaza edilecek olan küller hakkında da caridir.

Madde 121 - Bir harp esirinin, bir nöbetçi veya diğer bir harp esiri veya yahut sair bir kimse tarafından sebebiyet verilen veya sebebiyet verildiğinden şüphe edilen ölümünün veya yaralanmasının veya sebebi bilinmeyen her ölümün hemen akabinde, esirleri elinde tutan devlet tarafından derhal resmi tahkikata tevessül edilecektir.

Hâmi devlete bu hususta derhal bir tebliğ yapılacaktır. Şahitlerin ve ezcümle harp esirlerinin ifadeleri alınacak ve ifadeleri muhtevi bir rapor mezkûr devlete gönderilecektir.

Şayet tahkikat neticesinde bir veya birkaç kişinin suçlu oldukları anlaşılırsa, esirleri elinde tutan devlet mesul veya mesuller hakkında adli takibat yapılması zmnında bilcümle tedbirleri alacaktır.

BAP V

İSTİHBARAT BÜROSU VE HARP ESİRLERİNE YARDIM CEMİYETLERİ

Madde 122 - Muhasamatın hemen başlangıcında ve bilcümle işgal hallerinde, ihtilâfa dahil bulunan taraflardan her biri kendi hükmü altında bulunan harp esirlerine dair resmi bir istihbarat bürosu kuracaktır; 4 ncü maddede yazılı zümrelerden birine mensup şahısları ülkelerine kabul eden bitaraf veya muhasamat dışı devletler bu şahıslar hakkında aynı suretle hareket edeceklerdir. Alakadar devlet, istihbarat bürosunun gereği gibi işleyebilmesi için lüzumlu bina, levazım ve memurlarla mücehhez olmasına dikkat edecektir. Mezkûr devlet, işbu sözleşmenin harp esirlerinin çalıştırılması hakkındaki kısmında münderiç bulunan şartlara riayet ederek bu büroda harp esirleri kullanmakta serbest olacaktır.

Mümkün olan en kısa zamanda, ihtilâfa dahil devletlerden her biri 4 ncü maddede yazılı zümrelere mensup olan ve eline düşen her düşman şahıs hakkında, bundan evvelki maddenin dördüncü, beşinci ve altıncı bentlerinde zikri geçen malûmatı kendi istihbarat bürosuna verecektir. Bu zümrelerden birine mensup şahısları ülkelerine kabul eden bitaraf veya muhasamat dışı devletler de bu şahıslar hakkında aynı surette hareket edeceklerdir.

Büro bir taraftan hâmi devletler, diğer taraftan 123 ncü maddede yazılı Merkez Ajansı delâletiyle alâkalı devletlere bu malumatı acele ve süratli vasıtalarla ulaştıracaktır.

Bu malûmat, alâkalı ailelerin süratle haberdar edilmelerine imkân vermelidir. 17 nci madde hükümleri mahfuz kalmak kaydıyla, is-

tihbarat bürosunun elinde mevcut oldukları nisbette her harp esirinin adını, soyadını rütbesini, sicil numarasını, doğum yeri ile tam tarihini, tabi olduğu devleti, babasının ve anasının isimlerini, haberdar edebilecek olan şahsın ismi ile adresini ve esire mektupların yollanacağı adresi ihtiva edecektir.

İstihbarat bürosu, muhtelif selâhiyetli dairelerden nakillere, tahliyelere, memlekete iade keyfiyetine, firarlara, hastanelere yatırılmaya, vefata ait malûmatı alarak bunları yukarki üçüncü bentte yazılı şekilde yollayacaktır.

Keza, ağır hasta veya yaralı harp esirlerinin sıhhi vaziyetlerine tallük eden malûmatda muntazaman ve mümkünse her hafta gönderilecektir.

İstihbarat bürosu, esarete vefat edenler dahil olmak üzere harp esirlerine ait olarak kendisine gönderilen bilumum suallere de cevap vermekle mükellef olacaktır; büro, kendisine sorulan ve elinde mevcut olmıyan malûmatı edinmek üzere icabeden soruşturmalarda da bulunacaktır.

Büro tarafından yapılan bilcümle tebligat bir imza veya mühürle tevsik olunacaktır.

Bundan maada istihbarat bürosu, esirleri elinde tutan devletin parasıyla onlardan gayri meblağlar ve yakın akraba için ehemmiyet arzeden vesikalar da dahil olmak üzere, memleketlerinde iadeleri, tahliyeleri, firarları veya vefatları esnasında harp esirleri tarafından terkedilmiş olan bilcümle zatî eşyaları toplayıp alâkalı devletlere göndermekle mükellef olacaktır. Bu eşya büro tarafından mühürlenmiş paketler içinde gönderilecektir. Bu paketlere, eşyanın ait bulunduğu şahısların hüviyetini sarahatle tesbit eden beyannamelerle paket muhteviyatının tam bir listesi tefrik edilecektir. Mezkûr harp esirlerinin diğer zatî eşyaları, ihtilâfa dahil alâkalı taraflar arasında kararlaşıacak tertip üzere geri gönderilecektir.

Madde 123 - Bitaraf bir memlekete, bir Merkez İstihbarat Ajansı ihdas olunacaktır. Beynelmîlel Kızılhaç Komitesi lüzum görürse, alâkalı devletlere böyle bir Ajansın kurulmasını teklif edecektir.

Bu Ajans harp esirlerine dair resmî veya hususî yollardan elde edebileceği bilumum malumatı bir yerde temerküz ettirmekle mükellef olacak; bunları esirlerin asıl memleketlerine veya tabi oldukları devlete mümkün olan bütün süratle gönderecektir. İhtilâfa dahil taraflar bu müraselâtin temini hususunda ona her türlü kolaylıkları göstereceklerdir.

Yüksek Âkid Taraflar, ve bilhassa tebaaları Merkez Ajansının hiz-

metlerinden istifade edenler, Ajansın muhtaç olacağı mali müzahareti göstermeye davet olunurlar.

İşbu hükümler, Beynelmilel Kızılhaç Komitesinin ve 125 nci maddede zikredilen yardım cemiyetlerinin insani faaliyetini tahdit edici olarak tefsir edilmeyecektir.

Madde 124 - Merkez İstihbarat Ajansı ile Millî İstihbarat Büroları gerek posta ücretleri muafiyetinden, gerek 74 ncü maddede yazılı bilcümle muafiyetlerden ve imkân elverdiği nisbette telgraf ücreti muafiyetinden veya hiç değilse bu ücretten mühim tenzilâttan istifade edeceklerdir.

Madde 125 - Esirleri ellerinde tutan devletler, kendi emniyetlerini sağlamak veya sair makul ihtiyaçlarını karşılamak üzere lüzum göcekleri tedbirler mahfuz kalmak kaydıyla, harp esirlerine yardımda bulunan dini teşkilâtlara, yardım cemiyetlerine ve sair bilûmum teşekküllere hüsnü kabul göstereceklerdir. Mezkûr devletler bunlara ve onların usulden selâhiyettar kılınmış bulunan murahhaslarına esirleri ziyaret etmek, onlara yardım tevziatında bulunmak, din, terbiye ve eğlenceye müteallik hususta veya esirlerin, kamp dahilinde boş vakitlerini tanzime yarıyan her menşeden levazımı dağıtmak üzere icabeden her türlü kolaylıkları göstereceklerdir. Yukarıda zikri geçen cemiyet veya teşekküller gerek esirleri elinde tutan devletin ülkesinde, gerek başka bir memlekette kurulabilecekler yahut da beynelmilel bir mahiyeti haiz olacaklardır.

Esirleri elinde tutan devlet, murahhasları kendi ülkesinde ve murakabesi altında faaliyetlerini icraya mezun olacak cemiyet ve teşekküllerin sayısını tahdit edebilecektir; şu kadar ki, bu gibi bir tahdidin bilûmum harp esirlerine müessir ve kâfi bir yardımda bulunmasına mani olması şarttır.

Bu sahada Beynelmilel Kızılhaç Komitesinin hususî vaziyeti her vakit tanılacak ve hürmet görecektir.

Harp esirlerine yardım eşyası ve yukarıda yazılı maksatlarla yardım veya malzeme verilirken veya hiç olmazsa kısa müddet içinde, gelen her parti eşyaya ait olmak üzere esirlerin mutemedi tarafından makbuzlar imzalanarak eşyayı yollamış olan yardım cemiyetine veya teşekküle gönderilecektir. Esirlerin muhafazasına memur idarî makamlara da aynı zamanda bu sevkiyata ait makbuzlar verilecektir.

BAP VI
ANLAŞMANIN İCRASI

KISIM I
GENEL HÜKÜMLER

Madde 126 - Hâmi devletlerin mümessilleri veya murahhasları harp esirlerinin buldukları bilûmum yerlere ve ezcümle enterne oldukları, mevkuf tutuldukları ve çalıştırıldıkları yerlere gitmeye mezun olacaklardır; Bunlar, esirlerin kullandıkları bilûmum binalara girebileceklerdir. Keza mezkûr mümessiller ve murahhaslar nakledilen esirlerin hareket, geçit ve muvasalat noktalarına da gitmeye mezun olacaklardır. Esirlerle ve bilhassa esirlerin mutemetleriyle şahitsiz olarak ve icabederse bir tercüman vasıtasıyla görülebileceklerdir.

Ziyaret etmek istedikleri yerleri seçmek hususunda hâmi devletlerin mümessil ve murahhaslarına tam bir serbesti bırakılacaktır; bu ziyaretlerin müddeti ve sayısı tahdit edilmeyecektir. Mezkûr ziyaretler ancak mücbir askerî zaruretler sebebiyle ve yalnız istisnai ve muvakkat olmak üzere men olunabilecektir.

Ziyaret edilecek esirleri elinde tutan devlet ile bu esirlerin tabi oldukları devlet, icabı halinde bu esirlerin vatandaşlarına da ziyaretlere iştirak etmek müsaadesi verilmesi hususunda anlaşabileceklerdir.

Madde 127 - Yüksek Akid Taraflar her biri kendi memleketinde, gerek sulh, gerekse harp zamanında, işbu sözleşmenin metnini mümkün olduğu kadar fazla neşir ve tamim etmeyi ve bu cümleden olmak üzere işbu sözleşme prensiplerinin bilcümle silahlı kuvvetleri ve ahalisi tarafından bilinmesi için metninin askerî ve mümkünse sivil tedrisat programlarına sokmayı taahhüt ederler.

Harp zamanında esirleri dolayısıyla mesuliyetler deruhte eden askerî ve sair makamlar, Sözleşmenin metnini yanlarında bulundurmamak ve hükümlerini bilhassa iyi bilmekle mükellef olacaklardır.

Madde 128 - Yüksek Akid Taraflar, işbu Sözleşmenin resmî tercümelelerini ve sözleşmenin tatbikini temin için kabul edecekleri kanun ve nizamnameleri İsviçre Federal Meclisi vasıtasıyla ve muhasemat sırasında, hâmi devletler vasıtasıyla birbirlerine tebliğ edeceklerdir.

Madde 129 - Yüksek Akid Taraflar, bundan sonraki maddede tarif olunduğu veçhile işbu Sözleşmeyi ağır surette ihlâl edici fiillerden biri-

ni işliyen veya işlemesini emreden şahıslar hakkında tatbik olunacak ceza müeyyidelerinin tespiti zımında icabeden her türlü teşri tedbirleri almayı taahhüt ederler.

Akid Taraflardan her biri mezkûr ihlâl fiillerinden birini işlemekten veya işlenmesini emretmekten sanık şahısları aramakla ve tâbiyetleri ne olursa olsun bunları kendi mahkemelerine vermekle mükellef olacaktır. Keza her Akid Taraf, bu gibi şahıslar aleyhine kâfi karineler elde etmek kaydıyla, tercih ederse ve kendi kanuni mevzuatında derpiş olunan şartlara göre takibatta alâkalı bulunan diğer bir devlete muhakeme edilmek üzere teslim edebilir.

Her Akid Taraf, bundan sonraki maddede tarif edilen ağır ihlâl fiillerinden gayri işbu Sözleşme hükümleri aleyhindeki hareketleri durdurup tenkil etmek üzere icabeden tedbirleri alacaktır.

Her halde, itham edilen şahıslar işbu Sözleşmenin 105 nci ve müteakip maddelerinde derpiş edilenlerden aşağı olmamak üzere muhakeme usulü ve serbest müdafaa teminatından istifade edeceklerdir.

Madde 130 - Bundan evvelki maddede kastedilen ağır ihlâl fiilleri, işbu Sözleşmenin himaye ettiği şahıslara ve envale karşı işlenmiş olmaları halinde aşağıdaki unsurlardan herhangi birini ihtiva edenlerdir. Kasten adam öldürme biyolojik tecrübeler de dahil olmak üzere işkence ve gayri insani muameleler, kasden büyük ıstıraplara sebebiyet verilmesi veyahut vücut bütünlüğüne veya sıhhate ağır tecavüzlerde bulunması, bir harp esirinin düşman devlet silahlı kuvvetlerinde hizmete icbar olunması veya onun işbu sözleşme hükümleri dairesinde usulüne uygun olarak ve bitaraf surette muhakeme edilmek hakkından mahrum edilmesi.

Madde 131 - Hiç bir Akid Taraf, bundan evvelki maddede yazılı ağır ihlâl fiillerinden dolayı kendisine ve diğer bir Akid Tarafa teveccüh eden mesuliyetlerden ne kendini, ne diğer bir Akid Tarafı tebriye edemez.

Madde 132 - İhtilâfa dahil bir tarafın talebi üzerine, Sözleşmeyi ihlâl mahiyetinde olarak ileri sürülen her fiil hakkında alâkalı taraflar arasında tesbit edilecek şekiller dahilinde bir tahkikat açılacaktır.

Tahkikat usulü hakkında bir mutabakata varılmaması halinde, Taraflar, takip edilecek usul hakkında karar verecek bir hakem intihabi hususunda anlaşacaklardır.

İhtilâf fiili bir kere tesbit olunduktan sonra, ihtilâfa dahil taraflar ona mümkün olan süratle nihayet verip tenkiline geçeceklerdir.

KISIM II

NİHAİ HÜKÜMLER

Madde 133 - İşbu Sözleşme Fransızca ve İngilizce olarak tanzim kılınmıştır. Her iki metin aynı derecede muteberdir.

İsviçre Federal Meclisi, Sözleşmenin Rusça ve İspanyolca resmî tercümelerini yaptıracaktır.

Madde 134 - İşbu Sözleşme, Yüksek Âkid Taraflar arasındaki münasebetler hususunda 27 Temmuz 1929 tarihli Sözleşme yerine kaim olacaktır.

Madde 135 - Kara harbi kanun ve adetlerine müteallik gerek 29 Temmuz 1899 gerek 18 Ekim 1907 tarihli La Haye Sözleşmesiyle bağlı bulunup işbu Sözleşmeye iştirak eden devletler arasındaki münasebetlerde, bu sözleşme yukarıda zikri geçen La Haye Sözleşmelerine merbut Nizamnamenin II nci faslını tamamlayacaktır.

Madde 136 - Bugünkü tarihi taşıyacak olan işbu Sözleşme, gerek Cenevre'de 21 Nisan 1949 tarihinde açılan konferansta temsil edilen devletler, gerek 27 Temmuz 1929 Sözleşmesine iştirak eden ve mezkûr konferansta temsil edilmeyen devletler namına 12 Şubat tarihine kadar imzalanabilecektir.

Madde 137 - İşbu Sözleşme imkân elverir vermez tasdik edilecek ve tasdik senetleri Berne'de tevdi olunacaktır.

Her tasdik senedinin tevdiine dair bir zabıtname tanzim olunacak ve Sözleşmenin namlarına imza veya iltihakın tebliğ olunduğu biçimle devletlere İsviçre Federal Meclisi tarafından bu zabıtnamenin birer sureti verilecektir.

Madde 138 - İşbu Sözleşme, en az iki tasdik senedinin tevdiinden altı ay sonra meriyete girecektir.

Müteakıben, Sözleşme Yüksek Âkid Taraflardan her biri için o tarafa ait tasdik senedinin tevdiinden altı ay sonra meriyete girecektir.

Madde 139 - İşbu Sözleşme, Meriyete girmesi tarihinden itibaren, namına Sözleşmenin imzalanmış olmadığı her devletin iltihakına açık bulunacaktır.

Madde 140 - İltihaklar İsviçre Federal Meclisine yazı ile tebliğ olunacak ve onun eline vardıkları tarihten altı ay sonra hükümleri yürürlükte olmağa (take effect) başlayacaktır.

İsviçre Federal Meclisi iltihakları, namlarına Sözleşmenin imza ve-

ya iltihakın tebliğ edilmiş olduğu bilumum memleketlere bildirecektir.

Madde 141 - 2 nci ve 3 ncü maddelerde derpiç olunan vaziyetler, muhasamatın veya işgalin başlangıcından evvel veya sonra taraflarca tevdi edilmiş tasdikler ve tebliğ olunmuş iltihakların derhal meriyetini mucip olacaktır. İhtilâfa dahil taraflardan alınmış tasdik veya iltihaklar İsviçre Federal Meclisince en süratli yoldan tebliğ edilecektir.

Madde 142 - Yüksek Akid Taraflardan her biri, işbu Sözleşmeyi feshetmekte muhtar olacaktır.

Feshin ihbarı keyfiyeti İsviçre Federal Meclisine yazı ile tebliğ olunacaktır. Mezkûr tebliği bilumum Yüksek Akid tarafların hükümlerine bildirecektir.

Feshin ihbarı, İsviçre Federal Meclisine tebliğinden bir sene sonra muteber olacaktır; şu kadarki, feshi ihbar eden devletin bir ihtilâfa karışmış bulunduğu bir sırada tebliğ olunan ihbar, sulh akdedilmediği ve her halde işbu Sözleşmenin himaye ettiği şahısların serbest bırakılmaları ve memleketlerine iade edilmeleri ameliyeleri ikmal olunmadığı müddetçe muteber olmayacaktır.

Feshin ihbarı, ancak bu ihbarda bulunan devlet hakkında muteber olacaktır. Feshi ihbar keyfiyeti, ihtilâfa dahil devletlerin medeni milletler arasında müesses teamüllerden, insanlık kanunlarından ve amme vicdanı icabatından doğan beynelmilel hukuk prensiplerine göre ifasiyle mükellef olarak kalacakları vecibelere tesir etmeyecektir.

Madde 143 - İsviçre Federal Meclisi, işbu Sözleşmeyi Birleşmiş Milletler Sekreterliğine tescil ettirecektir. İsviçre Federal Meclisi işbu Sözleşmeye mütedair olarak alacağı tasdiklerden, iltihaklardan ve fesih ihbarlarından keza Birleşmiş Milletler Sekreterliğini haberdar edecektir.

Tasdikanlımekal, salâhiyetnamelerini tevdi etmiş olan ve aşağıda imzası bulunanlar işbu Sözleşmeyi imzalamışlardır.

Cenevre'de 12 Ağustos 1949 tarihinde, aslı İsviçre Konfederasyonunun Mahzeni Evrakına tevdi edilmek üzere, Fransızca ve İngilizce olarak tanzim edilmiştir. İsviçre Federal Meclisi, imza eden devletlere ve Sözleşmeye iltihak edecek devletlere, Sözleşmenin mu-saddak bir suretini tevdi edecektir.

LAHİKA I**YARALI VE HASTA HARP ESİRLERİNİN DOĞRUDAN DOĞRUYA
MEMLEKETLERİNE İADE EDİLMELERİ VEYA BİTARAF BİR
MEMLEKETTE HASTANEYE YATIRILMALARI HAKKINDA
ANLAŞMA NUMUNESİ****(110 ncu maddeye bakılması)****I - DOĞRUDAN DOĞRUYA MEMLEKETE İADE VEYA HASTANEYE
YATIRILMAYA MÜTEALLİK PRENSİPLER****A. DOĞRUDAN DOĞRUYA MEMLEKETE İADE**

Şunlar doğrudan doğruya memleketlerine iade olunurlar:

1. Hariçten şiddetli bir darbe (trauma) neticesi olarak şu malûliyetlere duçar olan bilûmum harp esirleri: Malûliyet en az bir el veya bir ayağın kaybedilmesi şeklinde, yahut bir el veya bir ayağın kaybedilmesine muadil olması şartıyla, bir uzvun kaybedilmesi felç, oynak yerleri vesaire melûliyetleri.

Daha geniş bir tefsire hâlel getirmemek üzere, aşağıdaki haller bir el veya bir ayağın kaybedilmiş olmasına muadil sayılacaktır:

- a) Elin, bütün parmaklarını veya bir el başparmağıyla şahadet parmağının kaybedilmesi; ayağın, veya bütün ayak parmaklarının tarak kemiklerinin kaybedilmesi.
  - b) Mafsal iltisakı, kemik nescinin ziyaı, yara kapanması neticesinde bir elin büyük oynaklarından birinin ve bir elin bütün parmak oynaklarının vazifesini tatil eden daralmalar.
  - c) Uzun kemiklerde yalancı oynak teşekkülü (pseudarthrose).
  - d) Çatlaktan vesair bir kazadan ileri gelerek faaliyetin ve yük taşıma kabiliyetinin ağır derecede azalmasını intaç eden biçimsizlikler.
2. Meselâ aşağıdaki vaziyetlerde olduğu gibi, tedaviye rağmen yaranılmayı takip eden sene içinde iyileşmeleri ihtimallerini bertaraf edecek kadar halleri müzminleşmiş bulunan bilûmum harp esirleri;

- a) Muhtelit tıbbi komisyonca yapılan muayenede vahim teşevvüşler müşahade edilmemiş olsa dahi, kalbe mermi isabeti.

- b) Muhtelit tıbbî komisyonlarca yapılan muayenede mahalli veya umumî aksülâmel müşahade edilmese dahi, beyinde veya akciğerde maden kırıntısı.
- c) Yaralanmayı takip eden sene içinde şifa bulacağı tahmin edilmeyen veya bir mafsâl iltisakına, yahut bir el veya ayağın kaybedilmesine muadil sair tagayyürlere müncer olması melhuz görülen kemik iliği iltihabı (osteomyelite).
- d) Büyük mafsallarda delici ve irinli yara.
- e) Kemik nescinin ziyayı veya yerinden oynaması ile müterafik kafatası yarası.
- f) Nesiç kaybı ve uzvi tagayyür ile müterafik yüz yanıkları,
- g) Murdarilik yarası.
- h) Avakıbı bir el veya bir ayağın kaybına muadil olup iyileşmesi için yaralanmadan sonra bir sene istiyen çevre sinirleri tagayyürleri; meselâ bazı veya kuyruksokumu örgüsü, sinir örgüsü, orta veya siyatik sinir yarası, yukarı ve ön kol sinirlerinin veya incik kemiği ile kasaba kemiği sinirlerinin memzucen yaralanması; kasılma veya vahim “neurotrophique” teşevvüşler olmadıkça yukarı kol, ön kol, incik kemiği ve kasaba kemiği sinirlerinin münferiden yaralanmış olması memlekete iade için sebep teşkil etmez.
- i) Tebevül cihazının, uzviyet vazifesini tatil edecek kadar ağır yaralanması.
3. Meselâ aşağıdaki vaziyetlerde olduğu gibi, tedaviye rağmen hastalığın başlangıcından sonraki sene içinde iyileşmesi ihtimalini bertaraf edecek kadar halleri müzminleşmiş bulunan bilûmum harp esirleri:
- a) Hangi uzuvda olursa olsun, tıbbî tahminlere göre bitaraf bir memlekete tedavi ile iyileşmesi veya hiç olmazsa haylice düzelmesi artık mümkün görünmiyen faal (evoluTif) verem,
- b) Sızıntılı zatülcemb,
- c) Menşei verem olmıyarak, iyileşmeyeceği tahmin edilen tenefüs cihazının ağır arızaları: Meselâ Vahim akciğer intifahı (bronşitle müterafik olan ve olmıyan) müzmin astma*[1] esarette bir seneden fazla süren müzmin bronşit*, hava borusu genişlemesi*, ilâh,
- d) Kan deveranının ağır müzmin hastalıkları. Meselâ: Muhtelit

tıbbi Komisyonca yapılacak muayenede bu alametlerin hiç-biri müşahade edilmese dahi, kalb dessame ve adalesinin* esaret sırasında deveran sektesi alametleri göstermiş olan arızaları, kalb zarfı ve damarları arızaları (Buerger hastalığı, büyük damarlar anevrizmaları), ilâh.

- e) Hazım uzuvlarının ağır müzmin hastalıkları; meselâ: Mide veya onikiparmak barsağı ülseri; esaret sırasında midede yapılmış cerrahi müdahale neticesi; bir seneden fazla süren ve umumî ahvale vahim surette tesir eden müzmin mide, ince veya kalın barsak iltihapları, karaciğer teşemmüü (cirrhose) , müzmin safra kesesi iltihabı* ilâh,
- f) Tenasül ve tebevül cihazlarının ağır müzmin arızaları; meselâ müteakip teşevvüşlerle müterafik müzmin böbrek hastalıkları; veremli bir böbreğin çıkarılması, müzmin huveyza veya müzmin mesane iltihabı, böbrek su toplaması (Hydro-nephrose) veya cerehat toplaması (Pynephrose), ağır müzmin kadın hastalıkları, bitaraf bir memlekette hastaneye yatırılması imkânsız olduğu takdirde gebelik ve doğum arızaları, ilâh,
- g) Merkez ve muhit cümlei asabiyesinin ağır müzmin hastalıkları ve meselâ bir mütehassıs tarafından usulen müşahade ve tesbit edilen, ağır histerya, vahim esaret psikozu gibi bariz psikozlar ve psikonevrozlar, mütehassıs hekim tarafından usulen müşahade ve tesbit olunan her sara* beyin arteriyosklerozu, bir seneden fazla süren müzmin nefrit ilâh,
- h) Zihni veya bedeni kabiliyetin külliyetli azalmasıyle, vücut ağırlığının düşmesiyle ve umumî halsizlikle müterafik olarak nevrovegetatif cümlelerin ağır ve müzmin hastalıkları,
- i) İki gözün körlüğü, yahut diğer gözün görme kabiliyeti gözlük kullanılmasına rağmen az olduğu halde bir gözün körlüğü, hiç olmazsa bir gözün görme kabiliyeti tashih edilip 1/2 ye çıkarılamıyacak kadar azalması* , diğer ağır göz arızaları, meselâ; gloukoma, iritis, klorozdit, trahom, ilâh,
- k) Öteki kulak alâlede konuşmayı bir metreden artık duymadığı halde bir tarafın tam sağırılığı gibi, işitme teşevvüşleri*, ilâh.

* Muhtelif Tıbbi Komisyonun kararı, en ziyade kamp hekimleriyle harp esirinin vatandaşları olan hekimlerin müşahadelerine, yahut esirleri elinde tutan devlet mütehassıs hekimlerinin muayenesine istinat edecektir.

- l) Ağır metebolizma hastalıkları; meselâ; ensülin tedavisine lüzum gösteren şekerli şeker hastalığı ilâh.
- m) Dahili ifraz guddelerinin ağır teşevvüşleri; meselâ: Thyreotoxicose; hypothyreose, addison hastalığı, Simmonds kaşeksi-si, tetanya, ilâh.
- n) Kan yapıcı cümlenin (hematopietique) ağır ve müzmin hastalıkları.
- o) Ağır müzmin zehirlenmeler; meselâ: Kurşun, civa zehirlenmeleri; morfin kokain, alkol iptilaları, gazlarla ve şualarla zehirlenmeler, ilâh.
- p) İradî hareket uzuvlarının bariz vazife teşevvüşleriyle müterafik müzmin arızaları: Meselâ; Şekil tagayyürüne münce-olan mafsâl iltihapları (arthrose), birinci ve ikinci derecelerde faal müzmin poliatriit, vavim seriri manzaralı romatizma, ilâh.
- r) Tedavisi netice vermeyen ağır müzmin cilt hastalıkları,
- s) Her habis neoplasma.
- ş) Başlangıcından bir sene sonra da direnen ağır müzmin intani hastalıklar; meselâ; Bariz uzvi tagayyürlerle müterafik sıtma, büyük teşevvüşlerle müterafik basilli ve amipli dizanteri, tedavisi netice vermiyen üçüncü derecede ahşâ frengisi, cüzzam, ilâh.
- t) Vahim vitamin mahrumiyetleri veya vahim gıdasızlık.

B. BİTARAF BİR MEMLEKETTE HASTANEYE YATIRILMA

Şunlar bitaraf bir memlekette hastaneye yatırılmak üzere ayrılabilirlerdir:

1. Esarete şifa bulmaları melhuz olmayan ve fakat bitaraf bir memlekette hastaneye yatırılmaları takdirinde hallerin bariz iyileşmesi muhtemel olan bilûmum harp esirleri.
2. Esareten evvel iyileşmiş bulunan birinci derecede verem hariç olmak üzere, musap olan uzuv hangisi olursa olsun veremin her şekline tutulmuş olup bitaraf bir memlekette tedavileri şifa bulmalarına veya hiç değilse haylıca iyileşmelerine münce olması muhtemel görünen harp esirleri.
3. Tedavisi esarete yapılmasına kıyasen bitaraf bir memlekette açıkça daha iyi neticeler vermesi melhuz ise, teneffüs, deveran,

hazim, sinir, hâvas, tenasül ve tebevül, cilt, iradi hareket, ilâh, cihazlarının tedavisini istilzam eden her türlü arızalara duçar olmuş harp esirleri.

4. Esarete iken veremden gayri bir böbrek arızasından dolayı böbreği kesilip çıkarılmış bulunan veya iyileşme yoluna girmiş yahut mahfi halde kemik iliği iltihabına, veya enüsilin tedavisini istilzam etmiyen şekerli şeker hastalığına duçar olan harp esirleri, ilâh.
5. Harbden veya esaret halinden ileri gelen nevrozlara duçar olmuş hârp esirleri, bitaraf bir memlekette üç ay hastaneye yatırılmayı müteakip iyileşmeyen, veyahut bir müddet geçtikten sonra barız surette kati şifa yoluna girmemiş olan harp nevrozu vakaları memlekete iade olunurlar.
6. Bitaraf bir memlekette iyileşmeleri ihtimalleri bilhassa varit görünen müzmin zehirlenmeler (gazlarla, madenlerle, şibihkalevilerle zehirlenmeler, ilâh).
7. Gebe olan her harp esiri kadın ile anne olan esirler, emzikteki ve küçük yaştaki çocuklarıyla.

Şunlar bitaraf bir memlekette hastaneye yatırılmayacaktır

1. Usulen müşahade ve tesbit edilmiş bilumum psikoz vakaları.
2. Uzva ve uzvun vazifelerine taallûku olup iyileşmez telâkki edilen bilcümle asabi arızalar.
3. Verem hariç olmak üzere, sirayet devresindeki bilumum bulaşık hastalıklar.

II - Umumî Mülâhazalar

1. Yukarıda tesbit edilen şartlar, umumî olarak, mümkün olduğu kadar geniş bir düşünce ile tefsir ve tatbik olunmalıdır.

Gerek harbin veya esaretin tevlit ettiği sinir ve ruh hastalığı halleri, gerek her derecedeki verem, bilhassa bu geniş düşünceden istifade ettirilmelidir. Birer birer mütalâa edilince memlekete iadeyi müstelzim görülmeyecek olan müteaddit yaralar almış harp esirleri, aynı düşünce ile ve yaraların çokluğundan ileri gelen ruhi sadme hesaba katılmak suretiyle muayene olunacaktır.

2. Doğruca memlekete iade olunmak hakkını münakaşasız bahşeden bilumum haller (bir uzvun kesilmesi, tam körlük veya sağırılık, açık akciğer veremi, akıl hastalığı, habis neoplasma, ilâh), bir an evvel kamp hekimleri tarafından, yahut esirleri elinde tu-

tan devletin tayin ettiği askeri hekimler komisyonlarınca muayene ve memleketlerine iade olunacaklardır.

3. Harbden mukaddem ağırlaşmamış bulunan yaralarla tekrar askeri hizmete alınmaya mani teşkil etmemiş olan harp yaraları, doğrudan doğruya memlekete iade olunmak hakkını vermiyecektir.
4. İşbu hükümler, ihtilâfa dahil bilûmum devletlerde aynı surette tefsir ve tatbik olunacaktır. Alâkalı devletler ve makamlar, muhtelit tıbbi komisyonlara vazifelerinin ifası zımında lâzımgelen bütün kolaylıkları göstereceklerdir.
5. Yukarda 1 işaretli bentte zikredilen misaller ancak numune mahiyetinde birer vaka teşkil ederler. Bu hükümlere tamamen uymayan vakalar işbu Sözleşmenin 110 ncu maddesi hükümlerinin ruhu ve bu Anlaşmanın ihtiva ettiği prensipler dahilinde mütalâa ve muhakeme olunacaktır.

LAHİKA II

MUHTELİT TIBBİ KOMİSYONLAR HAKKINDA NİZAMNAME

(112 nci Maddeye Bakılması)

Madde 1 - Sözleşmenin 112 nci maddesinde derpiş olunan muhtelit tıbbi komisyonlar, ikisi bitaraf bir memleketten ve üçüncüsü esirleri elinde tutan devletçe tayin olunmak üzere üç azadan terekküp edeceklerdir. Bitaraf azalardan biri riyaset edecektir.

Madde 2 - İki bitaraf aza, esirleri elinde tutan devletin talebi üzerine, hâmi devletle anlaşacak olan Beynelmilel Kızılhaç tarafından tayin olunacaklardır. Bunlar ya kendi memleketlerinde, ya diğer bitaraf bir memlekette, yahut da esirleri elinde tutan devletin ülkesinde ikamet edebileceklerdir.

Madde 3 - Bitaraf azaların tayini, ihtilafa dahil alâkalı tarafların muvafakatına iktiran edecektir. Mezkûr taraflar muvafakatlerini Beynelmilel Kızılhaç Komitesine ve hâmi devlete tebliğ edeceklerdir. Bu tebliğ üzerine azalar fiilen tayin olunmuş sayılacaklardır.

Madde 4 - İcabi halinde asıl azaların yerine geçmek üzere kâfi sayıda yedek azalar da tayin olunacaktır. Bu tayin, asıl azaların tayini ile aynı zamanda yahut hiç değilse mümkün olan en kısa zamanda yapılacaktır.

Madde 5 - Şayet herhangi bir sebepten dolayı Beynelmilel Kızılhaç Komitesi bitaraf azaların tayinine tevessül edemeyecek olursa, bu tayine hâmi devlet tevessül edecektir.

Madde 6 - İmkân elverdiği nisbette, bitaraf iki azadan biri cerrah, diğeri hekim olacaktır.

Madde 7 - Bitaraf azalar, ihtilafa dahil taraflardan tamamıyla müstakil bulunacaklar ve mezkûr taraflar onlara vazifelerinin ifası için lüzumlu her türlü kolaylıkları göstermekle mükellef olacaklardır.

Madde 8 - Beynelmilel Kızılhaç Komitesi, işbu Nizamnamenin 2 nci ve 4 ncü maddelerinde derpiş olunan tayinleri yaparken, esirleri elinde tutan devletle anlaşarak alâkadarların hizmet şartlarını kararlaştıracaktır.

Madde 9 - Bitaraf azalar hakkında muvafakat alınır alınmaz ve her halde muvafakat tarihinden itibaren üç ay içinde, muhtelit tıbbi komisyonlar mümkün olan süratle çalışmalarına başlayacaklardır.

Madde 10 - Muhtelit tıbbi komisyonlar sözleşmenin 113 ncü maddesinde yazılı bilcümle harp esirlerini muayene edeceklerdir Komisyonlar, memlekete iadeyi, memlekete iadeden istisnayı veya daha sonraki bir muayeneye terki teklif edeceklerdir. Kararları ekseriyetle alınacaktır.

Madde 11 - Muayeneyi takip eden ay içinde, her vaka hakkında komisyonca alınmış olan karar esirleri elinde tutan devlete, hâmi devlete ve Beynelmilel Kızılhaç Komitesine bildirilecektir. Muhtelit Tıbbi Komisyon, muayeneden geçen her harp esiri de hakkında alınan karardan haberdar edecek ve memleketlerine iadelerini teklif etmiş olduğu esirlere işbu Sözleşmeye bağlı numunesine uygun birer tasdikname verecektir.

Madde 12 - Esirleri elinde tutan devlet, Muhtelit Tıbbi Komisyon kararlarından usulü dairesinde haberdar edilmesinden itibaren üç ay içinde bu kararları icra ile mükellef olacaktır.

Madde 13 - Bir Muhtelit Tıbbi Komisyonun faaliyetine lüzum görülen bir memlekette bitaraf hiçbir hekim bulunmadığı ve diğer bir memlekette mukim bitaraf hekimler tayinine herhangi bir sebeple imkân olmadığında takdirde, esirleri elinde tutan devlet, hâmi devletle mutabakat halinde hareket ederek, işbu Nizamnamenin 1, 2, 3, 4, 5 ve 8 nci maddeleri hükümleri mahfuz kalmak kaydıyla bir Muhtelit Tıbbi Komisyonla aynı vazifeleri deruhte edecek olan bir tıbbi komisyon teşkil edecektir.

Madde 14 - Muhtelit tıbbi komisyonlar daimi surette vazife görecekler ve her kampı altı ayı geçmiyecek fasıllarla ziyaret edeceklerdir.

LAHİKA III

HARP ESİRLERİNE YAPILACAK TOPLU YARDIMLAR HAKKINDA NİZAMNAME

(73 ncü Maddeye Bakılması)

Madde 1 - Mutemetler, kendilerine mevdu toplu yardım sevkiyatını, hastanelerde veya hapishanelerde veya sair ceza müesseselerinde bulunan esirler de dahil olmak üzere, idareten kendi kamplarına bağlı bulunan bilûmum esirlere dağıtmaya mezun olacaklardır.

Madde 2 - Toplu yardım sevkiyatının tevzii, yardımları hibe eden kimselerin talimatına göre ve mutemetlerce tesbit edilen plan mucibince yapılacaktır; Şu kadar ki, tıbbi yardımların tevzii tercihan başhekimlerle anlaşarak yapılacak ve başhekimler hastalarının ihtiyacı emrettiği nisbette hastane ve revirlerde mezkûr talimattan inhiraf edebileceklerdir. Böylece tesbit olunan hadler çerçevesinde bu tevzi daima adilane bir şekilde yapılacaktır.

Madde 3 - Alınan emtianın gerek evsafını, gerek miktarını tahkim edebilmek ve bu hususta hibede bulunmuş olan kimselere mufassal raporlar verebilmek üzere, mutemetlerle muavinleri bu sevkiyatın kamplarına yakın muvasalat noktalarına gitmeye mezun olacaktır.

Madde 4 - Mutemetlere, toplu gelen yardımların, kendi kamplarının bilûmum tali kısımlarıyla mülhakatında talimatlarına uygun surette yapılıp yapılmadığını tahkik edebilmeleri için lüzumlu her türlü kolaylıklar gösterilecektir.

Madde 5 - Mutemetler, yardımları hibe eden kimselere verilmek üzere ve toplu yardımlara ait olarak (tevzi, ihtiyaçlar, miktarlar, ilâh) sual varakaları doldurmaya ve bu varakaları çalışma müfrezeleri mutemetlerine veya revir ve hastanelerin başhekimlerine doldurtmaya mezun olacaklardır. Bu sual varakaları usulen doldurulduktan sonra vakit geçirilmeksizin hibe sahiplerine ulaştırılacaktır.

Madde 6 - Mutemetler, kamplarında bulunan esirlere toplu yardımların muntazaman dağıtılmasını temin etmek ve icabı halinde ceste ceste yeni esirler gelmesinden mütevellit ihtiyaçları karşılamak üzere, toplu yardımlardan kafi miktârda ihtiyatlar tesis ve muhafaza et-

meye mezun olacaklardır. Bu maksatla mutemetler emrine münasip ambarlar verilecektir; her ambarın, birinin anahtarları mutemedin, diğerinkiler kamp kumandanının yanında olmak üzere iki kilidi bulunacaktır.

Madde 7 - Topluca elbise gönderilmiş olması halinde, her harp esiri en az tam bir takım elbiseye sahip olacaktır. Bir harp esirinin bir takımdan fazla elbisesi olduğu takdirde, mutemet, en az pay almış esirlerin ihtiyacını tatmin için bu yolda hareket etmek icabederse, en çok takımları olanlardan fazla elbiseleri ve birden ziyade olan bazı eşyaları geri almaya mezun olacaktır.

Şu kadar ki, çamaşırı, çorapları veya ayakkabısı olmayan bir esire bunları başka türlü temin etmek imkânsızlığı olmadıkça mutemet bu gibi eşyadan ikinci bir takımı geri alamıyacaktır.

Madde 8 - Yüksek Akid Taraflar ve bilhassa esirleri elinde tutan devletler, imkân elverdiği kadar ve ahalinin iadesine müteallik nizamata mahfuz kalmak kaydıyla, harp esirlerine topluca yardımlar dağıtmak üzere ülkelerinde her türlü mübayaalar yapılmasına müsaade edecekler; bu maksatla yapılacak nakli nükut ve sair mali, teknik ve idarî tedbirleri de aynı suretle kolaylaştıracaklardır.

Madde 9 - Yukardaki hükümler, esirlerin gerek bir kampa varmazdan evvel veya nakilleri sırasında topluca yardım almak haklarına, gerek hâmi devlet, Beynelmîlel Kızılhaç Komitesi ve harp esirlerine yardım eden ve bunların yardımları ulaştırmakla mükellef olan sair teşekküller mümessillerinin münasip görecekleri her vasıta ile bu yardımları gönderildikleri kimselere yetiştirmek haklarına mani olmayacaktır.

LAHİKA IV**A. HÜVİYET KARTI**

(4 ncü Maddeye Bakılması)

Boy	Ağırlığı	Gözleri	Saçları
	Sol Şahadet Parmığı	Dini ..... Kan Tipi	Kartı veren makamın mühürü
			İHTAR İşbu hüviyet kartı doğrudan doğruya silahlı kuvvetlere mensup olmayıp bu kuvvetleri.....sıfatıyla takip eden şahıslara verilir. Kart, verildiği şahıs tarafından taşınacaktır. Kart hamili harp esiri olarak tutulursa, bu kartı şahsını teşhis edebil-meleri için kendisini tutan makamlara kendiliğinden teslim edecektir.

(Bu kartı veren memleket veya makamın adı)
Silahlı Kuvvetleri Takip Eden Şahıslara Mahsus Hüviyet Kartı

Soyadı
.....

Hamilinin Adı
.....

Fotoğrafı Doğum tarihi ve yeri
.....

Silahlı Kuvvetleri ne sıfatla takip ettiği

Kartın tanzim tarihi Kart hamilinin imzası
.....

İHTAR: Bu kart biri beynelmilel kullanılan dillerden olmak üzere tercihan üç dilden tanzim edilmelidir. Noktalı hat boyunca bükülecek olan bu kartın hakiki ebadı 13x10 santimetredir.

B. TUTULMA KARTI

(70 nci maddeye bakılması)

1. Yüz tarafı

Harp esirleri postası	Posta ücreti alınmaz
Mühimdir.	
Bu kart her harp esiri tarafından hemen nelmilel Kızılhaç Komitesi tutulmasını müteakip ve bir hastaneye veya diğer bir kampa naklinden dolayı adresi değişikçe doldurulacaktır.	Harp esirleri Merkez Ajansı Beynelmillel Kızılhaç Komitesi
Bu kart, esirin ailesine göndermeye mezun olduğu hususi karttan ayrıdır.	<u>CENEVRE</u> İSVİÇRE
	Bu kart, esirin ailesine göndermeye mezun olduğu hususi karttan ayrıdır.

2. Arka tarafı

Okunaklı büyük harflerle yazılması	1. Esirin tabi olduğu devlet.....
2. Soyadı	3. Adı (Tam olarak)
.....	4. Babasının adı
5. Doğum tarihi.....	6. Doğum yeri.....
7. Rütbesi.....	.....
8. Sicil numarası.....	.....
9. Ailesinin adresi	.....
* 10. Esir edildiği tarih: (yahut) nereden geldiği (.....numaralı kamp, hastane, ilh.).....	
* 11. a) Sıhhattedir - b) Yaralı değildir - c) İyileşmiştir - d) Nekahat halindedir - e) Hastadır - f) Hafif yaralıdır - g) Ağır yaralıdır.	
12. Şimdiki adresim: Esir numarası	
Kampın adı	
13. Tarih	14. İmza
* Lüzumsuz yerin çizilmesi - Bu malumaa hiçbir şey ilave edilmemesi- Arkadaki izahata bakılması.	

İHTAR:Bu varaka iki, üç dilde ve bu arada esirin ana diliyle ve esiri elinde tutan devletin diliyle tanzim olunacaktır. Hakiki ebadı: 15x10,5 santimetredir.

C. MUHABERE KARTI VE MEKTUBU

(71 nci Maddeye Bakılması)

1. Kart

1. Yüz tarafı

Har esiri muhaberesi	Posta ücreti alınmaz
POSTA KARTI	Gideceği kimse..... .....
Gönderen:	.....
Adı ve Soyadı	Gideceği Yer
.....	.....
Doğum tarihi ve yeri	Sokağı..... .....
Kampın adı	Memleketi..... .....
.....	Vilayeti.....
Mahreç memleketi	.....

2. Arka tarafı

Tarih: .....
Yalnız çizgiler üzerine ve pek okunaklı yazılacaktır.

İHTAR: Bu varaka üç dilde ve bu arada esirin ana diliyle ve esiri elinde tutan devletin diliyle tanzim olunacaktır. Hakiki ebadı: 15x10 santimetredir.

Ç. MUHABERE KARTI VE MEKTUBU

(71 nci Maddeye Bakılması)

2. Mektup

<u>Harp esiri muhaberesi</u> Posta ücreti alınmaz	
Gideceği yer	.....
Gideceği kimse	.....
Sokak	.....
Memleket	.....
Vilayet	.....
+++++	
Gönderen	.....
Adı ve soyadı	.....
Doğum tarihi ve yeri	.....
Harp esiri No.	.....
Kampın adı	.....
Postaya verildiği memleket	.....

İHTAR: Bu numune iki, üç dilde bu arada harp esirinin ana diliyle esirleri elinde tutan devletin diliyle tanzim olunmalıdır. Varaka, noktalı hat boyunca bükülür, yukarı kısmı (+) işaretlerinden mürekkep yerde bir yarığın içine girer, ondan sonra bir mektup gibi görünür. Daha evvelki kartpostalın (Lahika IV, C1) arkası gibi çizgili olan arka kısmı harp esirinin yazacağı mektuba mahsus olup takriben 250 kelime alır. Varakanın hakiki ebadı açılınca 29x15 santimetredir.

D. ÖLÜM İHBARNAMESİ

(120 nci Maddeye Bakılması)

(Salahiyetli makam adı)	Ölüm ihbarnamesi Esirin tabi olduğu devlet...
Adı ve soyadı	.....
Babasının adı	.....
Doğum tarihi ve yeri	.....
Ölüm tarihi ve yeri	.....
Rütbesi ve sicil numarası(hüviyet plakasındaki yazı)	
Ailesinin adresi	
Nerede ve ne zaman esir alındığı	
Ölüm sebebi ve şekli	
Medfun olduğu yer	
Mezar işaretli midir ve sonradan aile tarafından bulunabilir mi?	
Tereke eşyası esirleri elinde tutan devletçe muhafaza	
mı edilmiştir, yoksa bu ölüm ihbarnamesiyle aynı zamanda gönderilmiş midir?	
Eşya gönderilmiş ise, hangi vasıta ile gönderilmiştir?	
Müteveffanın hastalığında veya son nefesinde yanın- da bulunmuş olan kimse (hekim, hastabakıcı, bir din adamı, harp esiri arkadaş) son demler veya defin hakkında bazı tafsilat verebilir mi?	
Tarih, salahiyetli makamın mühürü ve imzası	İki şahidin imzaları ve adresleri
.....	.....

Bu numune iki, üç dille ve bu arada esirin ana diliyle esiri elinde tutan devletin diliyle tanzim olunmalıdır. Varakanın hakiki ebadı: 21x30 santimetredir.

E. MEMLEKETE İADE TASDİKNAMEİ

(Lahika II, madde 11 e bakılması)

Tarih :
Kamp :
Hastane :
Soyadı :
Adı :
Doğum tarihi :
Sicil Numarası :
Rütbesi :
Esirin numarası :
Yara-hastalık :
Komisyon kararı :

Muhtelit Tıbbi Komisyon Reisi

A = Doğrudan doğruya memleketine iade
B = Bitaraf bir memlekette hastaneye yatırılma
NC = Gelecek komisyonda bir daha muayene

LAHİKA V
HARP ESİRELERİ TARAFINDAN MEMLEKETLERİNE GÖNDERİLEN
PARA HAVALELERİNE AİT NİZAMNAME NUMUNESİ

(63 ncü maddeye bakılması)

1. 63 ncü maddenin 3 ncü bendinde zikredilen ihbarname şu hususları ihtiva edecektir:
  - a) 17 nci maddede yazılı sicil numarasıyla, parayı yolloyan harp esirinin rütbesi, adı ve soyadı,
  - b) Asıl memlekette parayı alacak kimsenin adı ve adresi,
  - c) Esirleri elinde tutan devletin parası olarak ifade edilen meblağ.
2. Bu ihbarname harp esiri tarafından imzalanacaktır. Harp esiri yazı bilmiyorsa bir şahit tarafından tevsik edilecek bir işaret koyacaktır. İhbarnameyi mutemet de imzalayacaktır.
3. Kamp kumandanı bu ihbarnameye, harp esirinin hesabına gözüken alacak bakiyesinin ödenecek paradan az olmadığını tevsik eden bir tasdikname ekliyecektir.
4. Bu gibi ihbarnameler listeler şeklinde yapılabilecektir. Bu listelerin her bir yaprağı mutemet tarafından tevsik ve kamp kumandanı tarafından aslına uygun olduğu tasdik edilecektir.

HARP ZAMANINDA SİVİLLERİN KORUNMASINA İLİŞKİN CENEVRE SÖZLEŞMESİ*

(Cenevre, 12 Ağustos 1949)

Sivil şahısların harp zamanlarında himayesi için bir Sözleşme tanzim etmek üzere 21 Nisan 1949 dan 12 Ağustos 1949'a kadar Cenevre'de toplanmış olan diplomatik konferansta temsil edilen hükümetlerin aşağıda imzaları bulunan salâhiyetli murahhasları âtideki hususlarda mutabık kalmışlardır:

BAP I

UMUMİ HÜKÜMLER

Madde 1 - Yüksek Akid Taraflar işbu Sözleşmeye bütün ahvalde riayet etmeyi ve ettirmeyi taahhüt ederler.

Madde 2 - İşbu Sözleşme, daha sulh zamanında meriyete girmesi lâzım-gelen hükümlerden maada, Yüksek Akid Taraflardan ikisi veya birçoğu arasında ilân edilmiş bir harp veya tahaddüs etmiş diğer herhangi bir silahlı ihtilâf takdirinde harp hali bunlardan biri tarafından tanınmasa dahi, vacibüttatbik olacaktır.

Sözleşme, Yüksek Akid Taraflardan birine ait toprağın tamamen veya kısmen işgali hallerinde de, bu işgal hiçbir askerî mukavemetle karşılaşmasa dahi tatbik edilecektir.

İhtilâf halinde bulunacak devletlerden biri işbu Sözleşmeye dahil olmasa da, dahil olan devletler kendi aralarındaki karşılıklı münasebetlerde Sözleşme ile bağlı olacaklardır. Bundan maada, mezkûr devlet de Sözleşme hükümlerini kabul ve tatbik ederse, ona karşı da Sözleşme ile bağlı olacaklardır.

Madde 3 - Yüksek Akid Taraflardan birinin toprağında çıkacak fakat beynelmilel bir mahiyet arz etmeyecek olan silahlı bir ihtilâf takdi-

---

* Sözleşme, 21 Ocak 1953 gün ve 6020 sayılı Kanunla onaylanmıştır. R.G.:30 Ocak 1953, Sayı:8322, Düstur:III.Tertip, C.34

rinde ihtilâf halinde bulunacak taraflardan her biri hiç değilse aşağıdaki hükümleri tatbik etmekle mükellef bulunacaktır:

1. Silahlarını teslim eden silahlı kuvvetler mensuplarıyla hastalık, mecburiyet, mevkufiyet dolayısıyla veya diğer herhangi bir sebeple harp dışı olan kimseler de dahil olmak üzere, muhasamata doğrudan doğruya iştirak etmeyen şahıslara, bilcümle ahvalde, ırk, renk, din veya itikat, cinsiyet, doğum, servet veya bunlara mümasil diğer herhangi bir kıstasa dayanan gayrimüsait fark gözetilmeksizin, insani muamele yapılacaktır:

Bu bapta, yukarıda zikredilen şahıslara karşı her ne zaman her nerede olursa olsun, şu muamelelerde bulunmak memnudur:

- a) Hayatta veya beden bütünlüğüne kasıtlar, bilhassa her şekilde katil, tadili uzuv, zulüm, azap ve işkenceler,
- b) Rehine almalar,
- c) Şahısların haysiyet ve şerefine tecavüzler, bilhassa tehzil ve terzil edici muameleler,
- d) Nizami şekilde teessüs etmiş bir mahkeme tarafından ve medeni milletlerce zarurî addedilen adli teminat altında verilmiş hükümlere dayanmayan mahkûmiyetler ve idamlar.

2. Yaralı ve hastalar toplanacak ve tedavi olunacaktır.

Beynelmilel Kızılhaç Komitesi gibi bitaraf insani bir teşkilât, ihtilâfa dahil Taraflara hizmetlerini arz ve teklif edebilecektir.

İhtilâfa dahil taraflar, işbu Sözleşmenin diğer hükümlerini de tamamen veya kısmen hususî anlaşmalarla meriyete koymaya çalışacaklardır.

Yukarıki hükümlerin tatbiki, ihtilâfa dahil Tarafların hukukî statülerine tesir etmiyecektir.

Madde 4 - Bir ihtilâf veya işgal halinde, ihtilâfa dahil bir tarafın işgal devletinin her ne zaman ve her ne tarzda olursa olsun, eline düşen ve onların tabiyetinde olmyan şahıslar işbu Sözleşmenin himayesi altındadır.

İşbu Sözleşme, onunla bağlı olmyan bir devletin tebaalarını himaye etmez. Muharip bir devletin topraklarında bulunan bitaraf bir devlet tebaalarıyla muharip ortak bir devletin tebaaları, eline düşükleri devlet nezdinde kendi devletlerinin normal siyâsî bir müme-

silliği bulunduğu müddetçe, himaye görecek şahıslar olarak telâkki edilemezler.

Mamafih, II nci bab hükümlerinin bu hususta daha geniş bir tatbik sahası vardır ve bu cihet 13 ncü madde de tayin edilmiştir.

Sefer halindeki silahlı kuvvetlere mensup yaralı ve hastaların vaziyetini ıslaha matuf 12 Ağustos 1949 tarihli Cenevre Sözleşmesi veya denizlerdeki silahlı kuvvetlere mensup yaralı, hasta ve kazazedelerin vaziyetini ıslaha matuf 12 Ağustos 1949 tarihli Cenevre Sözleşmesi, yahut da harp esirlerine yapılacak muameleye müte-dair 12 Ağustos 1949 tarihli Cenevre Sözleşmesi ile himaye edilen şahıslar, işbu Sözleşme medlulünce himaye edilecek şahıslar cümlesinden telâkki edilemezler.

Madde 5 - Şayet, ihtilâfa dahil bir Taraf kendi toprağında, işbu Sözleşme ile himaye gören bir şahsın ferdi olarak devlet emniyetine zarar verecek faaliyette bulunduğundan haklı olarak şüphe etmek için ciddi sebeplere malik olursa veya bu faaliyette bulunduğu sabit olursa bu şahıs, tatbik edildiği takdirde devletin emniyetine zarar getirecek olan işbu sözleşmenin bahşettiği hak ve imtiyazlar üzerinde hiçbir iddiada bulunamaz.

Şayet, işgal altındaki bir toprakta, Sözleşme ile himaye gören bir şahıs casuslukta veya sabotajcılıkta yahut işgal devletinin emniyetine zarar getirecek faaliyette bulunduğundan dolayı kendisinden bilhakkın şüphe edilerek tevkif edilirse mezkûr şahıs, işbu Sözleşmede derpiş edilen muhabere hakkından, askeri emniyet mutlaka zaruri kıldığı takdirde, mahrum bırakılabilir.

Maamafih, bu hallerin her birinde, yukarıki bentlerde zikredilen şahıslara insani muamele yapılacak ve bunlar, adli takibat takdirinde, işbu Sözleşmede derpiş edildiği üzere, nizami ve adilane bir muhakemeye olan haklarından mahrum bırakılmayacaklardır. Keza bunlar, sırasına göre, devletin veya işgal devletinin emniyetleri bakımından kabil olduğu kadar kısa bir zamanda, işbu sözleşme medlulünce himaye görecek şahısların hak ve imtiyazlarından faydalanacaklardır.

Madde 6 - İşbu Sözleşme, ikinci maddede zikrolunan ihtilâf veya işgalin daha bidayetinde vecibüttatbik olacaktır.

İhtilâfa dahil tarafların topraklarında sözleşmenin tatbiki askeri harekâtın umumî hitamında sona erecektir.

İşgal altındaki topraklarda ise, sözleşmenin tatbiki askeri harekâtın umumî hitamından bir sene sonra nihayet bulacaktır. Bunun-

la beraber, işgal devleti mevzu bahis topraklarda hükümet vazifesini görüyorsa, işgalin devamı müddetince sözleşmenin şu maddeleriyle bağlı olacaktır: 1 den 12 ye kadar, 27, 29 dan 34 e kadar, 47, 49, 51, 52, 53, 59, 61 den 77 ye kadar ve 143.

Himaye edilen ve serbest bırakılmaları, vatanlarına iadeleri veya iskânları bu mühletlerden sonra vukubulacak şahıslar, bu arada işbu sözleşme hükümlerinden istifade de devam edeceklerdir.

Madde 7 - Yüksek Akid Taraflar, 11, 14, 15, 17, 36, 108; 109, 132, 133 ve 149 ncu maddelerde tahsisen derpiş edilen anlaşmalar dışında, ayrıca hallini muvafık görebilecekleri her hangi bir mesele hakkında diğer hususî anlaşmalar da yapabilirler. Hiçbir hususî anlaşma, himaye gören şahısların işbu sözleşme ile taayyün eden vaziyetini ihlâl edemeyeceği gibi bu sözleşmenin onlara bahşeylediği hakları da takyit ve tahdit edemez.

Himaye gören şahıslar, işbu sözleşme kendi haklarından vacibüt-tatbik olduğu müddetçe mezkûr anlaşmaların veya müteakip anlaşmaların tahsisen ihtiva edecekleri istisnai hükümler hariç olmak üzere bu anlaşmalardan ve keza ihtilâfa dahil taraflardan biri veya diğerinin alacağı daha müsait tedbirlerden istifadeye devam edeceklerdir.

Madde 8 - Himaye gören şahıslar, işbu sözleşmenin ve icabı halde yukarıki maddede işaret olunan hususi anlaşmaların kendilerine temin eylediği haklardan ne kısmen ne de tamamen hiçbir suretle feragat edemezler.

Madde 9 - İşbu sözleşme, ihtilâfa dahil tarafların menfaatlerini himayeye memur devletlerin muzaheret ile ve onların kontrolü altında tatbik edilecektir. Bu hususta, hami devletler, siyasi veya konsolosluk personelleri dışında kendi tebaaları veya diğer bitaraf devletlerin tebaaları arasından da murahhaslar tayin edebilirler. Bu murahhaslar hakkında, nezdinde ifayı vazife edecekleri devletten istimzaçta bulunulacaktır.

İhtilafa dahil taraflar, hami devletler mümessillerinin veya murahhaslarının vazifesini mümkün olduğu kadar geniş surette kolaylaştıracaklardır.

Hami devletlerin mümessilleri veya murahhasları, işbu sözleşmede gösterildiği üzere vazîyelerinin hududuna hiçbir veçhile tecavüz edemeyeceklerdir. Bu mümessiller veyâ murahhaslar, nezdinde ifayı vazife ettikleri devletin zaruri emniyet icaplarını bilhassa göz önünde bulunduracaklardır.

Madde 10 - İşbu sözleşme hükümleri, Beynelmilel Kızılhaç Komitesinin ve keza bitaraf diğer her hangi bir insani teşekkülün, ihtilâfa dahil alâkalı tarafların muvaffakiyetiyle, sivil şahısları himaye ve bunlara yardım için girişecekleri insani faaliyetlere bir mani teşkil etmez.

Madde 11 - Yüksek Âkit Taraflar, işbu sözleşme mucibince hamî devletlere terettüp eden vazifeleri, her türlü bitaraflık ve müessir çalışma teminatını haiz bir teşkilâta tevdi hususunda her vakit aralarında anlaşabilirler.

Şayet himaye gören şahıslar, her ne sebebe mebni olursa olsun, hamî bir devletin veya birinci bent ahkâmına tayin olunan bir teşekkülün faaliyetinden istifade etmiyorlarsa veya artık istifade edemiyorlarsa, ziyed devlet, ihtilâfa dahil tarafların gösterdikleri hamî devletlere işbu sözleşme mucibince terettüp eden vazifelerin ifasını bitaraf bir devletten veya mümâsil bir teşekkülden talep edeceklerdir.

Eğer himaye bu suretle temin edilmezse, bu şahısları elinde bulunduran devlet, hamî devlete işbu sözleşme mucibince terettüp eden insani vazifeleri deruhte etmesini Beynelmilel Kızılhaç Komitesi gibi bir insani teşekkülden talep edecek veya bu madde hükümleri mahfuz kalmak üzere, böyle bir teşekkülden sâdir olacak hizmet tekliflerini kabul eyleyecektir.

Alâkadar devlet tarafından davet olunan veya bu alâkadar devlete yukarda mezkûr gayeler için arzı hizmette bulunan her teşekkül veya herhangi bitaraf bir devlet, faaliyeti esnasında, işbu sözleşmenin himaye ettiği şahısların mensup oldukları ihtilâfa dahil tarafa karşı mesuliyetini müdrik kalacak ve mevzubahis vazifeyi deruhteye ve tarafsızlıkla ifaya muktedir olduğuna dair kâfi teminat verecektir.

Bir devletin, muvakkaten olsun, diğerine veya onun mütteliklerine karşı askerî hadiselerden, bilhassa topraklarının tamamı veya büyük bir kısmı işgal edilmiş olmasından dolayı müzakere serbestisi tahdit edilmiş olursa, bu iki devlet arasında hususî bir anlaşma ile yukarı ki hükümler hilâfında hareket olunamaz.

İşbu sözleşmede mezkûr hâmi devlet tabiri aynı zamanda yine işbu sözleşme medlulünce hâmi devletin yerine kaim olacak teşekkülleri de ihtiva etmektedir.

İşbu maddenin hükümleri, işgal altındaki topraklarda veya normal siyasî mümessillikten mahrum olarak bir muharip devlet topraklarında bulunan bitaraf devlet tebaalarında da şamil olacak ve onların vaziyetine intibak ettirilecek uygulanacaktır.

Madde 12 - Hamî devletler, himaye gören şahısların menfaatleri icabı lü-

zum gördükleri bütün hallerde, bilhassa işbu sözleşme hükümlerinin tatbiki veya tefsiri hususunda, ihtilâfa dahil taraflar arasında bir anlaşmazlık olursa bunu halletmek üzere, tavassut ve yardımda bulunacaklardır.

Bu hususta, hâmi devletlerden her biri, ihtilâfa dahil taraflara, mümessillerinin ve bilhassa himaye gören şahısların işine bakmaya memur selâhiyetli makam mümessillerinin iyi seçilecek muhtemelen bitaraf bir toprakta toplanmalarını, taraflardan birinin talebi üzerine veya kendiliğinden teklif edebilir. İhtilâfa dahil taraflar bu yolda kendilerine yapılacak teklifleri neticelendirmekle mükellef olacaklardır. Hâmi devletler, icabında, bu toplantıya iştirak etmek üzere, bitaraf bir devlete mensup bir şahsı veya Beynelmîlel Kızılhaç Komitesince murahhas olarak tayin olunacak bir şahsiyeti ihtilâfa dahil tarafların tasvibine arz edebilirler.

BAP II

HARBİN BAZI TESİRLERİNE KARŞI HALKIN UMUMİ HİMAYESİ

Madde 13 - İşbu bap hükümleri, bilhassa, ırk, milliyet, din veya siyasi kanaat itibariyle aleyhte hiçbir fark gözetilmeksizin ihtilâfa dahil memleketler halkının heyeti umumiyesini istihdaf etmektedir.

Madde 14 - Daha sulh zamanında, Yüksek Akit Taraftar ve muhasamat başladıktan sonra ihtilâfa dahil taraflar kendi topraklarında ve lüzumu halinde, işgal altındaki topraklarda yaralı ve hastaları, malûlleri, yaşlı kimseleri on beş yaşından aşağı çocukları, gebe kadınları ve yedi yaşından küçük çocukların annelerini harbin tesirlerinden masum bulunduracak tarzda sıhhat ve emniyet mntıkaları ve mevkileri kurabilirler.

Bir ihtilâf başlar başlamaz ve devamı müddetince alakadar taraflar, böylece tesis ettikleri mntıka ve mevkilerin tanınması için aralarında anlaşmalar akdedebilirler, bu hususta lüzumlu görecekları melhuz tadilâtı yaparak işbu sözleşmeye müzeyyel anlaşma projesinde derpiş olunan hükümleri meri'yeteye koyabilirler.

Hâmi devletler ve Beynelmîlel Kızılhaç Komitesi, bu sıhhat ve emniyet mntıkalarının ve mevkilerinin tesisini ve tanınmasını kolaylaştırmak için yardımda bulunmaya davet edilirler.

Madde 15 - İhtilâfa dahil herhangi bir taraf, muharebelerin cereyan ettiği yerlerde aşağıdaki şahısları hiçbir fark gözetilmeksizin harp

tehlikelerinden masun bulundurmak üzere, bitaraflaştırılmış muntıklar ihdasını gerek bitaraf bir devlet veya bir insani teşekkül vasıtalarıyla muhasım tarafa teklif edebilirler.

- a) Muharip veya gayrimuharip yaralılar ve hastalar,
- b) Muhasamata iştirak etmeyen ve bu muntıklarda ikâmetleri müddetince askerî mahiyette hiçbir iş görmeyen sivil şahıslar.

İhtilâfa dahil taraflar, derpiş edilen bitaraf muntıkanın coğrafi vaziyeti, idaresi, iaşesi ve kontrolü hususlarında anlaşır anlaşmaz, bunların mümessilleri yazılı bir anlaşma tanzim ederek imzalayacaklardır. Bu anlaşma, mevzubahis muntıka bitaraflığının ne zaman başlayacağını ve devam müddetini tespit edecektir.

Madde 16 - Yaralılar ve hastalar, malûller ve gebe kadınlar hususî bir himayeye ve saygıya mazhar olacaklardır.

Askeri icapların müsaadesi nispetinde, ihtilâfa dahil herhangi bir taraf, ölümlerin veya yaralıların araştırılması, kazazedelere ve vahim tehlikeye maruz diğer şahıslara yardım edilmesi ve binaların yağmalara ve fena muamelelere karşı himaye olunması için alınan tedbirleri terviç ve iltizam edecektir.

Madde 17 - İhtilâfa dahil taraflar, muhasara edilmiş veya çevrilmiş bir muntıkadan yaralıların, hastaların, malûllerin, ihtiyarların, çocukların ve loğusa kadınların tahliyesi ve bu muntıklara her dinden ruhani mümessillerin, sıhhiye memurlarının ve malzemesinin serbestçe müruru için mahallî anlaşmalar akdine gayret sarf edeceklerdir.

Madde 18 - Yaralıları, hastaları, malûlleri ve loğusa kadınları tedavi için teşkil edilen sivil hastaneler, hiçbir veçhile taarruza uğrayamazlar. İhtilâfa dahil taraflar her zaman bu hastanelere riayet ve bunları himaye edeceklerdir.

İhtilâfa dahil taraflar, bütün sivil hastanelere, sivil hastane mahiyetlerini tevsik eden, ve işgal ettikleri binaların, 19 ncu madde medlülünce onları himayeden mahrum bırakan maksatlarla kullanılmadıklarını tespit eden bir vesika vereceklerdir.

Sivil hastaneler, Devlet tarafından müsaade olunursa, seferi silahlı kuvvetlere mensup yaralı ve hastaların vaziyetini islahâ müteda-ir 12 Ağustos 1949 tarihli Cenevre Sözleşmesinin 38 nci maddesinde derpiş edilen alâmeti farika ile belirtilecektir.

İhtilâfa dahil taraflar, melhuz herhangi bir tecavüz hareketini ber-

taraf etmek üzere, sivil hastaneleri belirten işaretlerin düşmanın kara, hava ve deniz kuvvetlerince açıkça görülebilmesini teminen, askerî icapların müsaadesi nisbetinde, lüzumlu tedbirleri alacaklardır.

Askerî hedeflerin yakınlığı hastaneler için tehlike teşkil edeceğinden hastanelerin bu gibi hedeflerden imkân nispetinde uzakta bulunmasına itina gösterilmesi muvafık olur.

Madde 19 - Hastanelere karşı gösterilmesi lâzım gelen himaye, insani vazifeler haricinde ve düşmana zararlı hareketlerde bulunmak için kullanıldıkları takdirde, sakıt olur. Bununla beraber bu himaye münasip görülecek bilcümle ahvalde, makul bir mühlet tesbit eden ve neticesiz kalan bir ihtardan sonra sâkit olacaktır.

Bu hastanelerde, yaralı veya hasta askerlerin tedavi edilmeleri veya bu askerlerden alınan ve henüz alâkalı makamlara tevdi edilmiş olan portatif silahların ve cephanelerin bulunması, zararlı bir hareket olarak telâkki edilmeyecektir.

Madde 20 - Sivil yaralıların ve hastaların, malûllerin ve loğusa kadınların araştırılmasına, kaldırılmasına, naklolunmasına ve tedavi edilmesine memur edilenler de dahil olmak üzere, usulü dairesinde ve münhasıran sivil hastanelerin işlemesine veya idaresine memur personel, riayete mazhar olacak ve himaye edilecektir.

İşgal altındaki topraklarda ve askerî harekât mıntıklarında bu personel, hâmilinin sıfatını gösteren ve mesul makamın mührünü taşıyan fotoğraflı bir hüviyet varakasıyla ve keza ifayı vazife halinde sol kolda taşınan ve rutubete karşı mukavim, damgalı bir pazıbent ile kendini tanıtacaktır. Bu pazıbent Devlet tarafından verilecek ve seferi silahlı kuvvetlere mensup yaralıların ve hastaların vaziyetini islahâ mütedair 12 Ağustos 1949 tarihli Cenevre Sözleşmesinin 38 nci maddesinde derpiş olunan âlameti havi olacaktır.

Sivil hastanelerin işlemesine veya idaresine memur diğer herhangi bir personel de bu vazifelerin ifasında, riayet ve himaye görecek ve bu personelin yukarıda derpiş edildiği üzere ve işbu maddede muharrer şartlar altında pazıbent taşımaya hakkı olacaktır. Ve hüviyet kâğıdında uhdesine terettüp eden vazifeler zikredilecektir.

Her sivil hastanenin müdüriyeti, kendi personelinin muntazam bir listesini, selâhiyetli millî veya işgal makamlarının her an emrine amade bulunduracaktır.

Madde 21 - Kara taşıt kafileleri ve hastane trenleriyle ve denizde bu nakliyata tahsis olunan gemilerle icra olunan sivil yaralı ve hasta, ma-

lül ve loğusa kadın nakliyatı, 18 nci maddede derpiş edilen hastaneler misillü riayet ve himaye görecek ve seferi silahlı kuvvetlere mensup yaralı ve hastaların vaziyetini ıslaha mütedair 12 Ağustos 1949 tarihli Cenevre Sözleşmesinin 38 nci maddesinde derpiş olunan alâmeti farika ile belirtilecektir.

Madde 22 - Munhasıran sivil yaralı ve hastaların, malûllerin ve loğusa kadınların veya sıhhiye memurlarının ve malzemesinin nakline tahsis edilen uçaklar, ihtilâfa dahil alâkalı tarâflar arasında müş-tereken takarrür ettirilecek irtifalarda, saatlerde ve yollarda uçtukları takdirde taarruza uğramayacaklar, riayet göreceklerdir.

Bu uçaklar, seferi silahlı kuvvetlere mensup yaralı ve hastaların vaziyetlerini ıslaha mütedair 12 Ağustos 1949 tarihli Cenevre Sözleşmesinin 38 nci maddesinde derpiş edilen alâmeti farika ile belirtilecektir.

Hilâfında bir anlaşma olmadığı takdirde, düşman toprakları veya düşman işgalindeki topraklar üzerinden uçmak yasaktır.

Bu uçaklar, bilcümle inme emrine itaat edeceklerdir. Bu suretle cebren vaki olacak inişlerde, uçak ve içindekiler, muhtemel muayeneden sonra, uçuşlarına devam edebileceklerdir.

Madde 23 - Yüksek Akit Taraflardan her biri, diğer Akit Tarafın, düşman dahi olsa, münhasıran sivil halkına mahsus her türlü ilâç, ve sıhhi malzeme sevkiyatının ve keza dini levazımın serbestçe geçmesine müsaade edecektir.

Yüksek Akit Taraflardan her biri keza on beş yaşından aşağı çocuklara, gebe ve loğusa kadınlara zaruri olan yiyecek, giyecek ve kuvvet verici maddelerin de serbestçe geçmesine müsaade eyleyecektir.

Yukarı ki bentte zikrolunan sevkiyatı serbestçe geçirmek hususunda herhangi bir Akit Tarafa terettüp eden mecburiyet, mezkûr tarafın:

- a) Sevkiyatın tahsis edildiği hususlardan gayri hususlarda kullanılacağından,
- b) Murakabenin tesirli olmaması ihtimalinden,
- c) Düşmanın, aksi halde, vermek veya imal etmek, mecburiyetinde kalacağı eşyanın yerine bunları ikame ederek veya bu gibi eşyanın imaline tahsis edeceği maddeleri veya hizmetleri bu suretle serbest bırakarak, kendi askerî gayretleri veya ekonomisi uğrunda mezkûr sevkiyattan bariz bir şekilde faydalanacağından,

Şüphelenmesi için ciddi hiçbir sebep olmadığına itminan hasıl etmesine bağlıdır.

İşbu maddenin birinci bendinde gösterilen sevkiyatın müruruna müsaade eden devlet, bu sevkiyatın müteneffilere tevziinin mahalinde hâmi devletlerin kontrolü altında yapılmasını şart koşabilir.

Bu sevkiyat mümkün olduğu kadar çabuk yapılacak ve bunların serbestçe geçişine müsaade eden devletin, hangi teknik şartlar altında bu sevkiyatta müsaade edeceğini tesbite hakkı olacaktır.

Madde 24 - İhtilâfa dahil taraflar, harp yüzünden öksüz kalan veya ailelerinden ayrı düşen onbeş yaşından küçük çocukların başıboş bırakılmaması ve her türlü ahval ve şeriat altında bakımlarının, talim ve terbiyelerinin ve kendi dinlerinde ibadetle bulunmalarını kolaylaştırılması için icabeden tedbirleri alacaklardır. Bunların talim ve terbiyeleri, mümkün olursa, aynı harsi ananelere sahip şahıslara tevdi olunacaktır.

İhtilâfa dahil taraflar, bu çocukların ihtilâf devam ettiği müddetçe bitaraf bir memlekete kabulünü; şayet mevcut ise hâmi devletin muvâffakiyetiyle ve birinci bentte zikredilen prensiplere riayet edileceği hususunda teminata malik olurlarsa, terviç ve iltizam edeceklerdir.

Bundan başka, ihtilâfa dahil târaflar, on iki yaşından aşağı çocukların bir hüviyet plakası veya diğer herhangi bir surette teşhis edilebilmeleri için icabeden tedbirleri almaya gayret edeceklerdir.

Madde 25 - İhtilâfa dahil bir tarafın topraklarında veya onun işgali altındaki topraklarda bulunan her şahıs, ailesi efradına, her nerede bulunursa bulunsunlar, münhasıran ailevi mahiyette haberler verebilir ve alabilir. Bu muhabere, süratle ve gayrimuhik hiç bir tevhüre uğramaksızın temin olunur.

Şayet ahval ve şeriat dolayısıyla aile muhaberatının teatisi alelâde posta yoluyla güçleşir veya imkânsız olursa, ihtilâfa dahil alâkalı taraflar. 140 ncı maddede derpiş olunan Merkez Ajansı gibi bitaraf bir mutavassıta müracaat ederek, taahhütlerini bilhassa Milli Kızılhaç Cemiyetinin (Kızılay, Kızıllarlan ve Güneş) müzaheretiyile en iyi şartlar altında ifa etmek vasıtalarını onunla birlikte tayin edeceklerdir.

Şayet ihtilâfa dahil taraflar, aile muhaberelelerini tahdide lüzum görürlerse, olsa olsa, serbestçe seçilecek 25 kelimeyi ihtiva eden tipformüllerin kullanılmasını ve bunlardan ayda bir tane gönderilmesini mecburi kılabirler.

Madde 26 - İhtilâfa dahil her taraf, harp yüzünden dağılan aile efradının birbiriyle temas etmek ve mümkünse birleşmek için yapacakları araştırmaları kolaylaştıracak ve bilhassa bu işe vakfinedis eden teşekküllerin kendilerince tanınmış olmaları ve aldığı emniyet tedbirlerine riayet etmeleri şartıyla girişecekleri hareketleri terviç ve iltizam edecektir.

BAP III

HİMAYE GÖREN ŞAHISLARIN STATÜSÜ VE ONLARA YAPILACAK MUAMELE

KISIM I

İHTİLÂFA DAHİL TARAFLARIN TOPRAKLARINA VE İŞGAL ALTINDAKİ TOPRAKLARA MÜTEALLİK MÜŞTEREK HÜKÜMLER

Madde 27 - Her türlü ahval ve şeriat altında; şahıslarına, namuslarına, aile haklarına, dini akidelerine ve ibadetlerine, itiyat, örf ve adetlerine saygı gösterilmesi himaye edilen şahısların hakkıdır. Bunlar her zaman insani muameleye tabi tutulacaklar ve bilhassa şiddet veya tehdit hareketlerine, hakarete veya halkın tecessüsüne karşı himaye olunacaklardır.

Kadınlar namuslarına taarruz, ve bilhassa ırzlarına tecavüz, fuhşa icbar ve her türlü müstehcen hareketlere maruz kalmaktan vikaye olunacaklardır.

Himaye gören şahıslar, sıhhi vaziyetlerine, yaşlarına ve cinsiyetlerine müteallik hükümler de nazara alınarak, kendilerini hükmü altında bulunduran ihtilâfa dahil tarafça; bilhassa ırk, din veya siyasi kanaat itibariyle, gayrimüsait hiçbir fark gözetilmeksizin aynı itinalı muameleye tabi tutulacaklardır.

Maahaza, ihtilâfa dahil taraflar, himaye gören şahıslara karşı harbin icabettirdiği kontrol ve emniyet tedbirlerini alabilirler.

Madde 28 - Himaye gören hiçbir şahıs, bazı noktaları veya bazı bölgele-ri orada bulundurulmak suretiyle askerî hareketlerden masun tutmak gayesiyle kullanılamaz.

Madde 29 - Hükmü altında, himaye gören şahıslar bulunan ihtilâfa dahil bir devlet, kendi memurlarının mezkûr şahıslara yapacakları muameleden, bu memurlara şahsen terettüp edecek mesuliyetler baki kalmak üzere, mesuldür.

Madde 30 - Himaye gören şahıslar, hâmi devletlere, Beynelmilel Kızılhaç Komitesince, buldukları memleketin Millî Kızılhaç cemiyetine (Kızılay, Kızıllarlan ve Güneş) ve keza kendilerine yardım edebilecek her teşekküle müracaat hususunda her türlü kolaylıklara mazhar olacaklardır.

Bu muhtelif teşekküller, askerlik ve emniyet icaplarının çizdiği hudut dahilinde selâhiyetli makamlardan her türlü kolaylıkları görecektir.

Zilyed devletler veya işgal devletleri, 143 ncü maddede derpiş olunduğu üzere hâmi devletlerin ve Beynelmilel Kızılhaç Komitesi muraahaslarının ziyaretinden maada, maksadı himaye gören şahıslara maddî veya ruhani yardımda bulunmak olan diğer müessesat temsilcilerinin de bunlara yapmak istiyebilecekleri ziyaretleri mümkün mertebe kolaylaştıracaklardır.

Madde 31 - Himaye gören şahıslara karşı, bilhassa kendilerinden veya başkalarından malûmat almak için; maddî veya manevî hiçbir cebir kullanılamaz.

Madde 32 - Yüksek Akit Taraflar, ellerinde bulundurdukları himaye gören şahısların bedeni ıstıraplarını veya imhalarını mucip olacak her türlü tedbirden kendilerini sarahaten menederler. Bu memnuniyet yalnız cinayeti, işkenceyi, bedeni cezaları, tatili uzuv ve himaye gören bir şahsın tıbbi tedavisinin icap ettirmedığı tıbbi veya ilmî tecrübeler tabi tutulmasını değil, aynı zamanda mülki veya askerî memurların eseri olsun, diğeri bilcümle fena muameleleride isdihdaf eder.

Madde 33 - Himaye gören hiçbir şahıs, bizzat işlemediği bir cürümden dolayı tecziye edilemez. Kollektif cezaların tatbiki keza diğer bilcümle tehdit ve tedhiş tedbirlerinin ittihazı memnudur.

Yağma memnudur.

Himaye gören şahıslara ve mallarına karşı misilleme (reprisal) tedbirleri memnudur.

Madde 34 - Rehine almak yasaktır.

KISIM II

İHTİLÂFA DAHİL BİR TARAFIN TOPRAKLARINDA BULUNAN YABANCILAR

Madde 35 - Himaye gören bir şahıs, bir ihtilâfın bidayetinde veya devamı esasında bulunduğu toprağı terketmek isterse devletin millî

menfaatlerine mugayir olmadığı takdirde mezkûr şahsın bunu yapmaya hakkı olacaktır.

Toprağı terketmek hususunda böyle bir şahsın yapacağı talep üzerine nizami şekilde karar verilecek ve bu karar mümkün mertebe süratle ittihaz olunacaktır. Himaye gören ve bulunduğu toprağı terketmek müsaadesini istihsal eden bir şahıs, seyahatına lüzumlu olan parayı yanına alabilecek ve makul miktarda giyecek ve zati eşyayı da beraberinde götürebilecektir.

Toprağı terketmek müsaadesini istihsal edemiyen şahıslar, zilyed devlet tarafından bu hususta ihdas edilmiş bir mahkeme veya selâhiyetli idarî heyet marifetiyle en kısa bir zamanda bu ret keyfiyetinin yeni bir tetkike tabi tutulmasını temin etmek hakkını haiz olacaktır.

Böyle bir talep vukuunda hâmi devlet mümessilleri, emniyet sebepleri mani olmadığı veya alâkalılar buna itiraz etmediği takdirde, mezkûr toprağı terketmek talebinde bulunan şahıslara bu müsaadenin verilmesinin reddi sebeplerinin ve en kısa bir zamanda da, aynı vaziyette bulunan bütün diğer şahısların isimlerinin bildirilmesini elde edebileceklerdir.

Madde 36 - Yukarıdaki madde mucibince müsaade olunan azimetler, memnuniyet verici emniyet, hıfzısıhha, sıhhat ve iaşe şartları altında, vukubulacaktır. Zilyed devletin toprağından çıkıldığı andan itibaren tahassül edecek bilcümle masraflar gidilecek memlekete ve bitaraf bir memlekette ikamet halinde de, müteneffin tabi bulunduğu devlete ait olacaktır. Bu yer değiştirmelerin tatbik şekilleri, icap ederse, alâkadar devletler arasında hususî anlaşmalarla tesbit edilecektir.

İhtilâfa dahil taraflarca, düşman eline düşen tebaalarının mübadelesi ve vatanlarına iadesi hakkında akdedilmiş olabilecek hususî anlaşmalar mahfuz kalacaktır.

Madde 37 - İhtiyaten mevkuf bulunan veya hürriyetten mahrum edici bir cezayı çekmekte olan mazharı himaye şahıslara, mevkufiyetleri sırasında insani muamele yapılacaktır.

Bu şahıslar, tahliye edilir edilmez, buldukları toprağı yukarıki maddeler mucibince terketmeyi talep edebilirler.

Madde 38 - Himaye gören şahısların vaziyeti, işbu sözleşme ve bilhassa 27 ve 41 nci maddeler mucibince alınabilecek tedbirler hariç olmak üzere, esas itibariyle sulh zamanında ecnebilere yapılan muamele-ye müteallik hükümlere tabi olmakta devam edecektir: Herhalde bunlara aşağıdaki haklar verilecektir:

1. Kendilerine gönderilecek ferdi veya kollektif yardımları alabileceklerdir.
2. Sıhhi vaziyetleri icap ettirirse, alâkalı devlet tebaaları nisbetinde tıbbi tedavi görecekle ve hastaneye yatırılacaklardır.
3. Kendi dinlerinde ibadette bulunabilecekler ve kendi din adamlarının ruhani muzaheretine mazhar olabileceklerdir.
4. Şayet harp tehlikelerine bilhassa maruz bir, mntıkada ika-met ediyorlarsa, alâkâlı devletin tebaaları nisbetinde başka bir mntıkaya gitmelerine müsaade edilecektir.
5. Onbeş yaşından küçük çocuklar, gebe kadınlar ve yedi yaşından aşağı çocukların anneleri, alâkalı devletin tebaaları nisbetinde, her türlü rüçhanlı muameleden istifade edeceklerdir.

Madde 39 - Himaye gören şahıslar, geçim faaliyetlerini hârp yüzünden kaybederlerse, paralı bir iş bulabilecekler ve bu hususta, emniyet mülâhazaları ve 40 ncı madde hükümleri mahfuz kalmâk üzere, topraklarında buldukları devletin tebaalarıyla aynı istifadelere mazhar olacaklardır.

Eğer ihtilâfa dahil bir taraf himaye gören şahsı, geçimini temin etmek imkânından mahrum bırakacak kontrol tedbirlerine tabi tutarsa ve bilhassa bu şahıs emniyet sebepleri dolayısıyla makul şartlar altında ücretli bir iş bulamazsa, ihtilâfa dahil mezkûr taraf onun ve bakımı ona ait olan şahısların ihtiyaçlarını temin edecektir. Himaye gören şahıslara, bütûn ahvalde, kendi menşe memleketleri himaye eden devletler veya 30 ncu maddede zikrolunan hayır cemiyetleri para yardımında bulunabileceklerdir.

Madde 40 - Himaye gören şahıslar, toprağında buldukları ihtilafa dahil taraf tebaalarıyla ancak aynı nisbette çalışmaya mecbur edilebilirler.

Şayet himaye gören şahıslar düşman tabiiyetinde iseler, askerî harekâtın sevk ve idaresiyle doğrudan doğruya münasebeti olmayan ve ancak insanların iaşesini, ibatesini, giyimini naklini ve sıhhatini temin için normal olarak lüzumlu olan işlerde çalışmaya mecbur tutulabilirler.

Yukarı ki hükümlerin ihlâli takdirinde himaye gören şahısların 30 ncu madde mucibince şikâyet haklarını kullanmalarına müsaade olunacaktır.

Madde 41 - Himaye gören şahısları elinde bulunduran devlet, işbu söz-

leşmede zikrolunan kontrol tedbirlerini kâfi görmezse tevessül edebileceği en ağır kontrol tedbirleri ancak 42 nci ve 43 ncü maddelerin hükümlerine tevfikan mecburi ikâmete tabi tutmak veya enterne etmek olabilir.

Zilyed devlet, verdiği mecburi ikâmet kararı üzerine mutata ikametgâhını terketmek zorunda kalan şahıslara 39 ncu maddenin ikinci bendi hükümlerini tatbik ederken, enternelere yapılacak muameleye müteallik kaidelere (İşbu Sözleşmenin üçüncü bapının dördüncü kısmı) mümkün merteye sıhhatle tevfiği hareket edecektir.

Madde 42 - Himaye gören şahısların enterne edilmeleri veya mecburi ikâmete tabi tutulmaları ancak hükmü altında buldukları devletin emniyeti, katiyyen zaruri kıldığı takdirde emrolunabilir.

Şayet bir şahıs, hâmi devletin mümessilleri vasıtasıyla, kendiliğinden enterne edilmek talebinde bulunursa ve bizzat kendi vaziyeti bunu lüzumlu kılsa, hükmünde buldukları devlet bu talebi is'af edecektir.

Madde 43 - Enterne edilen veya mecburi ikamete tabi tutulan her himaye gören şahıs zilyed devlet tarafından, bu maksat için mühdes mahkeme veya selâhiyetli idari heyetin mezkur kararı en kısa müddet içinde yeniden tetkik etmesini temin etmek hakkını haiz olacaktır. Şayet enternöman veya mecburi ikamet idame ettirilirse, alakalı mahkeme veya idari heyet muayyen zamanlardan ve en az senede iki defa bu şahsın vaziyetini tetkik edecek ve ahval ve şeriat müsaade ettiği takdirde mezkûr kararı o şahıs lehine tadil edecektir.

Alâkali himaye gören şahıslar muhalefet etmedikleri takdirde, zilyed devlet enterne edilenlerin ve mecburi ikamete tabi tutulanların isimleriyle bunlardan tahliye olunanların isimlerini, mümkün merteye süratle, hâmi devletin ittilana arzedecektir. Aynı şartlar altında, işbu maddenin birinci bendinde zikrolunan mahkemelerin veya idari heyetlerin kararları da, mümkün merteye süratle, hâmi devlete bildirilecektir.

Madde 44 - İşbu sözleşmede derpiş olunan kontrol tedbirlerini alırken, zilyet devlet fiilen hiçbir hükümetin himayesinden istifade etmeyen mültecilere, münhasıran hukukî bakımdan bir düşman devlet tebaası oldukları esasına dayanarak, yabancı düşman muamelesi yapmayacaktır.

Madde 45 - Himaye gören şahıslar, sözleşmeye dahil bulunmayan bir devlete nakledilemezler.

Bu hüküm, himaye gören şahısların, muhasamat sona erdikten sonra vatanlarına iade edilmelerine veya ikamet ettikleri memlekette dönmelerine mani değildir.

Himaye gören şahıslar, zilyed devlet tarafından işbu sözleşmeye dahil bir devlete ancak bu devletin sözleşmeyi tatbik arzusunda ve iktidarında olduğuna itminan hasıl olursa nakledilebileceklerdir. Himaye gören şahıslar bu suretle nakledildikleri zaman, sözleşmenin tatbiki mesuliyeti bunları almayı kabul eden devlete terettüp edecektir ve kendisine emanet edildikleri müddetçe bu mesuliyet devam eyleyecektir. Mahaza, mezkûr devlet ehemmiyetli her hangi bir noktada sözleşme hükümlerini tatbik etmeyecek olursa, himaye gören şahısları nakletmiş olan devlet, hâmi devletin tebligatı üzerine, vaziyeti islah için müessir tedbirler alacak veya himaye gören şahısların kendisine iadesini isteyecektir. Bu talep yerine getirilecektir.

Himaye gören bir şahıs, siyasi veya dini akidelerinden dolayı zulme uğramaktan korkabileceği bir memlekete hiç bir veçhile naklolunamaz.

İşbu madde hükümleri, adi cürümlerden maznun himaye gören şahısların muhasamat başlamadan evvel akdedilmiş olan iadei mücrimin muahedeleri mucibince iade edilmelerine bir mani teşkil etmez.

Madde 46 - Himaye gören şahıslara karşı alınmış olan tahdidi tedbirler, şayet daha önce kaldırılmamış ise, muhasamat sonunda mümkün mertebe sür'atle nihayete erecektir.

Himaye gören şahısların mallarına konulan tahdidi tedbirler de, zilyed devletin kanunlarına tevfikân muhasamat sonunda mümkün mertebe sür'atle hitama erecektir.

KISIM III

İŞGAL EDİLEN TOPRAKLAR

Madde 47 - İşgal altındaki bir toprakta mukim himaye gören şahıslar, yine mevzuubahis toprakların işgali üzerine müessesatta veya hükümette vuku bulacak herhangi bir değişiklik yüzünden, ne işgal edilen toprak makamlarıyla işgal eden devlet arasında addolunacak bir anlaşma ile, ne de işgal edilen toprağın şamil devletçe kısmen veya tamamen ilhakı dolayısıyla, hiçbir veçhile ve her ne suretle olursa olsun işbu sözleşmenin bahsettiği istifalardan mahrum bırakılamazlar.

Madde 48 - Toprağı işgal edilen devletin tebaası olmıyan mazharı himaye şahıslar, 35 nci maddede derpiş olunan şartlar altında bu toprağı terketmek hakkından istifade edebilirler ve bu baptaiki kararlar, mezkûr madde mucibince işgal devleti tarafından tesis olunacak usul dairesinde, ittihaz edilir.

Madde 49 - Himaye gören şahısların, işgali altındaki topraklardan şağıl devletin kendi topraklarına veya işgal edilmiş olsun olmasın başka bir devletin topraklarına ferdi olarak veya kitle halinde cebren nakilleri veya tehcirleri, her ne sebeple olursa olsun, yasaktır.

Mamafih, şamil devlet, halkın emniyeti veya mücbir askerî sebepler icap ettirirse, muayyen bir işgal mıntıkasının kısmen veya tamamen tahliyesine tevessül edebilir. Tahliyeler, himaye gören şahısların buna maddeten imkân olmadığı haller müstesna ancak işgal altındaki topraklarda yer değıştirmelerini intaç edebilir. Bu suretle tahliye edilen halk, bu mıntıkada muhasamat sona erer ermez tekrar yerlerine iade olunacaktır.

Şamil devlet, bu tahliye ve nakillere tevessül ederken, himaye gören şahısların imkân nispetinde münasip tesisata kabul edilmelelerini, yer değıştirmelerin memnuniyeti mucip sıhhat, hıfzı sıhha, emniyet ve iaşe şartları altında vukubulmasını ve aynı aile efradının birbirlerinden ayrılmamalarını temin edecek surette hareket eyleyecektir.

Hâmi devlet; nakillerden ve tahliyelerden, vuku bulur bulmaz, haberdar edilecektir.

Şamil devlet, halkın emniyeti ve mücbir askeri sebepler zaruri kılmadıkça, himaye edilen şahıslar harp tehlikelerine bilhassa maruz mıntikalarda alıkoyamaz.

Şamil devlet, işgal ettiği topraklara bizzat kendi halkının bir kısmını tehcir veya nakledemez.

Madde 50 - Şamil devlet, çocukların bakımına ve talim ve terbiyesine tahsis olunan müesseselerin iyi işlemlerini millî ve mahallî makamların muavenetiyle kolaylaştıracaktır.

Şamil devlet, çocukların teşhisini ve neseplerinin kaydını kolaylaştıracak bilcümle tedbirleri alacaktır. Şamil devlet bu çocukların şahsi statülerini hiçbir veçhile değıştirmeyeceğı gibi bunları kendine bağılı teşekküllere veya teşkilâta da ithal edemeyecektir.

Şayet mahallî müesseseler vazifelerini göremiyorlar ise, şamil devlet öksüz veya harp dolayısıyla ebeveynlerinden ayrı düşen çocuk-

ların, onlara bakacak yakın bir akraba veya dost bulunmazsa, bakımlarını ve talim terbiyelerini temin etmek için lüzumlu tedbirleri alacaktır.

136 ncı madde mucibince kurulacak büronun hususî bir şubesi, hüviyeti kati olarak bilinmeyen çocukları teşhis etmekle tavzif kılacaktır. Bu çocukların ana ve babalarına veya sair yakın akrabalarına müteallik elde edilecek malûmat daima kaydolunacaktır.

Şamil devlet, on beş yaşından aşağı çocuklar, gebe kadınlar ve yedi yaşından aşağı çocukların anneleri lehine iâşe, tıbbi müdavaat ve harbin tesirlerinden vikaye hususunda işgalden evvel alınmış olabilecek rüçhan tedbirlerinin tatbikatına engel olmayacaktır.

Madde 51 - Şamil devlet, himaye gören şahısları bizzat kendi silahlı veya yardımcı kuvvetlerinde hizmet etmeye mecbur tutamaz. Gönüllü kaydışı isdihdaf eden her türlü tazyik veya propaganda memnudur.

Şamil devlet, himaye gören şahısları ancak on sekiz yaşından yukarı olurlarsa, çalışmaya mecbur edebilir. Bu hususta ancak işgal kuvvetlerinin ihtiyacına ve amme hizmetlerine, işgal altındaki memleket halkının iâşesine, ibatesine, giyimine, münakalâtına veya sıhhatine lüzumlu işler mevzuu bahis olabilir. Himaye gören şahıslar, kendilerini askerî hareketlere iştirak zorunda bırakacak hiç bir işi yapmaya mecbur tutulamazlar. Himaye gören şahıslar şamil devlet tarafından, bir işi zorla gördükleri tesisatın emniyetini kuvvet istimaliyle temine mecbur kılınacaktır.

İş, ancak mevzuu bahis şahısların buldukları işgal altındaki topraklarında görülür. İşe davet olunan her şahıs imkân nispetinde, kendi mutad çalışma muhitinde bırakılacaktır. İstenilen işe mukabil adilane bir ücret verilecek ve bu iş işçilerin bedeni ve fikri kabiliyetleriyle mütenasip olacaktır. Çalışma şartları ve koruma tedbirleri, bilhassa ücret, mesai saatleri, teçhizat, o iş için yetiştirilmiş olma ve iş kazalarıyla meslek hastalıklarının tazmini hususlarında işgal altındaki memlekette mer'î mevzuat, işbu maddede mevzuu bahis olan işlere tabi tutulan mahzarı himaye şahıslar hakkında da vacibüttatbik olacaktır.

Her halükârda, işçilerin çalışmaya mecbur tutulmaları askeri veya yarı askerî mahiyette bir işçi seferberliğine asla müncer olamaz.

Madde 52 - Hiçbir mukavele, anlaşma veya nizamname her işçinin, gönüllü olsun olmasın, nerede bulunursa bulunsun, hâmi devletin mümessillerine müracaat ederek bu devletin müdahalesini istemek hakkını ihlâl edemez.

İşgal altındaki memleket işçilerinin işsiz kalmalarını veya çalışma imkânlarının tahdidini intaç ederek bunları şamil devlet hesabına çalışmaya mecbur eyleyecek her türlü tedbir memnudur.

Madde 53 - Ferden veya müştereken hususî şahıslara, devlete veya amme topluluklarına, içtimai teşekküllere veya kooperatiflere ait menkul ve gayrimenkul malların imhası, askerî harekât bu imhayı kat'i olarak zaruri kıldığı haller müstesna, yasaktır.

Madde 54 - Şamil devletin, işgal altındaki topraklarda, vicdani mülhazalarla vazife ifasından imtina ettikleri için memurların ve hakimlerin statüsünü değiştirmesi veya bunlar hakkında zecri veya herhangi terkibi bir tedbir alması yasaktır.

Bu yasak, 51 nci maddenin ikinci bendinin tatbikına bir mani teşkil etmez. Ve âmme hizmetlerinde bulunan memurları vazifelerinden uzaklaştırmak hususunda şamil devletin haiz olduğu salâhiyeti ihlal edemez.

Madde 55 - Şamil devlet, halka lüzumlu olan iaşe maddeleriyle tıbbi maddeleri elinden geldiği nispette temin etmekle mükelleftir. Bilhassa işgal altındaki toprakların kaynakları yetmediği takdirde yiyecek ve tıbbi malzeme ile lüzumlu sair bilcümle eşyayı ithal edecektir.

Şamil devlet, işgal altındaki topraklarda bulunan yiyecek ve tıbbi madde veya malzemeyi ancak işgal makamları ve işgal kuvvetleri için müsadere edebilir. Şamil devlet sivil halkın ihtiyaçlarını göz önünde tutacaktır. Beynelmilel diğer mukavelelerin hükümleri baki kalmak üzere, şamil devlet her hangi bir müsaderenin hakiki değerinde tazmin edilmesi için izabeden tedbirleri alacaktır.

Hami devletler, askerî zaruretlerin icabettirdiği muvakkat tahditler mahfuz kalmak üzere, işgal altındaki topraklarda iaşe ve mualece vaziyetini her zaman bilâmania tetkik edebileceklerdir.

Madde 56 - Şağil devlet, işgali altındaki topraklarda bulunan tıp müesseselerini, servislerini ve hastaneleri ve keza halkın sıhhatini ve hıfzı sıhhasını, bilhassa sâri hastalıklara ve salgınlara karşı koruyucu ve önleyici tedbirler almak ve tatbik etmek suretiyle, elinden geldiği derecede, temin ve idame ile mükelleftir. Her sınıftan tıp personeline vazifesini yapmak müsaadesi verilecektir.

İşgal altındaki topraklarda yeni hastaneler kurulur ve işgal edilen devletin selâhiyetli teşekkülleri bu hastanelerde vazife halinde bulunmazsa, işgal makamları 18 nci maddede derpiş edilen tanıma keyfiyetine icabında tevessül edeceklerdir. Mümasil ahvalde, işgal

makamları 20 nci ve 21 nci maddeler mucibince hastanelerin ve nakliye arabalarının personelini de taniyacaktırlar.

Sihhi ve hıfzısıhha tedbirlerini alırken ve keza bunları meriyete koyarken şamil devlet, işgali altındaki toprakta bulunan halkın manevi ve ahlâki ihtiyaçlarını nazarı itibara alacaktır.

Madde 57 - Şamil devlet, ancak acil zaruret halinde askeri yaralıları ve hastaları tedavi etmek üzere ve hastanede yatan şahısların tedavisini temin ve sivil halkın ihtiyaçlarını karşılamak hususunda münasip tedbirleri zamanında almak şartıyla sivil hastanelere, o da muvakkaten, el koyabilir.

Sivil hastanelerin malzemesine ve depolarına, sivil halkın, ihtiyaçları için lüzumlu oldukları müddetçe el konulamaz.

Madde 58 - Şamil devlet, ruhbanın kendi dindaşlarına ruhani müzaaheretle bulunmasına müsaade edecektir.

Şamil devlet, dini ihtiyaçlara lüzumlu olan kitap ve eşyanın gönderilmesini de kabul edecek ve bunların işgal altındaki toprakta tevziini kolaylaştıracaktır.

Madde 59 - İşgal altındaki toprak halkı veya bu halkın bir kısmı kâfi derecede iâşe edilemiyorsa, şamil devlet bu halk lehine yapılacak yardım hareketlerini kabul eyleyecek ve elinden geldiği nispette kolaylaştıracaktır.

Gerek devletler gerek Beynelmîl Kızılhaç Komitesi gibi bir tarafsız insani teşekkül tarafından tevessül olunabilecek bu hareketler, bilhassa yiyecek, tıbbi maddeler ve giyecek sevkiyatından ibaret olacaktır.

Bütün Akid Devletler, bu sevkiyatın serbestçe müruruna müsaade edecekler ve himayesini temin eyleyeceklerdir.

Maamafih, muhasım bir tarafın işgalinde bulunan bir toprağa gönderilen sevkiyatın serbestçe müruruna müsaade eden bir devlet, bu sevkiyatı muayeneye, sevkiyatın zamanlarını ve takip edeceği yolları tanzime ve şamil devletin istifadesinde kullanılmayarak muhtaç halkın yardımlarına tahsis olunacağına dair hâmi devletten kâfi derecede teminat almak hakkını haiz olacaktır.

Madde 60 - Yardım gönderilmesi, 55, 56 ve 59 ncu maddelerin tahmil ettiği mesuliyetlerden şamil devleti kurtaramaz. Şamil devlet yapılan sevkiyatı muhassas olduğu hedeften, işgal altındaki toprak halkının menfati icabı olarak bu hâmi devletin muvafakatiyle acil zaruret hali müstesna, hiçbir veçhile çeviremez.

Madde 61 - Yukarıki maddelerde zikrolunduğu üzere gönderilen yardımların tevzii hâmi devletin müzaheretiyile ve kontrolü altında yapılır. Bu vazife; şamil devlet ile hâmi devlet arasında akdolunacak bir anlaşma mucibince bitaraf bir devlete, Beynelmilel Kızılhaç Komitesine veya bitaraf diğer her hangi bir insani teşekküle devredilebilir.

Bu yardım sevkiyatından işgal altındaki topraklarda hiçbir vergi veya resim alınmaz. Böyle bir vergi veya resim alınması mezkur toprakların ekonomisi için lüzumlu olduğu haller müstesnadır. Şamil devlet bu yardımların süratle tevziini kolaylaştıracaktır.

Bütün Akid Taraflar, işgal altında, bulunan topraklardaki muhasas bu yardım sevkiyatının transit olarak geçmesine müsaade etmeye ve parasız nakline ceht ve gayret eyleyeceklerdir.

Madde 62 - Zaruri emniyet mülâhazaları mahfuz kalmak şartıyla, işgal altında bulunan topraklardaki himaye gören şahıslar kendilerine gönderilecek ferdi yardımları alabileceklerdir.

Madde 63 - Şamil devletin mücbir emniyet mülâhazalarıyla istisnai olarak koyacağı muvakkat tedbirler mahfuz kalmak şartıyla:

- a) Tanınmış olan Milli Kızılhaç Cemiyetleri (Kızılay ve Kızıllan ve Güneş), Beynelmilel Kızılhaç konferanslarınca tayin olunduğu üzere Kızılhaç esaslarına uygun olarak faaliyetlerine devam edeceklerdir. Diğer yardım cemiyetleri de mümasil şartlar dahilinde, insanî faaliyetlerine devam edebilmelidirler.
- b) Şamil devlet, bu cemiyetlerin personeline ve bünyesinde yukarda zikredilen faaliyetlerine zarar verecek hiçbir değişikliği talep edemez.

Aynı prensipler, esaslı menafii umumiye hizmetlerinin idamesi, yardımların tevzii ve tahlisiye ameliyelerinin tertibi suretiyle sivil halkın yaşama şartlarının temini için mevcut veya ihdas olunacak gayri askerî mahiyetteki hususi teşekküllerin faaliyetine ve personeline de vacübütatbiktir.

Madde 64 - İşgal altındaki toprakların Ceza Kanunu, şamil devletin emniyetine karşı bir tehlike teşkil ettiği veya işbu Sözleşmenin tatbi-katına engel olduğu nispette ilga edildiği veya talik olunduğu hal-ler müstesna olmak üzere, meriyette kalacaktır. Bu mülâhaza ve adaletin fiilen idaresini temin zarureti mahfuz kalmak üzere, işgal altındaki toprakların mahkemeleri, mezkûr kanunda derpiş edilen bilcümle cürümler hususunda işlemeye devam edecektir.

Maamafih şagil devlet, işğali altındaki toprak ahalisini, işbu sözleşmeden kendi uhdesine terettüp eden vecibeleri yerine getirmek ve mezkûr toprakların muntazam idaresiyle birlikte gerek şamil devletin gerek işgal kuvvetleri veya idaresi mensuplarının ve bu devlet tarafından kullanılan müesseselerin ve muvasala yollarının emniyetini temin etmek için lüzumlu olan tedbirlere tabi tutulabileceklerdir.

Madde 65 - Şamil devlet tarafından ısdar olunacak cezai tedbirler, ancak halkın dilinde neşir ve onun ıttılana götürüldükten sonra meriyete girecektir. Bu tedbirler, makabline şâmil olamaz.

Madde 66 - Şamil devlet, 64 ncü maddenin ikinci bendi mucibince ısdar edeceği cezai mevzuatın ihlâli takdirinde maznunları gayri siyasi ve nizami şekilde teessüs etmiş kendi askerî mahkemelerine tevdi edebilir. Ancak, bu askerî mahkemelerin, bu işgal altındaki topraklarda bulunması şarttır. İstinaf mahkemeleri de tercihan işgal altındaki memlekette bulunacaktır.

Madde 67 - Mahkemeler, ancak cürümden mukaddem mer'i bulunan ve umumî hukuk esaslarına, bilhassa cezaların nisbiyeti prensibi bakımından uygun olan kanunî mevzuatı tatbik edebilirler. Mahkemeler, maznunun şamil devlet tebaasından olmadığını nazarı itibara alacaktır.

Madde 68 - Himaye gören bir şahıs, münhasıran şamil devlete zarar vermek maksadıyla bir cürüm işler ve bu cürüm de işgal kuvvetleri veya idaresi mensuplarının hayatına veya beden bütünlüğüne dokunmaz, ciddi bir kollektif tehlike ihdas etmez ve işgal kuvvetleri veya idaresinin mallarını veya onların kullandıkları tesisatı vahim surette ızrar etmezse, mezkûr şahıs enterne edilme veya hafif hapis cezasına çarptırılır. Şu kadar varki, bu enternömanın veya hapsin müddeti işlenen cürümle mütenasip olacaktır. Bundan başka, bu gibi cürümler için enterne edilme veya hapis cezası himaye gören şahıslar hakkında hürriyeti selbeden yegâne tedbir olacaktır. İş bu sözleşmenin 66 ncı maddesinde derpiş olunan mahkemeler, hapis cezasını aynı müddetle enterne etme tedbirine serbestçe tahvil edebilirler.

Şamil devlet tarafından 64 ncü ve 65 nci maddeler mucibince ısdar olunan cezai mevzuat, himaye gören şahıslar hakkında ölüm cezasını, ancak casusluktan, şamil devletin askerî tesislerine karşı vahim sabotaj hareketlerinden veya bir şahsın veya müteaddit şahısların ölümüne sebep olan kasdi cürümlerden dolayı ve işgal edilen topraklarda işgal başlamadan evvel mer'i kanunlarda bu gibi hareketler için ölüm cezası mevcut olmak şartıyla, derpiş edebilir.

Himaye gören bir şahıs hakkında ölüm cezası ancak, maznunun şamil devlet tebaasından olmamak itibariyle ona hiçbir sadakat vazifesiyle bağlı olmadığı hususuna mahkemenin bilhassa nazarı dikkati celbedilmiş olması kaydıyla verilebilir.

Cürüm sırasında en az on sekiz yaşında bulunmayan mazharı himaye bir şahıs hakkında hiçbir suretle ölüm cezası verilemez.

Madde 69 - Bircümle ahvalde, himâye gören maznun bir şahıs hakkında verilecek her türlü hapis cezasından ihtiyati mevkufiyet müddeti tenzil olunacak

Madde 70 - Harb kanunlarına ve örf ve adetlerine muğayir hareketler müstesna olmak üzere, himâye gören şahıslar işgalden evvel veya işgalin muvakkaten inkıtaa uğraması sırasında yaptıkları hareketlerden veya izhar ettikleri fikirlerden dolayı şamil devlet tarafından tevkif, takip ve mahkûm edilemezler.

İşgal edilen toprağa muhasamat başlamadan evvel iltica etmiş olan şamil devlet tebaaları evvel işlenilmiş olup toprağı işgal edilen devletin hukuki mevzuatı sulh zamanında iadeyi muhik kılan adi cürümlerden dolayı, tevkif ve takip ve mahkûm edilebilirler veya işgal altındaki topraktan götürülebilirler.

Madde 71 - Şamil devletin selâhiyetli mahkemeleri, nizami bir muhakeme cereyan etmeden, hiçbir mahkumiyet kararı veremezler.

Şamil devletçe takibata, uğriyacak her maznun, kendi aleyhinde tesbit olunan ittiham unsurlarından bütün teferruatıyla, anliyabileceğı bir lisanla yazılı olarak bilateehhür haberdar edilecektir ve davası kabil olduğı kadar süratle, rüyet olunacaktır.

Şayet ittiham unsurları, ölüm cezasına veya iki sene ve daha fazla hapis cezasına mahkumiyeti intaç edecek mahiyette olursa, hami devlet himaye gören şahıslar hakkında şamil devletçe tevessül olunacak her takipten haberdar edilecektir. Hami devlet, her an dava safhası hakkında malumat alabilir. Bundan başka hami devletin gerek bu davalar hakkında gerek himaye gören şahıslar aleyhinde şamil devlet tarafından tevessül olunan diğher herhangi bir takip hakkında, kendi isteğı üzerine, her türlü malûmatı almaya hakkı olacaktır.

İşbu maddenin ikinci bendinde derpiş olunduğı üzere hami devlette vukubulacak tebligat, derhal yapılacak ve herhalde ilk celse tarihinden üç hafta evvel mezkûr devlete varmış olacaktır.

Muhakemenin açılışında, işbu madde hükümlerine tamamıyla ri-

ayet olunduğu ıspat edilemezse, muhakeme cereyan edemez. Tebligat bilhassa aşağıdaki hususları ihtiva edecektir:

- a) Maznunun hüviyeti,
- b) İkamet veya mevkufiyet yeri,
- c) İtham unsurunun veya unsurlarının tasrihen beyanı (ithamın dayandığı cezai mevzuat zikrolunacaktır),
- d) Davayı hangi mahkemenin rüyet edeceği,
- e) İlk celsenin yeri ve tarihi.

Madde 72 - Her maznun, kendi müdafası için lüzumlu olan delilleri ibraz etmek hakkını haiz olacak ve bilhassa şahitler ikame edebilecektir. Her maznunun, bizzat intihap edeceği ehliyetli bir müdafî tarafından müzaheret görmeye hakkı olacaktır. Bu müdâfi onu serbestçe ziyaret edebilecek ve müdafaasını hazırlamak için lüzumlu olan kolaylıkları görecektir.

Şayet maznun bir müdafî intihap etmemiş olursa, hami devlet ona bir müdafî temin edecektir. Eğer maznun ağır bir ithama muhatap olacaksa ve hami bir devlet ve mevcut olmazsa, şamil devlet, maznunun muvafakati şartıyla, ona bir müdafî temin eyleyecektir.

Her maznuna, kendi arzusuyla feragat etmediği takdirde, gerek istintakta gerek mahkemede bir tercüman müzaheret edecektir. Her maznun, her zaman tercümanı reddedebilecek ve yerine başka birinin ikamesini isteyebilecektir.

Madde 73 - Her mahkûm, mahkeme tarafından tatbik edilen mevzuatta derpiş olunan temyiz yollarına gitmek hakkını haiz olacaktır. Mahkûm, malik olduğu temyiz haklarından ve bunları kullanmak için icabeden mühletlerden tamamiyle haberdar edilecektir.

İşbu kısımda derpiş olunan ceza muhakeme usulleri, buna imtisalen, temyize de tatbik edilecektir. Şayet mahkemece tatbik olunan kanunda temyiz imkânları derpiş edilmiyorsa., maznunun, şagil devletin selâhiyetli makamına muhakeme ve mahkumiyet aleyhinde müracaata hakkı olacaktır.

Madde 74 - Hami devlet mümesilleri, himaye gören bir şahsı muhakeme eden her mahkemede, şagil devletin emniyeti nefine olarak istisnaen gizli cereyan etmesi halleri hariç, hazır bulunmak hakkına malik olacaktır. Bu takdirde şagil devlet hami devlete keyfiyeti bildirecektir. Muhakemenin mahallini ve başlayacağı tarihi mübeyyin bir ihbarname hami devlete gönderilecektir.

Ölüm cezasını veya iki sene ve daha fazla hapis cezasını mutazammın mahkeme kararları, kabil olduğu kadar süratle ve esbabı izah olunarak hami devlete tebliğ edilecektir. Bu kararlar, 71 nci madde mucibince yapılan tebligatın beyanını ve hürriyeti selbeden bir cezayı tazammun eden hükümler hakkında da bu cezanın çekileceği yerin beyanını ihtiva edecektir. Diğer kararlar mahkeme zabıtlarına geçirilecek ve hami devlet mümessilleri tarafından tetkik olunabilecektir. Ölüm cezasına veya iki sene ve daha fazla müddetle hürriyeti selbeden bir cezaya mahkumiyet takdirinde temyiz mühletleri ancak mahkeme kararı hami devletin eline vasıl olduğu andan itibaren başlayacaktır.

Madde 75 - İdama mahkûm edilen şahıslar hiç bir suretle af talebinde bulunmak hakkından mahrum edilemezler.

Hiç bir ölüm cezası, bu mahkûmiyeti teyit eden kati hüküm veya af talebini reddeden karar hami devletin eline vasıl olduğu andan itibaren en az altı aylık bir müddet munkazi olmadan, infaz edilemez.

Bu altı aylık mühlet musarrah bazı ahvalde, şağil devletin veya silahlı kuvvetlerinin emniyetinin teşkilâtı bir tehdiye maruz bulunduğu vahim ve nazik ahval ve şeraitten anlaşıldığı takdirde kısaltılabilir. Bu mühlet kısaltılması hami devlete ihbar olunacak ve bu devlet, selâhiyetli işgal makamları nezdinde mezkûr idam kararları hakkında zamanında teşebbüslerde bulunmak imkânına malik olacaktır,

Madde 76 - Himaye gören maznun şahıslar, işgal altındaki memlekette mevkuf tutulacaklar ve mahkûm oldukları takdirde de cezalarını orada çekeceklerdir. Mümkün olursa diğer mevkulardan ayrı bulundurulacaklar ve hiç değilse işgal altındaki memleketin cezaevleri rejimine tekabül edecek ve onları sıhhatli bir vaziyette tutmaya kifayet edecek bir iâşe hıfzısıhha rejimine tabi olacaklardır.

Sıhhi vaziyetlerinin icab ettirdiği tıbbi tedavi altına alınacaklardır.

Keza isteyebilecekleri, ruhani yardımı görmelerine müsaade olunacaktır.

Kadınlar, ayrı mahallerde ikamet ettirilecekler ve doğrudan doğruya kadınların nezareti altına, konulacaklardır.

Esirler için derpiş edilmiş olan hususi rejim gözönünde bulundurulacaktır.

Himaye gören mevkuf şahıslar, 143 ncü madde mucibince hami devlet mümessilleriyle Beynelmilel Kızılhaç Komitesi mümessillerinin ziyaretini kabul etmek hakkını haiz olacaklardır.

Bundan başka, ayda hiç değilse bir adet yardım paketi hakları olacaktır.

Madde 77 - İşgal altındaki topraklarda bulunan maznun veya mahkemelerce mahkûm, himaye gören şahıslar, işgal sonunda, kurtarılan toprak makamlarına dosyalarıyla birlikte teslim edileceklerdir.

Madde 78 - Şayet şagil devlet, himaye gören şahıslar hakkında, mücbir emniyet sebeplerine mebni tedbirler almaya lüzum görürse, bunları nihayet mecburi ikamete memur ve enterne edebilir.

Mecburi ikamete veya enterne edilmeye müteallik kararlar, işbu sözleşme hükümleri mucibince şagil devletçe tesbit olunacak muntazam bir usule tevfiikan verilecektir. Bu usul alâkadarların, temyiz hakkını derpiş edecektir. Bu temyiz en kısa bir müddet zarfında, intaç edilecektir. Şayet kararlar tasdik olunursa, mezkûr devlet tarafından teşkil olunacak selâhiyetli bir teşekkül vasıtasıyla muayen devrelerde, kabilse altı ayda bir yeniden tetkik olunacaktır.

Mecburi ikamete tabi tutulan ve bu suretle ikametgâhlarını terke mecbur olan mazharı himaye şahıslar, bilakaydüşart işbu sözleşmenin 39 ncu maddesi hükümlerinden istifade edeceklerdir.

KISIM IV

ENTERNELERE TATBİK OLUNACAK MUAMELEYE MÜTEALLİK KAİDELER

FASIL I

UMUMİ HÜKÜMLER

Madde 79 - İhtilâfa dahil taraflar, himaye gören şahısları ancak 41 nci, 42 nci, 43 ncü, 68 nci ve 78 nci maddelerin hükümleri dahilinde enterne edebilirler.

Madde 80 - Enterneler bütün medenî ehliyetlerini muhafaza edecekler ve bundan mütevellit haklarını, enterne vaziyetleriyle kabil telif olduğu nispette kullanacaklardır.

Madde 81 - Himaye gören şahısları enterne edecek ihtilâfa dahil taraflar, onların bakımını bilâ ücret temin etmek ve keza sıhhî vaziyetlerinin icabettirdiği tıbbî tedaviye tevessül eylemekle mükelleftirler.

Bu masrafların tahsili zımında, enternelerin tahsisatından, yevmiyelerinden veya alacaklarından hiçbir tevkifat yapılmayacaktır.

Zilyet devlet, enternelere bağlı şahısların, da bakımını, kâfi geçim

vasıtalarına malik olmadıkları veya bizzat hayatlarını kazanmaya muktedir bulunmadıkları takdirde temin, eyleyecektir.

Madde 82 - Zilyet devlet, enterneleri kabil olduğu derecede milliyetleri, dilleri ve örf ve adetleri itibarı ile gruplandıracaktır. Aynı memleketin tebaaları olan enterneler, münhasıran dilleri başka olduğu için birbirlerinden ayrılmayacaklardır.

Aynı ailenin efradı ve bilhassa ebeveyn ve çocuklar, enterne edildikleri müddetçe, aynı enternöman yerinde toplanacaklardır. Ancak iş ihtiyaçları, sıhhi sebepler veya işbu kısmın IX ncu faslında derpiş olunan hükümlerin tatbiki muvakkat bir ayrılığı lüzumlu kıldığı haller bundan müstesnadır. Enterneler, ebeveyn nezareti dışında serbest bırakılan. çocukların kendileriyle birlikte enterne edilmesini talep edebilirler.

Aynı ailenin efradı, her türlü imkân nispetinde, aynı yerlerde toplanacaklar ve diğer enternelerden ayrı olarak ibate edileceklerdir. Kendilerine aile hayatı yaşayabilmeleri için lüzumlu olan kolaylıklar gösterilecektir.

FASIL II

ENTERNÖMAN YERLERİ

Madde 83 - Zilyet devlet, enternöman yerlerini harp tehlikelerine bilhassa maruz mahallere koyamaz.

Zilyet devlet, enternöman yerlerinin coğrafi mevkileri hakkında faydalı bilcümle malumatı hami devlet vasıtasıyla düşman devletlere bildirecektir.

Askerî mülahazalar imkân verdikçe, enterne kampları, gündüz havadan bariz bir şekilde görülecek tarzda konulmuş (IC) harfleriyle belirtilecektir. Mamafih, alâkadar devletler diğer bir işaret vasıtası hususunda mutabık kalabilirler. Bir enterne kampından başka hiç bir yer bu suretle işaretlendirilemez.

Madde 84 - Enterneler, harp esirlerinden ve diğer bir sebeple hürriyetten mahrum edilmiş olan şahıslardan ayrı olarak ibate ve idare olunacaklardır.

Madde 85 - Zilyet devlet, himaye gören şahısların enterne edilmelerinin bidayetinden itibaren bilcümle hızsıhha ve sıhhat teminatını haiz ve şiddetli iklim şartlarına ve harbin tesislerine karşı müessir bir himaye temin eyliyen binalarda veya konaklarda yerleştirilecektir. Daimi enternöman yerleri hiçbir halde gayrisıhhi veya iklimi enter-

neler için zararlı olabilecek mıntikalarda kurulamaz. Himaye gören şahıslar, gayri sıhhi veya iklimi sıhhat için muzır bir mıntıkada muvakkaten enterne edildikleri bütün hallerde, bu tehlikelerden endişeye mahal olmayan yerlere ahval ve şeraitin imkân verdiği suretle naklolunacaklardır.

Binalar, tamamıyla rutubetten masun bulunacak ve bilhâssa gece bastıktan sonra ışıklar söndürülünceye kadar kâfi derecede ısıtılmış ve tenvir edilmiş olacaktır. Yatı yerleri kâfi derecede geniş ve havadar olacak, enterneler münasip yatak takımlarına ve kâfi miktarda örtüye malik bulunacaklardır. Bu hususta iklim ve enternelerin yaşı, cinsiyeti ve sıhhi vaziyetleri göz önünde bulundurulacaktır.

Enterneler, gece ve gündüz hıfzısıhha icaplarına uygun ve daima temiz halde tutulacak sıhhi tesisata sahip olacaklardır. Enternelere, vücut temizliklerinin hergünkü bakımı ve çamaşırlarının yıkanması için kâfi miktarda su ve sabun verilecektir. Bu hususta lüzumlu tesisat ve kolaylıklar temin olunacaktır. Bundan başka enterneler, duş ve banyo tesislerine de malik olacaklardır. Enternelere hıfzısıhha bakımı ve temizlik işleri için icabeden zaman verilecektir.

İstisnaî ve muvakkat bir tedbir mahiyetinde olarak, enterne kadınları aynı aile gurubuna, mensup olmadıkları halde erkeklerle aynı enternöman yerine koymak icabederse, onlara ayrı yatacak yerler ve sıhhi tesisat temini mecburidir.

Madde 86 - Zilyed devlet, enternelerin emrine mezhepleri her ne olursa olsun, elverişli ibadet mahalleri verecektir.

Madde 87 - Enternelerin sabun ve tütün de dahil olmak üzere, refahlarını ve şahsi konforlarını artıracak mahiyette olan gıda maddelerini ve kullanılacak eşyayı, mahallî ticaret fiyatlarını hiçbir veçhile aşmayacak fiyatlarla tedarik edebilmelerine imkân vermek için bütün enternöman yerlerinde, şayet mümasil diğer kolaylıklara malik bulunmuyorlarsa kantinler tesis olunacaktır.

Kantinlerin kârı, her enternöman yerinde ihdas ve alâkadar enternöman yerinde bulunan enterneler nefine idare edilecek olan hususi yardım fonuna yatırılacaktır.102 nci maddede derpiş olunan enterneler komitesi, kantinlerin tedvirine ve bu fonun idaresine nezaret etmek hakkını haiz olacaktır.

Bir enternöman yeri lağvedildiği zaman, yardım fonunun alacak bakiyesi aynı milliyette enternelere tahsis edilmiş olan diğer bir enternöman yerinin yardım fonuna naklolunacak veya böyle bir yer

mevcut değilse, zilyed devlet nezdinde geri kalan diğer bütün enter-
nelerin nefine olarak idare edilecek merkezi bir yardım fonuna ya-
tırılacaktır.

Madde 88 - Hava bombardımanlarına ve sair harp tehlikelerine maruz
bütün enternöman yerlerinde lüzumlu himayeyi temin için mna-
sip ve kâfi sayıda sığınaklar tesis olunacaktır. Alrm halinde, ken-
di konaklarının himayesine iştirak edecek olanlar müstesna olmak
zere, enterneler kabil olduğu kadar süratle bu sığınaklara gidebi-
leceklerdir. Halk hakkında ittihaz olunacak bilcümle himaye ted-
birleri bunlara da tatbik edilecektir.

Enternöman yerlerinde yangın tehlikelerine karşı da kâfi ihtiyat
tedbirleri alınacaktır.

FASIL III

İAŞE VE İLBAS

Madde 89 - Enternelere normal bir sıhhat muvazenesi temin etmek ve
gıdasızlıktan tevellt edecek teşevvşlere mani olmak için enterne-
lerin günlük iaşe tayınları miktarı, vasıf ve tenevvü itibariyle kâfi
derecede olacaktır. Keza enternelerin alışık oldukları rejim de naza-
rı itibara alınacaktır.

Bundan başka enternelere, malik olabilecekleri munzam yiyecekleri
bizzat hazırlamak vasıtaları da verilecektir.

Enternelere kâfi miktarda içecek su temin olunacaktır. Bunların
tütün içmelerine müsaade edilecektir.

İşçiler, gördükleri işim mahiyetiyle mütenasip munzam gıda ala-
caklardır.

Gebe ve loğusa kadınlar ve on beş yaşından kkk çocuklar fizyo-
lojik ihtiyaçlarıyla mütenasip munzam gıda alacaklardır.

Madde 90 - Enternelere, tevkif edildikleri sırada beraberinde elbise,
ayakkabı ve yedek çamaşır almaları ve lüzumu halinde, bunları
sonraları da tedarik etmeleri için her türlü kolaylıklar gösterilecek-
tir. Enterneler iklimin icabettirdiği derecede elbiseyi malik değiller-
se ve bunları tedarik edemezlerse, zilyed devlet bu elbiseleri onlara
parasız verecektir.

Zilyed devletin enternelere vereceği elbiseleri ve enternelerin elbise-
lerine haricen koyabileceği işaretler ne terzil edici mahiyette ne de
gln olacaktır.

İşçilere, işin mahiyeti icabettirdiği her yerde, münasip koruma elbiseleri de dahil olmak üzere, iş kıyafetleri temin edilecektir.

FASIL IV

HIFSİSİHHA VE TIBBİ TEDAVİ

Madde 91 - Her enternöman yerinde, ehliyetli bir doktorun idaresinde, münasip bir revir bulunacak ve enterneler burada muhtaç olabilecekleri tedaviyi görecekler ve muvafık bir gıda alacaklardır. Sâri veya akli hastalıklara uğrayanlar için tecrit mahalleri tahsis edilecektir.

Loğusa kadınlar ve ağır bir hastalığa tutulan veya vaziyetleri hususi bir tedaviyi, cerrahi bir müdahaleyi veyâ hastaneye kaldırılmayı icabettiren enterneler, bunları tedaviye elverişli bilcümle müesseselere kabul olunacaklar ve halkın heyeti umumiyesine gösterilen ihtimamdan daha aşağı olmıyan bir tedavi göreceklerdir.

Enterneler tercihan kendi milliyetlerine mensup bir tıbbi personel tarafın tedavi olunacaklardır.

Enterneler, muayene olmak üzere tıbbî makamların önüne çıkmaktan men olunamayacaklardır. Zilyed devletin tıbbî makamları tedavi altına alınan herhangi bir enterneye, talebi üzerine, hastalığının veya yaralarının mahiyeti, tedavinin müddeti ve yapılan müdavâtı gösterir resmî bir vesika vereceklerdir. Bu vesikanın bir sureti 140 ncı maddede derpiş olunan Merkez Ajansına gönderilecektir.

Enternelerin sıhhatli bir vaziyette kalmaları için yapılan lüzumlu tedavi ve verilen aletler, bilhassa diş ve saire protezleri ve gözlükler onlara meccanen temin olunacaktır.

Madde 92 - Enternelerin sıhhi teftişleri en az ayda bir defa yapılacaktır. Bu teftişlerin hedefi bilhassa umumî sıhhat ve gıda vaziyetiyle temizlik vaziyetlerini kontrol etmek ve sari hastalıkları, bilhassa veremi, zührevi hastalıkları ve sıtmayı meydana çıkarmaktır. Bu teftişler bilhassa her enternenin tartılması ve senede en az bir defa rادیoskopik muayenesini ihtiva edecektir.

FASIL V

DİNİ, FİKRİ VE BEDENİ FAALİYETLER

Madde 93 - Enterneler, zilyed makamlar tarafından tayin olunacak muttat inzibati tedbirlere riayet etmek şartıyla, kendi mezheplerinin

ayinlerine iştirak de dahil olmak üzere, dinlerinin vecibelerini yerine getirmekte tamamıyla serbest bırakılacaktır.

Bir dinin rahibi olan enterneler, dindaşları arasında rahipliği tamamıyla ifaya mezun kılınacaklardır. Bu hususta, zilyed devlet rahiplerin aynı dili konuşan ve aynı dine sâlik olan enternelerin yerleştirildikleri enternöman kampları arasında adilâne bir tarzda taksim edilmelerine itina gösterilecektir. Şayet rahipler kâfi miktarda değilseler, zilyed devlet bir enternöman yerinden diğerine gitmeleri için icabeden kolaylıkları gösterecek, bilhassa nakil vasıtaları verecektir ve hastanelerde yatan enterneleri ziyaret etmelerine müsaade olunacaktır. Bu dinin rahipleri, ruhani vazifeleri hususunda zilyed devletin dini makamlarıyla ve imkân nisbetinde, kendi mezheplerine ait beynelmilel dini teşkilâtla muhabere serbestisinden istifade edeceklerdir. Bu muhabere, 107 nci maddede zikrolunan kontenjana dahil addedilmeyecektir, fakat 112 nci maddenin hükümlerine tabi tutulacaktır.

Şayet enterneler kendi dinlerinin bir rahibinin yardımlarına mazhar olmazlarsa veya bu rahipler kâfi sayıda bulunmazlarsa, aynı mezhebin mahallî dini makamı, zilyed devletle mutabık olarak, ya enternelerin sâlik buldukları mezhebin bir rahibini yahut da, mezkûr din itibarıyla imkân varsa, müşabih bir mezhebin rahibini veya ehliyetli bir lâiki tayin edebilecektir. Bu lâik memur, deruhde ettiği vazifeye muzaf bütün hususlardan istifade edecektir. Bu suretle tayin olunacak şahıslar, zilyed devletin koyduğu bilcümle nizamata, inzibat ve emniyetin nefine olarak, riayet edeceklerdir.

Madde 94 - Zilyed devlet, enternelerin fikir, terbiye, vakit geçirme ve spor faaliyetlerini bunlara iştirak edip etmemekte kendilerini serbest bırakmakla beraber, teşçi edecektir. Bunların ifasını teminen mümkün olan her tedbiri alacak ve bilhasa münasip mahaller tahsis edecektir.

Enternelerin tahsillerine devam etmelerine ve yeni tahsillere koyulmalarına imkân vermek üzere kendilerine mümkün olan her türlü kolaylık gösterilecektir. Çocukların ve gençlerin talim ve terbiyeleri temin olunacaktır. Bunlar enternöman yerlerinin gerek içinde, gerek dışında mekteplere devam edebileceklerdir.

Enterneler bedeni hareketlerde bulunmak, sporlara ve açık hava oyunlarına iştirak etmek imkânına malik olacaklardır. Bütün enternöman yerlerinde, bu husus için serbest sahalar tahsis edilecektir. Çocuklara ve gençlere hususi yerler tahsis olunacaktır.

Madde 95 - Zilyed devlet, enterneleri ancak kendileri arzu ederlerse işçi olarak kullanabilir. Her halde, bazıları enterne edilmemiş bir himaye gören şahsa tahmil edildiği takdirde işbu Sözleşmenin 40 ncı veya 51 nci maddelerini ihlâl edecek olan işlerde ve keza tehzil ve terzil edici mahiyetteki işlerde kullanmak yasaktır.

Altı haftalık bir çalışma devresinden sonra enterneler sekiz gün evelden haber vermek şartıyla her zaman çalışmaktan vazgeçebilirler.

Bu hükümler, zilyed devletin enterne doktorları, dişçileri ve diğer sıhhiye personeli azasını beraber ikamet ettikleri enterneler lehine olarak mesleklerini ifaya mecbur tutmak, enterneleri enternöman yerinin idare ve bakım işleriyle tavgiz etmek, bu şahısları mutfak ve diğer ev işlerinde kullanmak ve nihayet enterneleri hava bombardımanlarına ve harpden mütevellit diğer tehlikelere karşı korumaya matuf işlerde istihdam etmek hususlarındaki hakkına bir hael getiremez. Mamafih hiç bir enterne, idare doktoru tarafından beden kabiliyetsizliği beyan olunan işleri ifaya mecbur tutulamaz.

Zilyed devlet, bütün çalışma şartlarına, tıbbi müdavata, ücretlerin ve iş kazalarıyla meslek hastalıklar tazminatının tediyesine müteallik mesuliyetleri tamamiyle deruhde edecektir. Çalışma şartları ve iş kazalarıyla meslek hastalıklar tazminatı millî kanunlara ve örf ve adete uygun olacaktır ve hiçbir veçhile aynı mntıkada aynı mahiyetteki işe tatbik edilenden aşağı olmayacaktır. Ücretler, zilyed devlete enterneler ve icabı halde zilyed devletten gayri iş verenler arasında mutabık kalınarak ve zilyed devleti enterneye maccanen bakmak ve keza ona sıhhi vaziyetinin lüzumlu kıldığı tıbbi müdavata meccanen temin eylemek hususundaki mükellefiyeti gözönünde bulundurularak, adilane bir tarzda tayin olunacaktır. Üçüncü bentte istihdaf olunan işlerde devamlı olarak istihdam edilen enterneler, zilyed devletten âdilâne bir ücret alacaklardır; çalışma şartları ve iş kazalarıyla meslek hastalıkları tazminatı aynı mntıkada aynı mahiyetteki işler için tatbik olunandan aşağı olmayacaktır.

Madde 96 - Her iç müfrezesi bir enternöman yerine bağılı olacaktır. Zilyed devletin selâhiyetli makamları ve bu enternöman yerinin kumandanı, iş müfrezelerinde işbu Sözleşme hükümlerine riayet edilmesinden mesul olacaktır. Kumandan, kendine tabi iş müfrezelerinin muntazam bir listesini tutacak ve enternöman yerlerini ziyaret edecek olan hamî devletin, Beynelmilel Kızılhaç Komitesinin veya diğer insani teşkilâtın murahasalarına tevdi edecektir.

FASIL VI

ŞAHSİ MÜLKİYET VE MALİ MENABİ

Madde 97 - Enternelerin zati eşyalarını muhafaza etmelerine müsaade olunacaktır. Üzerlerinde bulunan paralar, çekler, esham, ilah, keza kıymetli eşya ancak mevzu usuller dairesinde ellerinden alınabilecektir. Kendilerine bunlar için tefsilâtı bir makbuz verilecektir.

Paralar, 98 nci maddede derpiş olduğu üzere, her enterneye ait hesabın matlubuna kaydolunacaktır. Bu paralar başka bir paraya tahvil edilemez. Meğer ki sahibinin enterne edildiği toprakların kanunu bunu zaruri kılsın veya bizzat enterne buna muvafakat eylesin.

Bilhassa şahsi veya hissi kıymeti olan eşya enternelerden alınmaz. Enterneler, tahliye edildiklern veya vatanlarına iade olundukları vakit, 98 nci madde mucibince tutulacak hesaplarının matlubunda bulunan bakiyeyi nakden alacakları gibi zilyed devletin, mer'i kanunlarına göre, alıkoymasını icabeden eşya ve kıymetler hariç olmak üzere, enterne edilmeleri sırasında kendilerinden ahnan bilcümle eşyayı, paraları, çekleri, eshamı vesaireyi de geri alacaklardır. Enterneye ait bir mal bu kanunlar sebebiyle alıkonulacak olursa alâkadara tefsilâtı bir tasdikname verilecektir.

Enternelerin elinde bulunacak aile vesikaları ve hüviyet varakaları ancak makbuz mukabilinde kendilerinden alınabilir. Hiçbir zaman enterneler hüviyet varakasız bulunmayacaklardır. Eğer hüviyet varakaları yoksa kendilerine zilyed makamlar tarafından tanzim edilen ve enternömanın sonuna kadar hüviyet varakasının yerini tutacak olan hususi vesikalar verilecektir.

Enterneler, mubayaat yapabilmek için, üzerlerinde nakit veya mubayaa bonoları olarak bir miktar para bulundurulabileceklerdir.

Madde 98 - Enterneler, yiyecek ve tütün, tuvalet levazımı gibi eşya mubayaa edebilmek için muntazaman tahsisat alacaklardır. Bu tahsisat, kredi veya mubayaa bonoları tarzında olabilir.

Bundan maada, enterneler, tebaası buldukları devletten, hami devletten, kendilerine yardım edebilen herhangi bir teşekkülden veya ailelerinden para alabilecekleri gibi, zilyed devletin kanunları mucibince mallarının gelirlerini de alabilirler, Menşe devletinin tahsis ettiği para miktarları her sınıf enterneler için (mâlül, hasta, gebe kadın ilâh.) aynı olacak ve mezkûr devlet tarafından işbu sözleşmenin 27 nci maddesinde menedilen fark gözetmeye müstenit bir

tesbit yapılamayacağı gibi zilyed devlet tarafından da böyle bir esasa istinaden tevzi edilemeyecektir.

Zilyed devlet, her enterne için muntazam bir hesap tutacak ve bu hesabın matlubuna işbu maddede zikrolunan tahsisatla, enternenin kazandığı ücretler ve kendisine yapılan, para irsalâtı kaydolunacaktır. Keza, kendisinden alınan ve enternenin bulunduğu topraklarda mer'i kanunlar mucibince serbest bırakılabilecek olan paralar da bu matluba geçirilecektir. Ailesine veya iktisaden kendisine bağlı şahıslara para göndermesi için enterneye, alâkadar topraklarda meri kanunlarla telifi kabil olan her türlü kolaylıklar gösterilecektir. Enterne, zilyed devletin tesbit ettiği hadler dahilinde, şahsî masrafları için lüzumlu olan parayı bu hesaptan çekebilecektir. Enterneye, hesabını incelemek ve hûlasalar almak hususunda, her zaman makul kolaylıklar gösterilecektir. Bu hesap, talep üzerine, hami devlete Bildirilecek ve enterne başka bir yere naklolunursa, onu takip edecektir.

FASIL VII

İDARE VE İNZİBAT

Madde 99 - Her enternöman yeri, zilyed devletin muntazam askeri kuvvetleri arasından veya muntazam sivil idari kadrosundan seçilmiş mesul bşr subay veyâ memurun idaresi altına konulacaktır. Enternöman yerinin subay veya memurun idaresi altına konulacaktır. Enternöman yerinin kumandanı olan subay veya memurun elinde işbu sözleşmenin kendi mensup olduğu memleketin resmî dilinde veya resmî dillerinden birinde yazılmış metni bulunacak ve kendisi bu mukavelenin tatbikatından mesul olacaktır. Nezarete memur personele gerek işbu sözleşme hükümleri, gerek sözleşmenin tatbikini istihdaf eden nizamnameler öğretilecektir.

İşbu sözleşmenin ve yine işbu sözleşme mucibince akdedilmiş olan hususi anlaşmaların enternelerce anlaşılacak bir lisanla yazılmış metinleri enternöman yerlerine asılacak veya enterneler komitesinin elinde bulunacaktır.

Nizamnameler, emirler, ihtarlar ve her türlü ihbarlar enternelerin anladıkları lisanda kendilerine tebliğ olunacak ve enternöman yerlerini içine aslacaktır.

Enternelere verilecek ferdi bütün emirler ve kumandanlar keza, kendilerinin anlyabilecekleri bir lisanda verilecektir.

Madde 100 - Enternöman yerlerindeki inzibat insanlık prensipleriyle

kabili telif olacak ve hiçbir halde enternelerin sıhhatine muzır yorgunlukları veya maddî veya mânevî ezalarını mucip olmayacaktır. Teşhis için damga vurulması veya bedeni alâmetler ve işaretler konulması memnudur.

Bilhassa ayakta. uzun bekletmeler veya yoklamalar ceza mahiyetindeki beden talimleri, askeri manevra, talimleri ve yiyecek tahditleri yasaktır.

Madde 101 - Enterneler, ellerinde buldukları makamlara, kendilerinin tabi tutuldukları rejim hakkında istida vermek hakkını haiz olacaklardır.

Enterneler, enternöman rejimi hususunda şikâyetlerini mucip noktaları, bildirmek üzere, lüzum görürlerse, gerek enterneler komitesi vasıtasıyla gerek doğrudan doğruya hami devlet mümessillerine keza bilâtahdit müracaat hakkını haiz olacaktır.

Bu istida ve şikâyetler müstacelen ve değiştirilmeden sevkolunacaktır. Bu şikâyetler, esassız oldukları anlaşılrsa bile, hiçbir cezayı istilzam etmeyeceklerdir.

Enterneler Komitesi, hami devlet mümessillerine enternöman yerlerindeki vaziyet ve enternelerin ihtiyaçları hakkında muayyen zamanlarda muntazaman raporlar gönderebilirler.

Madde 102 - Her enternöman yerinde enterneler, zilyed devlet makamları, hami devletler, Beynelmilel Kızılhaç Komitesi ve yardımda bulunan diğer herhangi bir teşekkül nezdinde kendilerini temsil etmek üzere, her altı ayda bir serbestçe ve gizli rey ile bir komiteye aza seçeceklerdir. Bu komitenin azaları tekrar intihap olunabilir.

Seçilen enterneler, zilyed makam bu intihabı tasdik ettikten sonra vazifeye başlayacaklardır. Red veya azil halinde sebepleri alâkadar hami devletlere bildirilecektir.

Madde 103 - Enterne komiteleri, enternelerin bedeni, ruh ve fikrî vaziyetlerinin iyiliğine hadim olacaklardır.

Bilhassa, enterneler kendi aralarında karşılıklı bir yardım sistemi teşkil etmek isterlerse, bu teşkilât işbu sözleşme ile tevdi olunan hususi vazifelerden ayrıca, mezkûr komitelerin selâhiyeti cümlesinden olacaktır.

Madde 104 - Enterne komiteleri azalarına, vazifelerini güçleştirecek olursa, başka bir iş tahmil edilemeyecektir.

Komite azaları, enterneler arasından kendilerine lüzumlu olan yardımcıları tayin edebilirler. Komite azalarına, vazifelerinin ifası için

lüzumlu bilcümle kolaylıklar ve bilhassa bazı hareket serbestlikleri bahşolunacaktır. (İş müfrezelerini ziyaretler, eşyanın tesellümü, ilâh.)

Komite azalarına, zilyed makamlarla, hâmi devletlerle, Beynelmilel Kızılhaç komitesiyle ve mümessilleriyle ve enternelere yardımda bulunacak teşekküllerle olan posta ve telgraf muhaberatında keza bütün kolaylıklar gösterilecektir. Müfrezelerde bulunacak komite azaları, esas enternöman yeri komiteleriyle olan muhaberelelerinde aynı kolaylıklardan istifade edeceklerdir. Bu muhabereleler ne tahdit olunacak ne de 107 nci maddede zikredilen kontenjana dahil addolunacaktır.

Komitenin hiçbir azası, cari işleri halefine göstermek için lüzumlu olan makul zaman kendisine verilmeksizin, başka bir yere naklolunamaz.

FASIL VIII

HARİÇLE MÜNASEBETLER

Madde 105 - Zilyed devletler, himaye gören şahısları enterne eder etmez, işbu fasıl hükümlerinin icrası için derpiş olunan tedbirleri hem kendilerine, hem tabi oldukları devlete hem de hâmi devlete bildireceklerdir; Zilyed devletler keza, bu tedbirlerde yapacakları değişiklikleri de bildireceklerdir.

Madde 106 - Her enterneye, enterne edilir edilmez veya bir enternöman yerine geldikten en geç bir hafta sonra ve keza bir hastalık halinde veya diğer bir enternöman yerine veya hastaneye nakledildiği takdirde bir taraftan ailesine ve diğer taraftan 140 nci maddede derpiş olunan Merkez Ajansına, kabil olursa, işbu sözleşmeye müzeyyel numuneye göre tanzim edilmiş bir enternöman kartı göndererek enterne edildiğinden, adresinden ve sıhhi vaziyetinden haberdar etmek imkân verilecektir. Mezkûr kartlar mümkün olan azami süratle sevkedilecek ve hiçbir suretle tehir olunamayacaktır.

Madde 107 - Enternelerin mektup ve kart göndermelerine ve almalarına müsaade edilecektir. Şayet zilyed devlet, enternenin göndereceği mektup ve kart adedini tahdit etmeye lüzum görürse bu adet, ayda iki mektup ve dört karttan aşağı olmayacaktır. Bu mektup ve kartlar kabil olduğu nispette, işbu sözleşmeye müzeyyel numunelere göre tanzim edilecektir.

Enternelere gönderilen muhaberata tahditler konulmak lâzım gelirse, bu tahditler ancak menşe devleti tarafından, icabında zilyed

devletin talebi üzerine isdar olunabilir. Bu mektuplar ve kartlar makul bir mühlet zarfında nakledilecektir. İnzibatı sebepler dolayısıyla ne tehir edilebilir ne de alıkonulabilir.

Ailelerinden uzun müddet haber alamayan veya alâlade tarikle almak veya vermek imkânına malik bulunmayan enternelerin ve keza ailelerinden fevkalâde uzakta olanların, ellerinde ne cins para varsa; o para ile bedelini ödemek suretiyle, telgraflar göndermelerine müsaade edilecektir. Bunlar, kabul edilecek müstacel hallerde de böyle bir tedbirden istifade edeceklerdir.

Umumi kaide olarak, enternelerin muhaberatı kendi ana dillerinde yazılmış olacaktır. ihtilâfa dahil taraflar başka dillerde de muhabere yapılmasına müsaade edeceklerdir.

Madde 108 - Enternelerin, posta veya diğer herhangi bir vasıta ile bilhassa yiyecek maddeleri, elbise, ilâç ve keza din, tahsil ve vakit geçirme ihtiyaçlarını karşılamaya matuf kitap ve eşya ihtiva eden ferdi veya kollektif irsalâtı almalarına müsaade olunacaktır. Bu irsalat, zilyed devleti işbu sözleşme mucibince uhdesine terettüp eden vecibelerden ibra edemez.

Bu irsalatın miktarını askerî sebepler dolayısıyla tahdit etmek lüzumu hasıl olursa, bu irsalâtı yapmaya memur hâmi devlet, Beynelmîlel Kızılhaç Komitesi veya enternelere yardımda bulunan diğer herhangi bir teşekkül keyfiyetten usulü dairesinde haberdar edileceklerdir.

Ferdi veya kollektif irsalâtın sevki tarzları, icabında alâkadar devletler arasında hususi anlaşmalara mevzu teşkil edecektir. Alâkadar devletler, yardım irsalâtının enterneler tarafından alınmasını hiçbir halde tehire uğratamazlar. Yiyecek ve giyecek irsalâtı, kitâp ihtiva etmeyecektir. Tıbbi yardımlar, umumiyet itibariyle kollektif paketler içinde gönderilecektir.

Madde 109 - İhtilâfa dahil taraflar arasında, kollektif yardım irsalâtının gerek ahzına gerek tevzûne müteallik usuller hakkında hususî anlaşmalar mevcut değilse, kollektif irsalât hususunda işbu sözleşmeye müzeyyel nizamname tatbik edilecektir.

Yukarıda derpiş olunan hususî anlaşmalar, enterne komitelerinin enternelere ait yardım irsalâtını tesellüm etmek, tevziine tevessül eylemek ve bunları mürselünileyhler nefine olarak kullanmak hususundaki haklarını hiçbir veçhile takyid edemeyecektir.

Mezkur anlaşmalar keza, bu kolektif irsalâtı sevk etmeye memur hâmi devlet, Beynelmîlel Kızılhaç Komitesi veya enternelere yar-

dında bulunan diğer herhangi bir teşekkül mümessillerinin, bu irsalâtın mürselünileyhlerine tevziini kontrol etmek haklarını da takyid edemez.

Madde 110 - Enternelere ait bilcümle yardım irsalâtı bilûmum ithal, gümrük, ilâh resimlerinden muaf olacaktır.

Başka memleketlerden posta ile gerek doğrudan doğruya gerek 136 ncı maddede derpiş olunan istihbarat büroları ve 140 ncı maddede derpiş edilen Merkez Ajansı vasıtasıyla enternelere yapılacak ve enternelerin yapacakları bilcümle irsalât, posta paketleri ve para irsalâtı da dahil olmak üzere, gerek menşe ve mürselünileyh memleketlerde gerek mutavassıt memleketlerde her türlü posta resminden muaf tutulacaktır. Bu hususta bilhassâ, kâmp-larda veya sivil hâpishanelerde mevkuf tutulan düşman tabiiyetindeki siviller lehine 1947 Dünya, Posta Mukavelesinde ve Dünya Posta İttihadı Anlaşmalarında derpiş olunan muafiyetler işbu sözleşme rejimi altında enterne edilmiş mazhari himaye diğer şahıslara da teşmil olunacaktır. Bu anlaşmalara iştirak etmemiş olan memleketler, aynı şartlar altında derpiş edilen muafiyetleri bahşetmekle mükelleftir.

Enternelere gönderilen fakat ağırlıklarından veya diğer herhangi bir sebepten dolayı posta ile sevkedilmeyen yardım irsalâtının nakil masrafları, kontrolü altında bulunan bilcümle topraklarda ziyed devlete ait olacaktır. Mukaveleye dahil diğer devletler kendi topraklarındaki nakil masraflarını deruhte edeceklerdir.

Bu irsalâtın naklinden mütevellit olup da yukardaki bentler mucibince karşılanılmıyan masraflar mürsile terettüp edecektir.

Yüksek Akid Taraflar, enternelerin gönderdikleri veya enternelere gönderilen telgraflara ait telgraf ücretlerini kabil olduğu kadar indirmeye çalışacaklardır.

Madde 111 - Askerî hareketler 106, 107, 108 ve 113 ncü maddelerde derpiş edilen irsalâtın nakli hususunda alâkadar devletlerin uhdelelerine terettüp eden vecibeyi ifa etmelerine mani olursa, alâkadar hâmi devletler; Beynelmilel Kızılhaç Komitesi veya ihtilâfa dahil taraflarca kabul edilmiş diğer herhangi bir teşekkül, bu irsalâtın münasip vasıtalarla (vagon, kamyon, vapur veya uçak ilâh.) sevkini temine teşebbüs edebileceklerdir. Bu hususta Yüksek Akid Taraflar; mezkûr nakil vasıtalarını temin etmeye çalışacaklar ve bilhassa lüzumlu serbest geçiş vesikaları vermek suretiyle bu nakil vasıtalarının seyrüseferine müsaade edeceklerdir.

Bu nakil vasıtaları keza:

- a) 140 ncı maddede derpiş olunan Merkezî İstihbarat Ajansı ile 136 ncı maddede derpiş olunan milli bürolar arasında teati olunacak muhaberatın, listelerin ve raporların,
- b) Hâmi devletin, Beynelmilel Kızılhaç Komitesinin veya enternelere yardımda bulunan diğer herhangi bir teşekkülün enterneler hakkında gerek bizzat kendi murahhaslarıyla gerek ihtilâfa dahil taraflarla teati edecekleri muhaberat ve raporların

sevkinde de kullanılabilir.

İşbu hükümler, ihtilâfa dahil herhangi bir tarafın, tercih ederse, başka nakliyat tertip etmek ve mutabık kalınacak şartlar altında serbest geçiş vesikalar vermek hususundaki hakkını hiçbir veçhile tahdit ve takyit edemez.

Mezkûr nakil vasıtalarının istimalinden tevellüt edecek masraflar, irsalâtın ehemmiyeti ile mütenasip olarak, bu hizmetlerden tebalaları istifade eden ihtilâfa dahil taraflara ait olacaktır.

Madde 112 - Enternelere gönderilen ve enternelerin gönderdikleri muhaberatın sansürü kabil olduğu kadar en kısa bir zamanda yapılacaktır.

Enternelere gönderilen irsalâtın muayenesi, ihtiva ettikleri istihkak maddelerinin muhafazasını ihlâl edecek şartlar altında yapılmıyacak ve mürselünileyhin veya mürselünileyh tarafından tevkil edilen bir arkadaşının muvacehesinde vukubulacaktır. Ferdi veya kolektif irsalâtın enternelere tevdi sansür müşkülâtı bahanesiyle tehir edilemez.

İhtilâfa dahil tarafların, askerî veya siyasi sebeplerle koyacakları muhabere memnuniyeti ancak muvakkat mahiyette olacak ve kabil olduğu kadar kısa bir müddete inhisar edecektir:

Madde 113 - Zilyed devletler, enternelere gönderilen veya enternelerden çıkan bilcümle vasiyetname, vekâletname veya sair her türlü vesaikin hâmi devlet veya 140 ncı maddede derpiş olunan Merkez Ajansı vasıtasıyla veya icabeden diğer vasıtalarla sevk ve irsali hususunda, makul bütün kolaylıkları temin eyleyeceklerdir.

Herhalde zilyed devletler, enternelere bu vesaikin usulüne tevfikane tanzim ve tasdiki işini kolaylaştıracaklardır; bilhassa enternelerin bir hukukçu ile istişarede bulunmalarına müsaade edeceklerdir.

Madde 114 - Zilyed devlet, enternelere, mallarını idare edebilmeleri için, meri enternöman rejimi ve kanunlar ile telifi kabil bilcümle kolay-

lıkları göstereceklerdir. Zilyed devlet bu hususta enternelerin müstacel hallerde ve şartlar imkân veriyorsa. enternöman yerinden çıkmalarına müsaade edecektir.

Madde 115 - Bir enterne, herhangi bir mahkemede, ne olursa olsun dahili dava edilirse, zilyed devlet, alâkadarın talebi üzerine, mahkemeyi mevkufiyetinden hâberdar edecek ve davasının hazırlığı ve rüyeti veya mahkemece verilecek herhangi bir kararın infazı hususlarında, enterne edilmesinden dolayı hiçbir zarara uğramaması için kanunun çevresini dahilinde icabeden bilcümle tedbirlerin alınmasına itina edecektir.

Madde 116 - Her enterne, başta yakınlarının ziyaretleri olmak üzere, muntazam fasılalarla ve kabil olduğu kadar sık ziyaretler kabul etmeye mezun kılınacaktır.

Müstacel hallerde ve imkân nisbetinde, bilhassa bir akrabanın vefatı veya hastalığı halinde enterneye ailesi nezdine gitmek müsaadesi verilecektir.

FASIL IX

CEZAI VE İNZİBATİ MÜEYYİDELER

Madde 117 - İşbu fasıl hükümleri mahfuz kalmak üzere, enterne edilme sırasında suç işliyecek enterneler hakkında üzerinde buldukları topraklarda meri kanunların tatbikatına devam olunacaktır.

Enterne edilmemiş şahıslar tarafından işlendiği takdirde mücazatu mucip görülmediği halde, enterneler tarafından işlendiği zaman kanunlar, nizamnameler veya umumi emirler mucibince cezayı müstelzim addedilen hareketler, ancak inzibati müeyyideleri intaç edebilir.

Bir enterne, aynı vakadan ve aynı ittiham unsurundan dolayı ancak bir defa tecziye olunabilir.

Madde 118 - Mahkemeler veya makamlar, cezayı tayin ederken, maznunun zilyed devlet tebaası olmadığını en geniş imkân nispetinde nazarı itibara alacaklardır. Mezkûr mahkeme veya makamlar, enternenin maznun bulunduğu suç için derpiş olunan cezayı hafifletmekte serbest olacaklar bu hususta, bu suç için asgarî cezaya riayet etmekle mükellef bulunmyacaklardır.

Gün ışığı almyan yerlere hapis ve umumiyet itibariyle her şekilde ceza ve cefa memnudur.

Ceza gören enterneler, kendilerine verilen inzibati veya adli cezaları çektikten sonra, diğer enternelerden başka türlü muameleye tabi tutulamıyacaklardır.

Bir enternenin duçar olacağı ihtiyati mevkufiyetin müddeti, kendisine hürriyeti selbedici mahiyette verilecek her türlü inzibat veya adli cezalardan indirilecektir.

Enterne komiteleri, vekilleri buldukları enternelere karşı tevesül olunacak her türlü adli tatbikattan ve bunların neticelerinden haberdar edilecektir.

Madde 119 - Enternelere tatbik olunacak inzibati cezalar şunlardır:

1. 95 nci maddede derpiş olunan ücretin yüzde ellisine kadar ve otuz günü aşmıyacak bir devre için para cezası.
2. İşbu sözleşmede derpiş edilen ücrete zamimeten temin olunan istifadelerin ilgası.
3. Günde iki saati aşmıyan ve enternöman yerinin bakımını istihdaf eden angaryalar.
4. Mevkufiyetler.

Hiç bir halde inzibati cezalar gayri insani, dürüst veya enternelerin sıhhati için tehlikeli mahiyette olamaz. İnzibati cezalar, enternelerin yaşını, cinsiyetlerini ve sıhhi vaziyetlerini gözönünde bulunduracaklardır.

Aynı cezanın müddeti, bir enterne kendi hakkında karar verilirken, birbiriyle münasebettar olsun olmasın inzibaten müteaddit vakalardan mesul olsa dahi, devamlı surette azami otuz günü asla tecavüz edemez.

Madde 120 - Firar eden ve tekrar yakalanan ve firara teşebbüs eden enterneler, bu hareketlerinden dolayı, tekerrür vaki olsa dahi, ancak inzibati ceza görebilirler.

118 nci maddenin üçüncü bendi hilâfına olarak, firardan veya firara teşebbüsten dolayı ceza gören enterneler hususî bir nezaret rejimine tabi tutulabilirler. Şu şartla ki bu rejim sıhhi vaziyetlerini ihlâl etmiyecek bir enternöman yerinde çekilecek ve işbu sözleşme ile kendilerine verilen teminattan hiçbirinin ilgasını tazammun etmiyecektir.

Bir firarda veya firara teşebbüste işbirliği yapmış olan enterneler, bu yüzden ancak inzibati cezaya uğrayabilirler.

Madde 121 - Bir enterne, firar esnasında işlediği suçtan dolayı mahke-

meye verilirse, firar veya firara teşebbüs hadisesi, mükerrer dahi olsa, esbabı müşeddededen addedilemeyecektir.

İhtilâfa dahil taraflar, bir enterne tarafından işlenen suçun, bilhassa firar veya firara teşebbüsle alâkalı hadiselerde, inzibati olarak mı yoksa adli olarak mı tecziyesi icabettiğini takdir ederken, selâhiyetli makamların müsamaha göstermelerine itina eyleyeceklerdir.

Madde 122 - İnzibata aykırı bir suç teşkil eden vakıalar derhal tahkikatta mevzu teşkil edecektir. Bilhassa firar veya firara teşebbüs hususunda böyle olacak ve yakalanan enterne kabil olduğu kadar kısa bir zamanda selâhiyetli makamlara teslim edilecektir.

Bilcümle enterneler için, inzibati suçlarda ihtiyati mevkufiyet asgarî hadde indirilecek ve 14 günü tecavüz eylemeyecektir. Bütün hallerde, ihtiyati mevkufiyet müddeti, kendisine hürriyeti selbedici mahiyette verilecek cezadan tenzil olunacaktır.

124 ncü ve 125 nci maddelerin hükümleri, inzibati suçtan dolayı ihtiyaten mevkuf tutulan enternelere tatbik edilecektir.

Madde 123 - Mahkemelerin ve üst makamların selâhiyetine hâle gelmeksizin, inzibati cezalara, ancak enternöman yerinin kumandanı veya inzibati selâhiyetini kullanmaya tevki ettiğii mesul bir subay veya memur tarafından hükmolunur.

Inzibati bir cezaya hükmolunmadan evvel maznun enterne, kendisine isnat olunan suçlardan sarahatle haberdar edilecektir. Enterneye hattı hareketini muhik göstermek, kendisini müdafaa etmek, şahitler dinletmek ve lüzumu halinde ehliyetli bir tercümanın müzaharetine müracaat eylemek müsaadesi verilecektir. Karar, maznunun ve enterneler komitesinin bir azası muvacehesinde tefhim olunacaktır.

İnzibati kararlar bu kararın icrası arasında bir aydan fazla bir müddet geçmeyecektir.

Bir enterne inzibati yeni bir cezaya uğrarsa, cezalardan birinin müddeti on gün veya daha fazla olduğu takdirde, cezalardan herbirinin infazı en az üç günlük bir fasıla ile ayrılacaktır.

Enternöman yerinin kumandanı, verilecek inzibati cezaların bir defterini tutacak ve bu defter hâmi devlet mümessillerinin emrine amade tutulacaktır.

Madde 124 - Hiçbir halde enterneler, inzibati cezalar çekmek için ceza müesseselerine (Hapishane, ıslahane, kürek cezası çekilen yerler, ilâh.) nakledilemezler.

İnzibati cezaların çekileceği mahaller, hıfzısıhha icaplarına uygun olacak ve bilhassa kâfi yatak malzemesini muhtevi olacaktır; tecziye edilen enternelerin temiz bir halde bulunabilmelerine imkân verilecektir.

Enterne edilen ve inzibati bir ceza çekmekte olan kadınlar, erkeklerinkinden ayrı mahallerde mevkuf tutulacak ve doğrudan doğruya kadınların nezareti altına konulacaklardır.

Madde 125 - İnzibatın tecziye edilen enternelerin her gün idman yapmalarına ve en az iki saat açık havada kalmalarına müsaade olunacaktır.

Bu enternelere, kendi talepleri üzerine, günlük tıbbi muayeneye gitmeleri için müsaade verilecektir; enterneler, sıhhi vaziyetlerinin icap ettirdiği tedaviyi görecekler ve lüzumu halinde, enternöman yerinin revirine veya bir hastaneye sevkolunacaklardır.

Bu enternelerin okuyup yazmalarına ve keza mektup göndermelerine ve almalarına müsaade edilecektir. Buna mukabil, paketler ve gönderilen paralar onlara ancak cezanın hitamında verilebilir. Buna intizaren, paketler ve paralar enterneler komitesine emanet edilecek ve komite de bu paketlerde bulunan çürüyebilecek istihlak maddelerini revire tevdi eyliyecektir.

İnzibatın tecziye edilen hiçbir enterne 107 nci ve 143 madde hükümlerinden istifade eylemekten mahrum edilemez.

Madde 126 - 71 ilâ 76 ncı (dahil) maddeler, zilyed devletin millî topraklardaki enternelere karşı girişilen tatbıkatta da, kıyas yolu ile tatbık olunacaktır.

FASIL X

ENTERNELERİN NAKLİ

Madde 127 - Enternelerin nakli daima insani bir tarzda yapılacaktır.

Umumi kaide olarak buna şimendiferle veya diğer nakil vasıtalarıyla tevessül olunacak ve en az zilyed devlete ait asker kıtalarının yer değiştirmelerinde istifade ettikleri şartlar altında vukubulacaktır. Şayet istisnaen nakiller yaya olarak yapılacaksa, ancak enternelerin bedeni vaziyetleri buna müsait olduğu takdirde vukubulacak ve onlara hiçbir halde fazla yorgunluklar tahmil etmiyecektir.

Zilyed devlet, enternelere nakilleri sırasında sıhhatlerini idame için içecek su ve kâfi miktarda, vasıfta ve nevide gıda vereceği gibi, münasip elbise ve sığınak ve lüzumlu tıbbi müdavatıda temin eyliye-

cektir. Zilyed devlet, enternelerin nakilleri esnasında emniyetlerini sağlamak için bilcümle faydalı ihtiyat tedbirlerini alacak ve nakledilen enternelerin hareketten evvel tam bir listesini tanzim edecektir.

Hasta, yaralı veya malül enterneler ve keza loğusa kadınlar seyahat yüzünden sıhhatleri muhtel olabileceği müddetçe nakledilmeyeceklerdir; meğer ki emniyetleri buna mutlak surette icabettirsin.

Harp cephesi bir enternöman yerine yaklaştığı takdirde, enterneler ancak nakilleri kâfi emniyet şartları altında yapılabilirse veya oldukları yer de kalmaları nakledilmelerinden daha fazla tehlikeyi mucip olacaksa, nakledileceklerdir.

Zilyed devlet, enternelerin nakline karar verirken, bilhassa vatanlarına iade veya ikametgâhlarına avdet güçlüklerini arttırmamak bakımından menfaatlerini gözönünde bulunduracaktır.

Madde 128 - Bir nakil halinde, enterneler resmen hareketlerinden ve yeni posta adreslerinden haberdar edileceklerdir; bu haber onlara zati eşyalarını ihzar ve ailelerine keyfiyeti bildirebilmeleri için zamanında verilecektir.

Enternelerin şahsî eşyalarını, muhaberatını ve adreslerine gelen paketleri beraberinde götürmelerine müsaade edilecektir. Nakil şartları icabettirdiği takdirde bu zati eşyanın ağırlığı azaltılabilirse de hiç bir halde enterne başına yirmi beş kilodan aşağı indirilemez.

Enternelerin eski enternöman yerlerine gönderilecek muhaberat ve paketler derhal kendilerine irsal olunacaktır.

Enternöman yerinin kumandanı, enterneler komitesiyle anlaşarak, enternelerin kollektif mallarının ve işbu maddenin ikinci bendi mucibince vaki olacak tahdit sebebiyle beraberinde götüremedikleri zati eşyanın naklini temin için lüzumlu tedbirleri alacaktır.

FASIL XI

VEFAT

Madde 129 - Enterneler vasiyetnamelerini mesul makamlara tevdi edebilirler. Bu makamlar vasiyetnameleri muhafaza edeceklerdir. Enternelerin vefatı halinde bu vasiyetnameler enterneler tarafından gösterilen şahıslara süratle irsal olunacaktır.

Her enternenin vefatı bir doktor tarafından tesbit edilecek ve vefatın sebeplerini ve hangi şartlar altında vukubulduğunu müş'ir bir rapor tanzim edilecektir.

Usulüne tevfikân tescil edilmiş resmî bir ölüm ilmuhaberi enternöman yerinin bulunduğu topraklarda meri nizamata göre tanzim olunacak ve bunun musaddak bir sureti hâmi devlete ve keza 140 ncı maddede derpiş edilen Merkez Ajansına süratle gönderilecektir.

Madde 130 - Zilyed makamlar, esarete bulunurken vefat eden enternelerin şerefli bir surette ve mümkünse mensup oldukları dinin merasimiyle gömülmelerine, mezarlarına hürmet edilmesine, bu mezarların münasip bir şekilde muhafazasına ve daima bulunabilecek bir tarzda işaretlendirilmesine itina edeceklerdir.

Vefat eden enternelere; kollektif bir mezarı zaruri kılan haller müstesna olmak üzere, ayrı ayrı gömüleceklerdir. Cesetler ancak mücbir hıfzısihha sebepleriyle veya müteveffanın dini icabı olarak yahut da böyle bir arzu izhar etmişse yakılabilir. Ceset yakıldığı takdirde bu keyfiyet, enternelerin ölüm ilmuhaberlerine sebepleri gösterilerek kaydolunacaktır. Küller, zilyed makamlar tarafından itina ile muhafaza olunacak ve müteveffanın yakın akrabalarına, şayet böyle bir talepte bulunurlarsa, kabil olduğu kadar süratle tevdi edilecektir.

Zilyed devlet, vefat eden enternelere ait mezarların listelerini mensup oldukları devletlere, ahval ve şeriat müsaade eder etmez ve en geç muhasamatın hitamında, 136 ncı maddede derpiş edilen istihbarat bürolarının vasıtasıyla isal edecektir. Vefat eden enternelerin teşhis ve mezar yerlerinin sıhhatle tayin edilebilmesi için lüzumlu izahat bu listelerde verilecektir.

Madde 131 - Bir enternenin bir nöbetçi veya diğer enterne veya başka herhangi bir şahıs tarafından öldürülmesi veya ağır surette yaralanması veya bunun böyle olduğundan şüphe edilmesi halinde ve keza sebebi bilinmiyen her vefat hadisesi vukuunda, zilyed devleti derhal resmî tahkikat açacaktır.

Bu hususta, hâmi devlete derhal tebligatta bulunulacaktır. Her şahidin ifadesi alınacak, bu ifadeleri ihtiva eden bir rapor hazırlanarak mezkûr devlete tevdi olunacaktır.

Şayet tahkikat neticesinde bir veya müteaddit şahısların mücrimiyeti sabit olursa zilyed devlet mesul veya mesuller hakkında adli takibat yapılması için bilcümle tedbirleri alacaktır.

FASIL XII**TAHLİYE, VATANA İADE VE BİTARAF MEMLEKETE
HASTANEYE YATIRILMA**

Madde 132 - Herhangi enterne bir şahıs, enterne edilmeyi mucip olan sebepler zail olur olmaz, zilyed devlet tarafından tahliye olunacaktır.

Bundan maada, ihtilâfa dahil taraflar, bazı zayıf enternelerin ve bilhassa çocukların, gebe kadınların ve süt çocuklarıyla annelerinin ve küçük yaşta çocukların, yaralıların ve hastaların veya uzun müddet esarete kalmış enternelerin tahliyesi, vatanlarına iadesi, ikametgâhlarına avdeti veya bitaraf bir memlekette hastaneye yatırılması için muhasamat esnasında anlaşmalar akdine çalışacaklardır.

Madde 133 - Enterne edilme, muhasamatın sonunda kabil olduğu kadar süratle nihayet bulacaktır

Maahaza İhtilâfa dahil bir tarafın topraklarında, münhasıran inzibati olmıyan bir cezayı müstelzim suçlardan dolayı cezai takibat altında bulunan enterneler, tatbikatın sonuna kadar ve icabında ceza bitinceye kadar alıkonulabileceklerdir. Keza, önce hürriyeti münselip bir cezaya uğramış olanlar da aynı muameleye tabi tutulabileceklerdir.

Muhasamatın veya işgalin hitamında, dağılmış olan enterneleri aramak üzere, alâkalı devletlerle zilyed devlet arasında bir anlaşma yapılarak komisyonlar kurulacaktır.

Madde 134 - Yüksek Akid Taraflar, muhasamatın veya işgalin hitamında, bütün enternelerin en son ikametgâhlarına avdetlerini temine veya vatanlarına iadelerini teshile gayret edeceklerdir.

Madde 135 - Zilyed devlet, serbest bırakılacak enternelerin, enterne edildikleri zaman ikamet etmekte oldukları yerlere avdet masraflarını veya seyahatleri sırasında veya açık denizde yakalanmışlarsa seyahatlerini ikmal etmelerine veya hareket noktalarına dönmelerine imkân vermek için lüzumlu masrafları deruhte edecektir.

Şayet zilyed devlet, nizami ikametgâhı evvelce kendi topraklarında olan tahliye edilmiş bir enternenin o topraklarda ikametine müsaade etmezse, bu enternenin vatanına iadesi masraflarını tediye edecektir. Maamafih enterne, kendi mesuliyeti altında veya tabi bulunduğu hükümete mutavaat için memleketine dönmeyi tercih ederse, zilyed devlet bu masrafları kendi toprağı haricinde ödeme-

ye mecbur değildir. Zilyed devlet, bizzat isteğiyle enterne olan bir enternenin vatanına dönmesi masraflarını da ödemeye mecbur olmayacaktır.

Eğer enterneler 45 nci madde mucibince nakledilirlerse, onları nakleden devletle kabul eden devlet her birine bu masraflardan düşen hisse üzerinde anlaşacaklardır.

Bu hükümler, ihtilâfa dahil taraflar arasında düşman elinde bulunan tebaalarının mübadelesi ve vatanlarına iadesi hakkında akdolanabilecek hususî anlaşmaları ihlâl edemez.

KISIM V

İSTİHBARAT BÜROLARI VE MERKEZ AJANSI

Madde 136 - Bir ihtilâfın daha bidayetinde ve bilcümle işgal hallerinde, ihtilâfa dahil taraflardan her biri, elinde bulundurduğu himaye gören şahıslar hakkında malûmat alıp vermeye memur resmî bir büro tesis edecektir.

İhtilâfa dahil taraflardan her biri, yakalanalı iki haftadan fazla olan, mecburi ikamete memur edilen veya enterne olunan her mazharı himaye şahıs aleyhinde aldığı tedbirlere dair mezkûr istihbarat bürosuna en kısa zamanda malumat verecektir. Bundan mada, zilyed devlet, bu himaye gören şahısların nakil, tahliye, vatanlarına iade, firar, hastaneye yatırılma, doğurma ve vefat gibi vaziyetlerinde vukubulacak değişiklikler hakkında da mezkûr büroya süratle malûmat verilmesiyle ilgili servislerini vazifelendirecektir.

Madde 137 - Millî istihbarat bürosu, himaye gören şahıslar hakkındaki malûmatı, bu şahısların tabi oldukları devlete ve topraklarında ikametgâhlarının bulunduğu memlekete bir taraftan hâmi devletler ve diğer taraftan 140 nci maddede derpiş edilen Merkez Ajansı vasıtasıyla müstacelen ve en seri vasıtalarla isal edecektir. Bürolar keza, himaye gören şahıslar hakkında kendilerinden yapılacak bilcümle taleplere cevap vereceklerdir.

İstihbarat büroları, verilmesinin alâkalı şahıs veya ailesi için zararlı olabileceği haller müstesna olmak üzere, himaye gören şahıslara ait malûmatı göndereceklerdir. Bu takdirde dahi, mezkûr malûmatı Merkez Ajansına vermemezlik edemeyeceklerdir. Merkez Ajansı, ahval ve şeriatten haberdar edilmiş bulunacağından, 140 nci maddede gösterilen lüzumlu ihtiyat tedbirlerini alacaktır. Bir büro tarafından yapılacak tahriri tebligat bir imza veya mühür ile tasdik edilmiş olacaktır:

Madde 138 - Millî istihbarat bürosu tarafından alınan ve verilen malûmat, himaye gören şahsın sıhhatle teşhisini ve ailesine sûratle haber verilmesini mümkün kılacak tarzda olacaktır. Bu malûmat, her şahıs için en az soyadını, kendi adını, doğum yerini ve tam olarak tarihini, milliyetini, son ikametgâhını, alâmeti fârikalarını, baba adını ve annenin soyadını, mezkûr şahıs hakkında alınan tedbirlerin tarihini ve mahiyetini ve keza bu tedbirlerin alındığı yeri, muhaberatın kendisine hangi adrese gönderebileceğini ve keyfiyeten haberdar edilmesi lâzımgelen şahsın adı ve adresini ihtiva edecektir.

Keza, hasta veya ağır yaralı enternelerin sıhhi vaziyetleri hakkında muntazaman ve kabilse her hafta malûmat verilecektir,

Madde 139 - Millî istihbarat bürosu bundan maada, 136 ncı maddede istihdaf olunan mazharı himaye şahısların bilhassa vatanlarına iade, tahliye, firar veya vefatları sırasında bıraktıkları kıymetli zati eşyayı toplamak ve doğrudan doğruya ve icabı halinde Merkez Ajansı vasıtasıyla alakadarlara göndermekle de muvazzaf olacaktır. Bu eşya, büro tarafından mühürlenmiş paketler içinde gönderilecektir; paketlere, eşyanın ait olduğu şahısların hüviyetlerini sarahatle tesbit eden vesikalar ve keza paketin tam bir müfredat cetveli ilsak olunacaktır. Bütün bu neviden eşyanın ahzı ve irsali tafsilâtlı olarak defterlere kaydedilecektir.

Madde 140 - Himaye gören şahıslar ve bilhassa enterneler için bir bitaraf memlekette, Merkez İstihbarat Ajansı tesis edilecektir. Beynelmîlel Kızılhaç Komitesi, lüzum görürse, alâkalı devletlere, bu ajansın teşkilini teklif edecektir. Bu ajans harp esirlerine yapılacak muameleye mütedair 12 Ağustos 1949 tarihli Cenevre Sözleşmesinin 123 ncü maddesinde derpiş edilenin aynı olabilir.

Merkez ajansı Resmî veya hususî yollarla, elde edebileceği 136 ncı maddede derpiş edilen mahiyetteki bütün malûmatı temerküz ettirmeye memur kılınacaktır. Mezkûr ajans bu malûmatı, verilmesinin alâkalı şahıslar veya aileleri için zararlı olabileceği haller müstesna olmak üzere, alâkalı şahısların menşe memleketine veya ikamet ettikleri memlekete kabil olduğu kadar sûratle isal edecektir. Bu irsalâtı yapmak için, ihtilâfa dahil taraflardan makul her türlü kolaylıkları görecektir.

Yüksek Akid Taraflar ve bilhassa Merkez Ajansının hizmetlerinde tebaası müstefit olan devletler mezkûr ajansa muhtaç olabileceği mali müzaharete bulunmaya davet edilir.

Yukarıki hükümler, Beynelmîlel Kızılhaç Komitesinin ve 142 nci

maddede zikrolunan yardım cemiyetlerinin insani faaliyetlerini takyit edici mahiyette bir tefsire uğramyacaktır.

Madde 141 - Millî istihbarat büroları ve Merkez İstihbarat Ajansı, bilcümle posta muafiyetinden ve keza 110 ncu maddede derpiş olunan muafiyetlerden ve kabil olduğu nispette, telgraf muafiyetinden ve hiç değilse ehemmiyetli surette tenzilâtından istifade edecektir.

BAB IV

SÖZLEŞMENİN İCRASI

KISIM I

UMUMİ HÜKÜMLER

Madde 142 - Zilyed devletler, kendi emniyetlerini teminat altına almak veya makul diğer her türlü icapları karşılamak için zaruri gördükleri tedbirler mahfuz kalmak üzere, dinî teşekküllere, yardım cemiyetlerine ve himaye gören şahıslara yardımda bulunacak diğer herhangi bir teşekküle en iyi hüsnükabulü göstereceklerdir. Bunlara ve usulü veçhile tayin edilmiş murahhaslarına himaye gören şahısları ziyaret, yardımları tevzi menbaı ne olursa olsun talim ve terbiyeye, vakit geçirmeye veya dine müteallik malzemeyi keza tevzi, veya enternöman yerleri içinde eğlenceler tertip etmek için icabeden bilcümle kolaylıkları göstereceklerdir. Yukarda zikrolunan cemiyetler ve teşekküller, gerek zilyed devletin toprağında gerek diğer bir memlekette teessüs edebilecekleri gibi beynelmilel bir mahiyeti de haiz olabilirler.

Zilyed devlet, kendi topraklarında ve kendi kontrolu altında, murahhaslarının faaliyette bulunmalarına müsaade edeceği cemiyetlerin ve teşekküllerin adedini tahdit edebilir; şu şartla ki böyle bir tahdit himaye gören bütün şahıslara müessir ve kâfi yardımda bulunulmasına mani olmasın.

Beynelminel Kızılhaç Komitesinin bu sahadaki hususî vaziyeti her zaman. tanınacak ve saygı görecektir.

Madde 143 - Hâmi devletlerin mümessilleri veya murahhasları, himaye gören şahısların bulunduğu her yere ve bilhassa enternöman, mevkufiyet ve iç yerlerine gitmeye mezun olacaklardır.

Bunlar, himaye gören şahıslarca kullanılan bütün mahallere girebilecekler ve onlarla, şahitsiz ve icabediyorsa bir tercüman delâletiyile görüşebileceklerdir.

Bu ziyaretler, ancak mücbir askerî zaruretler dolayısıyla ve yalnız istisnai ve muvakkat mahiyette olarak yasak edilebilir. Ziyaretlerin sıklığı ve devamı tahdit olunamaz.

Hâmi devletlerin mümessilleri veya murahhasları, ziyaret edecekleri yerlerin intihabında tamamıyla serbest bırakılacaktır. Zilyed veya şağil devletlere, hâmi devlet ve icabı halde ziyaret edilecek şahısların menşe devleti, bu ziyaretlere enternelerin vatandaşlarının da iştirak etmesi için aralarında anlaşabilirler.

Beynelmilel Kızılhaç Komitesinin murahhasları, aynı imtiyazlardan istifade edeceklerdir. Bu murahhasların tayini, icrayı faaliyet edecekleri topraklar hangi devletin idaresi altında bulunuyorsa, o devletin tasvibine arz olunacaktır.

Madde 144 - Yüksek Akid Taraflar, işbu sözleşme esaslarının bütün halkça bilinmesini teminen, sözleşme metnini sulh zamanında ve harp zamanında kabil olduğu kadar geniş bir surette yaymayı ve bilhassa bunun öğretimini askerî ve mümkünse sivil tedrisat programlarına ithal etmeyi taahhüt eylerler.

Sivil ve askerî makamlarla zabıta makamları veya harp zamanında, himaye gören şahıslara karşı mesuliyetler deruhte edecek olan diğer makamlar, sözleşme metnini ellerinde bulunduracaklar ve hükümlerinden bilhassa malûmattar olacaklardır.

Madde 145 - Yüksek Akid Taraflar, işbu sözleşmenin resmî tercümelelerini ve keza sözleşmenin tatbikini teminen kabul edecekleri kanunları ve nizamnameleri İsviçre Federal Meclisi vasıtasıyla ve muhasamat esnasında da hâmi devletler vasıtasıyla birbirlerine tebliğ edeceklerdir.

Madde 146 - Yüksek Akid Taraflar, aşağıdaki maddede tayin edilen işbu sözleşmeyi vahim surette ihlâl eden hareketlerden birini irtikâp eyleyen veya irtikâp etmek emrini veren şahıslara tatbik olunacak münasip cezai müeyyideleri tesbit için lüzumlu bilcümle teşriî tedbirleri almayı taahhüt ederler.

Her Akid Taraf, bu vahim ihlâl hareketlerinden birini irtikâp etmek veya irtikâp etmek emrini vermekle maznun şahısları aramaya mecburdur ve bunları, milliyetleri ne olursa olsun, bizzat kendi mahkemesine sevkedecektir. Akid Taraflardan her biri, şayet tercih ederse ve bizzat kendi mevzuatında derpiş edilen şartlara göre, bu şahısları takibatla alâkadar diğer Akid bir tarafa da berayı muhakeme teslim edebilir. Yeterki, bu Akid Taraf mezkûr şahıslar aleyhinde kâfi cürüm delâiline malik bulunsun.

Her Akid Taraf, aşağıdaki maddede derpiş olunan vahim ihlâl hareketlerinden maada işbu sözleşme hükümlerine muhalif diğer hareketleri durdurmak için de icabeden tedbirleri alacaktır.

Bilcümle ahvalde maznunlar, harp esirlerine yapılacak muameleye mütedair 12 Ağustos 1949 tarihli Cenevre sözleşmesinin 105 nci ve müteakip maddelerinde derpiş edilenlerden aşağı olmamak üzere muhakeme usulü ve müdafaa serbestisi teminatından istifade edeceklerdir.

Madde 147 - Yukardaki maddede isdihdaf olunan vahim ihlâl hareketleri, sözleşme ile himaye edilen şahıslara ve bu şahısların mallarına karşı irtikâp edildiğı takdirde, aşağıdaki hareketlerden biridir; kasden adam öldürmek, biyolojik tecrübeler de dahil olmak üzere işkence ve gayriinsani muame'eler, kasden azap vermek veya beden bütünlüğünü veya sıhhati vahim surette ihlâl etmek, gayri kanuni tehcir veya nakil, gayrikanuni tevkif, himaye gören bir şahsı düşman devletin silahlı kuvvetlerinde hizmet görmeye mecbur etmek veya işbu sözleşme hükümleri mucibince nizamen ve bitarafane muhakeme edilmek hakkından mahrum eylemek, rehine almak, askerî icapların haklı kılmadığı, gayrimeşru ve keyfi büyük ölçüde mal tahribatı ve mal tesahübü.

Madde 148 - Hiçbir Akid Taraf, yukarıki maddede derpiş edilen ihlâl edici hareketlerden dolayı bizzat kendisine veya Âkid Taraflardan diğer birine terettüp edecek mesuliyetten ne kendi kendini ne diğer bir Akid Tarafı tebriye edemez.

Madde 149 - İhtilâfa dahil taraflardan birinin talebi üzerine, sözleşmenin ihlâl edildiğine dair yapılacak her iddia hususunda, alakalı taraflar arasında tesbit olunacak usul dairesinde tahkikat açılacaktır.

Şayet tahkikatta takip olunacak usul hakkında ihtilâf hasıl olmazsa, taraflar takip edilecek usulü kararlaştırmak üzere bir hakem intihabında anlaşacaklardır.

İhlâl keyfiyeti bir kere tesbit edildikte, ihtilâfa dahil taraflar buna bir nihayet verip mümkün olan süratle tenkiline geçeceklerdir.

KISIM II

NİHAİ HÜKÜMLER

Madde 150 - İşbu Sözleşme Fransızca ve İngilizce olarak tanzim edilmiştir. Her iki metin de aynı derecede muteberdir.

İsviçre Federal Meclisi Sözleşmenin Rusça ve İspanyolca resmî tercümelerini yaptıracaktır.

Madde 151 - Bugünkü tarihi taşıyacak olan işbu sözleşme, Cenevre'de 21 Nisan 1949 da açılan konferansta temsil edilen devletler adına 12 Şubat 1950'ye kadar imzalanabilir.

Madde 152 - İşbu sözleşme kabul olduğu kadar süratle tasdik edilecek ve musaddak suretler Berne'e tevdi olunacaktır.

Her musaddak suretin teviinde bir zabıt tutulacak ve İsviçre Federal Meclisi, bu zaptın aslına mutabık suretini, adlarına sözleşme imzalamış olan veya iltihakları tebliğ edilmiş bulunan bütün devletlere tevdi eyliyecektir.

Madde 153 - İşbu sözleşme, en az iki musaddak suretin teviinden altı ay sonra meriyete girecektir.

Müteakiben her Yüksek Akid Taraf için kendine ait musaddak suretin tevdiinden altı ay sonra meriyete girecektir.

Madde 154 - Kara harbinin kanunlarına ve örf adetlerine mütedair. 29 Temmuz 1899 tarihli olsun 18 Ekim 1907 tarihli olsun, La Haye Mukavelesiyle bağlı bulunan ve işbu sözleşmeye iştirak eden devletler arasındaki münasebetlerle işbu Sözleşme mezkûr La Haye mukavelelerine müzeyyel Nizamnamenin II nci ve III ncü kısımlarını itmam edecektir.

Madde 155 - İşbu Sözleşme, meriyete girdiği tarihten itibaren, adına, imzalanmadığı devletlerin iltihakına açık bulunacaktır.

Madde 156 - İltihaklar tahriri olarak İsviçre Federal Meclisine bildirecek ve mezkûr Meclisin eline vardıktan altı ay sonra muteber olacaktır.

İsviçre Federal Meclisi bu iltihakları, adlarına mukavele imzalanmış olan veya iltihakları bildirilmiş bulunan bütün devletlere iblağ edecektir.

Madde 157 - 2 nci ve üçüncü maddelerde derpiş olunan vaziyetler, ihtilâfa dahil tarafların muhasamat veya işgal başlamadan evvel veya sonra tevdi edecekleri tasdiknameleri ve tebliğ eyleyecekleri iltihakları derhal muteber kılacaktır. İhtilâfa dahil taraflardan gelecek tasdiknamelere veya iltihaklara mütedair tebligat İsviçre Federal Meclisi tarafından en seri vasıta ile yapılacaktır.

Madde 158 - Yüksek Âkid Taraflardan her biri işbu sözleşmeyi feshedebilir. Fesih, İsviçre Federal Meclisine tahriri olarak bildirilecektir. İsviçre Federal Meclisi, bu ihbarı bütün Yüksek Aid Tarafların hükümetlerine iblağ edecektir.

Fesih, İsviçre Federal Meclisine bildirildikten bir sene sonra muteber olacaktır. Ancak, fesheden devlet bu feshi bir ihtilâfa dahil, bulunduğu esnada yaparsa, sulh akdedilmedikçe ve her halde, işbu sözleşme ile himaye gören şahısların serbest bırakılması, vatanlarına iadesi ve iskânları tamamlanmadıkça, fesih muteber olmayacaktır.

Feshin, sadece fesheden devlet için hükmü olabilir. Medeni milletler arasında müesses teamüllerden, beşeriyet kanunlarından ve amme vicdanının icaplarından olan devletler hukuku kaideleri mucibince, ihtilâfa dahil tarafların ifaya devam etmekle mükellef oldukları vecibeler üzerinde hiçbir tesiri olamaz.

Madde 159 - İsviçre Federal Meclisi, işbu sözleşmeyi Birleşmiş Milletler Sekreterliğine tescil ettirecektir. İsviçre Federal Meclisi, işbu sözleşme hakkında alabileceği biçimle tasdikleri iltihakları ve fesihleri de Birleşmiş Milletler Sekreterliğine bildirecektir.

Tasdiklanılmakal, aşağıda imzaları bulunan selâhiyetnamelerini tevdi ederek işbu sözleşmeyi imzalamışlardır.

Cenevre'de 12 Ağustos 1949 da Fransızca ve İngilizce olarak tanzim edilmiştir. Aslı İsviçre Konfederasyonu Hazine evrakına vazolunacaktır. İsviçre Federal Meclisi, sözleşmenin musaddak bir suretini mümzi devletlerden her birine ve keza sözleşmeye iltihak edecek devletlere gönderecektir.

ZEYİL I

SAĞLIK VE EMNİYET MINTIKALARI VE MAHALLERİNE MÜTEALLİK ANLAŞMA PROJESİ

Madde 1 - Sağlık ve emniyet bölgeleri münhasıran, seferi silahlı kuvvetlere mensup yaralıların ve hastaların vaziyetini ıslaha müteallik 12 Ağustos 1949 tarihli Cenevre sözleşmesinin 23 ncü maddesinde ve harp zamanında sivil şahısların himayesine mütedair 12 Ağustos 1949 tarihli Cenevre sözleşmesinin 14 ncü maddesinde zikrolunan şahıslarla buralarda temerküz ettirilecek şahısların tedavisine memur personele tahsis olunacaktır.

Maamafih, daimi ikametgâhları bu bölgelerin içinde bulunan şahıslar buralarda ikamet etmek hakkını haiz olacaktır.

Madde 2 - Her ne sıfatla olursa olsun, bir sağlık ve emniyet mıntıkasında bulunan şahıslar, ne bu mıntıkanın içinde ne de dışında askerî harekâtla veya harp malzemesi istihsali ile doğrudan doğruya alâkadar hiçbir işle meşgul olmayacaktır.

Madde 3 - Bir sağlık ve emniyet mıntıkası ihdas eden devlet bu mıntıkaya girmek veya orada bulunmak hakkını haiz olmayan bilcümle şahısların bu mıntıkaya girmelerini menetmek için münasip bütün tedbirleri alacaktır.

Madde 4 - Sağlık ve emniyet mıntıkları aşığıdaki şartları haiz olacaktır:

- a) İhdas ve eden devletin kontrolü altındaki toprakların ancak pek cüzi bir kısmını teşkil edecektir.
- b) İstiyab kabiliyetlerine nispetle pek az meskûn olacaktır.
- c) Her türlü askerî hedeften ve ehemmiyetli sınai veya idari tesisattan uzak ve mahrum bulunacaktır.
- d) Harbin sevk ve idaresinde kuvvetli bir ihtimalle ehemmiyetli olabilecek sahalarda bulunmayacaktır.

Madde 5 - Sağlık ve emniyet mıntıkları aşığıdaki mecburiyetlere tabi tutulacaktır:

- a) Bu bölgelerde bulunabilecek münakale yolları ve nakil vasıtaları basit bir transit için olsa da, askerî personelin veya malzemenin sevkinde kullanılmıyacaktır.
- b) Bu noktalar hiçbir halde askerce müdafaa edilmeyecektir.

Madde 6 - Sağlık ve emniyet mıntıkları, beyaz zemin üzerine kırmızı işeri şeritlerle gösterilecektir. Bu şeritler mıntıkanın çevresine ve binaların üstüne konulacaktır.

Münhasıran yaralılara ve hastalara tahsis olunan bu mıntıklar, beyaz zemin üzerine Kızılhaçla da (kızılay, kızılarslan ve güneş) gösterilebilir.

Bu mıntıklar, geceleri münasip tenviratla gösterilebilir.

Madde 7 - Daha sulh zamanında veya muhasamat başlayınca, her devlet kendi kontrolü altında bulunan topraktaki sağlık ve emniyet mıntıklarının listesini bütün Yüksek Akid taraflara bildirecektir. Muhasamat sırasında ihdas edilecek her yeni mıntıkadan da bunları haberdar edecektir.

Muhasım taraf yukarda zikredilen tebligatı alır almaz, mıntika nizamen teessüs etmiş olacaktır.

Maamafih, şayet muhasım taraf işbu anlaşma ile konulan bir şartın sarahaten yerine getirilmediği mütalâasında bulunursa, ret keyfiyetini mıntıkanın tabi bulunduğu tarafa müstacelen tebliğ et-

mek suretiyle bu mıntıkayı tanımaktan imtina edebileceği gibi tanımayı 8 nci maddede derpiş olunan kontrolün tesisine de mütevakkıf tutabilir.

Madde 8 - Muhasım tarafça, ihdas olunan bir veya müteaddit sağık ve emniyet mıntıklarını tanımış olan her devletin, işbu anlaşmada zikredilen şartların ve vecibelerin mezkûr mıntikalarda yerine getirilip getirilmediğini bir veya müteaddit komisyonların kontrol etmesini istemek hakkıdır.

Bu hususta, hususi komisyonların azası her zaman muhtelif mıntikalara serbestçe girebilecekler ve hatta daimi olarak orada ikamet edebileceklerdir. Kontrol vazifelerini ifa edebilmeleri için kendilerine her türlü kolaylıklar gösterilecektir.

Madde 9 - Hususi komisyonlar, işbu anlaşma hükümlerine aykırı telâki edebilecekleri vakıalar müşahede ettikleri takdirde, mıntıklarının tabi olduğu devlete keyfiyeti derhal bildirecekler ve bunu düzeltmesi için kendisine azami beş günlük bir mühlet vereceklerdir. Mıntıkayı tanımış olan devleti de keyfiyetten haberdar edeceklerdir.

Şayet, bu mühletin hitamında, mıntıkanın tabi bulunduğu devlet kendisine yapılan ihtarı nazarı itibara almamış olursa, muhasım taraf, mezkûr mıntıka hakkında işbu anlaşma ile bağı bulunmadığını beyan edebilir.

Madde 10 - Bir veya müteaddit sağık ve emniyet mıntıkları tesis etmiş olan devletle bu mıntıkların mevcudiyeti kendilerine tebliğ edilmiş olan devletler, 8 nci ve 9 ncu maddede zikrolunan hususi komisyonlara dahil olabilecek şahısları bizzat tayin edebilecekleri gibi hâmi devletlere veya diğer bitaraf devletlere de tayin ettirebilirler.

Madde 11 - Sağık ve emniyet mıntıkları hiçbir halde, ihtilâfa dahil tarafların taarruzuna uğrayamaz. İhtilâfa dahil, taraflar bu mıntıklara her zaman riayet edeceklerdir.

Madde 12 - Bir toprak işgal edildiği takdirde, orada bulunan sağık ve emniyet mıntıkları, aym suretle kullanılmaya ve riayet görmeye devam edeceklerdir.

Maahaza, sağıl devlet, bu mıntıkların ciheti tahsisini, oralara kabul edilmiş olan şahısların vaziyetini temin ettikten sonra, değiştirebilir.

Madde 13 - İşbu Anlaşma, devletlerin sağık ve emniyet mıntıklarıyla aynı gayeye tahsis edecekleri mahallere de tatbik olunacaktır.

ZEYİL II

SİVİL ENTERNELERE KOLLEKTİF YARDIMLARA
MÜTEALLİK NİZAMNAME PROJESİ

Madde 1 - Enterne komitelerinin, tevzi ile mükellef oldukları kollektif yardım irsalâtını idareten kendi enternöman yerlerine bağı bütün enternelere ve keza hastanelerde veya hapishanelerde veya sair ceza müesseselerinde bulunan enternelere tevzi etmelerine müsaade olunacaktır.

Madde 2 - Kollektif yardım irsalâtının tevzii, bu yardımda bulunan talimatı mucibince ve enterne komitelerince tanzim olunan plana tevfikan yapılacaktır; maamafih, tıbbi yardımların tevzii, tercihan hastane sertabipleriyle mutabık olarak yapılacak ve bu sertabipler, hastanelerde ve tahaffuzhanelerde, hastaların ihtiyaçları lüzum gösterdiği nispette, mezkûr talimattan inhiraf edebileceklerdir. Bu suretle tayin olunan çerçeve dahilinde, bu tevziat daima adilane bir tarzda icra olunacaktır.

Madde 3 - Alınan eşyanın vasfını ve miktarını muayene etmek ve yardımda bulunanlar için mufassal raporlar tanzim eylemek üzere, enterne komitelerinin azası kollektif yardım irsalâtının geleceği enternöman yerlerine yakın garlara veya diğer muvasalat mahallerine gitmeye mezun olacaklardır.

Madde 4 - Enterne komiteleri, kollektif yardımların kendi enternöman yerlerinin tali ve mülhak kısımlarında talimatları mucibince yapılıp yapılmadığını muayene için icap eden kolaylıkları göreceklendir.

Madde 5 - Enterne komiteleri, yardımda bulunanlara gönderilecek olan ve kollektif yardımlara (tevzii, ihtiyaç, miktarlar ilân.) müteallik bulunan formülleri veya sual varakalarını doldurmaya ve keza iş müfrezelerindeki enterne komiteleri azasına veya tahaffuzhane ve hastane sertabiplerine doldurtmaya mezun kılınacaklardır. Usulü veçhile doldurulacak olan bu formüller ve sual varakaları yardımda bulunanlara bilâmühlet irsal olunacaktır.

Madde 6 - Enterne komiteleri, kendi enternöman yerlerindeki enterne kollektif yardımların muntazaman tevziini temin etmek ve yeni enterne kontenjanlarının gelmesiyle hasıl olacak melhuz ihtiyaçları karşılamak üzere kâfi miktarda kollektif yardım ihtiyatları teşkil ve muhafaza etmeye mezun olacaklardır. Bu hususta münasip antrepolara malik olacaklardır. Her antrepoda iki kilit bulunacak biri-

nin anahtarı enterneler komitesinde, diğzerinin anahtarları da enternöman yerinin kumandanında bulunacaktır.

Madde 7 - Yüksek Akid Taraflar ve bilhassa zilyed devletler, imkân nispetinde ve halkın iaşesine müteallik nizamla mahfuz kalmak üzere, enternelere kollektif tevziatta bulunulmak üzere kendi topraklarında yapılacak bilûmum mubayaata müsaade edeceklerdir. Keza, bu mubayaalar için yapılacak para nakillerini ve sair malî, teknik ve idarî tedbirleri kolaylaştıracaklardır.

Madde 8 - Yukardaki hükümler, enternelerin bir enternöman yerine muvasalatlarından evvel veya nakil sırasında kollektif yardımlar almak ve keza hâmi devlet mümessilleriyle Beynelmilel Kızılhaç Komitesi veya enternelere yardımda bulunan ve bu yardımları göndermeye memur edilen diğzer her hangi bir insani teşekkül mümessillerinin mezkûr kollektif yardımları münasip görecekları diğzer her hangi bir vasıta ile mürselünileyhlerine tevzi etmek hususundaki haklarını nezedemez.

ZEYİL III

I. Enternöman Kartı

1. Kartın ön tarafı

Sivil enterneler servisi	Posta Ücretinden muafır
POSTA KARTI	

NİHAİ SENET

Harp halinde bulunan ordulardaki yaralıları hastaların vaziyetlerinin ıslahına mütedair 27 Temmuz 1929 tarihli Cenevre sözleşmesi prensiplerinin Deniz Harbine intibak ettirilmesine matuf 18 Ekim 1907 tarihli X ncu La Haye sözleşmesini,

27 Temmuz 1929 tarihinde Cenevre'de akdolunan ve harp esirlerine yapılacak muameleye mütedair olan sözleşmeyi gözden geçirmek ve

Sivil şahısların harp zamanında korunmasına matuf bir sözleşme hazırlamak üzere toplantıya çağrılan diplomatik konferansın nihai sene-di.

Harp halinde bulunan ordulardaki yaralı ve hastaların vaziyetlerinin ıslahı hakkındaki 27 Temmuz 1929 tarihli Cenevre sözleşmesini,

6 Temmuz 1906 tarihli Cenevre sözleşmesi prensiplerinin Deniz

Harbine intibak ettirilmesine matuf 18 Ekim 1907 tarihli X ncu La Haye sözleşmesini,

27 Temmuz 1929 tarihli Cenevre'de akdolunan ve harp esirlerine yapılacak muameleye mütedair olan sözleşmeyi,

Gözden geçirmek ve

Sivil şahısların harp zamanında korunmasına matuf bir sözleşme,

Hazırlamak üzere İsviçre Federal Meclisi tarafından toplantıya çağrılan konferans,

Stockholm'de toplanmış olan XVII nci Milletlerarası Kızılhaç Konferansı tarafından tetkik ve tasvip olunan dört sözleşme tasarısını esas itihaz ederek, 21 Nisan'dan 12 Ağustos 1949 tarihine kadar Cenevre'de müzakerelerde bulunmuştur.

Konferans; aşağıda gösterilen sözleşmenin metinlerini kararlaştırmıştır:

I. Harp halindeki silahlı kuvvetlerin hasta ve yaralıların vaziyetlerinin ıslahı hakkında Cenevre Sözleşmesi,

II. Denizde bulunan silahlı kuvvetlere mensup yaralıların hastaların ve deniz kazazadelerinin vaziyetini ıslaha matuf Cenevre sözleşmesi,

III. Harp esirlerine yapılacak muamele hakkında Cenevre sözleşmesi,

VI. Harp zamanında sivillerin korunmasına mütedair Cenevre sözleşmesi.

Metinleri Fransızca ve İngilizce olarak tesbit edilen ve bu sözleşmeler işbu senede eklenmiştir. Bu sözleşmelerin İspanyolca ve Rusça tercümeleri İsviçre Federal Meclisince yaptırılacaktır.

Konferans, keza bu senede rapdolunan 11 karar kabul edilmiştir.

Tasdikanlımakal hükümetlerince usulü dairesinde selâhiyet verilmiş olan aşağıdaki vaziülimzalar, işbu nihai senedi imzalamışlardır.

Aslı ve merbut vesikaları İsviçre Federasyonu evrak mahzenine konmak üzere, 12 Ağustos 1949 tarihinde, Cenevre'de Fransızca ve İngilizce olarak tanzim edilmiştir.

2 AĞUSTOS 1949 TARİHLİ CENEVRE SÖZLEŞMELERİNE EK ULUSLARARASI SİLAHLI ÇATIŞMALARIN MAĞDURLARININ KORUNMASINA İLİŞKİN PROTOKOL (1. PROTOKOL)

GİRİŞ

Yüksel Akit Taraflar,

Halklar arasında barışın hüküm sürmesi konusundaki samimi dileklerini *beyan ederek,*

Birleşmiş Milletler Şartı'na uygun olarak her devletin uluslararası ilişkilerinde herhangi bir devletin egemenliğine, ülke bütünlüğüne ya da siyasi bağımsızlığına karşı ya da Birleşmiş Milletler amaçlarıyla bağdaşmayan herhangi başka bir şekilde kuvvet kullanmaktan ya da kuvvet kullanma tehdidinde başvurmaktan kaçınma yükümlülüğü bulunduğunu *hatırlatarak,*

Bununla beraber, silahlı çatışma mağdurlarını koruma hükümlerini geliştirmenin ve teyid etmenin ve bunların uygulanmasını güçlendirmeyi amaçlayan tedbirleri tamamlamanın gerekliliğine *inanarak,*

İşbu Protokoldeki ya da 12 Ağustos 1949 tarihli Cenevre Sözleşmelerindeki hiç bir hususun Birleşmiş Milletler Kuruluş Şartı ile bağdaşmayan herhangi bir saldırı eylemini ya da kuvvet kullanımını meşru kılacak ya da bunların yapılmasına izin verecek biçimde yorumlanamayacağına dair kanaatlerini *ifade ederek,*

Dahası, 12 Ağustos 1949 tarihli Cenevre Sözleşmeleri'nin ve işbu Protokol'ün hükümlerinin her şart altında, silahlı çatışmanın niteliğine ya da kökenine dayalı ya da çatışma Taraflarının benimsedikleri ya da onlara atfedilen nedenlere dayalı hiç bir olumsuz¹ ayırım gözetilmeksizin herkes için tam olarak uygulanması gerektiğini *teyit ederek,*

Aşağıdaki hususlar üzerinde *uzlaşmaya varmışlardır:*

¹ İng.adverse, Fr. défavorable

KISIM I

GENEL HÜKÜMLER

Madde 1 - Genel ilkeler ve uygulama alanı

1. Yüksek Akit Taraflar her şartta işbu Protokole saygı göstermeyi ve saygı gösterilmesini sağlamayı taahhüt ederler.
2. Bu Protokolün ile ya da diğer uluslararası anlaşmaların kapsamına girmeyen durumlarda, siviller ve muharipler, yerleşik te-amüller, insaniyet ilkeleri ve kamu vicdanının gereklerinden kaynaklanan uluslararası hukuk ilkelerinin koruma ve hükmü altında kalır.
3. Savaş mağdurlarının korunması hakkındaki 12 Ağustos 1949 tarihli Cenevre Sözleşmelerini tamamlayan bu Protokol, Sözleşmelerin müşterek 2. Madde'sinde öngörülen durumlarda uygulanacaktır.
4. Önceki fıkrada sözü edilen durumlara, Birleşmiş Milletler Şartı'nda ve Birleşmiş Milletler Şartı uyarınca Devletler Arasında Dostane İlişkiler ve İşbirliği Hakkındaki Uluslararası Hukuk İlkeleri Bildirgesi'nde hüküm altına alınan kendi kaderini tayin hakkını kullanan halkların, sömürgeci tahakküme, yabancıların işgaline ve ırkçı rejimlere karşı mücadele ettiği silahlı çatışmalar da dahildir.

Madde 2 - Tanımlar

Bu Protokolün amaçları bakımından;

- a) "Birinci Sözleşme", "İkinci Sözleşme", "Üçüncü Sözleşme" ve "Dördüncü" Sözleşme" ifadeleri sırasıyla, 12 Ağustos 1949 tarihli Savaş Alanındaki Silahlı Kuvvetlerde Yaralı ve Hastaların Durumlarının İyileştirilmesi Hakkındaki Cenevre Sözleşmesi'ni; 12 Ağustos 1949 tarihli Hasta, Yaralı ve Deniz Kazazedesi olan Denizdeki Silahlı Kuvvetler Üyelerinin Durumlarının İyileştirilmesi Hakkındaki Cenevre Sözleşmesi'ni, 12 Ağustos 1949 tarihli Savaş Esirlerine Yapılacak Muamele ile İlgili Cenevre Sözleşmesi'ni; 12 Ağustos 1949 tarihli Savaş Zamanında Sivil Kişilerin Korunması ile İlgili Cenevre Sözleşmesi'ni kastetmekte olup; "Sözleşmeler" ifadesi savaş mağdurlarının korunması için 12 Ağustos 1949 tarihinde hazırlanan dört Cenevre Sözleşmesi anlamına gelmektedir.

- b) “Silahlı Çatışmalar için uygulanabilir uluslararası hukuk kuralları”, Çatışma Taraflarının Taraf olduğu² uluslararası anlaşmalarda belirtilen silahlı çatışmalar için uygulanabilir kuralları ve silahlı çatışmalarda uygulanabilir olan genel kabul görmüş uluslararası hukuk ilkeleri ve kuralları anlamına gelmektedir.
- c) “Koruyucu Güç”, çatışmanın Taraflardan biri tarafından tayin ve hasım Tarafça kabul edilen ve bu Protokol ile Konvansiyonlar çerçevesinde Koruyucu Güç için belirlenen işlevleri yerine getirmeye rıza göstermiş olan, Çatışmaya Taraf olmayan tarafsız bir Devlet ya da başka bir devlet anlamına gelmektedir.
- d) “Vekil”³ 5. madde’ye uyarınca bir Koruyucu Gücün yerine hareket eden bir örgüt anlamına gelmektedir.

Madde 3 - Uygulamanın başlangıcı ve bitimi

Her zaman uygulanabilir nitelikte hükümlere hâle gelmeksizin:

- a) Sözleşmeler ve bu Protokol, bu Protokol’e ait Madde 1’de belirtilen herhangi bir durumun başlangıcından itibaren uygulanacaktır.
- b) Sözleşmelerin ve bu Protokol’ün uygulanması, çatışmanın taraflarının ülkesinde askeri operasyonların genel olarak bitimiyle beraber ve çatışmanın işgal altındaki ülke parçaları⁴ üzerinde olması durumunda, işgalin sona ermesi ile beraber sona erer; ancak her iki durumda da, nihai olarak salıverilmeleri, vatanlarına iade edilmeleri ya da yeniden iskânları daha sonra gerçekleşecek olan kişiler bu hükmün istisnasını oluştururlar. Bu kişiler nihai olarak salıverilmeleri, vatanlarına iadeleri ya da yeniden iskânları gerçekleşinceye kadar Sözleşmelerin ve bu Protokolün ilgili hükümlerinden yararlanmaya devam ederler.

Madde 4 - Çatışmanın taraflarının hukuki statüsü

Sözleşmelerin ve bu Protokolün uygulanması ve bu belgelerde öngörülen anlaşmaların akdedilmesi, çatışma taraflarının hukuki statüleri üzerinde etki doğurmayacaktır. Ne bir ülke parça-

² Fr. çatışma Taraflarının katıldığı.

³ İng. Substitute, Fr. Substitut.

⁴ İng. Territories, Fr. Territoires.

sının⁵ işgal edilmesi ne de Sözleşmelerin ve bu protokolün uygulanması söz konusu ülke parçasının hukuki statüsünü etkilemeyecektir.

Madde 5- Koruyucu Güçlerin ve Vekillerinin Tayini

1. Çatışmanın başlamasından itibaren, diğer usullerin yanı sıra aşağıdaki fıkralar uyarınca koruyucu güçlerin tayin ve kabulü işlemleri dâhil olmak üzere, bu Protokolün ve Sözleşmelerin denetimini⁶ ve uygulanmasını Koruyucu Güçler sistemini uygulamak yoluyla sağlamak, çatışmanın Taraflarının görevidir. Koruyucu güçler çatışmanın Taraflarının menfaatlerini korumakla yükümlüdür.
2. Madde 1'de belirtilen bir durumun başlangıcından itibaren, çatışmanın her bir Tarafı, hiç bir gecikme olmaksızın, Sözleşmelerin ve bu Protokolün uygulanması amacı ile bir Koruyucu Güç tayin edecek ve aynı şekilde hiç bir gecikme olmaksızın ve aynı amaçla, hasım Taraf'ın tayin etmiş olduğu ve ardından kendisinin bu sıfatla kabul ettiği Koruyucu Güç'ün faaliyetine izin verecektir.
3. Eğer Madde 1'de belirtilen bir durumun başlangıcından itibaren bir Koruyucu Güç tayin ya da kabul edilmemişse, Uluslararası Kızıl Haç Komitesi, herhangi bir diğer tarafsız insani örgütün aynı şekilde davranma hakkına hanel gelmeksizin, çatışma taraflarının rıza göstereceği bir Koruyucu Gücün gecikme olmaksızın tayin edilmesi ile ilgili olarak dostane teşebbüste bulunmayı çatışma Taraflarına teklif edecektir. Bu amaçla, Kızıl Haç Komitesi, diğer usullerin yanı sıra, her bir Taraftan, söz konusu Tarafın hasım Taraf ile olan ilişkilerinde kendi adına Koruyucu Güç olarak hareket etmesini kabul edebileceği en az beş Devletin yer aldığı bir liste sunmasını ve her bir hasım Taraftan ilk Tarafın Koruyucu Gücü olarak kabul edebileceği en az beş devletin yer aldığı bir liste sunmasını isteyebilir; bu listeler talebin ulaşmasını izleyen iki hafta içinde Komiteye iletilecektir; Komite bu listeleri karşılaştıracak ve her iki listede de adı geçen herhangi bir önerilen Devlet'in rızasını talep edecektir.
4. Yukarıda belirtilenlere rağmen, bir Koruyucu Güç mevcut değilse, çatışmanın tarafları hiç bir gecikme olmaksızın, Uluslararası Kızıl Haç Komitesi'nin ya da tarafsızlık ve etkililiğe ilişkin bü-

⁵ İng. Territory, Fr. Territoire.

⁶ İng. Supervision, (denetim, gözetim) (Fr. Respect (saygı -görmesini-)

tün güvenceleri sunan herhangi bir diğer örgütün, söz konusu Taraflara gereği gibi danıştıktan sonra ve bu danışmaların sonuçlarını da göz önünde bulundurarak yapabileceği, vekil sıfatıyla hareket etme teklifini kabul edeceklerdir. Böyle bir vekilin işlevlerini yerine getirmesi çatışma Taraflarının rızasına tabidir; vekilin Sözleşmeler ve işbu Protokol uyarınca görevlerini⁷ yerine getirmek için yapacağı işlemleri kolaylaştırmak için çatışmanın Tarafları her türlü çabayı göstereceklerdir.

5. Madde 4 uyarınca, Sözleşmelerin ve bu Protokolün uygulanması amacıyla Koruyucu Güçlerin tayin ve kabul edilmesi, çatışma Taraflarının ya da işgal edilen ülke parçaları⁸ da dâhil olmak üzere herhangi bir ülke parçasının hukuki statüsü üzerinde etki doğurmayacaktır.
6. Çatışma Tarafları arasındaki diplomatik ilişkilerin sürdürülmesi ya da diplomatik ilişkilere ilişkin uluslararası hukuk kuralları uyarınca bir Tarafın ve vatandaşlarının menfaatlerinin korunmasının bir üçüncü Devlete emanet edilmesi, Sözleşmelerin ve bu protokolün uygulanması amacı ile Koruyucu Güçlerin tayin edilmesine engel teşkil etmez.
7. Bundan sonra işbu Protokolde Koruyucu Güç ifadesi kullanıldığında, bu kavram aynı zamanda vekili de kapsayacaktır.

Madde 6 - Nitelikli Kişiler

1. Yüksek Akit Taraflar, barış zamanında da, ulusal Kızıl Haç (Kızıl Ay, Kızıl Aslan ve Güneş) Derneklerinin yardımıyla, Sözleşmelerin ve bu protokolün uygulanmasını, özellikle de Koruyucu Güçlerin faaliyetlerini kolaylaştırmak amacıyla nitelikli personel eğitmek için çaba gösterecektir.
2. Bu personelin işe alınması ve eğitilmesi ulusal yetki alanına girer.
3. Uluslararası Kızıl Haç Komitesi, böylece eğitilmiş kişilerin yer aldığı, Yüksek Akit Taraflarca oluşturulmuş ve bu amaçla Komiteye iletilmiş olan listeleri Yüksek Akit Tarafların kullanımına hazır bulunduracaktır.
4. Bu personelin ulusal ülke⁹ dışında çalıştırılmasını düzenleyen

⁷ İng. Tasks (görev, ödev, vazife) Fr. Mission (misyon) Bu cümlelerin İngilizce ve Fransızca metinleri arasında farklılıklar vardır.

⁸ İng. Territory, Fr. Territoire.

⁹ İng. National territory, Fr. Territoire national.

şartlar, her bir durumda, ilgili Taraflar arasında yapılacak özel anlaşmalara konu olacaktır.

Madde 7 - Toplantılar

İşbu Protokolün tevdi mercii, söz konusu Tarafların bir ya da birkaçının talebi ve söz konusu Tarafların çoğunluğunun onayı üzerine, Sözleşmelerin ve bu Protokolün uygulanmasına ilişkin genel sorunları ele almak üzere Yüksek Akit taraflar arasında bir toplantı düzenleyecektir.

KISIM II

YARALILAR, HASTALAR VE DENİZ KAZAZEDELERİ

BÖLÜM I

GENEL KORUMA

Madde 8- Terminoloji

Bu Protokolün amaçları bakımından:

- a) “Yaralılar” ve “Hastalar”; travma, hastalık ya da diğer bedensel ya da akli rahatsızlıklar ya da sakatlıklar nedeniyle, tıbbi yardım ya da bakıma muhtaç olan ve herhangi bir muhasamat eyleminden kaçınan asker ya da siviller anlamına gelir. Bu terimler aynı zamanda doğum olaylarını, yeni doğmuş bebekleri ve sakatlar ile hamile kadınlar gibi acil tıbbi yardıma ya da bakıma ihtiyaç duyabilecek ve herhangi bir muhasamat eyleminden kaçınan diğer kişileri de kapsamaktadır;
- b) “Deniz Kazazedeleri” kendilerini taşıyan hava aracı ya da gemiyi ya da kendilerini etkileyen bir talihsizliğin¹⁰ sonucu olarak denizde ya da diğer sularda tehlikede¹¹ olan asker ya da sivil kişiler anlamına gelmektedir. Bu kişiler, muhasamat eylemlerinde bulunmaktan kaçınmaları şartıyla, Sözleşmeler veya işbu Protokol çerçevesinde bir başka statü iktisap edene kadar kurtarılmaları sırasında deniz kazazedesi sayılmaya devam edeceklerdir;

¹⁰ İng. Misfortune Fr. Infortune. Her iki dilde de bu kavram, soyut olarak talihsizlik ve mutsuzluk kavramlarını ve aynı zamanda bu nitelikte bir olayı ifade etmektedir.

¹¹ İng. In peril (tehlikede) Fr. Dans une situation périlleuse (tehlikeli bir durumda)

c) “Sihhi¹² Personel” çatışma Taraflarından biri tarafından, alt-fıkra (e) de sayılan sihhi amaçlar için ya da sihhi birimlerin idaresi için ya da sihhi nakliyelerin yürütülmesi ve idaresi için münhasıran görevlendirilen kişiler anlamına gelmektedir. Bu görevlendirmeler sürekli ya da geçici olabilir. Bu terim aşağıdaki unsurları kapsar:

- i) Birinci ve İkinci Sözleşmelerde belirtilen ve sivil savunma örgütlerinde görevlendirilenler kişiler dahil olmak üzere çatışmanın Taraflarından birinin sivil ya da askeri sihhi personeli,
- ii) Bir çatışma tarafınca usulünce tanınmış ve yetkilendirilmiş olan ulusal Kızıl Haç (Kızılay, Kızıl Aslan ve Güneş) Dernekleri ve diğer ulusal gönüllü yardım derneklerinin sihhi personeli,
- iii) 9. maddenin 2. fıkrasında belirtilen sihhi nakil birim ya da araçlarının sihhi personeli;

d) “Dini personel”, tabur papazları¹³ gibi, münhasıran dini işlevlerini yerine getiren ve;

- i) Bir çatışma Tarafına ait Silahlı Kuvvetlere,
- ii) Bir çatışma Tarafına ait sihhi birimlere ya da sihhi nakliye birimlerine,
- iii) Madde 9, fıkra 2’de açıklanan sihhi birimler ve sihhi nakliye birimlerine,
- iv) Bir çatışma Tarafına ait sivil savunma örgütlerine bağlı olan asker ya da sivil kişiler anlamına gelmektedir.

Dini personelin bu birimlere bağlanması sürekli ya da geçici olabilir, bent (11)’de öngörülen ilgili hükümler bu personele de uygulanır.

e) “sihhi birimler”, yaralı, hasta ve deniz kazazedelerinin aranması, toplanması, nakledilmesi, teşhis ve tedavi edilmesi - ilk yardım müdahalesi de dâhil olmak üzere- ya da hastalıkların önlenmesi gibi sihhi amaçlar için örgütlenmiş askeri ya da sivil kuruluşlar ve diğer birimler anlamına gelmektedir. Örnek vermek gerekirse bu terim, hastaneler ve diğer

¹² İng. Medical, Fr. sanitaire.

¹³ İng. Chaplain, Fr. Aumônier. Askeri bağlamda, tabur ya da alay papazı anlamına gelmektedir.

benzeri birimleri, kan nakli merkezlerini, önleyici tıp merkezlerini ve enstitülerini, sıhhi malzeme merkezlerini ve bu gibi birimlerin sıhhi depolarını ve ecza depolarını da kapsar. Sıhhi birimler sabit ya da seyyar, sürekli ya da geçici olabilir.

- f) “Sıhhi Nakliye”, Sözleşmeler ve bu Protokol tarafından korunan yaralı, hasta, deniz kazazedesi, sıhhi personel, dini personel, ya da sıhhi malzemenin¹⁴ kara, su ya da hava yoluyla taşınması anlamına gelmektedir.
- g) “Sıhhi nakliye birimleri”, münhasıran sıhhi nakliye işlerine tahsis edilmiş olan ve bir çatışma Tarafının yetkili merciinin denetimi altında bulunan askeri ya da sivil her türlü nakliye aracı anlamına gelmektedir.
- h) “Sıhhi araçlar” karadan nakliyat yapan her türlü sıhhi araç anlamına gelmektedir.
- i) “Sıhhi gemi ve tekneler”, su yoluyla nakliyat yapan her türlü sıhhi araç anlamına gelmektedir.
- j) “Sıhhi hava araçları”, hava yoluyla nakliyat yapan her türlü sıhhi araç anlamına gelmektedir.
- k) “Sürekli sıhhi personel”, “sürekli sıhhi birimler” ve “sürekli sıhhi nakliye birimleri” belirsiz bir süre için münhasıran sıhhi amaçlara tahsis edilmiş olanları ifade etmektedir. “Geçici sıhhi personel” “geçici sıhhi birimler” ve “geçici sıhhi nakliye birimleri”, sınırlı süreler için, bu sürelerin tamamı boyunca münhasıran sıhhi amaçlara tahsis edilmiş olanları ifade etmektedir. Başka bir şekilde nitelendirilmedikleri sürece, “sıhhi personel”, “sıhhi birimler” ve “sıhhi nakliye birimleri” terimleri hem geçici hem de sürekli kategorileri kapsayacaktır.¹⁵
- l) “Ayırt edici işaret”, sıhhi birimlerin ve nakliye birimlerinin, ya da sıhhi ve dini personelin, donanımın ya da malzemele-
rin¹⁶ korunması için beyaz zemin üzerine yerleştirilmiş Kızıl Haç, Kızılay ya da Kızıl Aslan ve Güneş’in ayırt edici işareti-
ni kastetmektedir.¹⁷

¹⁴ İng. Equipment Fr. Matériel. Fransızca kelime sadece malzemeyi ifade ederken İngilizce kelime daha geniş anlamda donanımı da kapsamaktadır.

¹⁵ İngilizce ve Fransızca metinler farklı formüle edilmiştir.

¹⁶ İng. Equipment and supplies, Fr. Matériel (sadece malzemeyi ifade eder)

¹⁷ Ayrıca Kızıl Kristalle ilgili olarak bkz. III no’lu Ek Protokol

- m) "Ayırt edici sinyal" münhasıran sıhhi birimlerin ya da nakliye birimlerinin teşhis edilmesi için bu Protokole ait Ek 1 Bölüm III'de belirtilen sinyal ya da mesajlar anlamına gelmektedir.

Madde 9 - Uygulama alanı

1. Yaralı, hasta ve deniz kazazedelerinin durumlarının iyileştirilmesini amaçlayan bu Kısım, ırk, renk, cinsiyet, dil, din, inanç ya da siyasi ya da diğer görüşler, ulusal ya da sosyal köken, servet, doğum ya da diğer statüler ya da benzer diğer ölçütlere dayanan olumsuz ayrımlar yapılmaksızın, Madde 1'de sözü edilen bir durumdan etkilenen herkese uygulanacaktır.
2. İlk Sözleşme'nin 27. ve 32. Maddelerinde yer alan ilgili hükümler, insancıl amaçlar doğrultusunda, bir çatışma Tarafının kullanımına sunulmuş olan sürekli sıhhi birimlere (İkinci Sözleşme'nin 25. Maddesinin uygulandığı gemi hastaneleri dışında) ve bunların personeline de,
  - a) Çatışmaya Taraf olmayan bir tarafsız ya da diğer Devlet tarafından,
  - b) Bu Devletin tanınmış ve yetkilendirilmiş bir yardım derneği tarafından,
  - c) Tarafsız ve insani nitelikte bir uluslararası örgüt tarafından uygulanacaktır.

Madde 10 - Koruma ve bakım

1. Hangi tarafa mensup olursa olsun, tüm yaralılar, hastalar ve deniz kazazedeleri saygı görececek ve korunacaktır.
2. Her şart altında, bu kişilere insanca muamele edilecek ve bu kişiler imkânlar ölçüsünde¹⁸ ve mümkün olan en kısa zamanda, durumlarının gerektirdiği tıbbi bakım ve ilgiyi görecektir. Bu kişiler arasında, tıbbi ölçütlere dayanan ayrımlar dışında hiçbir ayırım gözetilmeyecektir.

Madde 11 - Kişilerin korunması

1. Hasım tarafın elinde bulunan ya da Madde 1'de sözü edilen bir durumun sonucu olarak enterne¹⁹ edilmiş, gözaltına alınmış ya

¹⁸ İng. To the fullest extent practicable, Fr. Dans toute la mesure du possible. Her iki ifade de imkânların son raddeye kadar zorlanması gerekliliğini ifade etmektedirler.

¹⁹ İng. Interned, Fr. internées.

da başka bir şekilde özgürlüğünden mahrum bırakılmış kişilerin beden ve ruh sağlıkları ve bütünlükleri herhangi bir haksız eylem ya da ihmal nedeniyle tehlikeye maruz bırakılmayacaktır. Dolayısıyla, bu Madde'de tanımlanan kişilerin, ilgili kişinin sağlık durumunun gerektirmediği ve prosedürü uygulayan Tarafın vatandaşı olup da hiç bir şekilde özgürlüğünden mahrum bırakılmamış olan kişilere, benzer tıbbi koşullarda uygulanacak olan ve genel olarak kabul görmüş tıbbi standartlarla bağdaşmayan tıbbi prosedürlere tabi tutulması yasaklanmıştır.

2. Bu kişiler üzerinde, kendi rızaları ile olsa dahi;
  - a) Bedensel sakatlamalar²⁰,
  - b) Tıbbi ya da bilimsel deneyler,
  - c) Transplantasyon amacıyla doku ya da organ alma operasyonları gerçekleştirmek,
 bu operasyonların 1. fıkrada öngörülen koşullarca haklı kılındığı haller dışında, özellikle yasaklanmıştır.
3. Söz konusu bağışların gönüllü olması ve baskı veya ikna tedbirlerinden kaynaklanmaması ve genel kabul görmüş tıbbi standartlara ve hem verici hem de alıcının yararını gözeten denetimlere uygun şartlar çerçevesinde, sadece tedavi amacı gütmesi koşuluyla, kan nakli için kan bağışı ya da aşılama için deri bağışı yapılması hallerinde fıkra 2 (c) de belirtilen yasaklara istisnalar getirilebilir.
4. Bağlı olduğu Taraf dışındaki, ya fıkra 1 ve 2'de öngörülen yasakları ihlal eden ya da fıkra 3'te öngörülen şartlara saygı göstermeyen bir Tarafın elinde bulunan herhangi bir kişinin beden ve ruh sağlığını ya da bütünlüğünü vahim bir şekilde tehlikeye sokan her türlü iradi eylem ya da ihmal işbu Protokolün vahim ihlalini oluşturacaktır.
5. Fıkra 1' de tanımlanan kişiler herhangi bir cerrahi operasyonu reddetme hakkına sahiptir. Red halinde, sıhhi personel bu amaçla hazırlanmış ve hasta tarafından imzalanmış ya da onaylanmış bir yazılı beyan temin etmeye çalışmalıdır.
6. Çatışmanın Taraflarından her biri, söz konusu bağışın bu Tarafın sorumluluğu altında gerçekleştirilmesi durumunda, fıkra 1'de belirtilen kişiler tarafından yapılan tüm aşılama amaçlı deri ya da kan nakli amaçlı kan bağışları için bir tıbbi kayıt²¹ tu-

²⁰ İng/Fr. Mutilations. Kelime, bir organın sakatlanmasını ya da koparılmasını ifade etmektedir.

²¹ İng. Record, Fr. Dossier.

tacaktır. Buna ilaveten, çatışmanın Taraflarının her biri, Madde 1'de belirtilen bir durumun sonucu olarak enterne edilmiş, göz altına alınmış ya da başka bir şekilde özgürlüğünden mahrum bırakılmış kişiler ile ilgili olarak yürütülen tüm tıbbi prosedürlerin²² bir kaydını²³ tutmak için çaba göstermek durumundadır. Bu kayıtlar her zaman Koruyucu Güç'ün teftişi için hazır tutulmalıdır.

Madde 12 - Sıhhi birimlerin korunması

1. Sıhhi birimler her zaman saygı görmeli ve korunmalı ve saldırıya hedef olmamalıdır.
2. Fıkra I, aşağıdaki şartları yerine getirdikleri ölçüde sivil sıhhi birimlere de uygulanacaktır:
  - a) Çatışmanın Taraflardan birine ait olmak,
  - b) Çatışmanın Taraflardan birinin yetkili makamı tarafından tanınmış ve yetkilendirilmiş olmak; ya da
  - c) Bu protokolün Madde 9, fıkra 2 sine ya da 1. Sözleşme'nin Madde 27 sine uygun olarak yetkilendirilmiş olmak.
3. Çatışmanın tarafları sabit sıhhi birimlerinin konumlarını birbirlerine tebliğ etmeye davet edilir. Bu tür tebligatın yokluğu, Taraflardan hiç birini, fıkra 1 de belirtilen hükümlere uyma yükümlülüğünden muaf tutmaz.
4. Hiçbir koşul altında, sıhhi birimler, askeri hedefleri saldırıdan koruyacak kalkan olarak kullanılmaya çalışılamaz. Mümkün olan hallerde, çatışmanın Tarafları, sıhhi birimlerin, askeri hedeflere yönelik saldırıların sıhhi birimlerin güvenliğini tehlikeye atmayacağı bir şekilde konuşlandırılmasını sağlayacaklardır.

Madde 13 - Sivil sıhhi birimlerin korunmasının sona ermesi

1. Sivil sıhhi birimlerin gerektirdiği koruma, bu birimler, insani işlevleri dışında, düşmanın zararına olan eylemler gerçekleştirmek için kullanılmadıkları sürece sona ermeyecektir. Ancak söz konusu koruma sadece, gerektiği hallerde makul bir süre tespit eden bir uyarının sonuçsuz kalmasının ardından sona erebilir.
2. Aşağıdaki eylemler düşmana zarar verici nitelikte sayılmayacaktır:

²² İng. Procedure (prosedür, süreç, muamele) Fr. Acte (işlem, eylem)

²³ İng. Record, Fr. Dossier.

- a) Birim personelinin kendilerini ya da sorumlu oldukları yaralı ve hastaları savunmak için hafif bireysel silahlarla donatılmış olması.
- b) Birimin bir gözcü, ya da nöbetçiler ya da bir muhafız takımı²⁴ tarafından korunması.
- c) Birimde yaralı ve hastalardan alınan ve henüz yetkili yerlere teslim edilmemiş küçük silah ve cephanelerin bulunması.
- d) Birimde tıbbi sebeplerden dolayı Silahlı Kuvvetler mensuplarının ya da diğer muhariplerin bulunması.

Madde 14 -Sivil sıhhi birimlere el konulmasına²⁵ getirilen sınırlamalar

1. İşgal Gücü, işgal altındaki bölgelerde sivil nüfusun tıbbi ihtiyaçlarının karşılanması için sürdürülmesini sağlama görevine sahiptir.
2. Dolayısıyla işgal Gücü, sivil sıhhi birimlere, bu birimlere ait donanıma, malzemeye²⁶ ya da personele, bu kaynaklar sivil halka uygun tıbbi hizmet sağlamak için ya da hal-i hazırda tedavi altında olan yaralı ya da hastaların devam eden tıbbi bakımları için gerekli olduğu sürece el koyamaz.
3. Fıkra 2 de verilen genel kuralın gözetilmeye devam edilmesi şartıyla, İşgal Gücü, yukarıda sözü edilen kaynaklara, aşağıdaki özel koşullara tabi olmak üzere el koyabilir:
  - a) Kaynaklar, savaş esirlerinin ya da İşgal Gücünün silahlı kuvvetlerinin yaralı ya da hasta mensuplarına acil ve uygun tıbbi tedavi sağlanması için gerekli olmalıdır;
  - b) El koyma, bu zorunluluğun mevcut olduğu süreyi aşmamalıdır;
  - ve
  - c) Sivil halkın ve el koyma eyleminden etkilenen tedavi altın-

²⁴ İng. Escort, Fr. Escorte.

²⁵ İng. Requisition, Fr. Réquisition. İdare hukuku terminolojisinde tam karşılığı "istimval"dir. Savaş zamanı yapılan elkoyma işlemlerine eski hukuk dilinde tekalif-i harbiye ya da harp teklifi denirdi.

²⁶ İng. Their equipment, their *matériel* or services of their personel; Fr. Leur équipement, leur matériel ou leur personel. İngilizce metinde malzeme kelimesi, Fransızca imla ve italikle yazılmıştır. İngilizce metin, personelin hizmetlerine el konulmasından, Fransızca metin ise personelin şahıslarına (iş gördürmek üzere) el konulmasından söz etmektedir.

daki hasta ve yaralıların tıbbi ihtiyaçlarının karşılanmaya devam etmesini sağlamak için acil önlemler²⁷ alınmış olmalıdır.

Madde 15 - Sivil sıhhi ve dini personelin korunması

1. Sivil sıhhi personel saygı görecek ve korunacaktır.
2. Gereklilik halinde, muharebe etkinlikleri nedeniyle sivil sıhhi hizmetlerin bozulup dağıldığı bir alandaki sivil sıhhi personele mümkün olan her türlü yardım sağlanacaktır.
3. İşgal Gücü işgal edilen topraklardaki sivil sıhhi personele, insancıl işlevlerini en iyi şekilde yerine getirmesini sağlamak için her türlü yardımı sağlayacaktır. İşgal Gücü, bu işlevlerin yerine getirilmesi sırasında bu personelden, tıbbi nedenler dışında, herhangi bir kişinin tedavisine öncelik vermesini isteyemez. Bu personel, insancıl misyonları ile bağdaşmayan görevleri yerine getirmeye mecbur edilemeyecektir.
4. Çatışmanın ilgili Tarafınca gerekli addedilen denetim ve güvenlik önlemleri saklı kalmak üzere, sivil sıhhi personel, hizmetlerinin zaruri olduğu bütün yerlere giriş hakkına sahip olacaktır.
5. Sivil dini personel saygı görecek ve korunacaktır. Sözleşmelerin ve işbu Protokolün sıhhi personelin korunması ve teşhisine ilişkin hükümleri dini personele de aynı şekilde uygulanır.

Madde 16 - Genel olarak tıbbi misyonun²⁸ korunması

1. Söz konusu faaliyetlerin şartlarına ve bunlardan faydalanan kişilerin kim olduklarına bakılmaksızın, hiç kimse, tıp deontolojisi²⁹ ile bağdaşan tıbbi nitelikte faaliyetler gerçekleştirdiği için cezalandırılmaz.
2. Tıbbi nitelikte faaliyetlerde bulunan kişiler, tıbbi deontoloji³⁰ kurallarına ya da yaralı ve hastaların yararına³¹ oluşturulmuş diğer tıp kurallarına ya da Sözleşmelerin veya işbu Protokolün hükümlerine ters düşen eylemler gerçekleştirmeye ya da işler yapmaya ya da bu kural ve hükümlerce yapılması gereken işle-

²⁷ İng. arrangements, Fr. dispositions

²⁸ İng. Medical duties, Fr. Mission médicale

²⁹ İng. Medical ethics, Fr. Déontologie.

³⁰ İng. Medical ethics, Fr. Déontologie.

³¹ İng. ...designed for the benefit of wounded and sick ... Fr. ..qui protègent les blessés et les malades..." (yaralı ve hastaları koruyan).

ri yapmaktan ya da eylemleri gerçekleştirmekten kaçınmaya zorlanmayacaktır.

3. Tıbbi faaliyetlerde bulunan hiç kimse, hasım Tarafa ya da kendi Tarafına mensup bir kişiye, kendi Tarafının kanunlarının gerekli kıldığı haller dışında, bakımı altında bulunan ya da bulunmuş olan yaralı ve hastalar ile ilgili bilgi vermeye, söz konusu kişinin kanaatine bu bilgiler ilgili hastalar ya da aileleri için zarar doğurabilirse, zorlanmayacaktır. Ancak, bulaşıcı hastalıkların zorunlu beyan ve tebliğini düzenleyen tüzük ve yönetmeliklere uyulacaktır.

Madde 17 - Sivil halkın ve yardım kuruluşlarının rolü

1. Sivil halk, hasım Tarafa mensup olsalar bile; yaralılara, hastalara ve deniz kazazedelerine saygı gösterecek, bu kişilere karşı hiç bir şekilde şiddet eylemleri gerçekleştirmeyecektir. Sivil halk ve ulusal Kızıl Haç (Kızıl Ay, Kızıl Aslan ve Güneş) gibi yardım kuruluşlarının, istila ya da işgal altındaki bölgelerde bile, yaralı, hasta ve deniz kazazedelerini toplamasına ve bakım altına almasına, bunları kendi girişimleriyle yapacak olsalar dahi, izin verilecektir. Bu tür insani eylemler nedeniyle kimse zarar ya da kovuşturmayaya uğrayamaz, itham edilemez ve cezalandırılmaz.
2. Çatışmanın Tarafları yaralı, hasta ve deniz kazazedelerinin toplanması ve bakım altına alınması ve ölümlerin aranması ve yerlerinin rapor edilmesi³² için sivil halka ve birinci fıkrada belirtilen yardım kuruluşlarına çağrıda bulunabilir; bu çağrıya cevap verenlere Taraflarca hem koruma hem de gerekli kolaylıklar³³ sağlanacaktır. Eğer hasım Taraf bölgenin denetimini kazanır ya da bölgeyi geri alırsa, bu Taraf da gerekli oldukları sürece aynı koruma ve kolaylıkları sağlayacaktır.

Madde 18 - Teşhis etme

1. Her bir Taraf sıhhi ve dini personelin ve sıhhi birimlerin ve nakliye araçlarının teşhis edilebilir olmasını sağlamak için çaba göstermelidir.
2. Çatışmanın Taraflarının her biri ayrıca, ayırd edici işaret ve ayırd edici sinyal kullanan sıhhi birimlerin ve nakliye araçları-

³² İng. Report. Fr. Rendre compte (bildirmek, açıklamak)

³³ İng. Facilities Fr. Facilités. Kelime, İngilizcede hem kolaylık, hem de imkân, vasıta, tesis gibi anlamlara gelmektedir. Fransızcada ise sadece kolaylığı ifade etmektedir.

nın da teşhisini mümkün kılacak yöntem ve usulleri benimsemek ve uygulamak için çaba gösterecektir.

3. İşgal edilen bölgelerde ve muharebenin cereyan ettiği ya da cereyan etmesinin muhtemel olduğu bölgelerde sivil sıhhi personel ve sivil dini personel, genel kural olarak,³⁴ ayırd edici işaret ile ve statülerini belgeleyen bir kimlik kartı ile kendilerini tanınabilir kılacaklardır.³⁵
4. Yetkili makamın rızası ile sıhhi birimler ve nakil araçları ayırd edici işaret ile işaretlenecektir. İşbu protokolün Madde 22'sinde sözü edilen gemi ve tekneler, İkinci Sözleşme'nin hükümlerine uygun olarak işaretlenecektir.
5. Ayırd edici işarete ilaveten, çatışmanın Taraflarından biri, işbu Protokolün I. Ek'inin III. Bölümünde öngörüldüğü üzere, sıhhi birimlerin ve nakliye araçlarının teşhis edilebilmesini sağlamak amacıyla ayırd edici sinyallerin kullanımı için izin ve yetki verebilir. İstisnai olarak, söz konusu Bölümün kapsamına giren özel durumlarda, sıhhi nakliye araçları, ayırd edici işareti amblemi sergilemeksizin ayırd edici sinyal kullanabilir.
6. 1 ilâ 5. fıkralarında öngörülen hükümlerin uygulanması, işbu Protokolün I. Eki'nin I ilâ III. Bölümlerine tâbidir. Ekin III. Bölümünde tanımlanan ve münhasıran sıhhi birimlerin ve nakil araçlarının kullanımına tahsis edilen sinyaller, söz konusu bölümde belirtilen istisnalar dışında, ancak bu bölümde tanımlanan sıhhi birimlerin ve nakil araçlarının teşhisini sağlamak amacıyla kullanılabilir.
7. İşbu maddenin hükümleri, ayırd edici işaretin barış zamanında kullanımının, Birinci Sözleşme'nin 44. maddesinde belirtilenden daha geniş bir alana teşmil edilmesine izin vermez.
8. Sözleşmelerin ve işbu protokolün, ayırd edici işaretin kullanımının denetimine ve bu kullanımın suistimalinin önlenmesi ve kovuşturulmasına ilişkin hükümleri ayırd edici sinyallere de uygulanır.

Madde 19 -Tarafsız devletler ve çatışmaya taraf olmayan diğer devletler

Tarafsız Devletler ve çatışmaya taraf olmayan diğer Devletler, bu Protokolün ilgili hükümlerini, kendi ülkelerinde kabul ya da enterne edilmiş olan ve işbu Kısım tarafından korunan kişilere ve

³⁴ "Genel kural olarak" ifadesi İngilizce metinde yoktur.

³⁵ İng.: "tanınabilir olmalıdırlar".

toplayabildikleri, bu çatışmanın Taraflarına ait ölümlere uygulayacaklardır.

Madde 20 - Misilleme³⁶ Yasağı

İşbu Kısım tarafından korunan kişi ve mallara³⁷ karşı misillemede bulunmak yasaklanmıştır.

BÖLÜM II

SIHHİ NAKLİYAT

Madde 21 - Sıhhi nakliye araçları³⁸

Tıbbi araçlar, Sözleşmelerin ve işbu Protokolün seyyar tıbbi birimler için öngördüğü şekilde korunacak ve saygı görecektir.

Madde 22 - Hastane gemileri ve sahil kurtarma tekneleri

1. Söz konusu gemiler, sandallar ve tekneler, İkinci Sözleşme'nin 13. maddesinde belirtilen kategorilerden hiçbirine girmeyen yaralı, hasta ve deniz kazazedelerini nakletseler bile, Sözleşmelerin:
  - a) İkinci Sözleşmenin 22, 24, 25 ve 27. maddelerinde belirtilen gemilere,
  - b) Bunlara ait cankurtaran sandalları ve küçük kayıklara,³⁹
  - c) Bunların personel ve mürettebatına, ve
  - d) bu taşıtlarda bulunan yaralı, hasta ve deniz kazazedelerine, ilişkin hükümleri uygulanacaktır. Ancak bu siviller mensubu bulunmadıkları bir tarafa teslim edilemeyecekleri gibi denizde tutuklanmaları⁴⁰ da söz konusu olmayacaktır. Eğer bu kişiler, çatışmanın, kendi mensup oldukları Tarafı dışında bir tarafının

³⁶ İng. Reprisals, Fr. Représailles. Aslında, uluslararası hukuk dilinde tam karşılığı "zararla karşılık" olmakla beraber uygulamada misilleme terimi daha yaygın kullanılmaktadır.

³⁷ İng. Objects (nesnelere) Fr. Biens (mallar).

³⁸ İng. Vehicules, Fr. Véhicules.

³⁹ İng. their lifeboats and small craft. Fr. leurs canots de sauvetage et leurs embarcations.

⁴⁰ İng. subject to...capture Fr. Capturés. Kastedilen, ceza hukuku anlamında tutuklama olmayıp, fiilen ele geçirmek, tutsak almaktır.

elinde⁴¹ iseler, Dördüncü Sözleşme ve işbu Protokolün korumasından yararlanırlar.

2. İkinci Sözleşme'nin 25. maddesinde tanımlanan gemilere Sözleşmelerin sağladığı koruma, her iki durum bakımından da söz konusu maddede belirtilen şartları yerine gelmesi kaydıyla;
  - a) Tarafsız bir Devlet ya da çatışmaya taraf olmayan başka bir Devlet ya da
  - b) İnsani nitelikte tarafsız bir uluslararası örgüt tarafından, insani amaçlarla taraflarından birinin kullanımına tahsis edilen hastane gemilerini kapsar.
3. İkinci Sözleşme'nin 27. maddesinde tanımlanan küçük tekneler,⁴² bu Madde tarafından öngörülen tebliğin yapılmaması durumunda bile korunacaktır. Bununla beraber, çatışmanın Tarafları bu teknelere ilişkin olup da bunların teşhisini ve daha kolay tanınmasını sağlayacak her türlü unsur⁴³ hakkında birbirlerini bilgilendirmeye davet edilir.

Madde 23 - Diğer sıhhi gemiler ve tekneler

1. İşbu Protokolün 22. maddesinde ve İkinci Sözleşmenin 38. maddesinde belirtilenlerden başka sıhhi gemiler ve tekneler, denizde olsun, diğer sularda olsun, aynen Sözleşmelerin ve işbu Protokolün seyfar sıhhi birimler için öngördüğü şekilde saygı görecektir ve korunacaktır. Bu koruma, bunların sıhhi gemi ya da tekne olarak teşhis edilebilmeleri ve tanınabilmeleri durumunda ancak etkili olabileceği için, bu tür deniz araçları ayırd edici işaret ile işaretlenmeli, mümkün olduğunca İkinci Sözleşmenin 43. maddesinin 2. fıkrası hükümlerine uymalıdır.
2. 1. fıkrada belirtilen gemiler ve tekneler savaş hukukuna⁴⁴ tabi kalacaklardır. Yüzeyde seyreden ve söz konusu emri uygulatma imkan ve yetkisine sahip olan herhangi bir savaş gemisi, bunlara durmalarını, uzaklaşmalarını ya da belli bir rotayı takip etmelerini emredebilir ve söz konusu gemi ve tekneler, bu tür emirlere itaat edeceklerdir. Bu gemi ve tekneler, üzerlerinde bulunan yaralı, hasta ya da deniz kazazedeleri tarafından ihtiyaç duyuldukları sürece, sıhhi misyonlarından başka bir şekilde saptırılamazlar.

⁴¹ İng. in the power of. Fr. au pouvoir de..

⁴² İng. Small craft Fr. Embarcations

⁴³ İng. any details (her türlü ayrıntı) Fr. tout élément (her türlü unsur)

⁴⁴ İng. laws of war. Fr. droit de la guerre.

3. 1. fıkrada de belirtilen koruma ancak İkinci Sözleşmenin 34. ve 35. maddelerinde belirtilen şartlar altında sona erer. 2. fıkraya ye uygun olarak verilen bir emre itaati açıkça reddetmek, İkinci Sözleşmenin 34. maddesi uyarınca düşmana zararlı bir eylem oluşturur.
4. Bir çatışma Tarafı, yola çıkışından mümkün olduğu kadar önce, sıhhi gemi ya da teknenin adını, özelliklerini,⁴⁵ tahmini yola çıkış zamanını, rotasını ve tahmini hızını, özellikle 2000 gros tondan büyük deniz araçları söz konusu ise, herhangi bir hasım Tarafa tebliğ edebilir ve bu gemi ya da teknelerin teşhisini ve tanınmasını kolaylaştıracak diğer bütün bilgileri iletebilir. Hasım Taraf bu bilgileri tebellüğ ettiğini bildirecektir.
5. İkinci Sözleşme'nin 37. maddesinin hükümleri, bu tür gemi ve teknelerde bulunan sıhhi ve dini personele uygulanır.
6. İkinci Sözleşme'nin ilgili⁴⁶ hükümleri, İkinci Sözleşmenin 13. maddesinde ve işbu Protokolün 44. Maddesinde belirtilen kategorilere giren ve bu tür sıhhi gemi ve teknelerde bulunan yaralı, hasta ve deniz kazazedelerine uygulanır. İkinci Sözleşme'nin 13. maddesinde belirtilen kategorilerden hiç birine girmeyen yaralı, hasta ve deniz kazazedesi siviller, denizde, mensubu olmadıkları bir tarafa teslim edilemezler ya da buldukları bu tür gemi ya da tekneleri terke zorlanamazlar; bununla beraber, eğer bu kişiler mensubu olmadıkları bir çatışma Tarafının eline düşecek olurlarsa, bunlara Dördüncü Sözleşme ve işbu Protokol uygulanır.

Madde 24 - Sıhhi hava taşıtlarının korunması

Sıhhi hava taşıtları, işbu Kısım hükümleri uyarınca saygı görecek ve korunacaklardır.

Madde 25 - Hasım bir tarafın hâkimiyeti altında olmayan bölgelerdeki sıhhi hava taşıtları

Dost güçlerin bilfiil hakimiyeti altında bulunan kara alanlarında ya da hasım bir tarafın bilfiil hakimiyeti altında bulunmayan deniz alanlarında ve bunların hava sahalarında, çatışmanın Taraflarından birine ait olan sıhhi hava taşıtlarının saygı görmesi ve korunması, hasım bir Taraf ile herhangi bir anlaşma yapılmamasına bağlı değildir. Bununla beraber, bu alanlarda sıhhi hava ta-

⁴⁵ İng. description (tasvir, tanım, tarif) Fr. caractéristiques (özellikler)

⁴⁶ Fr. pertinentes (ilgili, ilişkin) kelimesi İngilizce metinde yoktur.

şıtlarını kullanan bir çatışma Tarafı, özellikle bu hava taşıtlarının kendilerini karşı Tarafın karadan havaya ateşlenen silah sistemlerinin menzili içine sokan uçuşlar yapması durumunda, güvenliklerini takviye etmek amacıyla, 29. maddede öngörüldüğü üzere hasım Tarafa tebliğlerde bulunabilir⁴⁷.

Madde 26 - Temas bölgelerindeki ya da benzeri bölgelerdeki sıhhi hava taşıtları

1. Dost güçlerin bilfiil hakimiyeti altında bulunan temas bölgesi alanlarında ve hiçbir gücün açık bir biçimde hakimiyeti altında bulunmayan bölgelerde ve bunların hava sahalarında sıhhi hava taşıtlarının korunması ancak, 29. maddede öngörüldüğü üzere çatışan taraflarının yetkili askeri otoriteleri arasında önceden bir anlaşma akdedilmiş olması durumunda tam olarak etkili olabilir. Böyle bir anlaşmanın yokluğu halinde ise sıhhi hava taşıtları muhtemel riskleri göze alarak iş görebilirler; bununla beraber, sıhhi hava taşıtlarına, bu sıfatla tanındıktan sonra, saygı gösterilmesi gerekmektedir.
2. "Temas bölgesi" ifadesi, karşıt güçlerin ileri unsurlarının birbirleriyle temas içinde oldukları, özellikle karadan doğrudan ateşe⁴⁸ maruz kaldıkları herhangi bir kara alanı anlamına gelmektedir.

Madde 27 - Hasım Bir Tarafın Denetimi Altındaki Alanlardaki Sıhhi Hava Taşıtları

1. Bir çatışma Tarafına ait sıhhi hava taşıtları, karşı Tarafın bilfiil hakimiyeti altında bulunan kara ya da deniz alanlarının üzerinde uçarken, bu tür uçuşlar için hasım Tarafın yetkili makamın önceden rızasını⁴⁹ almış olmak şartıyla, korunmaya devam edecektir.
2. 1. fıkrada öngörülen rızanın yokluğu halinde, ya da seyir hatası veya uçuş güvenliğini etkileyen bir acil durum sonucu söz konusu rıza bildiriminin hükümlerini ihlal ederek, hasım Tarafın bilfiil hâkimiyeti altındaki bir alanın üzerinde uçan bir sıhhi hava taşıtı, teşhis edilmesini sağlamak ve hasım Tarafı durumdan haberdar etmek için her türlü çabayı gösterecektir. Bu sıhhi taşıt hasım Tarafça tanınır tanınmaz, söz konusu Taraf, taşıta karşı

⁴⁷ İng. 29. maddede öngörüldüğü gibi tebliğde bulunabilir Fr. 29. maddede öngörülen tebliğlerde bulunabilir.

⁴⁸ İng. Fire (ateş) Fr. tirs (atışlar).

⁴⁹ İng. Agreement. Fr. Accord.

bir saldırı başlatmadan önce 30. maddenin 1. fıkrasında belirtilen karaya ya da denize iniş yapma emrini vermek ya da kendi menfaatlerini korumak üzere başka tedbirler almak için ve her iki halde de, söz konusu hava taşıtına saldırı başlatmadan önce, emirlere itaat etme zamanı bırakmak için bütün makul çabaları gösterecektir.

Madde 28 - Sıhhi hava taşıtlarının kullanımına⁵⁰ getirilen kısıtlamalar

1. Çatışmanın Taraflarının, hasım bir Taraf üzerinde askeri avantaj sağlamaya çalışmak için kendilerine ait sıhhi hava taşıtlarını kullanması yasaktır. Sıhhi hava taşıtlarının varlığı, askeri hedefleri saldırıdan muaf tutma amacı güden bir girişimde kullanılmayacaktır.
2. Sıhhi hava taşıtları, askeri istihbarat verilerinin⁵¹ toplanması ve iletilmesi için kullanılmayacaktır ve bu amaçlara yönelik herhangi bir donanım⁵² nakletmeyecektir. Hava taşıtlarının, 8. maddenin (f) alt-fıkrasında verilen tanım kapsamına girmeyen kişi ya da kargoları nakletmeleri yasaktır. Bu taşıtlarda işgalcilere ait şahsi eşyanın ya da münhasıran seyrüsefer, iletişim ya da teşhisi kolaylaştırmaya yönelik⁵³ malzemenin taşınması yasak sayılmaz.
3. Sıhhi hava taşıtları, içerilerinde bulunan yaralı, hasta ve deniz kazazedelerinden alınan ve henüz yetkili birime teslim edilmiş olan küçük çaplı silah⁵⁴ ve cephane dışında ve bu taşıtlarda bulunan Sıhhi personelin kendini ve bakımından sorumlu olduğu yaralı, hasta ve kazazedeleri savunmasını sağlamak için gerekli olan hafif bireysel silahlar dışında herhangi bir silah taşımayacaktır.
4. Sıhhi hava taşıtları, 26. ve 27. maddelerde belirtilen uçuşları gerçekleştirirken, hasım Taraf ile önceden yapılmış bir anlaşma ile aksi kararlaştırılmadıkça, yaralı, hasta ve deniz kazazedelerini aramak için kullanılmayacaktır.

⁵⁰ İng. Operations Fr. Emploi. İngilizce (çoğul) kelime daha teknik, Fransızca (tekil) kelime ise daha genel bir anlam taşımaktadır.

⁵¹ İng. intelligence data (istihbarat verileri) Fr. renseignement de caractère militaire (askeri nitelikte istihbarat)

⁵² İng. Equipment Fr. Matériel. Fransızca kelime sadece malzemeyi ifade ederken İngilizce kelime daha geniş anlamda donanım ve levazımı da kapsamaktadır.

⁵³ İng. Equipment Fr. Matériel.

⁵⁴ İng. Small arms, Fr. Les armes portatives

Madde 29 - Sıhhi hava taşıtlarına ilişkin tebligat ve anlaşmalar

1. 25. uyarınca yapılacak tebligat ya da 26., 27., 28., (4. fıkra) ya da 31. maddeler uyarınca önceden yapılacak anlaşmalar için yöneltilen talepler, öngörülen/teklif edilen⁵⁵ sıhhi hava taşıtı sayısını, bunların uçuş planlarını ve teşhis edilme araçlarını belirtmelidir; bunlar, her bir uçuşun 28. Madde hükümlerine uygun olarak gerçekleştirileceğini ifade eder biçimde yorumlanacaktır.⁵⁶
2. 25. Madde uyarınca bir tebliğ alan Taraf, derhal tebellüğ bildiriminde bulunacaktır.
3. 26., 27., 28., (4. fıkra) ya da 31. maddeler uyarınca önceden bir anlaşma yapılması talebi kendisine ulaşan bir Taraf, talepte bulunan Tarafa
  - a) Talebin kabul edildiğini;
  - b) Talebin reddedildiği; ya da
  - c) Taleple ilgili makul alternatif teklifleri⁵⁷ mümkün olan en hızlı şekilde tebliğ edecektir. Bu Taraf, söz konusu dönemde, bu alanda başka uçuşların yasaklanmasını ya da sınırlandırılmasını da teklif edebilir. Eğer talepte bulunan Taraf karşı-teklifleri kabul ederse, kabulünü diğer Tarafa tebliğ edecektir.
4. Taraflar tebligatların ve hızla yapılmasını ve anlaşmaların hızla akdedilmesini sağlamak için gerekli önlemleri alacaktır.
5. Taraflar aynı zamanda, bu tebligat ve anlaşmaların özüne ilişkin bilgilerin ilgili askeri birimlere hızla dağıtılması için gerekli tedbirleri alacaklardır ve bu birimlere söz konusu sıhhi hava taşıtları tarafından kullanılacak olan teşhis araçları ile ilgili talimat vereceklerdir.

Madde 30 - Sıhhi hava taşıtlarının yere inmesi ve teftişi

1. Karşı Tarafın bilfiil hakimiyeti altındaki alanlar üzerinde, ya da hiçbir gücün açık bir şekilde hakimiyet altında bulunmayan alanlar üzerinde uçan sıhhi hava taşıtlarına, aşağıdaki fıkralarda öngörülen teftişe izin vermeleri için, hangisi uygun ise,⁵⁸ ka-

⁵⁵ İng. proposed (teklif edilen) Fr. prévu (öngörülen)

⁵⁶ İng. shall be understood (anlaşılacaktır) Fr. seront interprétées (yorumlanacaktır).

⁵⁷ İng. "Reasonable alternative proposals" (makul alternatif teklifler) Fr. "une proposition raisonnable" (makul bir teklif)

⁵⁸ İng. "As appropriate" (hangisi uygun ise) Fr. "selon le cas" (duruma göre)

raya ya da denize inme emri verilebilir. Sıhhi hava taşıtları bu emirlere uymak zorundadır.

2. Eğer bir sıhhi hava taşıtı, aldığı emir üzerine ya da başka nedenlerden dolayı karaya ya da denize inerse, sadece 3. ve 4. fıkralarda belirtilen hususların tespiti için teftişe tabi tutulabilir. Bu tür teftişler gecikmeksizin başlatılmalı ve hızlı bir şekilde tamamlanmalıdır. Teftişi yapan Taraf, bu işlem teftiş için zorunlu olmadıkça, yaralı ve hastaların uçaktan indirilmesini talep etmeyecektir. Söz konusu Taraf, her halükarda, yaralı ve hastaların durumunun teftiş ya da uçaktan indirme işleminden olumsuz etkilenmemesine özen gösterecektir.⁵⁹
3. Eğer teftiş sonucunda uçağın:
  - a) 8. maddenin (j) bendi anlamında bir sıhhi hava taşıtı olduğu,
  - b) 28. Maddede belirtilen şartları ihlal etmediği ve
  - c) önceden yapılmış bir anlaşmanın gerekli olduğu yerlerde, bu anlaşma olmaksızın ya da bu anlaşmayı ihlal ederek uçmadığı,

ortaya çıkarsa uçağın, hasım Tarafa ya da tarafsız bir devlete ya da çatışmaya taraf olmayan başka bir Devlete mensup olan içindekilerle beraber, gecikme olmaksızın uçuşa devam etmesine izin verilecektir.

4. Eğer teftiş sonucunda uçağın:
  - a) 8. maddenin (j) bendi anlamında bir sıhhi hava taşıtı olmadığı,
  - b) Madde 28 de belirtilen şartları ihlal ettiği ve
  - c) Önceden yapılmış bir anlaşmanın gerekli olduğu yerlerde, bu anlaşma olmaksızın ya da bu anlaşmayı ihlal ederek uçtuğu,

ortaya çıkarsa, uçağa el konabilir. İçindekilerin hepsi, Sözleşmelerin ve işbu Protokolün ilgili hükümlerine uygun muamele göreceklerdir. El konulan hava taşıtının sürekli tıbbî hava taşıtı olarak tahsis edilmiş olması halinde, bundan böyle sadece sıhhi hava taşıtı olarak kullanılabilir.

---

⁵⁹ İng. "That Party shall in any event ensure..." "...etkilenmemesini sağlayacaktır"

Madde 31 - Tarafsız devletler ya da çatışmaya taraf olmayan diğer devletler

1. Önceden akdedilmiş bir anlaşmayla öngörülen durumlar dışında, sıhhi hava taşıtları tarafsız bir Devletin ya da çatışmaya Taraf olmayan başka bir Devletin ülkesi üzerinde uçamaz ve topraklarına inemez. Ancak, böyle bir anlaşmanın mevcudiyeti halinde, bu uçaklar uçuşları süresince ve ayrıca sınırlar içinden yapılan kısa süreli inişler⁶⁰ sırasında saygı göreceklendir. Bununla beraber, bu hava taşıtları, durumuna göre karaya ya da suya inmeleri için yapılan çağrılara uyacaktır.
2. Bir anlaşma olmaksızın ya da mevcut bir anlaşmanın hükümlerinin ihlali halinde, bir sıhhi hava taşıtı, seyir hataları ya da uçuş güvenliğini etkileyen bir acil durum nedeniyle, tarafsız bir Devletin ya da çatışmaya taraf olmayan başka bir Devletin ülkesi üzerinde uçtuğu takdirde, uçuşunu tebliğ etmek ve kendini teşhis ettirmek için her türlü çabayı gösterecektir. Söz konusu Devlet bu sıhhi hava taşıtını bu sıfatla tanır tanımaz, 30. maddenin 1. fıkrasında belirtilen karaya ya da suya iniş yapması emrini vermek için ya da kendi menfaatlerini korumak ve her iki halde de, hava taşıtına karşı bir saldırı başlatmadan önce emirlere uyma zamanı vermek için her türlü makul çabayı gösterecektir.
3. Eğer bir sıhhi hava taşıtı, bir anlaşma uyarınca ya da 2. fıkrada belirtilen şartlar çerçevesinde, verilen bir emirden ya da başka gerekçelerden dolayı tarafsız bir Devletin ya da çatışmaya Taraf olmayan başka bir Devletin ülkesinde karaya ya da suya iniş yaparsa, sıhhi bir hava taşıtı olup olmadığının saptanması amacıyla teftişe tabi tutulacaktır.⁶¹ Teftiş, gecikme olmaksızın başlatılacak ve hızlı bir şekilde tamamlanacaktır. Teftişi yapan Taraf, bu işlem teftiş için zorunlu olmadıkça, yaralı ve hastaların uçaktan indirilmesini talep etmeyecektir. Teftişi yapan Taraf, her halükarda, yaralı ve hastaların durumunun teftiş ya da uçaktan indirme işleminden olumsuz etkilenmemesine özen gösterecektir. Eğer teftiş sonucunda taşıtın gerçekten bir sıhhi hava taşıtı olduğu ortaya çıkarsa, uçağın, silahlı çatışmalarda uygulanan uluslararası hukuk kuralları uyarınca göz altına alınması gereken kişiler dışında kalan içindeki kişilerle beraber uçuşa devam etmelerine izin verilecektir ve bunun için gerekli

⁶⁰ Fr. "escale éventuelles" "muhtemel inişler."

⁶¹ Fr. Tutulabilir

kolaylıklar sağlanacaktır. Eğer teftiş sonucunda taşıtın bir sıhhi hava taşıtı olmadığı ortaya çıkarsa, taşıta el konulacaktır ve içindekiler 4. fıkra uyarınca muamele göreceklerdir.

4. Geçici indirmeler dışında, tarafsız bir Devletin ya da çatışmaya Taraf olmayan başka bir Devletin ülkesi üzerindeki yerel makamların rızası ile bir sıhhi hava taşıtıdan indirilen yaralı, hasta ve deniz kazazedeleri, bu Devletle çatışmanın Tarafları arasında başka yönde bir karar alınmadıkça, silahlı çatışmalarda uygulanan uluslararası hukuk kurallarının gerektirdiği hallerde, Devlet tarafından, yeniden muhasamata katılamayacakları bir şekilde göz altında tutulacaklardır. Hastanedeki tedavilerinin ve enterne edilmelerinin masrafları bu kişilerin mensubu oldukları Devletçe üstlenilecektir.
5. Tarafsız Devletler ya da çatışmaya Taraf olmayan başka Devletler, sıhhi hava taşıtlarının ülkeleri üzerinden uçuşuna ya da ilişkin muhtemel şartları ve sınırlamaları, çatışmanın bütün taraflarına eşit şekilde uygulayacaklardır.

BÖLÜM III

KAYIP VE ÖLÜ KİŞİLER

Madde 32 - Genel ilke

İşbu Bölümün uygulanmasında, yüksek âkit Tarafların, çatışmanın Taraflarının ve Sözleşmeler ile işbu Protokolde belirtilen uluslararası insani örgütlerin faaliyetlerini, öncelikli olarak, ailelerin yakınlarının akıbetini bilme hakkı yönlendirir.

Madde 33 - Kayıp kişiler

1. Koşullar elverdiği anda ve en geç etkin muhasamatın sona ermesinden itibaren, çatışmanın her bir Tarafı, kaybolduğu hasım bir Tarafça rapor edilen⁶² bildirilen kişileri arayacaktır. Söz konusu hasım Taraf, bu aramaları kolaylaştırmak için söz konusu kişilere ilişkin tüm faydalı⁶³ bilgileri iletacaktır.
2. Yukarıdaki fıkra uyarınca bilgilerin toplanmasını kolaylaştırmak için, çatışmanın her bir tarafı, Sözleşmeler ve işbu Protokol uya-

⁶² İng. reported Fr. signalée

⁶³ İng. ilgili, anlamlı

rınca daha elverişli bir muameleden yararlanamayan kişilerle ilgili olarak:

- a) Muhasamat ya da işgal nedeniyle iki haftadan fazla bir süre boyunca gözaltında tutulan, hapsedilen ya da tutsak kalan veya gözaltı döneminde ölen kişilerle ilgili olarak Dördüncü Sözleşme'nin 138. Maddesinde belirtilen bilgileri kaydedecek;
  - b) bu kişiler muhasamat ya da işgalin sonucunda başka koşullar altında ölmüşlerse, bunların hakkında bilgi toplanmasını ve kaydedilmesini imkânlar ölçüsünde kolaylaştıracak ve gerekirse gerçekleştirecektir.
3. 1. Fıkra uyarınca kayıp olduğu rapor edilen kişilerle ilgili bilgiler ve bu bilgilere yönelik talepler ya doğrudan ya da Koruyucu Güç'ün veya Uluslararası Kızıl Haç Komitesine bağlı Merkezi Takip Bürosu⁶⁴ ya da ulusal Kızıl Haç (Kızılay, Kızıl Aslan ve Güneş) derneklerinin aracılığı ile iletilecektir. Bilgilerin Uluslararası Kızıl Haç Komitesi ve ona bağlı Merkezi Takip Bürosu aracılığı ile iletilmediği hallerde, çatışmanın her bir Tarafı söz konusu bilgilerin Merkezi Takip Bürosuna da ulaştırılmasını sağlamalıdır.
  4. Çatışmanın Tarafları, muharebe alanlarında ölümlerin ekiplerce aranması, teşhis edilmesi ve kaldırılmasını sağlayacak hükümler üzerinde uzlaşmaya gayret edeceklerdir; bu hükümler, gerekirse, söz konusu ekiplerin hasım tarafın denetimi altındaki bölgelerde görev yaptıkları sırada hasım tarafın personelinin kendilerine eşlik etmelerini öngörebilir. Bu ekiplerin personeli münhasıran bu görevleri yerine getirirken saygı görecektir ve korunacaktır.

Madde 34 - Ölen kişilerin kalıntıları

1. Söz konusu kalıntılar ya da mezar(lık)ların⁶⁵, Sözleşmeler ve işbu Protokol uyarınca daha elverişli bir muameleye tabi olmadıkları durumlarda, işgale ya da işgal ve muhasamatın sonucu olarak gözaltına alınmaya bağlı sebeplerden dolayı ölmüş olan kişiler ile muhasamat sonucu öldükleri ülkenin vatandaşı olmayan kişilerin kalıntılarına saygı gösterilecek ve bütün bu kişilerin mezar(lık) alanları, Dördüncü Sözleşme'nin 130. maddesinde öngörüldüğü üzere saygı ve bakım görecektir ve işaretlenecektir.

⁶⁴ İng. Central Tracing Agency, Fr. Agence centrale de recherche

⁶⁵ İng. Gravesites Fr. sépultures

2. Koşullar ve hasım Taraflar arasındaki ilişkiler izin verir vermez, mezarların ve duruma göre, muhasamat sebebiyle ölen kişilerin kalıntılarının bulunduğu yerlerin sınırları içerisinde yer aldığı Yüksek Akit Taraflar:
  - a) Ölenlerin yakınları ve resmi mezarlık kayıt hizmetlerinden gelen temsilcilerin mezarlığa girişini kolaylaştırmak ve bu tür girişlere ilişkin pratik düzenlemeler koymak;
  - b) Bu tür mezar(lık)ların sürekli koruma ve bakımını sağlamak;
  - c) Ölenlerin kalıntılarının ve kişisel eşyalarının anavatanlarınca ya da yakın akrabalarınca⁶⁶ talebi üzerine, bu ülke karşısı çıkmadığı sürece, kişinin anavatanına iadesini kolaylaştırmak.

amacıyla anlaşmalar yapacaklardır

3. 2. fıkranın (b) ya da (c) bentlerinde öngörülen anlaşmaların yapılmaması ve ölü kişilerin anavatanlarının bu mezar alanlarının bakımını masraflarıyla beraber üstlenmeye istekli olmaması halinde, mezar alanları ülkesinde bulunan Yüksek Akit Taraf, ölülerin kalıntılarının ana vatana iadesini kolaylaştırmayı teklif edebilir. Böyle bir teklif, yapıldığı tarihten beş yıl sonra hala kabul edilmemişse, ilgili yüksek âkit taraf, ölülerin ana vatanına gerekli uyarı ve tebligatta bulunduktan sonra, kendi mevzuatının mezarlıklar ve mezarlar için öngördüğü hükümleri uygulayabilir.
4. İşbu Maddede sözü edilen mezar alanları ülkesi içinde yer alan yüksek âkit taraf, sadece aşağıdaki hallerde kalıntıları mezardan çıkarmaya izinlidir:
  - a) 2. (c) ve 3. fıkralarda tanımlanan şartlar altında, veya
  - b) Mezardan çıkartma işleminin, sıhhi ve soruşturma amaçlı zorunluluk halleri dahil olmak üzere, kamusal gerekçelerle zorunlu hale gelmesi durumunda; ki bu tür durumlarda yüksek âkit taraf her halükarda ölü kişilerin kalıntılarına saygı ile muamele edecek ve yeni defin için öngörülen yer hakkında ayrıntılar vererek, mezardan çıkartmak niyeti hakkında anavatanı haberdar edecektir.

---

⁶⁶ Fr. aile tarafından

KISIM III
SAVAŞ ARAÇLARI VE YÖNTEMLERİ, SAVAŞANLAR VE SAVAŞ
ESİRLERİ

BÖLÜM I
SAVAŞ ARAÇLARI VE YÖNTEMLERİ

Madde 35 - Temel kurallar

1. Herhangi bir silahlı çatışmada, çatışmanın Taraflarının savaş yöntemleri veya savaş araçları seçme hakkı sınırsız değildir.
2. Gereğinden ağır yaralanmaya veya gereksiz acı çekilmesine⁶⁷ yol açar nitelikte silah, mermi, malzeme ile savaş yöntemlerinin kullanılması yasaktır.
3. Doğal çevreye, geniş alanda etkili, kalıcı ve ciddi hasar vermesi amaçlanan, ya da vereceği tahmin edilen savaş yöntemlerini ve araçlarını kullanmak yasaktır.

Madde 36 - Yeni silahlar

Bir Yüksek Akit Taraf, yeni bir silahın, savaş aracının ya da yönteminin üzerinde çalışmalar yapması, geliştirmesi, elde etmesi ya da benimsemesi durumunda bunun kullanımının işbu Protokol ya da ilgili Yüksek Akit Tarafı bağlayan herhangi bir uluslararası hukuk kuralıyla her koşulda ya da bazı hallerde yasaklı olup olmadığını belirlemek yükümlülüğü altındadır.

Madde 37 - Hainliğin yasaklanması

1. Hainlik yoluyla bir düşmanı öldürmek, yaralamak ya da esir almak yasaktır. Düşmanın güvenini, daha sonra bu güvene⁶⁸ ihanet etmeyi planlayarak kazanmayı amaçlayan ve silahlı çatışmalarda uygulanan uluslararası hukuk kuralları çerçevesinde düşmanın kendisini bu kurallarca korunduğuna ya da bu kurallara uymak zorunda olduğuna inanmasını sağlayan hareketler hainliği teşkil edecektir. Aşağıdaki hareketler hainliğe örnek olarak verilmiştir:

⁶⁷ Fransızca metinde sadece gereksiz acı ifadesi geçmektedir. İng. of a nature to cause superfluous injury or unnecessary suffering; Fr. De nature à causer des maux superflus.

⁶⁸ Fransızca metinde iyi niyet (bonne foi) olarak geçmektedir.

- a) Bir ateşkes ya da teslim bayrağı altında müzakere yapıyor-muş gibi görünmek.
  - b) Yaralardan ya da hastalıktan dolayı takatsız ve çaresizmiş gibi görünmek.
  - c) Sivil, muharip olmayan statüdeymiş gibi davranmak ve
  - d) Birleşmiş Milletlerin ya da çatışmaya Taraf olmayan tarafsız ya da başka bir devletin işaretlerini, amblemlerini ya da üniformalarını kullanarak kendini koruma altındaki bir statüye sahipmiş gibi göstermek.
2. Savaş hileleri⁶⁹ yasaklanmamıştır. Savaş hileleri, bir düşmanı yanlış yöne sevk etmeyi amaçlayan ya da ihtiyatsızca hareket etmeye teşvik eden, ancak silahlı çatışmalar için geçerli olan hiç bir uluslararası hukuk kuralını çiğnemeyen ve bu hukuk kural-ları çerçevesindeki koruma ile ilgili olarak düşmanın güvenini kazanmayı amaçlamadığı için hainlik teşkil etmeyen hareketler-dir. Savaş hilelerine örnek olarak şunlar verilebilir: Kamuflej kullanımı, sahte hedef⁷⁰, sahte operasyonlar ve yanlış bilgilendirme.

Madde 38 - Tanınan amblemler

1. Kızıl Haçın, Kızıl Ayın ya da Kızıl Aslan ve Güneşin ayırt edici amblemlerinin ya da Konvansiyonlarla ya da bu Protokol ile ön-görülen diğer amblemlerin, sembollerin ya da sinyallerin uygun-suz bir şekilde kullanılması yasaktır. Bir silahlı çatışmada kasti olarak diğer uluslararası tanınmış koruyucu amblemlerin, sem-bollerin ya da sinyallerin, ateşkes bayrağının ve kültürel varlık-ların koruyucu ambleminin de dahil olmak üzere, kasten ve su-iistimal edici şekilde kullanımı ayrıca yasaklanmıştır.
2. Birleşmiş Milletlerin ayırt edici ambleminin, işbu Örgütten ge-rekli izin alınmadıkça, kullanılması yasaktır.

Madde 39 - Milliyet amblemleri

1. Bir silahlı çatışmada, tarafsız ya da çatışmaya taraf olmayan di-ğer devletlerin bayraklarını ya da askeri amblemlerini, nişanla-rını ya da üniformalarını kullanmak yasaktır.

⁶⁹ İng. Ruse of war, Fr. Les ruses de guerre. Savaş hileleri literatürde Strategem olarak da adlandırılmaktadır.

⁷⁰ İng. Decoy, Fr. Leurre

2. Karşı Tarafllara ait bayrakların ya da askeri amblemlerin, nişanların ya da üniformaların, saldırıya başlarken ya da askeri operasyonlar için kalkan görevi görmek, yarar sağlamak, bunları korumak ya da bunlara engel olmak amacıyla kullanılması yasaktır.
3. Bu maddedeki ya da madde 37 paragraf 1 (d)'deki hiç bir şey, casusluk ya da denizdeki silahlı çatışmalarda bayrak kullanımına ilişkin genel kabul görmüş mevcut uluslararası hukuk kurallarını etkilemeyecektir.

Madde 40 - Hayat bağışlama⁷¹

Hiç kimsenin hayatta kalmayacağına yönelik emir vermek, bununla bir düşmanı tehdit etmek ve bu yöntemle savaş yapmak yasaktır.

Madde 41 - Savaş dışı kalmış düşmanın korunması

1. Savaş dışı olduğu anlaşılan ya da mevcut koşullar altında öyle olduğunun kabul edilmesi gereken bir kişi saldırı hedefi yapılmayacaktır.
2. Eğer aşağıdaki koşulları sağlıyorsa kişi savaş dışıdır:
  - a) Bir karşı Tarafın eline geçmişse,
  - b) Teslim olma niyetini açıkça ifade ediyorsa ya da
  - c) Bilinçsiz hale getirilmiş ya da aldığı yaralardan ya da hastalıktan dolayı hareket edemez hale gelmişse ve buna bağlı olarak kendini savunmaktan acizse.

Ancak bu durumların hepsinde de söz konusu kişinin her türlü düşmanca hareketten kaçınması ve kaçma girişiminde bulunmaması şarttır.

3. Savaş esiri olarak korumaya tabi olan kişiler, üçüncü Konvansiyonun Kısım III Bölüm I'inde belirtilen şekilde tahliye edilmelelerini önleyen sıra dışı savaş koşulları altında bir Karşı Tarafın eline düştüğü zaman salıverileceklerdir ve bu kişilerin güvenliğini sağlamak için faydalı⁷² her türlü önlem alınacaktır.

⁷¹ İng. Quarter, Fr. Quartier

⁷² İng. Feasible, Fr. Utile

Madde 42 - Uçakta bulunanlar

1. Bir tehlike anında paraşütle uçaktan atlayan hiç bir kimse aşağıya inişi sırasında saldırı hedefi yapılmayacaktır.
2. Tehlike içindeyken paraşütle uçaktan atlayan bir kişiye, bir karşı Tarafça kontrol edilen topraklara ulaşması üzerine eğer düşmanca bir harekette bulunduğu açık değilse, saldırı hedefi yapılmadan önce teslim olma fırsatı verilmelidir.
3. Hava indirme birlikleri bu madde ile korunmaz.

BÖLÜM II**MUHARİPLER VE SAVAŞ ESİRLERİ***Madde 43 - Silahlı kuvvetler*

1. Çatışmanın bir Tarafının Silahlı Kuvvetleri, işbu Taraf karşı Tarafça tanınmayan bir hükümet ya da otorite tarafından temsil ediliyor olsa bile astlarının davranışlarından işbu Tarafa karşı sorumlu bir komutanlığın emri altında bulunan bütün organize silahlı kuvvetlerden, gruplardan ve birimlerden oluşur. Bu silahlı kuvvetler, silahlı çatışmalarda uygulanan uluslararası hukuk kurallarına uyulmasını sağlayacak bir iç disiplin sistemine tabi olacaktır.
2. Çatışmanın bir Tarafının silahlı kuvvetlerine mensup olanlar (Üçüncü Sözleşme'nin 33. maddesince kapsanan tıbbi personel ve dini personel dışında) muhariplerdir, bir başka deyiş ile doğrudan muhasamata katılma hakkına sahiptirler.
3. Ne zaman çatışmanın bir Tarafı, silahlı kuvvetlerinin bünyesine yarı askeri⁷³ bir örgüt ya da silahlı kolluk gücü dahil ederse çatışmanın diğer Taraflarına bu konuda bildirimde bulunacaktır.

Madde 44 - Muharipler ve savaş esirleri

1. Madde 43'te tanımlanan ve bir karşı Tarafın eline düşen herhangi bir muharip savaş esiri olacaktır.
2. Tüm muharipler silahlı çatışmalarda geçerli olan uluslararası hukuk kurallarına uymak zorunda olmasına rağmen, bu kuralın ihlali, aşağıda paragraf 3 ve 4'de belirtilen durumlar dışında, bir muharibi muharip olma hakkından ya da eğer düşman

⁷³ İng. Paramilitary agency, Fr., Organisation paramilitaire

eline geçerse, savaş esiri olma hakkından mahrum etmeyecektir.

3. Sivil halkın muhasamatın getirdiği etkilerden korunmasını arttırmak için, muharıpler saldırıya girerken ya da bir saldırı hazırlığı mahiyetindeki bir askeri operasyonda kendilerini sivil halktan ayırt etmek zorundadır. Ancak silahlı çatışmalarda, muhasamatın doğası gereği silahlı bir muharibin kendini halktan ayırt ettiremeyeceği durumlar olabileceğini kabul ederek, bu gibi kişiler aşağıdaki durumlarda silahını görünür bir şekilde taşıması şartıyla muharip statülerini koruyacaktır:
  - a) Her bir askeri angajman sırasında,
  - b) Düşmanca görünür konumda olduğu ve katılacağı bir saldırının başlatılması öncesinde araziye yayılma sırasında,bu paragrafın gerekleriyle uyum içinde olan hareketler Madde 37, paragraf 1 (c) çerçevesinde hainlik olarak sayılmayacaktır.
4. Paragraf 3'ün ikinci cümlesinde belirtilen gerekleri yerine getiremez şekilde bir karşı Tarafın eline düşen bir muharip, savaş esiri olma hakkını kaybedecektir, ancak bu kişilere her açıdan Üçüncü Konvansiyon ile ve bu Protokol ile savaş esirlerine tanınanlarla eşit olacak şekilde korumalar sağlanacaktır. Bu korumalar, söz konusu kişilerin yapmış oldukları suçlardan dolayı yargılandığı ve cezalandırıldığı durumlarda Üçüncü Konvansiyon tarafından savaş esirlerine uygulananlara muadil korumaları içermektedir.
5. Bir saldırıda ya da bir saldırıya hazırlık mahiyetindeki bir askeri operasyonda yer almazken bir karşı Tarafın eline düşen muharıpler, önceki faaliyetleri sebebiyle muharip ve savaş esiri olma haklarından yoksun kalmayacaktır.
6. Bu Madde hiç bir kişinin Üçüncü Sözleşmenin 4. maddesi uyarınca savaş esiri olma hakkını etkilemeyecektir.
7. Bu Madde, çatışmanın bir Tarafının düzenli, üniformalı silahlı birimlerine tahsis edilen muharıpler tarafından üniformanın giyilmesiyle ilgili olarak Devletlerin genel olarak kabul ettikleri uygulamaları değiştirmeyi amaçlamamaktadır.
8. Birinci ve İkinci Sözleşmelerin 13.Maddesinde sözü edilen kişi kategorilerine ek olarak, çatışmanın bir Tarafının silahlı kuvvetlerinin tüm mensupları, bu Protokolün Madde 43'ünde tanımlandığı gibi, yaralı ya da hasta olmaları durumunda yukarıda

anılan Sözleşmelerin korunması altına; denizlerde ya da diğer sularda gemi kazazedesi olmaları durumunda ise İkinci Sözleşme çerçevesinde koruma altına alınacaktır.

Madde 45 - Muhasamatta yer almış olan kişilerin korunması

1. Muhasamatta yer alan ve karşı Tarafın eline düşen bir kişi savaş esiri farz edilecektir ve bu nedenle, kişinin savaş esiri statüsüne sahip olduğunu iddia etmesi ya da kendisine böyle bir statü verilmiş gibi görünmesi ya da bağımlı olduğu Tarafça onu alıkoyan Güç ya da Koruyucu Güce söz konusu kişi adına bu statüyü talep etmesi durumunda Üçüncü Konvansiyon ile korunacaktır. Söz konusu kişinin savaş esiri statüsüne sahip olup olmadığı konusunda kuşkular olması durumunda, kişi bu statüye sahip olmaya devam edecektir ve bu nedenle de bu statü yetkili bir mahkeme tarafından belirlenene kadar kişi bu Protokol ve Üçüncü Sözleşme uyarınca korunacaktır.
2. Eğer bir karşı Tarafın eline düşen kişi savaş esiri olarak tutulmuyorsa ve bu Tarafça muhasamattan kaynaklanan suçlar için yargılanacak ise, kişi adli mahkemede savaş esiri statüsüne sahip olduğunu iddia etme ve bu iddiayı yargısal bir karar altına alma hakkına sahiptir. Geçerli prosedürler çerçevesinde mümkün olan yerlerde, bu karara bağlama suça ilişkin davadan önce gerçekleşecektir. Koruyucu Gücün temsilcileri, duruşmaların Devlet güvenliği yüzünden kapalı oturumda yapılması gibi istisnai bir durum haricinde, bu konunun karara bağlandığı duruşmalara katılabileceklerdir. Böyle bir durumda, alıkoyucu güç Koruyucu Güce uygun şekilde bilgi verecektir bulunacaktır.
3. Muhasamatta yer almış olan ve savaş esiri statüsü ne sahip olmayan ve Dördüncü Sözleşmeye uygun olarak daha iyi bir muameleden yararlanmayan kişiler her zaman için bu Protokolün Madde 75'i uyarınca korunma hakkına sahip olacaklardır. İşgal edilmiş topraklarda bulunan bu tür kişiler, casus olarak tutulmadıkları sürece, Dördüncü Sözleşme Madde 5'e rağmen, bu konvansiyonca düzenlenen haberleşme haklarına da ayrıca sahip olacaktır.

Madde 46 - Casuslar

1. Sözleşmelerin ve bu Protokolün diğer hükümlerine bakılmaksızın, çatışmanın bir Tarafına ait silahlı kuvvetlere mensup olan ve casusluk yaparken karşı Tarafın eline düşen kişiler savaş esi-

ri statüsü kazanma hakkına sahip olmayacaktır ve bir casus gibi muamele görebilir.

2. Çatışmanın Taraflarından birinin silahlı kuvvetlerine mensup olan ve söz konusu Taraf adına karşı Tarafça kontrol edilen sınırlar içerisinde bilgi toplayan ya da bilgi toplama girişiminde bulunan kişiler, bunları yaparken mensubu bulunduğu silahlı kuvvetlerin üniformasını giymiş oldukları takdirde casusluk yapıyor sayılmayacaktır.
3. Çatışmanın Taraflarından birinin silahlı kuvvetlerine mensup olan ve bir düşman Tarafça işgal edilen sınırlar içerisinde ikamet eden ve bağlı olduğu Taraf adına söz konusu topraklar içerisinde askeri değere sahip bilgi toplayan ya da toplama girişiminde bulunan kişiler bu faaliyetleri gerçeği yansıtmayan bahaneler göstererek ya da kasten gizlilik içinde yapmadığı sürece casusluk faaliyetinde bulunuyor sayılmayacaktır. Bununla birlikte, bu şekilde ikamet eden kişi casusluk yaparken yakalanmaması halinde savaş esiri statüsü kazanma hakkını kaybetmeyecek ve bir casus olarak muamele görmeyecektir.
4. Çatışmanın Taraflarından birinin silahlı kuvvetlerine mensup olan ve bir karşı Tarafça kontrol edilen topraklarda ikamet etmeyen ve bu topraklarda casusluk yapmış olan kişiler sadece mensubu olduğu silahlı kuvvetlere tekrar katılmadan önce yakalanmış olması durumunda bir casus olarak muamele görecektir ve savaş esiri statüsüne sahip olma haklarını kaybedeceklerdir.

Madde 47 - Paralı askerler

1. Bir paralı asker muharip ya da savaş esiri olma hakkına sahip olmayacaktır.
2. Aşağıdaki tanımlara uyan kişiler paralı askerdir:
  - a) Ülke içinde ya da yurt dışında, silahlı bir çatışmada savaşmak üzere silahlı hizmete kaydedilmiş;
  - b) Muhasamata doğrudan katılmış olan;
  - c) Esasen özel kazanç arzusu ile muhasamatta yer almak istemiş olan ve aslında, çatışmanın bir Tarafına ya da Taraf adına, işbu Tarafın, silahlı kuvvetlerindeki benzer rütbe ve görevler için muhariplere ön gördüğü veya ödediği miktarın oldukça üstünde maddi karşılık alacağı vaat edilen;
  - d) Ne Çatışmanın Taraflarından birinin vatandaşı olan ne de

çatışmanın bir Tarafınca kontrol edilen topraklar üzerinde ikamet eden;

- e) Çatışmanın Taraflarından birinin silahlı kuvvetlerine mensup olmayan;ve
- f) Çatışmanın Taraflarından olmayan bir Devlet tarafından işbu devletin silahlı kuvvetlerinin bir mensubu olarak resmi görevle gönderilmemiş olanlar.

KISIM IV

SİVİL HALK

BÖLÜM I

MUHASAMATIN ETKİLERİNE KARŞI GENEL KORUMA

ALT BÖLÜM I

TEMEL UYGULAMA KURALI VE UYGULAMA ALANI

Madde 48 - Temel kural

Sivil halkın ve sivil nitelikte malların⁷⁴ saygı görmesini ve korunmasını sağlamak için, çatışmanın Tarafları daima, sivil halk ile muharipleri, sivil mallar ile askeri hedefleri birbirinden ayırt etmeli ve buna uygun olarak operasyonlarını sadece askeri hedeflere yöneltmelidirler.

Madde 49 - Saldırıların tanımı ve uygulama kapsamı

1. "Saldırı" hücum ya da savunma nitelikli olan ve düşmana karşı yöneltilen şiddet eylemleri anlamına gelmektedir.
2. Bu Protokolün saldırılarla ilgili olan hükümleri, çatışmanın bir Tarafına ait olan ama düşman Tarafın kontrolü altında bulunan ulusal topraklar da dahil olmak üzere, hangi topraklar üzerinde gerçekleştirilirse gerçekleştirilsin, tüm saldırılara uygulanacaktır.
3. Bu bölümün hükümleri, karadaki sivil halkı, bireysel olarak sivil villeri ya da sivil nitelikte malları etkileyebilecek kara, hava ya da deniz savaşları için geçerlidir. Bunun yanı sıra bu hükümler denizden ya da havadan kara üzerindeki hedeflere gelebilecek

⁷⁴ İng. Civilian objects, Fransızca Biens de caractère civil

olan tüm saldırılar için geçerlidir, ancak denizde ya da havada gerçekleşen silahlı çatışmalar için uygulanan uluslararası hukuk kurallarını başka bir şekilde etkilemez.

4. Bu bölümde yer alan hükümler, Dördüncü Sözleşmede, özellikle söz konusu Sözleşmenin Kısım II'sinde ve Yüksek Akit Tarafları bağlayan diğer uluslararası anlaşmalarda mevcut olan insanî koruma ile ilgili kurallara ve savaşın etkilerine karşı sivillerin ve sivil malların karadaki, denizdeki ya da havadaki muhasamatın etkilerinden korunması ile ilgili diğer uluslararası hukuk kurallarına ek niteliğindedir.

ALTBÖLÜM II

SİVİLLER VE SİVİL HALK

Madde 50 - Sivillerin ve sivil halkın tanımı

1. Sivil, Üçüncü Sözleşmenin Madde 4 (A) (1), (2), (3) ve (6)'sında ve bu Protokolün Madde 43'ünde sözü edilen kişi kategorilerine girmeyen kişilerdir. Bir kişinin sivil olup olmadığı konusunda kuşkular olması durumunda, söz konusu kişi sivil sayılacaktır.
2. Sivil halk, sivil olan tüm kişilerden oluşur.
3. Sivil halkın içinde sivil tanımına uymayan kişilerin bulunması, halkın sivil niteliğini bozamaz.

Madde 51- Sivil halkın korunması

1. Sivil halk ve bireysel olarak siviller, askeri operasyonlardan doğan tehlikelere karşı genel bir korumadan yararlanacaklardır. Bu korumanın işlerlik kazanması için, diğer uygulanabilir uluslararası hukuk kurallarına ek olan aşağıdaki kuralların her koşulda gözlenmesi gerekmektedir.
2. Sivil halk ve bireysel olarak siviller saldırının hedefi olmayacaktır. Esas amacı sivil halk arasında terör yaymak olan şiddet hareketleri ya da tehditleri yasaktır.
3. Siviller, muhasamatta doğrudan yer almadıkları sürece bu bölüm ile sağlanan korumadan yararlanacaklardır.
4. Ayrım gözetmeksizin yapılan saldırılar yasaktır. Ayrım gözetmeksizin yapılan saldırılar şunlardır:
  - a) Belirli bir askeri hedefe yöneltilmemiş saldırılar;

- b) Belirli bir askeri hedefe yönlendirilemeyen savaş yöntemleri ve araçlarının kullanıldığı saldırılar; ya da
- c) Bıraktıkları etkiler bu Protokolce öngörüldüğü şekilde sınırlandırılmayan savaş yöntemlerinin ve araçlarının kullanıldığı saldırılar;

ve netice olarak, böyle her bir durumda, hiç bir ayırım gözetmeksizin askeri hedefleri ve sivilleri ve sivil malları vurma özelliğine sahip yöntemlerin kullanıldığı saldırılardır.

5. Aşağıdaki saldırı tipleri bunlarla sınırlı olmaksızın ayırım gözetmeyen saldırılar olarak kabul edilmektedir:
  - a) Bir şehir, kasaba ya da benzer şekilde sivil kişilerin ya da sivil nitelikli malların yoğun bulunduğu bir alanda bulunan ancak, birbirlerinden açık şekilde ayrı bulunan ve bağımsız bir miktar askeri hedefi tek bir askeri hedef gibi kabul eden, yöntem ya da kullanılan araç fark etmeksizin bombardıman şeklinde yapılan saldırılar;
  - b) Elde edilmesi beklenen somut ve doğrudan askeri avantaja kıyasla aşırı olarak kabul edilecek miktarda sivil halkta insan hayatının kaybına, yaralanmalara ve sivil nitelikteki mallara zarar verilmesine ya da bu kayıp ve zararların hepsinin birlikte oluşmasına arızı şekilde sebep olması beklenebilecek saldırılar;
6. Misillemeler yoluyla sivil halka ya da sivillere karşı saldırılar yasaklanmıştır.
7. Sivil halkın ya da bireysel olarak sivillerin varlığı ya da hareketi, belli noktaları askeri operasyonlardan muaf tutmak için, özellikle de askeri hedefleri saldırılara karşı korumak, askeri operasyonlara yarar sağlamak veya engel olmak için yapılacak girişimlerde kullanılmayacaktır. Çatışmanın Tarafları, sivil halkın ya da bireysel olarak sivillerin hareketini, askeri hedeflere ya da askeri operasyonlara karşı yapılacak saldırılara karşı kalkan olarak kullanmak amacıyla yönetmeyecektir.
8. Bu yasakların herhangi birinin ihlali, çatışan Tarafları Madde 57'de belirtilen koruyucu önlemlerin alınması yükümlülüğü de dahil olmak üzere, sivil halk ve sivillerle ilgili yasal zorunluluklarından kurtarmayacaktır.

ALTBÖLÜM III
SİVİL NİTELİKTE MALLAR⁷⁵

Madde 52 - Sivil nitelikte malların genel korunması

1. Sivil nitelikte mallar saldırı ya da misillemelere hedef olmayacaktır. Sivil nitelikte mallar, aşağıda paragraf 2'de açıklandığı üzere, askeri hedef olmayan tüm mallardır.
2. Saldırıları sadece askeri hedeflerle sınırlı olacaktır. Mallar söz konusu olduğunda askeri hedefler, doğaları, konumları, amaçları ya da kullanımları gereği askeri eylemlere etkin bir katkıda bulunan ve tamamen ya da kısmen yok edilmesi, ele geçirilmesi ya da etkisiz hale getirilmesi durumunda, mevcut koşullar altında, kesin bir askeri avantaj sağlayan objelerle sınırlıdır.
3. İbadet yeri, ev ya da diğer ikamet yerleri ya da okullar gibi normalde sivil amaçlara tahsis edilmiş olan bir malın, askeri harekâta etkin bir katkıda bulunmak için kullanılıp kullanılmadığına dair kuşkular olması durumunda, söz konusu hedef bu amaçlarla kullanılmamış sayılacaktır.

Madde 53 - Kültürel malların ve İbadet yerlerinin korunması

Silahlı Çatışma Halinde Kültürel Malların Korunması Hakkındaki 14 Mayıs 1954 tarihli Lahey Sözleşmesinin ve diğer ilgili uluslararası kaynakların hükümlerine hâle gelmemek üzere aşağıdakiler yasaklanmıştır:

- a) İnsanların kültürel ve ruhani miraslarını oluşturan tarihi anıtlar, sanat eserleri ya da ibadet yerlerine karşı yöneltilen muhasamat eylemleri gerçekleştirmek,
- b) Bu malları askeri çalışmaların desteklenmesi için kullanmak,
- c) Bu tür malları misilleme hedefi haline getirmek.

Madde 54- Sivil halkın yaşamını sürdürebilmesi için vazgeçilmez olan malların korunması

1. Bir savaş yöntemi olarak sivilleri aç bırakmak yasaktır.
2. Sivilleri aç bırakmak, sivillerin taşınmasına neden olmak ya da

---

⁷⁵ İng. Civilian objects, Fr. Bien de caractère civil

başka bir düşünceyle ya da başka hangi amaçla olursa olsun, taşıdıkları yaşamsal değer yüzünden düşman Taraf ya da sivil halkı bunlardan mahrum bırakmak amacıyla, yiyecek maddeleri ve yiyecek maddelerinin üretimi için tahsis edilen tarım alanları, tarım ürünleri, sürü hayvanları, içme suyu tesisleri ve depoları ve sulama kanalları gibi halkın yaşamını sürdürmesi için vazgeçilmez olan mallara saldırmak, bunları yok etmek, ortadan kaldırmak ya da kullanılamaz hale getirmek yasaktır.

3. Paragraf 2'de yer alan yasaklar, düşman Tarafça aşağıdaki amaçlar doğrultusunda kullanılan mallar için geçerli değildir.
  - a) Sadece silahlı kuvvetlerinin mensupları için esaslı ve yaşamsal önemi haiz bir kaynak⁷⁶ ise ya da
  - b) Esaslı ve yaşamsal önemi haiz bir kaynak olarak değilse de, doğrudan askeri hareketin desteklenmesi için kullanılan mallar. Ancak bu durumların hiç birinde, de söz konusu mallara karşı, sivil halkı yetersiz yiyecek ya da içecek bırakması ve böylece halkın açlık çekmesine ya da taşınmaya zorlanmasına neden olması beklenen eylemlerde bulunulmayacaktır.
4. Bu mallar misillemeler için hedef haline getirilmeyecektir.
5. Ulusal sınırların istilaya karşı savunulması sırasında Çatışmanın Taraflarının yaşamsal ihtiyaçları olduğu kabul edilerek, çatışan bir Taraf kendi kontrolü altındaki sınırlar içerisinde, zorunlu askeri gereklilikler nedeniyle ihtiyaç duyulan yerlerde paragraf 2'de yer alan yasaklara ayırık hüküm⁷⁷ getirebilir.

Madde 55 - Doğal çevrenin korunması

1. Muharebe sırasında doğal çevre, kalıcı, yaygın, ciddi zararlara karşı korunacaktır. Bu koruma, doğal çevreye zarar getirmesi ve böylece halkın sağlığını ya da yaşamını devam ettirmesini tehlikeye sokması beklenen ve bu amaçla geliştirilmiş savaş araçlarının ve yöntemlerinin kullanılması yasağını içermektedir.
2. Misilleme yoluyla doğal çevreye saldırıda bulunmak yasaktır.

⁷⁶ İng. Sustenance, Fr. Subsistance

⁷⁷ İng. Derogations, Fr. Dérogations

Madde 56- Tehlikeli unsurları barındıran yapı ve tesislerin korunması⁷⁸

1. Barajlar, su kanalları ve nükleer elektrik üretim tesisleri gibi tehlike arz eden unsurlar barındıran yapılar ya da tesisler, bir saldırının, buralardaki tehlikeli unsurların salıverilmesine ve sonuç olarak, sivil halk arasında ciddi kayıplara neden olacağı durumlarda, askeri hedef teşkil etseler dahi saldırıya hedef olmayacaktır. Bu yapı ya da tesislerin yakınında yer alan diğer askeri hedefler, söz konusu saldırının yapı ve tesislerdeki tehlikeli unsurların salıverilmesine ve sonuç olarak sivil halk arasında ciddi kayıpların yaşanmasına neden olabileceği durumlarda, saldırı hedefi yapılmayacaklardır.
2. Paragraf 1'de yer verilen saldırılara karşı özel koruma, aşağıdaki durumlarda ortadan kalkacaktır:
  - a) Baraj ya da su kanalları için, sadece bunların normal işlevlerinin dışında, askeri operasyonlara düzenli olarak, önemli ve doğrudan bir şekilde desteklenmesi için kullanılmalrı ve yapılacak saldırıların bu desteği ortadan kaldırmanın tek çıkar yolu olması durumunda,
  - b) Nükleer güçlü elektrik üretim santralleri için, sadece askeri operasyonları düzenli, önemli ve doğrudan bir şekilde desteklemek için elektrik gücü üretmesi ve yapılacak saldırının bu desteği ortadan kaldırmanın tek çıkar yolu olması durumunda,
  - c) Bu yapı ve tesislerin yakınına yerleştirilmiş bulunan diğer askeri hedefler için, sadece askeri operasyonların düzenli, önem arz eden ve doğrudan bir şekilde desteklenmesi için kullanılmalrı ve yapılacak saldırının bu desteği ortadan kaldırmanın tek çıkar yolu olması durumunda.
3. Her durumda da, sivil halk ve sivil bireyler, Madde 57'de yer verilen ihtiyati tedbirlere saygı gösterilmesi de dahil olmak üzere, uluslararası hukuk tarafından kendilerine sağlanan tüm korumadan yararlanma haklarını muhafaza edeceklerdir. Eğer koruma ortadan kalkarsa ve paragraf 1'de sözü edilen yapı, tesis ya da askeri hedeflerden herhangi biri saldırıya uğrarsa, tehlikeli unsurların salınmasını önlemek için mümkün olan her türlü tedbir alınacaktır.

⁷⁸ İng. Protection of works and installations containing dangerous forces, Fr. Protection des ouvrages et installations contenant des forces dangereuses

4. Paragraf 1'e sözü edilen yapı, tesis ya da askeri hedeflerin hiçbirisi misilleme hedefi yapılamaz.
5. Çatışmanın Tarafları, paragraf 1'de sözü edilen yapı ya da tesislerin yakınına askeri hedeflerin yerleştirilmesinden kaçınmak için çaba gösterecektir. Buna rağmen, sadece yapıları ve tesisleri saldırılardan koruma amacıyla yerleştirilmiş olan tesislere izin verilecektir ve söz konusu tesisler, korunan yapı ya da tesise yapılacak saldırılara cevap vermek için gerekli olan savunma amaçlı hareketler dışında savaş hallerinde kullanılmamaları ve silahlanmalarının sadece korunan yapı ya da tesislere karşı gerçekleştirilen düşmanca saldırıları geri püskürtmek için yeterli silahlarla sınırlanmış olması koşuluyla, saldırı hedefi yapılamayacaktır.
6. Yüksek Akit Taraflar ve Çatışmanın Tarafları, tehlikeli unsurlar içeren hedefler için ek koruma sağlamak için, kendi aralarında başka anlaşmalar yapmaya çağırılır.
7. Bu madde ile korunan hedeflerin tanınmasını kolaylaştırmak için, çatışma Tarafları bunları bu Protokolün Ek 1'inde Madde 16 altında⁷⁹ belirtildiği gibi, aynı eksen üzerine yerleştirilmiş üç parlak turuncu halkadan oluşan özel bir sembol ile işaretleyebilir. Bu işaretin olmaması çatışmanın hiç bir Tarafını bu Madde çerçevesindeki yükümlülüklerinden kurtarmaz.

ALTBÖLÜM IV

İHTİYATİ TEDBİRLER

Madde 57- Saldırılarda alınan önlemler

1. Askeri operasyonların yürütülmesinde, sivil halkı, sivilleri ve sivil malları hedef dışı tutmak için sürekli özen gösterilecektir.
2. Saldırıyla ilgili olarak aşağıdaki önlemler alınacaktır:
  - a) Bir saldırı planı yapan ya da bir saldırı yapmaya karar veren kişiler:
    - i) Saldırılacak hedeflerin siviller ya da sivil mallar olmadığını ve özel korumaya tabi olmadığını, sadece Madde 52 paragraf 2'de verilen tanım çerçevesinde askeri hedefler olduğunu ve bu Protokol hükümlerince bu yerlere sal-

⁷⁹ Değiştirilmiş ek madde 17

dırmanın yasak olmadığını doğrulamak için yapılabilecek her şeyi yapmalıdır.

- ii) Arızı şekilde sivil can kaybı olmasını, sivillerin yaralanmasını ve sivil mallara zarar verilmesini engellemek ve her halükarda bunları en aza indirmek amacıyla, saldırı araçlarını ve yöntemlerini seçerken mümkün olan tüm önlemleri almalıdır.
  - iii) Elde edilmesi beklenen somut ve doğrudan askeri avantaja kıyasla aşırı olarak kabul edilecek miktarda sivil halkta insan hayatının kaybına, yaralanmalara ve sivil nitelikteki mallara zarar verilmesine ya da bu kayıp ve zararların hepsinin birlikte oluşmasına arızı şekilde sebep olması beklenebilecek saldırılara karar vermekten kaçınmalıdır.
- b) Bir saldırı, hedefin askeri bir hedef olmadığını ya da özel korumaya tabi olduğunun ya da yapılacak saldırı ile ondan elde edilmesi beklenen somut ve doğrudan askeri avantaja kıyasla aşırı olarak kabul edilecek miktarda sivil halkta insan hayatının kaybına, yaralanmalara ve sivil nitelikteki mallara zarar verilmesine ya da bu kayıp ve zararların hepsinin birlikte oluşmasına arızı şekilde sebep olacağının açıklık kazanması durumunda durdurulacak ya da askıya alınacaktır.
  - c) Koşulların izin vermediği durumlar dışında, sivil halkı etkileyebilecek saldırılar için etkin bir önceden uyarı⁸⁰ yapılmalıdır.
3. Benzer bir askeri avantaj elde etmek için olası bir kaç askeri hedef arasında seçim yaparken, seçilecek olan hedef, ona saldırılması halinde sivil yaşamı ve sivil malları en az tehlikeye atması beklenen hedef olmalıdır.
  4. Denizde ya da havada yürütülen askeri operasyonlar sırasında, çatışmanın Taraflarından her biri, silahlı çatışmada uygulanacak uluslararası hukuk kuralları çerçevesindeki hak ve yükümlülüklerine uygun olarak, sivil can kayıplarını ve sivil objelere verilen zararı önlemek için tüm makul önlemleri alacaktır.
  5. Bu maddenin hiç bir hükmü, sivil halka, sivillere ya da sivil mallara karşı saldırı düzenleme yetkisi veren maddeler olarak anlaşılmamalıdır.

⁸⁰ Fr, ...un avertissement doit être donné en temps utile et par des moyens efficaces

Madde 58 - Saldırıların etkilerine karşı alınacak önlemler

Çatışmanın Tarafları, mümkün olan en geniş kapsamda:

- a) Dördüncü Sözleşmede yer alan Madde 49'a haneler getirmeksizin kontrolleri altındaki sivil halkı, sivil bireyleri ve sivil malları askeri hedeflerin yakınından uzaklaştırmak için çaba gösterecektir.
- b) Yoğun nüfuslu alanlara ya da bu alanların yakınlarına askeri hedefler yerleştirmekten kaçınacaktır.
- c) Kontrolleri altındaki sivil halkı, sivil bireyleri ve sivil objeleri askeri operasyonlardan kaynaklanan tehlikelerden korumak için gerekli diğer önlemleri alacaktır.

BÖLÜM V**ÖZEL KORUMA ALTINDAKİ MEVKİ VE ALANLAR⁸¹***Madde 59- Savunulmayan mevkiiler*

1. Çatışmanın Taraflarının hangi araçlarla olursa olsun, savunulmayan alanlara saldırması yasaktır.
2. Çatışmanın bir Tarafının yetkili otoriteleri, silahlı kuvvetlerin temasta olduğu ve bir karşı Tarafın işgaline açık bir bölgede ya da buraya yakın bir yerde bulunan bir yerleşim alanını savunulmayan mevki ilan edebilir. Böyle bir mevki aşağıdaki koşulları sağlamalıdır:
  - a) Tüm muharıpler, taşınabilir silahlar ve taşınabilir askeri ekipman⁸² boşaltılacaktır,
  - b) Sabit askeri yapı ya da tesisler muhasamat amacıyla kullanılmayacaktır,
  - c) Yetkili otoriteler ya da halk tarafından muhasamat faaliyetlerinde bulunulmayacaktır ve
  - d) Askeri operasyonları destekleyen hiç bir etkinlik gerçekleştirilmeyecektir.
3. Bu alanda, Konvansiyonlar ve bu Protokol çerçevesinde özel koruma altında olan kişilerin ve tek amacı kamu düzenini sağla-

⁸¹ İng. Localities and zones, Fr. Localités et zones

⁸² İng. Equipment, Fr. Matériel

mak olan polis güçlerinin bulunması, paragraf 2'de belirtilen koşullara ters düşmez.

4. Paragraf 2 kapsamında yapılan ilan karşı Tarafa hitaben olacak ve mümkün olan en açık ve net şekilde, savunulmayan alanların sınırlarını olabildiğince açık biçimde tanımlayacak ve belirleyecektir. İlanın yapıldığı Çatışmanın Tarafı işbu ilanı aldığını teyit edecektir ve paragraf 2'de belirtilen şartların gerçekten tam olarak yerine getirilmiş olması durumunda, söz konusu alana savunulmayan alan muamelesi yapacaktır. Aksi halde işbu Taraf derhal ilanı yapan Tarafı bilgilendirecektir Paragraf 2'de belirtilen koşullar yerine getirilmemiş olsa dahi, söz konusu alan bu Protokolün diğer hükümleri ve silahlı çatışmada geçerli olan diğer uluslararası hukuk kuralları tarafından sağlanan korumadan yararlanmaya devam edecektir.
5. Çatışmanın Tarafları paragraf 2'de belirtilen koşulları sağlamıyor olsa dahi, savunulmayan mevkilerin oluşturulması konusunda anlaşabilirler. Yapılacak anlaşma, mümkün olan en açık ve net şekilde, savunulmayan mevkiinin sınırlarını tanımlayacak ve belirleyecektir; gerekli görülen durumlarda denetim yöntemleri de anlaşma ile belirlenebilir.
6. Böyle bir anlaşmanın kapsamına giren bir mevkiinin kontrolünü elinde tutan Taraf, bu mevkiyi, mümkün olan en belirgin biçimde, diğer Taraf ile üzerinde anlaşacakları özel sembollerle, işbu sembolleri net olarak görülebilecekleri yerlere, özellikle de ilgili mevkiinin çevresine, sınırlarına ve ana yollara yerleştirmek suretiyle işaretleyecektir.
7. Bir alan paragraf 2'de ya da paragraf 5'te sözü edilen anlaşmada belirtilen şartları yerine getirmediği anda savunulmayan alan statüsünü kaybeder. Böyle bir durumda, alan bu Protokolün diğer hükümleri ve silahlı çatışmalar için geçerli diğer uluslararası hukuk kuralları tarafından sağlanan korumadan yararlanmaya devam edecektir.

Madde 60- Askerden arındırılmış⁸³ bölge

1. Çatışmanın Taraflarının askeri operasyonlarını, anlaşmayla askerden arındırılmış bölge statüsünü kabul ettikleri bölgelere yayması, bu durum işbu anlaşmanın şartlarına ters düştüğü sürece yasaktır.

⁸³ İng. Demilitarized, Fr. Démilitarisée

2. Anlaşma sarih bir anlaşma olacaktır, yazılı ya da sözlü olarak, doğrudan ya da bir Koruyucu Güç ya da herhangi bir tarafsız insani örgüt aracılığı ile yapılabilir; anlaşma karşılıklı ve birbiriy-le uyumlu beyanlardan oluşacaktır. Anlaşma barış zamanında ya da muhasamatın başlamasından sonra sonuçlanabilir ve mümkün olan en net ve açık biçimde askerden arındırılmış bölgenin sınırlarını tanımlayacak ve belirleyecektir; gerekli görüldüğü takdirde denetim yöntemleri de anlaşma ile belirlenebilir.
3. Böyle bir anlaşmanın konusu normalde aşağıdaki koşulları karşılayan herhangi bir bölge olacaktır:
  - a) Bütün muharipler, taşınabilir silahlar ve taşınabilir askeri ekipman⁸⁴ da dahil olmak üzere, tahliye edilmiş olmalıdır,
  - b) Sabit askeri yapı ve tesisler muhasamat amacıyla kullanılmayacaktır,
  - c) Yetkili otoriteler ya da halk tarafından muhasamat faaliyetleri gerçekleştirilmeyecektir ve
  - d) Askeri amaçlarla ilgili bağlantılı etkinlikler durdurulmuş olacaktır.

Çatışmanın tarafları alt paragraf (d)'de belirtilen koşullarla ilişkin yapılacak yorumlar ve askerden arındırılmış bölgeye paragraf 4'te belirtilenler dışında giriş izni verilecek olan kişiler üzerinde anlaşmaya varacaktır.

4. Bu bölgede, Sözleşmeler ve bu Protokol çerçevesinde özel koruma altında olan kişilerin ve tek amacı kamu düzenini sağlamak olan polis güçlerinin bulunması, paragraf 3'de belirtilen koşullara ters düşmez
5. Böyle bir bölgenin kontrolünü elinde tutan Taraf bölgeyi mümkün olan en belirgin biçimde, diğer Taraf ile üzerinde anlaşacakları özel sembollerle, işbu semboller net olarak görülebilecekleri yerlere, özellikle de ilgili alanın çevresine, sınırlarına ve ana yollara yerleştirmek suretiyle işaretleyecektir.
6. Çarpışma askerden arındırılmış bir bölgenin yakınına gelirse ve Çatışmanın Tarafları bu yönde anlaşılırsa, işbu bölge askeri operasyonlarla ilişkili amaçlar doğrultusunda kullanamaz ve tek taraflı olarak statüsü kaldırılamaz.
7. Çatışmanın Taraflarından birinin paragraf 3 ya da paragraf 6

⁸⁴ Bkz dipnot 16

hükümlerinden birini somut olarak ihlal etmesi durumunda, diğer Taraf bölgeye askerden arındırılmış bölge statüsü veren anlaşma kapsamındaki yükümlülüklerinden kurtulmuş sayılacaktır. Böyle bir durumda, bölge statüsünü kaybedecektir ancak bu Protokolün diğer hükümleri ve silahlı çatışmada uygulanan diğer uluslararası hukuk kuralları tarafından sağlanan korumadan yararlanmaya devam edecektir.

BÖLÜM VI

SİVİL SAVUNMA⁸⁵

Madde 61 - Tanımlar ve kapsam

Bu protokolün amacı doğrultusunda:

- a) Sivil Savunma, aşağıda belirtilen insani görevlerin tamamının ya da bir kısmının, sivil nüfusu tehlikelere karşı korumak ve muhasamatın ya da bunun, felaketlerin doğrudan yarattığı etkilerden kurtulmasına yardımcı olmak ve hayatta kalması için gerekli koşulları sağlamak için yerine getirilmesi anlamına gelmektedir. Bu görevler:
  - i) Uyarı;
  - ii) Tahliye;
  - iii) Barınakların⁸⁶ idare edilmesi;
  - iv) Karartma tedbirlerinin idare edilmesi;
  - v) Kurtarma çalışmaları;
  - vi) İlk yardım ve dini destek de dahil olmak üzere çeşitli tıbbi hizmetler;
  - vii) Yangın söndürme;
  - viii) Tehlike bölgelerinin tespit edilmesi ve işaretlenmesi;
  - ix) Bölgenin tehlikeli ve zararlı maddelerden arındırılması ve benzer koruyucu tedbirlerin alınması;

⁸⁵ İng.Civilian defense, Fr. Protection civile.

⁸⁶ İngilizce metin ile Fransızca metinde farklılıklar bulunmaktadır. İngilizce metin Shelter, Fransızca metin ise Abris kelimesini kullanmakta; İngilizce metin sivil savunmanın barınakların idaresi görevinden söz ederken, Fransızca metin barınakların hazırlanması ve organizasyonu görevinden (mise à disposition et organisation d'abris) bahsetmektedir.

- x) Acil sığınma yerlerinin ve malzemenin temin edilmesi;
  - xi) Acil durum altındaki bölgelerde düzenin yeniden kurulması ve korunması için acil yardımda bulunmak;
  - xii) Vazgeçilmez nitelikteki kamu altyapı hizmetlerinin⁸⁷ acilen onarılması;
  - xiii) Ölülerin acilen defnedilmesi;
  - xiv) Halkın yaşamını idamesi için gereken temel malların korunmasına yardımcı olmak;
  - xvi) Planlama ve örgütlenme de dahil olmak üzere ancak sadece bunlarla sınırlı kalmayan yukarıda belirtilen görevlerden herhangi birini yerine getirmek için gerekli tamamlayıcı etkinlikler.
- b) “Sivil Savunma Örgütleri”, Çatışmanın Taraflarının yetki otoritelerince alt paragraf (a) altında belirtilen görevlerin yürütülmesi amacıyla örgütlenen ya da yetki verilen ve sadece bu hizmetleri yürütmek üzere görevlendirilen ve bu göreve bağlı olan kuruluşlar ve diğer birimleri ifade etmektedir.
- c) “Sivil Savunma Örgütlerinin Personeli” Çatışmanın Taraflarından birisinin münhasıran alt paragraf (a)’da sözü geçen işlerin yürütülmesi için tayin ettiği kişileri ve söz konusu Tarafın yetkili kişilerince, münhasıran bu bahsi geçen faaliyetleri ifa eden örgütlerin idaresinden sorumlu olarak atanan kişileri de kapsamaktadır.
- d) Sivil Savunma Örgütlerinin Malzemesi bu örgütlerce alt paragraf (a) kapsamında adı geçen faaliyetlerin yürütülmesi için kullanılan ekipman, malzeme ve ulaşım araçları anlamına gelmektedir.

Madde 62 - Genel koruma

1. Sivillerden oluşan sivil savunma örgütleri⁸⁸ ve personeline bu Protokol hükümleri doğrultusunda, özellikle de bu bölüm hükümleri çerçevesinde saygı gösterilecek ve bu kişiler korunacaktır. Kaçınılmaz askeri zorunlulukların olduğu durumlar dışında, bu kişilere sivil savunma görevlerini yerine getirme hakkı vardır.
2. Paragraf 1’deki hükümler aynı şekilde, sivillerden oluşan sivil

⁸⁷ İng. Public utilities, Fr. Services d’utilité publique.

⁸⁸ İng. Civilian civil defence organizations, Fr. Les organismes civils de protection civile.

savunma örgütü üyesi olmadığı halde yetkili kişilerden gelen taleplere binaen ve onların denetiminde sivil savunma görevlerini yürüten siviller için de geçerli olacaktır.

3. Sivil savunma amaçlı kullanılan binalar ve malzemeler ve sivil nüfus için temin edilen sığınaklar Madde 52 kapsamına girmektedir. Sivil savunma amaçlı kullanılan mallara zarar verilmemelidir ve bu objeler ait oldukları taraf dışında hiç kimse tarafından kendi kullanım amaçları dışında başka bir amaç için kullanılmamalıdır.

Madde 63 - İşgal altındaki topraklarda sivil savunma

1. İşgal altındaki topraklarda, sivillerden oluşan sivil savunma örgütleri yetkililerden görevlerini yürütmeleri için gerekli olanakları alacaklardır. Hiçbir koşulda, personelleri bu görevlerin uygun bir biçimde yerine getirilmesine müdahale edecek etkinliklerde bulunulmaya zorlanamaz. İşgalci Güç bu tür örgütlerin yapısını ya da personelini görevin etkin bir biçimde yerine getirilmesini tehlikeye atacak şekilde değiştirmeyecektir. Bu örgütler söz konusu gücün vatandaşlarına ya da çıkarlarına öncelik vermekle yükümlü değildir.
2. İşgalci Güç, sivillerden oluşan sivil savunma örgütlerini görevlerini sivil halkın çıkarlarına ters düşecek şekilde yapmaları için zorlamayacak, bunların üzerinde baskı kurmayacak ya da böyle davranmalarına neden olmayacaktır.
3. İşgalci güç güvenlik amacıyla sivil savunma personelini silahsızlandırabilir.
4. İşgalci güç, sivil halka zararlı olacaksa, sivil savunma örgütlerine ait ya da sivil savunma örgütleri tarafından kullanılan bina ya da malzemeleri uygun kullanımından başka amaçlarla kullanılmayacak, bunlara el koyamayacaktır.
5. Paragraf 4'teki genel kuralın dikkate alınması koşuluyla, İşgalci Güç aşağıdaki özel koşullarda bu kaynaklara el koyabilir ya da başka amaçlarla kullanabilir:
  - a) Binaların ve malzemelerin sivil halkın başka ihtiyaçlarını karşılamak için gerekli olması durumunda ve
  - b) El koyma ya da başka amaca tahsis etme durumunun sadece bunu gerekli kılan koşullar var olduğu sürece sürmesi halinde.
6. İşgalci Güç, sivil halkın kullanımına sunulmuş ya da bu halkın

ihtiyaç duyduğu sığınaklara el koymayacaktır ve başka amaçlara tahsis etmeyecektir.

Madde 64 - Çatışmanın tarafları ve uluslararası koordinasyon örgütleri mensubu olmayan tarafsız ve diğer devletlere ait sivillerden oluşan sivil savunma örgütleri

1. Madde 62, 63, 65 ve 66, Madde 61 kapsamında adı geçen sivil savunma görevlerinin çatışmanın taraflarına ait topraklarda yürütülmesi için çatışmanın tarafı olmayan tarafsız ve diğer Devletlerin sivillerden oluşan sivil savunma örgütlerinin personeli ve malları için de geçerli olacaktır. İlgili taraflardan her birine mümkün olan en kısa zamanda yardım bildirisinde bulunulacaktır. Hiçbir koşulda bu faaliyetler çatışmaya müdahale olarak görülemez. Ancak bu faaliyetler, çatışmanın ilgili taraflarının güvenliğini göz önünde bulundurarak yürütülmelidir.
2. Paragraf 1'de belirtilen yardımı alan Çatışmanın Tarafları ve bu yardımı veren Yüksek Akit Taraflar, uygun olduğu durumlarda bu tür sivil savunma etkinliklerinin uluslararası koordinasyonunu kolaylaştırmalıdır. Bu tür durumlarda, ilgili uluslararası örgütler bu Bölümün hükümlerinde kapsama alınmıştır.
3. İşgal altındaki topraklarda, İşgalci Güç sadece sivil savunma görevlerinin kendi kaynaklarından ya da işgal altındaki toprakların kaynaklarından uygun bir şekilde yürütülmesini sağladığı takdirde uluslararası koordinasyon örgütleri ya da çatışmanın tarafı olmayan diğer tarafsız Devletlerin sivil sivil savunma örgütlerinin etkinliklerini kabul etmeme ya da sınırlandırma hakkına sahiptir.

Madde 65 - Korumanın durdurulması

1. Sivillerden oluşan sivil savunma örgütlerinin, personelinin, binalarının, sığınakları ve malzemelerinin sahip olduğu korunma hakkı; kendi görevlerinin dışına çıkarak düşmana zarar verecek davranışlarda bulunmadıkları ya da bu amaçla kullanılmadıkları sürece düşmeyecektir. Ancak, uygun olduğu zaman makul bir süre sınırı konarak bir uyarı yapılır ve işbu uyarı dikkate alınmazsa, koruma kaldırılabilir.
2. Aşağıdakiler düşmana zarar veren davranışlar olarak kabul edilmeyecektir.
  - a) Sivil savunma görevlerinin askeri yetkililerin kontrolü ya da yönetiminde yürütülmesi;

- b) Sivillerden oluşan sivil savunma örgütü personelinin sivil savunma görevlerinin yürütülmesi sırasında askeri personelle işbirliği yapması ya da bazı askeri personelin sivillerden oluşan sivil savunma örgütlerine bağlı olması;
  - c) Sivil savunma görevlerinin elde olmayan nedenlerden dolayı asker mağdurların özellikle de savaşamaz durumda olan kişilerin çıkarları doğrultusunda yürütülmesi.
3. Sivillerden oluşan sivil savunma personelinin düzeni sağlamak ya da nefsi müdafaa amacıyla üzerinde hafif kişisel silahlar taşınması da aynı şekilde düşmana zarar veren eylem⁸⁹ sınıfına girmeyecektir. Ancak, karada savaşın yer aldığı ya da muhtemel olduğu bölgelerde, çatışma Tarafları sivil savunma personeli ile savaşılar arasında ayırım yapabilmek için bu silahların yarı otomatik tabancalar ve toplu tabancalar ile sınırlandırılması için gerekli tedbirleri alabilir. Sivil savunma personeli bu bölgelerde başka hafif silah taşımalarına rağmen kendilerinin sivil savunma personeli olarak tanındıkları anda saygı görecektir ve korunacaklardır.
  4. Askeri hudutlarda sivillerden oluşan sivil savunma örgütlerinin oluşturulması ve burada zorunlu hizmet yapılması bu personeli işbu bölümde verilen korumadan mahrum bırakmayacaktır.

Madde 66- Teşhis

1. Çatışmanın Taraflarından her biri kendi sivil savunma örgütlerinin, sivil savunma personelinin, binalarının ve malzemelerinin sivil savunma görevlerini yürütmeleri sırasında teşhis edilebilir olmasını sağlamak için özen gösterecektir. Sivil halk için temin edilen sığınaklar aynı şekilde teşhis edilebilir olmalıdır.
2. Çatışmanın Taraflarından her biri aynı şekilde üzerinde ayırt edici uluslararası sivil savunma sembolü bulunan sivil savunma personeli, binaları ve malzemeleri ile birlikte sivil sığınakları tanımalarını sağlayacak yöntem ve prosedürleri benimsemek ve uygulamak için çaba sarf edecektir.
3. İşgal altındaki topraklarda ve savaşın devam ettiği veya muhtemel olduğu bölgelerde, sivillerden oluşan sivil savunma personelinin kimliği ayırt edici uluslararası sivil savunma işareti ve statülerini belgeleyen bir kimlik kartı ile belirtilmelidir.

⁸⁹ İng. An act harmful to the enemy, Fransızca Acte nuisible à l'ennemie.

4. Ayırt edici uluslararası sivil savunma sembolü sivil savunma örgütlerinin, personelinin, binalarının ve malzemelerinin ve sivil sığınaklarının korunmasında kullanıldığı zaman portakal rengi fon üzerine mavi bir eşkenar üçgen şeklindedir.
5. Bu ayırt edici sembole ek olarak, çatışma Tarafları sivil savunma elemanlarını teşhis etme amaçlı olarak ayırt edici sinyallerin kullanılması yolunda da anlaşmaya varabilir.
6. Paragraf I'den 4'e kadar olan hükümlerin uygulanması işbu Protokolün Ek 1 Bölüm V'ine tabidir.
7. Barış zamanında, paragraf 4'te açıklanan işaret yetkili ulusal kurumların rızası ile sivil savunma elemanlarını teşhis etme amaçlı kullanılabilir.
8. Yüksek Akit Devletler ve çatışan Taraflar, ayırt edici uluslararası sivil savunma işaretinin sergilenmesini denetlemek ve bunun kötüye kullanılmasını engellemek için gerekli tedbirleri alacaktır.
9. Sivil savunma tıbbi ve dini personelinin, tıbbi birimlerinin, tıbbi nakliye birimlerinin tanınması Madde 18 hükümlerine tabidir.

Madde 67- Sivil savunma örgütlerinde görevli silahlı kuvvetler ve askeri birim üyeleri

1. Sivil savunma örgütlerinde görevli silahlı kuvvetler ve askeri birim üyeleri aşağıdaki koşullar yerine getirilmek koşuluyla saygı görececek ve korunacaklardır:
  - a) Bu tür personel ve birimlerin sadece Madde 61'de geçen işleri yerine getirmekle kalıcı olarak görevlendirilmesi ve bu görevlere tahsis edilmesi,
  - b) Böyle bir görev verilmiş personelin çatışma sırasında başka herhangi bir askeri görevde bulunmaması,
  - c) Bu personelin açık ve net bir şekilde görülebilecek büyüklükte olan ayırt edici uluslararası sivil savunma işaretini taşıyarak silahlı kuvvetlerin diğer üyelerinden açık bir şekilde ayırt edilebilmesi ve bu personelin işbu Protokolün Ek I bölüm V'de belirtilen statülerini belgeleyici kimlik kartı taşıması durumunda,
  - d) Bu personel ve bu birimlerin düzeni korumak ya da nefsi müdafaa amacıyla sadece hafif kişisel silahlar taşıması du-

rumunda Madde 65 paragraf 3'in hükümleri aynı şekilde bu durumda da geçerli olacaktır,

- e) Bu personelin doğrudan muhasamata katılmaması, sivil savunma görevlerinin dışına çıkarak karşı Tarafa yönelik zarar verici faaliyetlerde ⁹⁰ bulunmaması ya da bu tür etkinlikler için kullanılmaması,
- f) Bu personel ve bu birimler sivil savunma görevlerini sadece Taraflarının ulusal topraklarında⁹¹ yürütür.

Yukarıda (e) maddesinde ifade edilen koşulların yukarıdaki (a) ve (b)'de öngörülen koşullara bağlı silahlı kuvvetler üyelerince dikkate alınmaması kesinlikle yasaktır.

2. Sivil savunma örgütlerinde hizmet veren askeri personel, karşı Tarafın eline geçerse savaş esiri olacaktır. İşgal altındaki topraklarda, sadece bu topraklardaki sivil halkın çıkarları doğrultusunda olmak koşuluyla gerekli görüldüğü durumlarda, sivil savunma görevlerinde kullanılabilirler, ancak, söz konusu görev tehlikeye arz ediyorsa bu görev için gönüllü olmaları gerekmektedir.
3. Sivil savunma örgütlerine tahsis edilmiş askeri birimlerin binaları, temel ekipmanı ve nakliye birimleri açık bir şekilde ayırt edici uluslararası sivil savunma sembolü ile işaretlenecektir. Bu ayırt edici sembol gereken büyüklükte olacaktır.
4. Askeri birimlerin kalıcı olarak sivil savunma örgütlerine tahsis edilen ve sadece sivil savunma görevlerinin yürütülmesi için ayrılmış malzeme ve binalar karşı Tarafın eline geçtiği takdirde, savaş hukukuna tabi olacaktır. Sivil savunma görevlerinin yürütülmesi için gerekli oldukları sürece, eğer daha önceden sivil nüfusun ihtiyaçlarının temin edilmesi konusunda düzenlemeler yapılmamışsa ve zorunlu askeri ihtiyaç halinin söz konusu olmadığı müddetçe, sivil savunma amaçlarından alıkonulmayacaklardır.

BÖLÜM II

SİVİL NÜFUS LEHİNE YARDIM

Madde 68- Uygulama alanı

İşbu Kısımın hükümleri bu Protokolde tanımlandığı şekilde ve

⁹⁰ İng. An act harmful to the enemy, Fr. Acte nuisible à l'ennemie.

⁹¹ İng. Territory, Fr. territoire.

Madde 23, 55, 59, 60, 61 ve 62 ve Dördüncü Sözleşmenin ilgili hükümlerine ek olarak sivil nüfus için geçerli olacaktır.

Madde 69- İşgal altındaki topraklardaki temel ihtiyaçlar

1. Gıda maddeleri ve tıbbi malzeme ile ilgili Dördüncü Sözleşmenin Madde 55'inde belirtilen görevlere ek olarak, İşgalci güç imkanları dahilinde mümkün olan en iyi şekilde ve herhangi bir menfi ayırım gözetmeksizin, işgal altındaki toprakların halkının hayatta kalabilmesi için elzem olan her türlü giysi, yatak, barınak ve diğer malzemeyi ve dini ibadet için gerekli eşyayı temin edecektir.
2. İşgal altındaki topraklarda sivil halkın yararına yapılacak yardım etkinlikleri Dördüncü Sözleşmenin 59, 60, 61, 62, 108, 109, 110 ve 11'inci Maddeleri ve bu Protokolün 71. Maddesi hükmü altında bulunmaktadır ve gecikme olmaksızın uygulanacaktır.

Madde 70- Yardım faaliyetleri

1. Çatışmanın Taraflarından birinin kontrolü altında bulunan, işgal altındaki topraklar dışında kalan bir topraktaki sivil halka Madde 69'da belirtilen malzemeler sağlanmaz ise, yapısı gereği insani ve tarafsız olan ve herhangi olumsuz bir ayırım gözetmeksizin yapılan yardım etkinlikleri, yardım faaliyetleri ile ilgili Tarafların anlaşmasına tabi olarak yürütülecektir. Bu tür yardım teklifleri silahlı çatışmaya müdahale ya da dostane olmayan davranışlar olarak algılanmayacaktır. Yardım malzemelerinin dağıtımında, çocuklar, doğum bekleyen anneler, doğum vakaları ve emziren anneler gibi Dördüncü Konvansiyon hükümleri ya da bu Protokol altında ayrıcalıklı muamele ya da özel koruma kapsamına alınan kişilere öncelik tanınacaktır.
2. Çatışmanın Tarafları ve her bir Yüksek Akit Taraf bu kısımdaki hükümlere uygun olarak her türlü yardım malzemesine, ekipmana ve personele, yardım karşı tarafın sivil halkına gönderiliyor olsa bile hızlı ve engelsiz bir şekilde geçiş verilmesine izin verecek ve geçişi kolaylaştıracaktır.
3. Paragraf 2'ye uygun olarak Yardım Malzemelerinin, ekipmanının ve personelinin geçişine izin veren çatışma Tarafları ve her bir Yüksek Akit Taraf:
  - a) Geçiş izni verildiği takdirde arama da dahil olmak üzere teknik düzenlemeleri öngörme hakkına sahip olacaktır;

-
- b) Bu izni yardım dağıtımının bir Koruyucu Gücün yerel denetiminin altında yapılması koşuluyla verebilir;
- c) Hiç bir koşulda, yardım malzemelerini amaçları dışında kullanıma saptıramaz ve ilgili sivil halkın çıkarları doğrultusunda acil gereklilik olmadığı sürece yerlerine ulaştırılmasını geciktiremez;
4. Çatışmanın Tarafları yardım malzemelerini koruyacak ve hızlı bir şekilde dağıtılmalarını kolaylaştıracaktır.
5. Çatışmanın Tarafları ve ilgili her bir Yüksek Akit Taraf paragraf 1'de belirtilen yardım faaliyetlerinin uluslararası koordinasyonunu etkin bir şekilde kolaylaştıracaktır.

Madde 71 - Yardım faaliyetlerine katılan personel

1. Gerekli görüldüğü durumlarda, yardım personeli özellikle yardım malzemelerinin taşınması ve dağıtılması gibi durumlarda herhangi bir yardım faaliyetine destek verebilir; bu personelin katılımı faaliyetlerin ülkesinde gerçekleştiği Tarafın onayına tabidir.
2. Bu personel saygı görecektir ve korunacaktır.
3. Yardım malzemesi alan her Taraf elverişli olduğu ölçüde, paragraf 1'de ifade edilen yardım personeline görevlerini yürütme sırasında yardımda bulunacaktır. Sadece zorunlu askeri gerekliliklerde, yardım personelinin faaliyetlerini sınırlandırılabilir ya da hareketleri geçici olarak kısıtlandırılabilir.
4. Hiç bir koşul altında, yardım personeli bu Protokol hükümleri altındaki şartları aşamaz. Özellikle de, hareketlerini yürüttükleri toprakların sahibi olan Tarafın güvenlik şartlarını dikkate alacaklardır. Bu şartları yerine getirmeyen personelin görevine son verilebilir.

BÖLÜM III
ÇATIŞMAYA TARAFLARDAN BİRİNİN GÜCÜ ALTINDAKİ KİŞİLERİN
MUAMELESİ

ALT BÖLÜM I
UYGULAMA ALANI VE KİŞİ VE MALLARIN KORUNMASI

Madde 72 - Uygulama alanı

Bu kısmın hükümleri Dördüncü Sözleşme'de, özellikle I. ve III. Bölümlerde yeralan⁹², çatışmaya Taraflardan birinin gücü altında bulunan sivillerin ve sivil malların insan korunmasına ilişkin kuralları ve uluslararası silahlı çatışmalar sırasında temel insan haklarının korunmasına ilişkin diğer uygulanabilir uluslararası hukuk kurallarını tamamlamaktadır⁹³.

Madde 73 - Mülteciler ve vatansızlar

Düşmanlıklar başlamadan önce ilgili Tarafların kabul ettiği konuya ilişkin uluslararası belgelerle ya da sığınılan veya ikamet edilen Devletin ulusal yasaları altında vatansız veya mülteci olarak kabul edilen kişiler Dördüncü Sözleşme'nin I. ve III. Bölümleri anlamında, her şartta ve herhangi bir aleyhte ayırım gözetilmeksizin⁹⁴, korunan kişi olacaklardır.

Madde 74 - Dağılmış ailelerin birleştirilmesi

Yüksek Akit Taraflar ve çatışmaya Taraflar silahlı çatışma sonucu dağılmış ailelerin birleştirilmesini⁹⁵ mümkün olan herşekilde kolaylaştıracak ve Sözleşmelerin ve özellikle bu Protokol'ün hükümlerine uygun ve ilgili güvenlik düzenlemeleriyle uyumlu faaliyetlere girişen insancıl örgütlerin çalışmalarını teşvik edeceklerdir.

Madde 75 - Temel güvenceler

1. Bu Protokol'ün 1. Maddesinde öngörülen durumlardan biri ta-

⁹² İng. Contained (Yer alan), Fr. énoncé (sayılan).

⁹³ İng. Are additional (ektir), Fr.

⁹⁴ İng. Adverse Distinction (Aleyhte ayırım), Fr. Distinction à caractère défavorable (olumsuz nitelikte ayırım).

⁹⁵ İng. Reunion (yeniden birleştirme), Fr. ise regroupement.

rafından etkilendikleri ölçüde, çatışmaya Taraflardan birinin gücü altında bulunan ve Sözleşmeler veya bu Protokol altında daha olumlu muameleden yararlanmayan kişilere her şart altında insanca davranılacak ve ırk, renk, cinsiyet, dil, din veya inanç, siyasi veya diğer görüşler, ulusal ya da sosyal köken, varlık, doğum veya diğer statüler⁹⁶, ya da başka benzer kriterlerden ötürü aleyhte ayırımı tabi tutulmadan asgari olarak bu Madde tarafından sağlanan korumadan yararlanacaklardır. Bütün Taraflar, bu kişilerin kişiliğine, onuruna, inançlarına ve dini ibadetlerine saygı gösterecektir.

2. Aşağıda yer alan fiiller, her yerde ve her zaman, ister sivil ister askeri yetkililer tarafından gerçekleştirilsin yasaktır ve yasak kalacaktır:
  - a) Kişilerin yaşamına, sağlığına, ya da fiziksel veya zihinsel sağlığına yönelik şiddet, özellikle:
    - i) Adam Öldürme;
    - ii) Fiziksel veya zihinsel, Her tür işkence;
    - iii) Bedeni cezalar ve
    - iv) Sakatlamalar;
  - b) Başta küçük düşürücü ve aşağılayıcı muamele, zorla fuhuş ve her tür ahlaksız saldırı olmak üzere⁹⁷, kişiler onura yönelik her tür zulüm⁹⁸;
  - c) Rehin alınması,;
  - d) Toplu infaz ve
  - e) Yukarıdaki fiileri işleme tehdidi.
3. Silahlı çatışmaya ilişkin fiillerden dolayı tutuklanan, alıkonulan ya da gözaltına alınan⁹⁹ herkesi, anladığı dilde, derhal bu tedbir-

⁹⁶ İng. Status (Statü), Fr. Situation (Durum).

⁹⁷ İng. Indecent assault (Ahlaksız saldırı), Fr. Attentat à la pudeur (Ahlaka saldırı).

⁹⁸ İng. Outrages (Zulüm), Fr. Atteintes (zarar).

⁹⁹ İng. Arrested, Fr. arrêté: Burada kişinin polis kuvvetlerinin denetiminde tutulduğu ve yargı sürecinden önceki zaman dilimi anlamak gerekir. İng. Detained, Fr. détenu: Genel anlamda bu ifadeden mahkumiyet kararı öncesinde bir hapisanede veya çoğunlukla diğer ceza infaz kurumlarında kişinin özgürlüğünün sınırlanması anlaşılmaktadır. İng. Interned, Fr. interné: Genel olarak bu ifadeden hakkında kesin bir suç isna-dı olmamakla birlikte tedbirin uygulandığı kişinin özgürlüğünün idari bir kararla sınırlandırılması anlaşılır. Bu ifadeler birbirlerine yakındır ve her biri özgürlüğünün farklı şekilde sınırlandırılmasını konu etmektedir. Bu ifadeleri kısmi olarak insan hakları bulmaktayız. Bu ifadelerden sadece enterne edilme daha ziyade silahlı çatışma sü-

lerin neden alındığına dair gerekçeler hakkında bilgilendirilecektir. Ceza gerektiren suçlara ilişkin tutuklamalar ve alıkonulma durumları haricinde, bu kişiler tutuklanmaları, alıkonulmaları ve gözaltına alınmalarını gerektiren şartlar ortadan kalkar kalmaz ve en az gecikmeyle serbest bırakılacaktır.

4. Aşağıdaki güvenceleri içeren, genel olarak kabul görmüş olağan yargı usullerine uyan¹⁰⁰, usulüne uygun olarak kurulmuş taraf-sız bir mahkeme tarafından önceden verilmiş bir karar olmadıkça silahlı çatışmaya ilişkin ceza gerektiren bir suçtan dolayı suçlu bulunan bir kişi hakkında hüküm verilmez ve ceza infaz edilemez:
  - a) İzlenen usul sanığın gecikmeksizin kendisine isnat edilen suçlar hakkında bilgilendirilmesini sağlayacak ve sanığa dava öncesinde ve dava sırasında savunması için gerekli her tür hakları ve araçları sağlayacaktır;
  - b) Hiç kimse bireysel cezai sorumluluğa dayanmadıkça bir suçtan dolayı hüküm giymeyecektir¹⁰¹;
  - c) Hiç kimse işlendiği sırada tabi olduğu ulusal veya uluslararası hukuk tarafından suç oluşturmayan bir fiil veya ihmalden dolayı suçlanmayacak veya hüküm giymeyecek; keza işlendiği sırada geçerli olan cezadan daha ağır bir cezaya çarptırılmayacaktır; bir suçun işlenmesinden sonra, yasanın daha hafif bir ceza öngörmesi durumunda, fail bundan istifade edecektir;
  - d) Kendisine suç isnat edilen herkes hukuka uygun şekilde suçu kanıtlanana kadar masum sayılacaktır;
  - e) Kendisine suç isnat edilen herkesin davada hazır bulunma hakkı vardır;
  - f) Hiç kimse kendi aleyhinde tanıklık yapmaya ya da suç itirafına zorlanamaz;
  - g) Suç isnat edilen herkes aleyhindeki tanıkları sorgulama veya sorgulatma ve aleyhindeki tanıklarla aynı şartlar altında leyhinde tanıklık yapacakların katılımını ve sorgulanmalarını sağlama hakkına sahip olacaktır;
  - h) Hiç kimse, önceden aynı hukuk ve yargılama usulü altında

reçlerinde gündeme gelen bir kavramdır. Bknz. Commentaire des Protocoles Additionnels du 8 Juin 1977 aux Conventions de Genève du 12 Août 1949, Comité Internationale de la Comité Rouge, Martinus Nijhoff Publishers, Genève, 1986, par. 3061-3064.

¹⁰⁰ İng. Respecting" (Saygılı), Fr. se conforme (Uyumlu).

¹⁰¹ İng. Convicted (Hüküm giymek, Fr. puni (Cezalandırılmak).

- beraat ya da mahkûmiyet yönünde kesin hüküm bulunan bir suçta ilişkin olarak aynı Taraf tarafından yargılanmayacak veya cezalandırılmayacaktır;
- i) Bir suçtan dolayı kovuşturulan¹⁰² herhangi bir kişinin hükümün aleniyeti hakkı vardır;
- j) Hüküm giyen kişi mahkûmiyeti anında yargısal ve diğer kanun yolları ve de bunların kullanılabileceği süreler hakkında bilgilendirilecektir.
5. Silahlı çatışmaya ilişkin sebeplerden ötürü hürriyeti sınırlandırılmış kadınlar erkeklerinkinden farklı yerlerde tutulacaklardır. Doğrudan kadınların denetimi altında olacaklardır. Bununla beraber, ailelerin gözaltına alındığı¹⁰³ veya alıkonulduğu durumlarda, mümkün olduğu müddetçe, aynı yerde tutulacak ve bir aile birimi olarak yerleştirileceklerdir¹⁰⁴.
6. Silahlı çatışmaya ilişkin sebeplerden ötürü tutuklanan, gözaltına alınan ya da alıkonulan kişiler, çatışma sona erdikten sonra bile, tahliye edilinceye, kendi ülkelerine geri gönderilinceye veya yeniden yerleştirilinceye kadar işbu Madde altında öngörülen korumadan yararlanacaklardır.
7. Savaş suçu veya insanlığa karşı suç isnat edilen kişilerin kovuşturulması ve yargılanması hakkında herhangi bir şüpheye yer bırakmamak için aşağıdaki ilkeler uygulanacaktır:
- a) Bu tür suçların isnat edildiği kişiler uygulanabilir uluslararası hukuk kurallarına uygun bir kovuşturma ve dava amacıyla sevk edilmeli ve
- b) Sözleşmeler veya bu Protokol uyarınca daha olumlu bir muameleden yararlanmayan kişilere, isnat edilen suçların Sözleşmelerin ve bu Protokolün ağır ihlalini oluşturup oluşturmadığından bağımsız bir şekilde, bu Madde altındaki muamele uygulanacaktır.
8. Bu Maddenin hiçbir hükmü, birinci fıkra tarafından kapsanan kişilere ilişkin olarak uluslararası hukukun uygulanabilir kuralları altında daha geniş koruma sağlayan daha lehte hükümleri, sınırlayıcı veya daraltıcı şekilde yorumlanamaz.

¹⁰² İng. Prosecute (Kovuşturulan), Fr. Accusée (Suçlanan).

¹⁰³ Fr. Arrêtées, détenues ou interées (Tutuklandığı, gözaltına alındığı veya alıkonulduğu). İngilizce metinde "Tutuklama" geçmiyor. Ayrıca bknz. *supra* dipnot 8.

¹⁰⁴ İng. Accomadated as Family Units (aile birimi olarak sayılacaklardır), Fr. L'unité de ces Familles sera préservé (bu ailelerin birliği korunacaktır).

ALTBÖLÜM II

KADIN VE ÇOCUKLARIN LEHİNE TEDBİRLER

Madde 76 - Kadınların korunması:

1. Kadınlar özel saygıya konu olacak ve özellikle ırza tecavüz, zorla fuhuş ve diğer her tür ahlak dışı saldırıya karşı korunacaktır.
2. Silahlı çatışmaya ilişkin olarak tutuklanan, gözaltına alınan ya da alıkonulan hamile kadınların veya kendisine bağımlı çocukları bulunan annelerin durumları azami¹⁰⁵ öncelikle değerlendirilecektir.
3. Çatışmaya taraflar, mümkün olduğu azami ölçüde, çatışmaya ilişkin bir suç sebebiyle hamile kadınlar veya kendisine bağımlı çocukları olan kadınlar hakkında ölüm cezasına hükmetmekten çekinmeye gayret edeceklerdir. Bu niteliğe haiz kadınlar hakkında bu tür suçlara yönelik ölüm cezası icra edilmeyecektir.

Madde 77 - Çocukların korunması

1. Çocuklar özel saygıya konu olacak ve her tür ahlak dışı saldırıdan korunacaktır. Çatışmaya Taraflar, yaşlarından veya diğer sebeplerden dolayı gerek duydukları bakım ve yardımı kendilerine sağlayacaklardır.
2. Çatışmaya taraflar, onbeş yaşına ulaşmamış olan çocukların düşmanca davranışlara doğrudan katılmamalarına yönelik mümkün olan tüm önlemleri alacak ve özellikle askeri kuvvetlere alınmasından kaçınacaklardır. Onbeş yaşını geçmiş olmakla birlikte onsekiz yaşını doldurmamış kişilerin askere alınmasına ilişkin olarak Çatışmaya taraflar önceliği en yaşlılara vermeye özen göstereceklerdir.
3. İkinci fıkranın hükümlerine rağmen, istisnai durumlarda¹⁰⁶, onbeş yaşına ulaşmamış çocuklar düşmanca davranışlara doğrudan katılır ve karşı Tarafın gücü altına girerlerse, savaş esiri olsun olmasın, bu Madde tarafından getirilen özel korumadan yararlanmaya devam edeceklerdir.
4. Silahlı çatışmaya ilişkin sebeplerden ötürü tutuklanmaları, gö-

¹⁰⁵ İng. utmost (azami), Fr. absolue (mutlak).

¹⁰⁶ İng. ilk iki ifade arasında virgül kullanılmışken, Fransızca metnin tercümesi İkinci fıkranın hükümlerine rağmen **ve** istisnai durumlarda şeklinde yapılmalıdır.

zaltına alınmaları ya da alıkonulmaları halinde¹⁰⁷, 75. Madde- nin 5. paragrafı uyarınca ailelerin aile birimi olarak yerleştiril- mesi¹⁰⁸ durumu haricinde, çocuklar yetişkinlerin kaldığı yerler- den farklı yerlerde tutulacaklardır.

5. Silahlı çatışmaya ilişkin bir suçtan dolayı verilen idam cezası suçun işlendiği sırada onsekiz yaşını doldurmamış kişiler hak- kında infaz edilmeyecektir.

Madde 78 - Çocukların Tahliyesi

1. Çatışmaya taraflardan hiçbiri, çocukların sağlıklarıyla ya da tıbbi bakımlarıyla ya da, işgal altındaki topraklar hariç, güvenlik- leriyle ilgili zorlayıcı nedenlerin gerekli kıldığı geçici tahliye du- rumları söz konusu olmadıkça, kendi uyruğundaki çocuklar dı- şında, çocukları yabancı bir ülkeye tahliye edemeyecektir. Ebe- veyn veya kanuni vasilerinin bulunabildiği durumlarda bu nite- likteki bir tahliye için yazılı rızaları gerekir. Bu kişilere ulaşıla- mazsa, bu tür bir tahliye için kanun veya teamül uyarınca ço- cukların bakımından sorumlu kişilerin yazılı rızası gerekmektedir. Bu tür her tahliye, ilgili tarafların, özellikle, tahliyeyi düzen- leyen taraf, çocukları kabul eden taraf ve vatandaşı tahliye edi- len tarafın anlaşmasıyla koruyucu güç tarafından denetlenecek- tir.

Her durumda, çatışmaya bütün Taraflar tahliyeyi tehlikeye dü- şürmekten sakınmak için uygulamada mümkün olan her tür önlemler alınacaktır.

2. 1. fıkra uyarınca bir tahliye gerçekleştirildiğinde, ebeveynlerinin dilediği dini ve ahlaki eğitim de dâhil olmak üzere, tahliye edilen her çocuğun eğitimi mümkün olan en kesintisiz şekilde sağlanacaktır.
3. Bu Madde uyarınca tahliye edilen çocukların ailelerine ve ülke- lerine dönüşünün kolaylaştırılması için tahliyeyi düzenleyen Tar- raf ve, uygun olması durumunda, kabul eden ülkenin yetkilileri her çocuğa, Uluslararası Kızıl Haç Komitesi'nin Merkezi İzleme Ajansı'na yollayacakları, fotoğraflı bir kart düzenleyecektir. Büt- tün kartlar, mümkün olduğu ölçüde, ve çocuk için zarar tehdi- di içermediği müddetçe aşağıdaki bilgileri içerecektir:

a) Çocuğun soyadı/soyadları;

¹⁰⁷ Bknz. *supra* dipnot 8.

¹⁰⁸ Bknz md 75/5 deki açıklamalar.

- b) Çocuğun ilk adı/adları;
- c) Çocuğun cinsiyeti;
- d) Doğum yeri ve doğum tarihi (veya tarih bilinmiyorsa tahmini yaşı);
- e) Babanın adı ve soyadı;
- f) Annenin tam adı ve kızlık soyadı;
- g) Çocuğun akrabaları;
- h) Çocuğun vatandaşlığı;
- i) Çocuğun anadili ve konuştuğu diğer diller;
- j) Çocuğun ailesinin adresi;
- k) Çocuğa verilmiş tüm kimlik numaraları;
- l) Çocuğun sağlık durumu;
- m) Çocuğun kan grubu;
- n) Ayırt edici herhangi bir özellik;
- o) Çocuğun bulunduğu tarih ve yer;
- p) Çocuğun ülkesini terk ettiği tarih ve yer;
- q) Varsa çocuğun dini;
- r) Çocuğu kabul eden devletteki güncel adresi;
- s) Çocuk dönüş öncesi ölürse ölümün tarihi, yeri ve şartları ve gömüldüğü yer.

ALT BÖLÜM III

GAZETECİLER

Madde 79. Gazetecilerin korunması için tedbirler

1. Silahlı çatışma bölgelerinde tehlikeli profesyonel görevlerde bulunan gazeteciler 50. Maddenin 1. fıkrası anlamında sivil kabul edilecektir.
2. Sivil statülerine zarar verecek bir eyleme girişmedikleri sürece ve Üçüncü Sözleşmenin 4 A(4) Maddesince öngörülen silahlı kuvvetlere akredite edilmiş savaş gazetecilerinin haklarına hâlel gelmeksizin Sözleşmeler ve bu Protokol altında bu kapsamda korunacaklardır.

3. Bu Protokole Ek II'de yer alan modele benzer bir kimlik kartı edinebilirler. Bu kart vatandaşı olduğu veya ikamet ettiği veya kendisini çalıştıran basın organının¹⁰⁹ bulunduğu ülkenin hükümeti tarafından düzenlenecek ve gazeteci olarak statüsünü belgeleyecektir.

KISIM V

SÖZLEŞMELERİN VE BU PROTOKOLÜN İCRASI

BÖLÜM I

GENEL HÜKÜMLER

Madde 80. İcra tedbirleri

1. Yüksek Akit Taraflar ve çatışmaya Taraflar Sözleşmeler ve bu Protokol altında doğan yükümlülüklerini yerine getirmek için gereken tedbirleri en kısa sürede alacaklardır.
2. Yüksek Akit Taraflar ve çatışmaya Taraflar Sözleşmelere ve bu Protokole uyulmasını sağlamak amacıyla emir ve talimat vereceklerdir ve icralarını denetleyeceklerdir.

Madde 81 - Kızıl Haç ve diğer insancıl kuruluşların faaliyetleri

1. Çatışmaya Taraflar kendi imkânları dâhilinde, çatışmaların mağdurlarına gereken koruma ve yardımı sağlamak amacıyla Sözleşmeler ve işbu Protokol tarafından kendisine yüklenen işlevi yerine getirmeye yönelik nitelikteki bütün kolaylıkları Uluslararası Kızıl Haç Komitesi'ne sağlayacaklardır. Uluslararası Kızıl Haç Komitesi, ilgili çatışmaya Tarafların rızasına bağlı olarak, mağdurlar lehine diğer tüm insancıl faaliyetleri gerçekleştirebilir.
2. Çatışmaya Taraflar kendi ilgili Kızıl Haç Örgütlerine (Kızılay, Kızıl Aslan ve Güneş), Sözleşmelerin ve işbu Protokolün hükümleri ve Uluslararası Kızıl Haç Konferansları tarafından belirlenen Kızıl Haçın temel ilkeleriyle uyumlu şekilde çatışmanın mağdurları yararına insancıl faaliyetlerini yerine getirebilmeleri için gereken kolaylıkları sağlayacaktır.

¹⁰⁹ İng. news medium (basın araçları), Fra. agence ou l'organe de presse (ajans veya basın organı).

3. Yüksek Akit Taraflar ve çatışmaya Taraflar Kızıl Haç Örgütlerinin (Kızılay, Kızıl Aslan ve Güneş) ve Kızıl Haç Örgütleri Birliği'nin, Sözleşmelerin ve bu Protokolün hükümleri ve Uluslararası Kızıl Haç Konferansları tarafından belirlenen Kızıl Haçın temel ilkeleriyle uyumlu şekilde çatışma mağdurlarına ulaştırdığı yardımı mümkün olan her şekilde kolaylaştıracaktır.
4. Yüksek Akit Taraflar ve çatışmaya Taraflar, Sözleşmelerde ve bu Protokolde bahsi geçen ve karşılıklı Taraflarca izin verilen ve Sözleşmelerin ve bu Protokolün hükümlerine uygun şekilde insani faaliyetlerini yürüten insani örgütlere paragraf 2 ve 3'te bahsi geçenlere benzer kolaylıkları mümkün olduğu ölçüde sağlayacaklardır.

Madde 82 - Askeri kuvvetlerde hukuk danışmanları

Yüksek Akit Taraflar bütün zamanlarda ve çatışmaya Taraflar silahlı çatışma esnasında gerektiğinde, uygun kademelerdeki askeri komutanlara, Sözleşmelerin ve bu Protokolün uygulanması ve bu konuda askeri kuvvetlere verilmesi gereken uygun eğitim hakkında danışmanlık yapması için hukuk danışmanlarının hazır bulunmasını sağlayacaklardır.

Madde 83 - Yayma¹¹⁰

1. Yüksek Akit Taraflar, silahlı çatışma zamanında olduğu gibi barış zamanında da, Sözleşmeleri ve bu Protokolü kendi ülkelerinde duyurmayı ve, özellikle, bu belgelerin askeri kuvvetler ve sivil halk tarafından bilinebilmesi için, askeri eğitim programlarına dâhil etmeyi ve sivil halk tarafından çalışılmasını teşvik etmeyi yüklenirler.
2. Silahlı çatışma zamanında Sözleşmelerin ve bu Protokolün uygulanması konusunda sorumluluk yüklenecek askeri veya sivil otoriteler bunlar hakkında tam bilgi sahibi olacaktır.

Madde 84 - Uygulama kuralları

Yüksek Akit Taraflar, tevdi edilen ve gerekli olduğu ölçüde, Koryucu Güçler aracılığıyla en kısa sürede bu Protokolün resmi tercümesini, uygulamasını temin etmek için kabul edebilecekleri kanunlar ve düzenlemelerle birlikte birbirlerine iletceklerdir.

¹¹⁰ İng. Dissemination Fr. Diffusion.

BÖLÜM II
SÖZLEŞMELERİN VE BU PROTOKOLÜN İHLALİNİN
BASTIRILMASI

Madde 85 - Bu protokolün ihlallerinin bastırılması

1. İş bu kısım ile tamamlanan Sözleşmelerin ihlallerin ve ağır ihlallerin engellenmesi hakkındaki hükümleri bu Protokolün ihlallerinin ve ağır ihlallerinin bastırılması için uygulanacaktır.
2. Sözleşmelerde ağır ihlal olarak tanımlanan fiiller, eğer bu Protokolün 44, 45 ve 73. Maddelerinde korunan karşı tarafın yetkisi altındaki kişilere, ya da bu Protokol tarafından korunan karşı tarafın yaralı, hasta ve deniz kazazedelerine karşı, ya da karşı tarafın denetiminde olup bu Protokol tarafından korunan tıbbi veya dini personel, tıbbi üniteler veya tıbbi nakliye araçlarına karşı yapılmışsa bu Protokolün ağır ihlallerini oluştururlar.
3. Madde 11'de yer alan ağır ihlallerin tanımına ek olarak, aşağıdaki fiiller iradi olarak ve bu Protokolün ilgili¹¹¹ hükümlerini ihlal eder şekilde ve ölüme veya vücut bütünlüğüne zarara sebebiyet verecek şekilde işlendiğinde, bu Protokolün ağır ihlalleri sayılacaktır.
  - a) Sivil halkın veya bireylerin saldırının hedefi haline getirmek¹¹²;
  - b) 57. Maddenin 2 (a) (iii) paragrafında tanımlandığı üzere, aşırı can kaybına, sivillerin yaralanmasına veya sivil malların zarar görmesine sebebiyet vereceğini bilerek sivil halkı veya sivil malları etkileyen ayırım gözetmeyen saldırıya girişmek;¹¹³
  - c) 57. Maddenin 2 (a) (iii) paragrafında tanımlandığı üzere, aşırı can kaybına, sivillerin yaralanmasına ya da sivil malların zarar almasına sebebiyet vereceğini bilerek tehlikeli maddeler içeren çalışmalara veya tesislere saldırıya girişmek¹¹⁴;
  - d) Savunmasız meskenleri ve askerden arındırılmış bölgeleri saldırının hedefi haline getirmek;

---

¹¹¹ İng. relevant (ilgili) Fr. pertinente (önemli).

¹¹² İng. object of attack, Fr. soumettre à une attaque. Farklı anlamlarda.

¹¹³ İngilizce ve Fransızca metinde "excessifs" kelimesinin kullanımı farklı yerlerde, anlam kayması yaratabilir.

¹¹⁴ İngilizce ve Fransızca metinde "excessifs" kelimesinin kullanımı farklı yerlerde, anlam kayması yaratabilir.

- e) Savaş dışı kaldığı bilenen bir kişiyi saldırının hedefi haline getirmek;
  - f) Sözleşmeler ve bu Protokol tarafından tanınan ayırt edici kı-zıl haç, Kızılay veya kızıl aslan ve güneş veya diğer koruyu-cu işaretlerin Madde 37'nin ihlali içerisinde hileli kullanımı;
4. Yukarıdaki paragraflarda ve Sözleşmelerde yer alan ağır ihlal ta-nımlarına ek olarak, Sözleşmelerin ve bu Protokolün ihlalinin teş-kil eden aşağıdakiler kasten işlendiklerinde bu Protokolün ağır ihlali olarak görülecektir;
- a) Dördüncü Sözleşme Madde 49'un ihlali içerisinde, İşgalci Gücün işgal ettiği toprağa kendi sivil halkın belirli bir bölü-münü aktarması veya işgal altındaki topraktaki halkın hep-sini ya da bir kısmını bu toprak içerisinde veya bu toprağın dışarısına aktarması ya da sınır dışı etmesi.
  - b) Savaş esirlerinin veya sivillerin ülkelerine geri gönderilme-sinde haksız gecikme;
  - c) Irksal ayrımcılığa dayalı, kişisel onura saldırı teşkil eden Apartheid ve diğer insanlık dışı ve aşağılayıcı uygulamalar;
  - d) Halkın kültürel ve ruhani mirasını teşkil eden ve, örnek ola-rak yetkili bir uluslararası örgüt çerçevesinde, özel düzenle-me ile özel koruma verimli açıkça tanınan tarihi abideler, sanat eserleri veya ibadet yerlerini saldırının hedefi haline getirmek suretiyle, karşı tarafın Madde 53 (b) bendini ihlal ettiğine dair delil olmadığı ve açıkça ilgili tarihi abideler, sa-nat eserleri ve ibadet yerleri askeri hedeflerin yakın civarın-da bulunmadığı durumlarda, aşırı tahribata¹¹⁵ yol açmak;
  - e) Sözleşmeler tarafından korunan veya bu Maddenin ikinci fıkrasında belirtilen bir kişiyi adil yargılanma hakkından mahrum bırakma.
5. Sözleşmelerin ve bu Protokolün uygulanmasına herhangi bir ha-lal getirilmeden, bu belgelerin ağır ihlali savaş suçu olarak görü-lecektir.

Madde 86 - Harekete geçmeme

1. Yüksek Akit Taraflar ve çatışmaya taraflar, harekete geçme yü-kümlülüğü olmasına rağmen hareketsiz kalınmasından kaynak-

¹¹⁵ İngilizce metinde extensive Fransızca metinde une grande échelle.

lanan Sözleşmelerin ve bu Protokol'ün ağır ihlallerini bastırma ve diğer bütün ihlalleri engellenmeye yönelik her tür tedbiri alacaklardır.

2. Sözleşmelerin veya bu Protokolün bir ihlalinin ast tarafından gerçekleştirilmiş olması üstlerinin cezai ve disiplin sorumluluğunu ortadan kaldırmaz, özellikle eğer, biliyorlardıysa, veya zamanın şartlarına göre böyle bir ihlali işlediğine veya işleyeceğine dair kanıya varmaya yönelik ellerinde bilgi vardıysa ve buna karşılık ihlalin engellenmesi veya bastırılmasına yönelik bütün mümkün önlemleri almadılarsa.

Madde 87 - Komutanların görevleri

1. Yüksek Akit Taraflar ve çatışmaya Taraflar yönetimleri altındaki silahlı kuvvetler ve denetimleri altındaki diğer kişilere ilişkin olarak askeri komutanları Sözleşmelerin ve bu Protokolün ihlallerini engellemeleri ve, gerekli olduğu yerde, bastırmaları ve yetkili otoritelere bildirmeleri ile görevlendireceklerdir.
2. Yüksek Akit Taraflar ve çatışmaya Taraflar, ihlalleri engellemek ve bastırmak amacıyla, sorumluluk seviyelerine bağlı olarak, komutanları emirleri altındaki silahlı kuvvetler üyelerini Sözleşmeler ve bu Protokol altındaki yükümlülükleri hakkında bilgilendirmeleri yönünde zorunlu tutacaklardır.
3. Yüksek Akit Taraflar ve çatışmaya Taraflar, Sözleşmeleri veya bu Protokolü ihlal edecek veya ihlal eden emri altındakilerden veya denetimi altındaki diğer kişilerden haberdar olan komutanları, Sözleşmelerin veya bu Protokolün bu tür ihlallerini engellemek için gerekli girişimde bulunmasını ve uygun olduğu yerde, ihlalcilere karşı disiplin veya cezai işlemlere girişmesini zorunlu tutacaktır.

Madde 88 - Ceza alanında adli yardım adli yardım

1. Yüksek Akit Taraflar Sözleşmelerin veya bu Protokolün ağır ihlallerine ilişkin olarak yürütülen ceza usulleriyle bağlantılı olarak birbirlerine en geniş ölçüde yardım edeceklerdir.
2. Sözleşmeler tarafından ve bu Protokolün 85. Maddesi paragraf 1'de ortaya konan hak ve yükümlülüklerle tabi olarak, şartlar elverdiği zaman, Yüksek Akit Taraflar suçluların iadesi konusunda işbirliği gerçekleştirecektir. İddia edilen suçun gerçekleştiği ülkenin Devletinin talebini gereken derecede dikkate alacaklardır.

3. Her durumda talep edilen Yüksek Akit Tarafın hukuku uygulanacaktır. Yine de, yukarıdaki paragraflarda yer alan hükümler ikili veya çok taraflı nitelikte olan ve adli konularda karşılıklı yardımı tamamen veya kısmen düzenleyen veya düzenleyecek olan diğer herhangi bir andlaşmanın hükümlerinden doğan yükümlülükleri etkilemeyecektir.

Madde 89 - İşbirliği

Sözleşmelerin veya bu Protokolün ağır ihlalleri durumunda Yüksek Akit Taraflar birlikte veya bireysel olarak Birleşmiş Milletler Şartına uyumlu şekilde Birleşmiş Milletler ile işbirliği gerçekleştirmeyi yükümlenirler.

Madde 90 - Uluslararası olgu toplama komisyonu

1.

- a) Yüksek ahlaki değere ve tarafsızlığı tanınan on beş üyeden oluşan bir Uluslararası Olgu Toplama Komisyonu (Bundan itibaren "Komisyon") kurulacaktır.
- b) Yirminin üzerinde Yüksek Akit Tarafın paragraf 2'ye uygun olarak Komisyonun yetkisini kabul etme konusunda anlaşmasıyla birlikte ve bundan itibaren beşer yıllık arayla, tevdi edilen, Komisyonun üyelerinin seçilmesi amacıyla bu Yüksek Akit Tarafların temsilcilerinin bir araya geleceği bir toplantı düzenleyecektir. Toplantıda Her Yüksek Akit Tarafın bir aday gösterebileceği listeden temsilciler Komisyon üyelerini gizli oyla seçeceklerdir.
- c) Komisyon üyeleri şahsi kapasiteleri içerisinde faaliyet gösterecek ve bir sonraki toplantıda yeni üyeler seçilinceye kadar görevde kalacaklardır.
- d) Seçim sırasında Yüksek Akit Taraflar Komisyona seçilecek kişilerin gerekli niteliklere haiz olmalarını ve Komisyonun bir bütün olarak eşit coğrafi dağılımın sağlanmasını temin edeceklerdir.
- e) Beklenmedik şekilde yer boşalması halinde, Komisyonun kendisi boşluğu yukarıdaki bentlerdeki hükümlere gerekli özeni göstererek dolduracaktır.
- f) Tevdi edilen Komisyonun işlevlerinin yerine getirilmesi için gereken idari kolaylıkları temin edecektir.

2.

- a) Yüksek Akit Taraflar Protokolü imzalama, onaylama ya da Protokole katılma sırasında veya herhangi bir sonraki vakitte, aynı yükümlülüğü kabul eden herhangi bir diğer Yüksek Akit Tarafa ilişkin olarak, bu madde altında izin verildiği üzere, Komisyonunun diğer Tarafın iddialarını inceleme yetkisini herhangi bir özel anlaşmaya ihtiyaç duymadan ipso facto tanıdığını beyan edebilir.
- b) Yukarıda atfedilen beyanlar, kopyalarını diğer Yüksek Akit Taraflara iletecek olan Tevdii edilene iletilir.
- c) Komisyonun yetkileri şunlardır:
  - i) Sözleşmeler ve bu Protokolde tanımlandığı şekliyle herhangi bir ağır ihlal iddiasının veya Sözleşmelerin veya bu Protokolün diğer ciddi ihlallerin olgularını soruşturmak;
  - ii) Dostane girişimleri yoluyla, Sözleşmelere ve bu Protokole saygı tutumunun yeniden sağlanmasını kolaylaştırmak.
- d) Komisyon diğer durumlarda, bir çatışmaya Taraf talebi karşısında soruşturmayı ancak ilgili diğer Taraf veya Tarafların rızası ile açacaktır.
- e) Bu paragrafın yukarıdaki hükümlerine uygun olarak, Birinci Sözleşmenin 52. Maddesi, İkinci Sözleşmenin 53. Maddesi, Üçüncü Sözleşmenin 149. Maddesi ve Dördüncü Sözleşmenin 149. Maddesi herhangi bir Sözleşmelerin ihlali iddiasına uygulanmaya devam edecek ve bu Protokolün ihlali iddiasını kapsayacak şekilde genişleyecektir.

3.

- a) ilgili Taraflar aksi şekilde kararlaştırmadıkça, bütün soruşturmalar aşağıda belirtilen şekilde oluşturulacak yedi üyeden oluşan bir Daire yürütülecektir:
  - i) Çatışmaya Taraflara danışıldıktan sonra, Komisyon Başkanı tarafından eşit coğrafi alanların temsili temelinde, çatışmaya Taraf vatandaşı olmayan beş Komisyon üyesi;
  - ii) Çatışmaya Tarafların vatandaşı olmayan, her Tarafın birini atadığı iki ad hoc üye.

- b) Bir soruşturma talebinin alınması üzerine Komisyon Başkanı bir Dairenin oluşturulması yönünde uygun bir zaman sınırı belirleyecektir. Bu süre zarfında herhangi bir ad hoc üye atanmamışsa, Başkan Komisyon üyeliğinin tamamlanması için gereken ek Komisyon üye veya üyelerini atayacaktır.
- 4.
- a) Soruşturma yürütmek için Paragraf 3 uyarınca kurulan Daire çatışmaya Tarafları kendisine yardım etmeye ve kanıtları ortaya koymaya davet eder. Daire uygun gördüğü herhangi başka bir kanıt arayabilir ve durum hakkında yerinde bir inceleme yürütebilir.
- b) Bütün kanıtlar Taraflara açık olacaktır ve Taraflar Komisyon önünde kanıtlar hakkında yorumda bulunma hakkına sahip olacaktır.
- c) Her Taraf bu kanıtlara itiraz etme hakkına sahip olacaktır.
- 5.
- a) Komisyon Taraflara, uygun görebileceği tavsiyelerle birlikte, Dairenin bulduğu olgulara ilişkin bir rapor sunacaktır.
- b) Dairenin olgusal ve tarafsız bulgulara yetecek derecede kanıt toplayamaması halinde Komisyon toplamanın gerçekleştirilememesinin gerekçelerini açıklayacaktır.
- c) Bütün Çatışmaya taraflar Komisyondan talep etmediği müddetçe Komisyon bulgularını kamuya duyurmayacaktır.
6. Komisyon başkanlığı ve Daire başkanlığına ilişkin kurallar dâhil olmak üzere Komisyon bütün kurallarını kendisi oluşturacaktır. Bu kurallar Komisyon Başkanının bütün zamanlarda görevlerinin yerine getirilmesini ve soruşturma durumunda bu görevlerin çatışmaya Taraflardan birinin vatandaşı olmayan biri tarafından yerine getirildiğini temin edecektir.
7. Komisyonun idari harcamaları paragraf 2 uyarınca beyanda bulunan Yüksek Akit Tarafların katkıları ve gönüllü katkılar yoluyla giderilecektir. Soruşturma talep eden çatışma Tarafı veya Tarafları Daire tarafından yapılan harcamaları avans olarak sunacak ve Daire harcamalarının yüzde ellisine kadarı iddiaların hedefi Taraf veya Taraflar tarafından geri ödenecektir. Daire huzurunda karşı iddiaların yer alması durumunda her taraf gerekli harcamaların yüzde ellisini avans olarak ileri sürecektir.

Madde 91 - Sorumluluk

Sözleşmelerin ve bu Protokolün hükümlerini ihlal eden çatışmaya Taraf, durum gerektirirse, tazminatla sorumlu olacaktır. Silahlı kuvvetlerinin bir parçasını oluşturan bütün kişiler tarafından işlenen fiillerden sorumlu olacaktır.

KISIM VI
SON HÜKÜMLER

Madde 92 - İmza

Bu Protokol Son Senedin imzalanmasından itibaren altı ay sonra Sözleşmelere Tarafların imzasına açık olacaktır ve on iki aylık bir süre açık kalacaktır.

Madde 93 - Onaylama

Bu Protokol en kısa sürede onaylanacaktır. Onaylama belgeleri Sözleşmelerin tevdi edileni olan İsviçre Federal Konseyi'ne iletilecektir.

Madde 94 - Katılma

Bu Protokol imzalamayan Sözleşmelere Tarafların hepsinin katılımına açık olacaktır. Katılım araçları tevdi edilene iletilecektir.

Madde 95 - Yürürlüğe girme

1. Bu Protokol iki onay veya katılım belgesinin tevdi edilmesinden itibaren altı ay sonra yürürlüğe girecektir.
2. Bundan sonra bu Protokolü onaylayan veya bu Protokole katılan Sözleşmelere Taraf için, bu Tarafın onay veya katılım belgelerini tevdi etmesinden itibaren altı ay sonra yürürlüğe girecektir.

Madde 96 - Bu protokolün yürürlüğe girmesi üzerine andlaşma ilişkileri

1. Sözleşmelere Taraflar aynı zamanda bu Protokole taraf olduklarında, Sözleşmeler bu Protokol tarafından eklenmiş şekliyle uygulanacaktır.

2. Çatışmaya taraflardan biri bu Protokol tarafından bağlanmadığı durumda, Protokol Tarafları karşılıklı ilişkilerinde bağlı kalmaya devam edecektir. Ayrıca bu Protokol ile bağlı olmayan bütün taraflara ilişkin bu Protokolle bağlı olacaklardır, şayet bağlı olmayan bu taraflar buradaki hükümleri kabul etsin ve uygulasin.
3. Yüksek Akit Taraflardan birine karşı Madde 1 paragraf 4'te bahsi geçen türdeki bir silahlı çatışmaya girişen bir halkı temsil eden otorite ilgili çatışmaya ilişkin olarak Sözleşmeleri ve bu Protokolü uygulamayı tevdi edilene yöneltilen tek taraflı bir beyanname ile kabullenebilir. Bu türdeki bir beyanname, tevdi edilene teslim edilmesiyle birlikte, ilgili çatışmaya ilişkin şu sonuçları doğurur:
  - a) Sözleşmeler ve bu Protokol bir çatışma Tarafı olarak bahsi geçen otorite için anında etkili şekilde yürürlüğe girer;
  - b) Bahsi geçen otorite Sözleşmelere ve bu Protokole taraf Yüksek Akit Tarafça üstlenilen hak ve yükümlülüklerin aynısını üstlenir; ve
  - c) Sözleşmeler ve bu Protokol çatışmanın bütün Taraflarını eşit derecede bağlayıcıdır.

Madde 97 - Değişiklikler

1. Herhangi bir Yüksek Akit Taraf bu Protokole değişiklik teklif edebilir. Teklif edilen değişiklik metni, bütün Yüksek Akit Taraflar ve Uluslararası Kızıl Haç Komitesine danıştıktan sonra teklif edilen değişikliğe ilişkin bir konferansın toplanması konusunda karar verecek olan tevdi edilene iletilecektir.
2. Tevdi edilen bu konferansa, bu Protokolü imzalamış olsun olmasın, bütün Yüksek Akit Taraflara ek olarak Sözleşmelere Tarafları da davet edecektir.

Madde 98 - Ek I'in gözden geçirilmesi

1. Bu Protokolün yürürlüğe girmesinden dört yılı geçmemek kaydıyla, ve bundan sonra dörder yıldan uzun olmayan aralıklarla Uluslararası Kızıl Haç Komitesi bu Protokole Ek I'e ilişkin Yüksek Akit Taraflara danışacak ve gerekli görürse Ek I'in gözden geçirmesi ve istenebilecek nitelikteki değişiklikler sunması için bir teknik uzmanlar toplantısı teklif edebilir. Bu tür bir toplantı teklifinin Yüksek Akit Taraflara iletilmesinden altı ay içerisinde üçte biri karşı çıkmazsa Uluslararası Kızıl Haç Komitesi toplan-

tıy, uygun uluslararası örgütlerin gözlemcilerini çağırarak, gerçekleştirecektir. Bu tür bir toplantı Uluslararası Kızıl Haç Komitesi tarafından Yüksek Akit Tarafların üçte birinin talebi üzerine de düzenlenecektir.

2. Teknik uzmanların toplantısı sonrasında Uluslararası Kızıl Haç Komitesi veya Yüksek Akit Tarafların üçte biri tarafında talep edilirse tevdii edilen önerilen değişiklikleri dikkate almak üzere Yüksek Akit Taraflar ve Sözleşmelere Taraflar konferansını toplayacaktır.
3. Ek I'e değişiklikler bu türde bir konferansta mevcut ve oy kullanan Yüksek Akit Tarafların üçte iki çoğunluğuyla kabul edilebilir.
4. Tevdii edilen bu tür herhangi bir değişikliği Yüksek Akit Taraflara ve Sözleşmelere Taraflara iletacaktır. Değişiklik iletildikten bir yılsonunda kabul edilmiş sayılacaktır, meğerki bu süre zarfı içerisinde tevdii edilene Yüksek Akit Tarafların üçte birinden daha azı olmamak üzere değişikliği kabul etmeme beyanında bulunsun.
5. 4. Paragrafa uygun olarak kabul edilen bir değişiklik, ilgili paragrafa uygun şekilde kabul etmeme beyanı yapanlar haricindeki diğer bütün Yüksek Akit Taraflar için kabulünden üç ay sonra yürürlüğe girecektir. Bu tür bir beyanda bulunan herhangi bir Taraf dilediği zaman geri çekebilir ve değişiklik bu Taraf için o andan itibaren üç ay sonra yürürlüğe girer.
6. Tevdii edilen bütün Yüksek Akit Taraflara ve Sözleşmelere Taraflara herhangi bir değişikliğin yürürlüğe girmesini, onunla bağlı Tarafları, her Tarafa ilişkin olarak yürürlüğe girme tarihlerini, paragraf 4'e uygun olarak yapılan kabul etmeme beyanlarını ve bu tür beyanların çekilmesini haber verecektir.

Madde 99 - Çekilme

1. Yüksek Akit Taraflardan biri bu Protokolden çekilirse, bu çekilme, çekilme belgesinin tesliminden bir yıl sonra etki doğuracaktır. Ancak, eğer, bir yıllık süre içerisinde Taraf Madde 1 de bahsi geçen durumlardan birine girerse, çekilme silahlı çatışmanın ya da işgalin sona ermesinden ve hiçbir şekilde Sözleşmeler ve bu Protokol tarafından korunan kişilerin kesin iadesi veya yeniden yerleştirilmesine bağlı işlemlerden önce etki doğurmayacaktır.
2. Çekilme Yüksek Akit Taraflara bunu iletcek olan tevdii edilene yazılı şekilde bildirilecektir.

3. Çekilme sadece çekilen taraf açısından etki doğuracaktır.
4. Paragraf 1 altındaki herhangi bir çekilme bu Protokol altında çekilmenin etkin hale gelmesinden önce çekilen Tarafın fiillerine bağlı olarak silahlı çatışma sebebiyle ortaya çıkmış yükümlülükler üzerinde etki doğurmayacaktır.

Madde 100 - Bildirimler

Tevdii edilen Yüksek Akit Taraflar ile imzalamış olsun olmasın Sözleşmelere Tarafları aşağıdaki konularda bilgilendirecektir:

- a) Bu Protokole eklenen imzalar ve onay belgelerinin teslimi ve Madde 93 ve 94 uyarınca katılım;
- b) Madde 95 uyarınca bu Protokolün yürürlüğe girme tarihi;
- c) Madde 84, 90 ve 97 uyarınca alınan bildirilen ve beyannameler;
- d) En hızlı şekilde iletilecek olan Madde 96 paragraf (3) uyarınca alınan Beyannameler;
- e) Madde 99 uyarınca çekilmeler.

Madde 101 - Kayıt

1. Birleşmiş Milletler Şartının 102. Maddesine uygun olarak, bu Protokol yürürlüğe girdikten sonra tevdii edilen tarafından Birleşmiş Milletler Sekreterliğine kayıt ve yayın için iletilecektir.
2. Tevdii edilen ayrıca aldığı onaylamalar, katılımlar ve çekilmeler hakkında Birleşmiş Milletler Sekreterliğini bilgilendirecektir.

Madde 102 - Asli Metinler

Arapça, Çince, İngilizce, Fransızca, Rusça ve İspanyolca metinlerin eşit derecede muteber olduğu bu Protokolün aslı, Sözleşmelere Tarafların hepsine uygun tescilli kopyalarını iletilecek olan tevdii edilene iletilecektir.

EK I**TEŞHİSE İLİŞKİN TÜZÜK***Madde 1. Genel hükümler*

1. Bu Ek'teki teşhise ilişkin kurallar, Cenevre Sözleşmeleri'nin ve Protokol'ün ilgili hükümlerine işlerlik kazandırır; bu kuralların amacı, Cenevre Sözleşmeleri'nin ve Protokol'ün koruduğu personelin, malzemenin, birliklerin, nakil araçlarının ve tesislerin teşhisini kolaylaştırmaktır.
2. Bu kurallar, kendi başlarına, korunma hakkı ihdas etmezler. Bu hak, Sözleşmelerin ve Protokol'ün ilgili hükümlerine tâbidir.
3. Cenevre Sözleşmeleri'nin ve Protokol'ün ilgili hükümleri saklı kalmak üzere yetkili makamlar, ayırt edici işaret ve sinyallerin kullanımını, konuşlandırılmasını ve aydınlatılması ile bunların tespit edilmesi imkânlarını¹ her zaman düzenleyebilirler.
4. Yüksek Âkit Taraflar ve özellikle çatışmanın Tarafları, teşhis imkânlarını iyileştiren ve bu alandaki teknolojik evrimden tamamen yararlanılmasını sağlayan sinyalleri, ilave veya değişik araç ya da sistemleri her zaman kararlaştırabilirler.

BİRİNCİ BÖLÜM-KİMLİK KARTLARI*Madde 2. Sıhhi ve dini, sivil ve sürekli personelin kimlik kartı*

1. Protokol'ün 18. maddesinin 3. fıkrasında öngörülen sıhhi ve dini, sivil ve sürekli personelin kimlik kartı:
  - a) Ayırt edici işareti taşınmalı ve cebe konulabilecek boyutlarda olmalıdır;
  - b) Olabildiğince dayanıklı bir maddeden yapılmalıdır;
  - c) Ulusal ya da resmi dilde ve ayrıca, yerinde görülüyorsa, ilgili bölgenin yerel dilinde yazılmalıdır;
  - d) Kart sahibini ismini ve doğum tarihi (bu tarih yoksa, kartın verildiği andaki yaşı) ile, eğer varsa, kayıt numarasını göstermelidir;
  - e) Kart sahibinin, Sözleşmelerin ve Protokol'ün korumasından yararlanmaya ne sıfatla hakkı bulunduğunu göstermelidir;

¹ Fr. "la possibilité de les détecter". İng. "detectability"

- f) Kart sahibinin fotoğrafı ile imzasını, ya da başparmağının izini ya da her ikisini ihtiva etmelidir;
  - g) Yetkili makamın mühür ve imzasını ihtiva etmelidir;
  - h) Kartın verildiği tarihi ve süresinin dolduğu tarihi ihtiva etmelidir;
  - i) Mümkün olduğu ölçüde, kartın arkasında, kart sahibinin kan grubunu göstermelidir.
2. Kimlik kartı, her bir yüksek Âkit tarafın bütün ülkesinde yeknesak olmalı ve mümkün olduğu ölçüde, çatışmanın bütün tarafları için aynı tipte olmalıdır. Çatışmanın tarafları, 1. figürde gösterilen tek dildeki modelden esinlenebilirler. Muhasamatın başında çatışmanın tarafları, eğer kullandıkları kart 1. figürdeki modelden farklı ise kimlik kartının birer numunesini birbirlerine iletmek zorundadırlar. Kimlik kartı, mümkünse iki nüsha halinde oluşturulacak; bunlardan biri, kartı veren ve verdiği kartların denetimini yapması gereken makam tarafından saklanacaktır
  3. Sıhhi ve dini, sivil ve sürekli personel, kimlik kartından hiçbir surette mahrum bırakılamaz. Kartın kaybı halinde, kart sahibi bir kopyasını elde etme hakkına sahiptir.

Madde 3. Sıhhi ve dini, sivil ve geçici personelin kimlik kartı

1. Sıhhi ve dini, sivil ve geçici personelin kimlik kartı, mümkünse, işbu Tüzük'ün 2. maddesinde öngörülen kartın aynı olmalıdır. Çatışmanın tarafları, şekil 1'de gösterilen tek dildeki modelden esinlenebilirler.
2. Sıhhi ve dini, sivil ve geçici personele, işbu Tüzük'ün 2. maddesinde tasvir edilen kartla aynıyet gösteren kimlik kartları verilmesine şartlar engel oluyorsa, söz konusu personel, yetkili makam tarafından imzalanan ve verildiği kişinin geçici personel olarak tayin edildiğini tasdik eden ve mümkünse bu tayinin süresi ile kart sahibinin ayırt edici işaret taşıma hakkını gösteren bir sertifika alabilir. Bu sertifika, belge sahibinin isim ve doğum tarihini (bu tarih yoksa, kartın verildiği andaki yaşı) belge sahibinin görevini eğer varsa, kayıt numarasını göstermelidir. Sertifika, belge sahibinin fotoğrafı ile imzasını, veya başparmağının izini ya da her ikisini ihtiva etmelidir.

Ön Yüz

(bu belgeyi veren devletin ve otoriteni adı için
öngörülen alan)

Personel için
KİMLİK KARTI

Geçici sivil sıhhi personel için
Sürekli Sivil Dini personel için

Adı Soyadı
Doğum tarihi (ya da yaşı)
Kayıt numarası (muhtemel)
İşbu kartın sahibi.....sıfatına istinaden 12
Ağustos 1949 tarihli Cenevre Sözleşmeleri ve uluslararası silahlı çatışmaların
mağdurlarının korunmasına yönelik 12 ağustos 1949 tarihli Cenevre
Sözleşmelerine ek protokolce korunmaktadır.

Veriliş tarihi..... Belge Numarası.....

Belgeyi Düzenleyen Makamın İmzası

Belgenin son geçerlilik tarihi.....

Arka Yüz

Boy	Göz Rengi.....	Saç Rengi.....
Diğer ayırt edici işaretler ya da bilgiler:		
BELGE SAHİBİNİN FOTOĞRAFI		
Damga	Belge sahibinin imzası ya da baş parmak izi ya da her ikisi birden	

Şekil 1 Kimlik kartı örneği (format: 74mm x 105 mm)

İKİNCİ BÖLÜM- AYIRT EDİCİ İŞARET

Madde 4. Şekil

Ayirt edici işaret, (beyaz üzerine kırmızı renkte) şartların haklı gösterdiği ölçüde büyük olmalıdır. Yüksek Âkit taraflar, şekil bakımından, şekil 2'de yer alan haçtan, hilalden ya da aslan-ve-güneşten² esinlenebilirler.

Şekil 2 Beyaz zemin üzerine kırmızı renkte ayirt edici işaretler

Madde 5. Kullanım

1. Ayirt edici işaret, mümkün olduğu ölçüde, bayraklar ve düz yüzeyler üzerine ya da arazinin şekline uygun olan herhangi bir biçimde, mümkün olan her yönden ve mümkün olduğu kadar uzaktan, özellikle havadan görülebilecek şekilde, iliştilir.
2. İşaret, geceleyin ya da görüş şartlarının elverişsiz olduğu ortamlarda aydınlatılabilir ya da ışıklandırılabilir.
3. İşaret, teknik tespit araçları vasıtasıyla tanınmasını sağlayacak malzemeden de yapılabilir. Kırmızı bölüm, özellikle kızılaltı görüş ekipmanı ile teşhisini kolaylaştırmak amacıyla siyah renkten bir ilk kat üzerine boyanmalıdır.
4. Muharebe alanında görevlerini ifa eden sağlık personeli ve dini personel, mümkün olduğunca ayirt edici işaret taşıyan başlık ve kıyafetle donatılmalıdır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM-AYIRT EDİCİ SİNYALLER

Madde 6. Kullanım

1. Bu bölümde sözü edilen tüm ayirt edici sinyaller sıhhi birimler ve nakil araçları tarafından kullanılabilir.
2. Sadece sıhhi birimlerin ve nakil araçlarının kullanımına sunulan bu ayirt edici sinyaller, ışıklı sinyal dışında, başka amaçlarla kullanılamazlar (bkz. Aşağıda 3. fıkra)

² 1980'den beri hiçbir devlet aslan ve güneş amblemini kullanmamaktadır.

3. Çatışmaya tarafların arasında mavi çakan lambaların kullanımını sıhhi taşıt, gemi ve teknelerin kullanımına hasreden özel bir anlaşmanın bulunmaması halinde, bu sinyallerin başka taşıt, gemi ve tekneler tarafından kullanılması yasak değildir.
4. Vakit darlığı ya da özellikleri nedeniyle ayırt edici işaretle işaretlenmemiş olan geçici sıhhi hava taşıtları bu Bölümde izin verilen ayırt edici sinyalleri kullanabilirler.

Madde 7. Işıklı Sinyal

1. Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü'nün (OACI), Doc. 9051, sey-rüsefere elverişliliğe ilişkin teknik kılavuzunda tanımlanan şekilde mavi ışık çakan bir lambadan oluşan ışıklı sinyal, kimliklerini belirtmek amacıyla sıhhi hava taşıtlarının kullanımı için öngörülmüştür. Mavi ışığı kullanan sıhhi hava taşıtları lambayı, işbu sinyalin mümkün olduğunca çok yönden görülebilir olmasını sağlayacak şekilde teşhir etmelidir.
2. Uluslararası Denizcilik Örgütü'nün (OMI) Uluslararası İşaretler kodunun XIV. Bölümün 4. paragrafının hükümlerine uygun olarak 1949 Cenevre Sözleşmeleri ve Protokol tarafından korunan tekneler tüm ufuktan görülebilir olan bir ya da birçok mavi lamba kullanmalıdır.
3. Sıhhi taşıtlar mümkün olduğunca uzaktan görülebilir olan bir ya da birçok mavi ışık çakan lamba kullanmalıdır. Başka renklerde lamba kullanan Yüksek Akit Taraflar ve özellikle çatışmaya Taraflar bunu bildirmelidirler.
4. Tavsiye edilen mavi renk, renkserliği Uluslararası Aydınlatma Komisyonunun renkser diyagramının aşağıdaki denklem tarafından tanımlanan sınırları içinde bulunuyorsa elde edilir:

$$\text{yeşillerin sınırı } y=0,065+0,805x;$$

$$\text{beyazların sınırı } y=0,400-x;$$

$$\text{morların sınırı } x=0,133+0,600y.$$

Mavi ışığın çakışı için tavsiye edilen frekansı dakikada 60-100 çakıştır.

Madde 8. Radyo sinyali

1. Radyo sinyali, Uluslararası Telekomünikasyon Birliği'nin (UIT) Tüzüğü'nde (RR 40 ve N40 maddeleri) maddeler tanımlandığı şekilde, acil durum sinyali ve ayırt edici sinyalden oluşur.

2. 1. fıkrada belirtilen acil durum sinyalleri ve ayırt edici sinyalleri takiben radyo mesajı, bu amaçla Radyo Komünikasyon Tüzüğü'nde öngörülmüş bir ya da birçok frekans üzerinden uygun aralıklarla, İngilizce yayın yapar ve sıhhi nakliyata ilişkin aşağıdaki unsurları içerir:
  - a) çağrı kodu ya da tanına diğer teşhis yöntemleri,
  - b) pozisyon;
  - c) sayı ve tip;
  - d) seçilen güzergâh;
  - e) duruma göre seyir süresi ve öngörülen kalkış ve varış saatleri;
  - f) uçuş yüksekliği, acil durumlar için açık tutulan radyo-elektrik frekansları³, kullanılan diller, ikincil gözetleme radar sistemlerinin mod ve kodları gibi diğer tüm bilgiler.
3. 1. ve 2. fıkralardaki ve Protokolün 22,23 ve 25-31. maddelerinde belirtilen iletişimlerin kolaylaştırılması için Yüksek Akit Taraflar, bir çatışmaya Taraflar ya da çatışmanın bir Tarafı, ortak bir anlaşmayla ya da münferit olarak, Uluslararası Telekomünikasyon Sözleşmesine ek Radyo Komünikasyon Tüzüğü'nde yer alan frekans bantları dağılım tablosuna uygun olarak bu iletişimler için seçtiği ulusal frekansları tanımlayabilir ve yayımlayabilir. Bu frekansların, bir radyo komünikasyon idari dünya Konferansı tarafından kabul edilen prosedüre uygun olarak, Uluslararası telekomünikasyon Birliğine bildirilmesi zorunludur.

Madde 9. Elektronik yöntemlerle teşhis

1. İkincil gözetleme radar sistemi (iGRS), 7 Aralık 1944 tarihli ve düzenli şekilde güncellenen, Uluslararası Sivil Havacılığa yönelik Chikago konvansiyon'unun 10 no'lu ekinde belirtildiği üzere, sıhhi hava taşıtını teşhis etmek ve rotasını takip etmek için kullanılabilir. Münhasıran sıhhi hava taşıtlarına ayrılan İGRS modu ve kodu tek taraflı olarak ya da ortak bir mutabakata dayanarak Yüksek Akit taraflarca, çatışmanın taraflarınca ya da çatışmanın bir tarafınca, Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü'nün tavsiye edeceği usullere uygun olarak belirlenmelidir.
2. Korunan sıhhi nakliye gemilerinin teşhis edilmek ve yerlerinin tespit edilmesi amacıyla standart hava radarının ya da deniz arama kurtarma radarının transponder'ını kullanabilir.

³ İng. Guarded radio frequencies, Fr. Fréquence radio-électrique de veilles

Korunan sıhhi nakliye gemilerinin, örnek olarak 3/A modunda, radar transponderlerinden kod göndererek, üzerlerinde İGRS bulunan diğer deniz ve hava araçları tarafından teşhis edilebilir olmalıdır.

Sıhhi nakliye gemilerinin radar transponderinden gönderilen kod yetkili bir merci tarafından işbu taşıta ait olarak belirlenmeli ve çatışmanın taraflarına iletilmelidir.

3. Sıhhi nakliye gemilerinin, uygun su altı akustik sinyallerinin emisyonu aracılığıyla denizaltılar tarafından teşhis edilmesi mümkün olmalıdır.

Su altı akustik sinyalleri, uygun bir akustik frekans üzerinden (örnek olarak 5 kHz) yayınlanan, mors kodunda YYY grubunu ve bunu takip edecek şekilde geminin çağrı kodunu (ya da sıhhi nakliye gemilerinin teşhisini sağlayacaksa başka bilinen herhangi bir yöntemini) içermelidir.

Yukarıdaki su altı akustik teşhis işaretini kullanmak isteyen Çatışan Taraflar bu durumu mümkün olduğu anda ilgili Taraf-lara iletecekler ve hastane gemilerinin kullanımını bildirdikleri anda kullanılan frekansı doğrulayacaklardır.

4. Çatışmanın Tarafları özel bir anlaşma ile kendi aralarında kullanılmak üzere sıhhi araçların, gemilerin ve hava taşıtlarının teşhisi için benzer bir elektronik sistemi benimseyebilirler.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM - İLETİŞİM

Madde 10. Radyo iletişim

1. Protokol'ün 22,23. 'cü maddeleri ile 25'ten 31.'ni maddeye kadar olan düzenlemelerinde öngörülenlere uygun olarak uygulamaya geçirilen usullerin tatbikinde acil durum sinyali ve 8. maddede öngörülen ayırt edici sinyal, sıhhi birimlerin ve sıhhi taşıma araçlarının radyo iletişiminin başında kullanılabilir.
2. Kendilerine Uluslararası Telekomünikasyon Birliğinin Radyo iletişim tüzüğü'nün 40 ve N 40 maddelerinde atıfta bulunulan Sıhhi nakliye gemileri, aynı zamanda kendi iletişimleri için işbu tüzüğü'nün 37, N 37 ve 59. maddelerine uygun olarak uydu iletişim sistemlerini de kullanabilirler.

Madde 11. Uluslararası kodların kullanımı

Sıhhi birimler ve sıhhi nakliye araçları, Uluslararası Telekomü-

nikasyon Birliğince, Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü ve Uluslararası Denizcilik Örgütü'nce belirlenen kod ve sinyalleri kullanabilirler. Böyle bir durumda işbu sinyal ve kodlar bahsi geçen örgütlerin kuralları, uygulamaları ve usulleri dairesince kullanılacaktır.

Madde 12. Diğer iletişim yöntemleri

İkili bir radyo iletişiminin mümkün olmadığı durumlarda, Uluslararası Denizcilik Örgütü'nün kabul ettiği Uluslararası İşaretler Kodu'nca ya da Uluslararası Sivil Havacılığa dair 7 Aralık 1944 tarihli Chikago Konvansiyonu'nun ilgili ek'ince kabul edilen ve düzenli olarak güncellenen sinyaller kullanılabilir.

Madde 13. Uçuş planları

Protokolün 29. maddesinde öngörülen uçuş planlarına ilişkin anlaşma ve bilgilendirmeler, mümkün olduğu oranda Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü'nce öngörülen usullere uygun olarak yapılacaktır.

Madde 14. Sıhhi hava araçlarının önlenmesine dair sinyal ve işaretler

Bir önleme uçağı, protokolün 30 ve 31. maddelerine uygun olarak uçuş halinde olan bir sıhhi hava aracını teşhis etmek için ya da onu yere indirmeyi sağlamak amacıyla kullanılıyorsa, iş bu iki hava aracınca Uluslararası Sivil Havacılığa dair 7 Aralık 1944 tarihli Chikago Konvansiyonu'nun ilgili 2 no'lu Ek'ince belirlenen ve düzenli olarak güncellenen, önlemeye yönelik standart radyo ve görsel usuller kullanılacaktır.

BEŞİNCİ BÖLÜM - SİVİL SAVUNMA

Madde 15. Kimlik kartı

1. Protokol'ün 66. maddesinin 3. paragrafında belirtilen sivil savunma personelinin kimlik kartı bu Tüzüğün 2. maddesinin ilgili hükümlerince düzenlenmektedir.
2. Sivil savunma personelinin kimlik kartı şekil 3'te gösterilen modele uygun olabilecektir.
3. Eğer sivil savunma personeline kişisel hafif silah taşıma yetkisi verilmişse kimlik kartların bu hususu belirtilecektir.

ÖN YÜZ

	(Bu belgeyi veren devletin ve makamın adı için öngörülen alan)	
sivil savunma personeli için KİMLİK KARTI		
Adı Soyadı.....		
Doğum tarihi (ya da yaşı).....		
Kayıt numarası (muhtemel).....		
İşbu kartın sahibi.....sıfatına istinaden 12 Ağustos 1949 tarihli Cenevre Sözleşmeleri ve uluslararası silahlı çatışmaların mağdurlarının korunmasına yönelik 12 ağustos 1949 tarihli Cenevre Sözleşmelerine ek protokolce korunmaktadır.		
Veriliş tarihi.....	Belge Numarası.....	
Belgeyi Düzenleyen Makamın İmzası		
Belgenin son geçerlilik tarihi.....		

ARKA YÜZ

Boy.....	Göz Rengi.....	Saç Rengi.....
Diğer ayırt edici işaretler ya da bilgiler.....		
BELGE SAHİBİNİN FOTOĞRAFI		
Damga	Belge sahibinin imzası ya da baş parmak izi ya da her ikisi birden	

Şekil 3: Sivil savunma personeli için kimlik kartı örneği (format 74mm x 105 mm)

Madde 16. Uluslararası ayırt edici işaret

1. Protokol'ün 66. maddesinin 4. paragrafında düzenlendiği şekliyle sivil savunmanın uluslararası ayırt edici işareti, turuncu zemin üzerine mavi renkli eşkenar bir üçgendir. Hemen aşağıdaki 4. numaralı şekilde gösterilmiştir.

Şekil 4: Turuncu zemin üzerine mavi üçgen

2. Aşağıdaki unsurlar tavsiye edilir:
  - a) Eğer mavi üçgen, bir bayrak, pazı bandı ya da yelek üzerinde bulunuyorsa, işbu bayrak, pazı bandı ya da yeleğin turuncu zemini oluşturması;
  - b) Üçgenin köşelerinden birinin düşey düzlemde yukarı doğru dönük olması;
  - c) Üçgenin hiçbir kösesinin turuncu zeminin kenarlarına değmemesi.
3. Uluslararası ayırt edici işaret şartların haklı gösterdiği ölçüde bir büyüklükte olmalıdır. İşaret, mümkün olduğu kadar mümkün olan her yönden ve mümkün olduğu kadar uzaktan görülebilen bayraklar ya da düz yüzeyler üzerine iliştilmelidir. Yetkili merciinin talimatları saklı kalmak üzere, sivil savunma personeli, mümkün olduğu oranda uluslararası ayırt edici amblem taşıyan başlık ve kıyafetlerle donatılmalıdır. İşaret, geceleyin ya da görüş şartlarının elverişsiz olduğu ortamlarda aydınlatılabilir ya da ışıklandırılabilir; aynı şekilde işaret, teknik tespit araçları vasıtasıyla tanınmasını sağlayacak malzemedan de yapılabilir.

ALTINCI BÖLÜM - TEHLİKELİ UNSURLARI BARINDIRAN YAPI VE TESİSLER⁴

Madde 17. Uluslararası özel işaret

1. Protokol'ün 56. maddesinin 7. paragrafında öngörüldüğü şekliyle tehlikeli unsurları barındıran yapı ve tesisleri için uluslararası

⁴ İng. Works and installations containing dangerous forces, Fr. Ouvrages et installations contenant des forces dangereuses

özel işaret, aşağıdaki 5 no'lu şekle uygun olarak aynı büyüklükte ve aynı aks üzerine yerleştirilmiş ve aralarındaki mesafe bir çemberin yarıçapına eşit olan 3 adet açık turuncu çemberden oluşur.

2. İşaret şartların haklı gösterdiği ölçüde bir büyüklükte olmalıdır. İşaret, büyük bir yüzeye iliştirildiğinde şartların haklı gösterdiği ölçüde birden çok kere kullanılmalıdır. İşaret, mümkün olduğu kadar mümkün olan her yönden ve mümkün olduğu kadar uzaktan görülebilecek şekilde bayraklar ya da düz yüzeyler üzerine iliştirilmelidir.
3. Bir bayrak üzerinde, işaretin dış sınırları ve bayrağın buna en yakın kenarı arasındaki mesafe çemberlerin yarıçapı kadar olacaktır. Bayrak dikdörtgen şeklinde ve beyaz fonda olacaktır.
4. İşaret, geceleyin ya da görüş şartlarının elverişsiz olduğu ortamlarda aydınlatılabilir ya da ışıklandırılabilir; aynı şekilde işaret, teknik tespit araçları vasıtasıyla tanınmasını sağlayacak malzemen de yapılabilir.

Şekil 5: Tehlikeli güçleri tutan istihkâm ve tesisler için uluslararası özel işaret

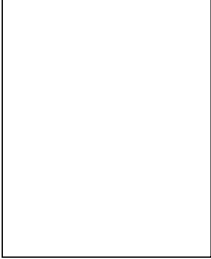
EK 2

TEHLİKELİ GÖREVLERDEKİ GAZETECİNİN KİMLİK KARTI

ÖN YÜZÜ

<p>DUYURU</p> <p>İşbu kimlik kartı silahlı çatışma bölgesinde tehlikeli görev icra eden gazetecilere verilir. Bu kartı taşıyan kişinin, 12 ağustos 1949 tarihli Cenevre Sözleşmeleri'nin ve I no'lu ek protokol'ün hükümleri uyarınca sivil olarak muamele görmeye hakkı vardır. Bu kartın sahibi kartı her daim yanında taşımalıdır. Eğer bu kişi tutuklanırsa, tanınması amacıyla işbu kartı yetkili merciye verecektir.</p>	<p>(Kartı veren devletin adı)</p> <p>TEHLİKELİ GÖREVDEKİ GAZETECİ İÇİN KİMLİK KARTI</p>
---	--

ARKA YÜZ

Belgeyi veren (yetkili mercii).....	Boy.....	
Kart sahibinin fotoğrafı	Göz rengi.....	
	Yer.....	
	Kilo.....	
	Tarih.....	Saç rengi.....
(Kartı veren resmi merciinin mühürü)	Kan grubu.....	
	Rh.....	
Kart sahibinin imzası	Dini (isteğe bağlı).....	
Soyadı.....	Parmak izi (isteğe bağlı)	
Adı.....	Sol işaret parmağı	Sağ işaret parmağı
Doğum yeri ve tarihi		
..... Muhabiri		
Mesleki sınıfı	Teşhisi sağlayacak özel işaretler	
Geçerlilik süresi.....		

(2) NO.LU PROTOKOL**12 AĞUSTOS 1949 TARİHLİ CENEVRE
SÖZLEŞMELERİNE EK
ULUSLARARASI OLMAYAN SİLAHLI ÇATIŞMA
MAĞDURLARININ KORUNMASINA İLİŞKİN**

(8 HAZİRAN 1977)

GİRİŞ*Yüksek Akit Taraflar*

12 Ağustos 1949 Cenevre Sözleşmelerinin ortak 3. Maddesinde kabul edilen insancıl ilkelerin uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışma durumunda insana karşı saygının temelini oluşturduğunu hatırlatarak,

Aynı zamanda insan haklarına ilişkin uluslararası belgelerinin insana temel bir koruma sunduklarını hatırlatarak,

Bu tür silahlı çatışma mağdurlarının daha iyi korunma altına alınmasını sağlama gereğini vurgulayarak,

Yürürlükteki hukuk tarafından öngörülmeven durumlarda, insanın insanlık ilkelerinin korunması ve kamu vicdanının emirleri altında kalmaya devam ettiğini hatırlatarak,

Aşağıdaki hususlar üzerinde anlaşmaya varmıştır:

KISIM I

PROTOKOLÜN KAPSAMI

Madde 1- Maddi Uygulama Alanı

1. 12 Ağustos 1949 Cenevre Sözleşmelerinin ortak 3. Maddesini, mevcut uygulama koşullarını değiştirmeden, geliştiren ve tamamlayan işbu Protokol 12 Ağustos 1949 Cenevre Sözleşmelerine Ek Uluslararası Silahlı Çatışma Mağdurlarının Korunmasına İlişkin Protokolün (1. Protokol) 1. Maddesince kapsanmayan ve bir Yüksek Akit tarafın ülkesinde kendi silahlı kuvvetleriyle muhalif silahlı kuvvetler veya sorumlu komuta altında olan, devamlılık arz eden ve planlı askeri operasyonlar yapmalarına ve bu Protokolü uygulamalarına imkan verecek şekilde bu Yüksek Akit tarafın ülkesinin ait bir kısmı üzerinde kontrolü elinde bulunduran diğer örgütlü silahlı gruplar arasında cereyan eden tüm silahlı çatışmalarda uygulanır.
2. İşbu Protokol, silahlı çatışma olarak kabul edilmeyen, ayaklanma, münferit ve düzensiz şiddet eylemleri ve benzer nitelikteki diğer eylemler gibi iç gerginlik ve iç karışıklık durumlarında uygulanmaz.

Madde 2- Kişisel Uygulama Alanı

1. Bu Protokol ırk , renk, cinsiyet, dil, din ya da inanç, siyasi ya da başka türlü düşünce, ulusal ya da sosyal köken, varlık, doğum veya diğer bir durum¹¹⁶ ya da diğer tüm benzer kriterler üzerine kurulu (bundan böyle aleyhte ayrımlar olarak adlandırılacak olan) ayrımlar gözetilmeksizin 1. maddede tanımlanan silahlı çatışmadan etkilenen bütün kişilere uygulanır.
2. Silahlı çatışmanın sonunda, bu silahlı çatışmayla ilgili nedenlerden dolayı özgürlüklerinden yoksun bırakılmış ya da özgürlükleri kısıtlanmış tüm kişiler ve çatışmadan sonra aynı nedenlerle özgürlüklerinden yoksun bırakılan ya da özgürlükleri kısıtlanmış olanlar bu özgürlük mahrumiyeti ya da kısıtlaması sona erene dek 5. ve 6. maddelerin korumasından yararlanacaklardır.

Madde 3- Müdahale Etmeme

1. Bu Protokolün hiçbir hükmü bir devletin egemenliğini ya da

¹¹⁶ İngilizce metinde statute

tüm meşru yollarla hükümetin kamu düzenini korumak ya da sağlamak¹¹⁷ ya da Devletin milli birliğini ve toprak bütünlüğünü savunma sorumluluğunu etkilemek amacıyla kullanılmayacaktır.

2. Bu Protokolde yer alan hiçbir hüküm her ne sebeple olursa olsun ülkesinde silahlı çatışma cereyan eden Yüksek Akit Tarafın iç yada dış işlerine veya silahlı çatışmaya doğrudan ya da dolaylı müdahale etmeyi haklı göstermek için kullanılamaz.

KISIM II

İNSANİ MUAMELE

Madde 4- Temel Güvenceler

1. Özgürlükleri sınırlandırılmış olsun olmasın, muhasamata doğrudan katılmayan yada katılmaya son veren tüm kişilerin kişiliklerine, şereflerine, kanaatlarına ve dini ibadetlerine saygı gösterilmesini isteme hakları vardır. Her türlü durumda herhangi bir aleyhte ayırım gözetilmeksizin her türlü yerde insanca muamele göreceklidir. Kimsenin hayatta kalmaması emrinin verilmesi yasaktır.
2. Yukarıdaki hükümlerin genel niteliğine hâlel gelmeksizin 1. fıkrada belirtilen kişilere karşı yapılan aşağıdaki davranışlar her zaman ve her yerde kesinlikle yasaktır:
  - a) Kişilerin canına, sağlığına fizik ya da manevi varlığına karşı şiddet, başta cinayet ve işkence gibi acımasız muameleler, sakatlama ya da her hangi bir bedensel ceza türü olmak üzere;
  - b) Toplu cezalandırmalar;
  - c) Rehine alınması;
  - d) Terörist eylemler;
  - e) Kişinin onuruna yönelik saldırılar, özellikle aşağılayıcı ve küçük düşürücü muameleler, tecavüz, fuhşa zorlama ve çeşitli hayasız saldırı biçimleri¹¹⁸;
  - f) Kölelik ve her türlü köle ticareti;

¹¹⁷ İng. reestablish, Fr. rétablir.

¹¹⁸ İng. indecent assault, Fr. attentat à la pudeur.

- g) Yağmalama;
- h) Yukarıdaki eylemlerden herhangi birinin yapılacağına dair tehditte bulunma.
3. Çocuklara gerek duydukları yardım ve bakım sağlanacaktır özellikle de:
- a) Dini ve ahlaki eğitim dahil olmak üzere, ebeveynlerinin ya da ebeveynlerinin olmadığı durumlarda bakımlarından sorumlu kişilerin istekleri doğrultusunda eğitim alacaklardır;
- b) Geçici olarak birbirinden ayrılmış ailelerin birleştirilmesini kolaylaştırmak için gerekli tüm uygun tedbirler alınacaktır;
- c) Henüz on beş yaşını doldurmamış çocuklar silahlı kuvvetlerce veya silahlı gruplarca silah altına alınmayacak ve muhasamata katılmalarına izin verilmeyecektir;
- d) Bu maddenin on beş yaşın altında çocuklara getirdiği özel koruma alt paragraf c hükümlerine rağmen doğrudan düşmanca davranışlara katılmaları ve yakalanmaları durumunda kendilerine uygulanacaktır;
- e) Gerekli görüldüğü ve mümkün olan her durumda ebeveynlerinin ya da bakımlarından yasa veya gelenekler uyarınca birinci dereceden sorumlu olan kişilerin rızası olması koşuluyla çocukları geçici olarak düşmanlıkların sürdüğü bölgelerden alarak ülke içinde daha güvenli bir bölgeye götürmek ve güvenliklerinden ve selametlerinden¹¹⁹ sorumlu bir kişinin refakatinde olmaları için tedbirler alınacaktır.

Madde 5- Özgürlükleri sınırlandırılan kişiler¹²⁰

1. 4. madde hükümlerine ek olarak, ister enterne edilmiş ister tutuklu¹²¹ olsunlar silahlı çatışmayla ilgili nedenlerden dolayı özgürlükleri kısıtlanan kişiler açısından aşağıdaki hükümlere saygı gösterilecektir;

¹¹⁹ İng. well-being, Fr. bien-être.

¹²⁰ Madde başlığı Protokolün Fransızca ve İspanyolca metinlerinde farklıdır: Personnes privées de liberté Personnas privadas de libertad. Protokolün yorumunda da belirtildiği gibi İngilizce metindeki persons whose liberty has been restricted ifadesi daha açıklayıcıdır.

¹²¹ Maddenin Fransızca metninde kullanılan détention (İng. detention) kelimesi Türkçe'ye tutukluluk olarak çevirilebilir. Bununla birlikte Protokolün Yorumunda da belirtildiği gibi.

-
- a) Yaralılar ve hastalar 7. maddeye uygun olarak muamele göreceklendir;
  - b) Bu paragrafta sözü edilen kişilere yerel sivil halkla aynı ölçüde gıda malzemeleri ve içme suyu temin edilecek ve bu kişiler sağlık ve hijyen güvencelerinden ve iklim koşullarının zorluklarına ve silahlı çatışmanın tehlikelerine karşı korumadan yararlanacaklardır;
  - c) Bireysel ya da toplu yardım almalarına izin verilecektir;
  - d) Dini ibadetlerini yerine getirebilecekler ve talepleri üzerine ve uygun görüldüğü durumda, dini işlevleri yerine getiren, ordu rahipleri gibi, kişilerden manevi yardım alabileceklerdir;
  - e) Eğer çalışmak zorunda kalırlarsa, yerel sivil halka tanınan çalışma koşullarından ve benzer güvencelerden yararlanacaklardır.
2. 1. fıkrada belirtilen kişilerin enterne edilmesinden ya da *aliko-yulmasından* sorumlu kişiler imkanları ölçüsünde bu kişilerle ilgili aşağıdaki hükümlere saygı göstereceklerdir:
- a) Bir aileye mensup kadın ve erkeklerin bir arada yerleştirildiği durumlar dışında, kadınlar erkeklerinkinden ayrı yerlere yerleştirilecek ve hemcinslerinin yakın gözetiminde olacaklardır;
  - b) 1. fıkrada belirtilen kişilere mektup ve kart yollama ve alma izni verilecektir, bunların sayısı yetkili kurumlarca gerekli görüldüğü durumlarda sınırlandırılabilir;
  - c) Enterne edilme ve tutukluluk yerleri çatışma bölgesine yakın yerlerde bulunmayacaktır. 1. fıkrada belirtilen kişiler, enterne edildikleri ya da tutuklu buldukları yerlerin silahlı çatışmadan kaynaklanan tehlikelere özellikle maruz kalması durumunda, tahliyelerinin uygun güvenlik koşullarında yürütülebilmesi durumunda tahliye edilecektir;
  - d) Tıbbi muayeneden yararlanabileceklerdir;
  - e) Fiziksel ve manevi sağlıkları ve bütünlükleri haksız herhangi bir davranış ya da ihmalden dolayı tehlikeye atılmayacaktır. Buna uygun olarak, bu maddede belirtilen kişileri, sağlık durumlarının gerektirmediği ve genel olarak kabul edilen tıbbi normlar ile tutarlı olmayan herhangi bir tıbbi prosedüre ve benzer tıbbi koşullar altında özgür kişilere uygulanan

standartlarla uyuşmayan muamelelere maruz bırakmak yasaktır.

3. 1. fıkranın kapsamına alınmayan ancak özgürlükleri yine de bir şekilde silahlı çatışma ile ilgili nedenlerden dolayı sınırlandırılmış kişiler 4. madde ve bu maddenin paragraf 1 (a), (c) ve (d) ile 2 (b)'sine uygun olarak insanca muamele göreceklerdir.
4. Özgürlüklerinden mahrum bırakılmış kişilerin serbest bırakılmasına karar verilmesi halinde, bu kararı veren kişiler tarafından güvenliklerinin sağlanması için gerekli önlemleri alınacaktır.

Madde 6- Cezai takibat

1. İşbu madde silahlı çatışma ile ilgili suçların koğuşturulmasına ve bastırılmasına¹²² uygulanır.
2. Bağımsızlık ve tarafsızlık temel güvencelerini sunan bir mahkemece önceden verilmiş bir karar olmaksızın, bir suçtan dolayı, suçlu bulunan kimseye hüküm verilmeyecek ve cezası infaz edilmeyecektir.

Özellikle:

- a) Prosedür sanığın kendisine atfedilen suçun ayrıntıları konusunda gecikme olmaksızın haberdar edilmesini sağlamalı ve sanığa yargılanması öncesinde ve yargılanması sırasında savunması için gerekli bütün hakları ve araçları sağlamalıdır.
- b) Hiç kimse bireysel cezai sorumluluk durumları dışında bir suçtan dolayı mahkum edilemez,
- c) Hiç kimse suçun işlendiği tarihte ulusal ya da uluslar arası hukuk uyarınca bir suç unsuru oluşturmayan hareketlerinden ve ihmallerinden dolayı suçlu tutulamaz. Aynı şekilde suçun işlendiği tarihteki yasaların belirlediği cezadan daha ağır bir cezaya çarptırılamaz. Suçun işlenmesinden sonraki bir tarihte yasalar gereği daha hafif bir ceza getirilirse, suçlu bundan yararlanacaktır¹²³,
- d) Kendisine suç isnat edilen herkes suçu hukuka uygun şekilde kanıtlanıncaya kadar suçsuzdur,

¹²² İngilizce metin punishment

¹²³ İngilizce metinde sadece "under the law" ifadesi kullanılarak ulusal/uluslararası hukuk ayrımı yapılmamaktadır.

- e) Kendisine suç isnat edilen herkes yargılama sırasında duruşmada hazır bulunma hakkına sahiptir,
- f) Hiç kimse kendi aleyhine tanıklık etmeye ya da suçlu olduğunu itiraf etmeye zorlanamaz.
3. Mahkum edilen herkes, mahkumiyet anında yargısal ve diğer temyiz yollarından ve bunların kullanılmasına ilişkin sürelerden haberdar edilecektir.
4. Suçun işlendiği tarihte on sekiz yaşın altında olan kişilere ölüm cezası verilmeyecek ve hamile kadınlarla küçük çocuk annelerine bu ceza uygulanmayacaktır.
5. Muhasamatın son bulması durumunda, yetkililer silahlı çatışmaya katılan kişileri ya da silahlı çatışmayla ilgili nedenlerden ötürü ister enterne edilmek ister tutuklanmak suretiyle özgürlüklerinden mahrum bırakılmış kişileri mümkün olan en geniş af kapsamına almak için çaba göstereceklerdir.

KISIM III

YARALILAR, HASTALAR VE DENİZKAZAZEDELERİ

Madde 7- Koruma ve bakım

1. Silahlı çatışmada yer almış olsun olmasın bütün yaralılar, hastalar ve deniz kazazedelerine saygı gösterilecek ve bunlar koruma altına alınacaktır.
2. Bu kişiler her koşulda insanca muamele görecek ve imkanlar elverdiğince mümkün olan en kısa sürede durumlarının gerektirdiği tıbbi bakım altına alınacaktır. Bu kişiler arasında tıbbi kriterler dışında hiçbir şekilde ayırım yapılmayacaktır.

Madde 8- Arama

Koşulların elverdiği her durumda ve özellikle de bir çarpışmadan sonra, gecikme olmaksızın yaralıları, hastaları ve deniz kazazedelerini aramak ve toplamak, bunları kötü muameleden ve yağmacılıktan korumak, uygun bir şekilde bakılmalarını sağlamak ve ölüleri aramak, soyulmalarını önlemek ve usule uygun şekilde defnedilmelerini sağlamak için mümkün olan her türlü önlem alınacaktır.

Madde 9- Tıbbi ve dini personelin korunması

1. Tıbbi ve dini personele saygı gösterilecek ve bu kişiler korunacaktır. Görevlerini yerine getirmeleri için mümkün olan her türlü yardımı alacaklar ve insani görevleri ile uyum sağlamayan görevler yürütmeye zorlanmayacaklardır.
2. Görevlerinin yerine getirilmesi sırasında, tıbbi personelden tıbbi nedenler dışında herhangi bir kişiye öncelik tanınması istenmeyecektir.

Madde 10- Tıbbi görevlilerin genel olarak korunması

1. Hiç kimse, bu faaliyetten yararlanan kişi her kim olursa olsun, tıbbi etiğe uygun tıbbi etkinlikler yürüttüğü için hiçbir koşul altında cezalandırılmayacaktır.
2. Tıbbi nitelikli faaliyetlerde bulunan kişiler tıbbi ahlak kurallarına veya yaralı ve hastaları koruyan diğer tıbbi kurallara ya da bu Protokol hükümlerine ters düşecek davranışlarda bulunmaya ve de bu kurallar veya hükümleri yerine getirmekten kaçınmaya zorlanamaz.
3. Tıbbi nitelikli faaliyetlerde bulunan kişilerin, bakımları altındaki yaralılar ve hastalarla ilgili edindikleri bilgilere ilişkin mesleki yükümlülüklerine, ulusal mevzuata hâlel gelmeksizin, saygı gösterilecektir.
4. Ulusal mevzuata hâlel gelmeksizin¹²⁴, tıbbi nitelikli faaliyetlerde bulunan hiç kimse, tedavi etmiş ya da etmekte olduğu yaralı ve hastalarla ilgili bilgi vermeyi reddettiği ya da bilgi vermekten kaçındığı için cezalandırılmayacaktır.

Madde 11- Tıbbi¹²⁵ birimlerin ve tıbbi nakliye araçlarının korunması:

1. Tıbbi birimlere ve tıbbi nakliye araçlarına saygı gösterilecek ve bunlar her zaman korunacaktır ve saldırı hedefi olmayacaktır.
2. Tıbbi birimlere ve tıbbi nakliye araçlarına sağlanan koruma, sadece kendi insancıl görevleri dışında düşmanca eylemlerde bulunulmak için kullanılması durumunda sona erebilir. Ancak koruma, koşulların elverdiği durumda makul bir süre sınırı koyan bir uyarının yapılması ve bu süre sonunda uyarının dikkate alınmaması durumunda kaldırılacaktır.

¹²⁴ İngilizce metin subject to.

¹²⁵ İngilizce metinde medical, Fransızca metinde sanitaire.

Madde 12- Ayırt edici işaret

İlgili yetkili kurumun kontrolü altında, beyaz bir zemin üstünde kızıl haç, kızıl ay ya da kızıl aslan ve güneşin ayırt edici işaretleri tıbbi ve dini personel, tıbbi birimler ve tıbbi nakliye araçları tarafından sergilenecektir. Bu işarete her koşulda saygı gösterilecektir. Bu işaret istismar edici¹²⁶ bir şekilde kullanılmayacaktır.

KISIM IV

SİVİL HALK

Madde 13- Sivil halkın korunması

1. Sivil halk ve sivil kişiler askeri operasyonlardan kaynaklanan tehlikelere karşı genel korumadan yararlanır. Bu korumayı etkin kılabilmek için her koşulda aşağıdaki kurallar dikkate alınacaktır.
2. Ne sivil halk ne de sivil kişiler saldırı hedefi olmayacaktır. Birincil amacı sivil halk arasında dehşet yaymak olan şiddet hareketleri ya da tehdidi kesinlikle yasaktır.
3. Siviller, doğrudan düşmanlıklara katıldıkları süre dışında bu bölümde sağlanan korumadan yararlanırlar.

Madde 14- Sivil halkın hayatta kalması için vazgeçilmez olan malzemenin korunması:

Sivilleri aç bırakmayı çatışma yöntemi olarak kullanmak yasaktır. Bu nedenle, gıda maddeleri, gıda maddelerinin yetiştirildiği tarım alanları, ekinler, hayvanlar, içme suyu tesisleri ve depoları ve sulama tesisleri gibi sivil halkın hayatta kalması için vazgeçilmez olan mallara saldırmak, bunları yok etmek, yerinden kaldırmak ve kullanılamaz hale getirmek yasaktır.

Madde 15- Tehlikeli güçler içeren yapıların ve tesislerin korunması

Başta baraj, su kanalları ve elektrik enerjisi üreten nükleer enerji santralleri gibi tehlikeli güçler içeren yapılar ya da tesisler saldırı tehlikeli maddelerin açığa çıkmasına ve bunun sonucunda sivil halk arasında ciddi kayıplara yol açacaksa, askeri hedef teşkil etse bile saldırı hedefi olmayacaktır.

¹²⁶ İngilizce metin improperly

Madde 16- Kültürel varlıkların ve ibadet yerlerinin korunması

Silahlı Çatışma durumunda kültürel Malların Korunması için 14 Mayıs 1954 tarihli Lahey Sözleşmesinin hükümleri saklı kalmak üzere, halkların kültürel ve manevi miraslarını oluşturan tarihi anıtlara, sanat eserlerine ya da ibadet yerlerine karşı herhangi bir düşmanca davranışta bulunmak ve bu yapıları askeri çabaları¹²⁷ desteklemek için kullanmak yasaktır.

Madde 17- Sivillerin zorunlu yer değiştirmelerinin yasaklanması

1. Sivillerin güvenliği ya da zorunlu askeri nedenlerin gerekli kılması hali dışında, sivil çatışmaya dayalı nedenlerden ötürü halkın zorunlu yer değiştirmesi emri verilmeyecektir. Bu tür bir yer değiştirmenin gerçekleştirilmesi gerekirse, sivil halkın uygun sığınak, hijyen, sağlık, güvenlik ve beslenme koşullarında ağırlanması için gerekli bütün önlemler alınacaktır.
2. Siviller kendi topraklarını çatışmayla ilgili nedenlerden ötürü terk etmeye zorlanmayacaktır.

Madde 18- Yardım örgütleri ve yardım eylemleri

1. Yüksek Akit Tarafların topraklarında bulunan Kızıl Haç, (Kızılay, Kırmızı Aslan ve Güneş) gibi yardım örgütleri çatışma mağdurları ile ilgili olarak geleneksel işlevlerini yerine getirmeye hizmetlerini sunabilirler. Sivil halk kendi girişimiyle bile olsa yararlıları hastaları ve deniz kazazedelerini toplama ve bu kişilere bakma teklifinde bulunabilir.
2. Sivil halk hayatta kalması için gerekli olan gıda malzemeleri ve tıbbi malzemeler gibi malzemenin yokluğundan dolayı zorluklara maruz kalıyorsa, tamamen insani amaçlı ve tarafsız olarak ve herhangi bir aleyhte ayırım gözetmeyen yardım hareketleri ilgili Yüksek Akit Devletin rızası ile başlatılacaktır.

KISIM V**SON BÖLÜMLER***Madde 19- Protokolün duyurulması*

İşbu Protokol mümkün olduğu kadar yaygın bir şekilde duyurulacaktır.

---

¹²⁷ İng. Military efforts, Fr. Efforts militaires.

Madde 20- İmza

İşbu Protokol Nihai senedin imzalanmasından altı ay sonra Sözleşmelerin Taraflarının imzasına açılacaktır ve on iki aylık süre boyunca imzaya açık tutulacaktır.

Madde 21- Onaylama

İşbu Protokol mümkün olan en kısa zamanda onaylanacaktır. Onay belgeleri Sözleşmelerin tevdi mercii olan İsviçre Federal Konseyine teslim edilecektir.

Madde 22- Katılma

İşbu Protokol imzalamayan Sözleşmelere Tarafların tümünün katılımına açık olacaktır. Katılım belgeleri tevdi merciiine teslim edilecektir.

Madde 23- Yürürlüğe girme

1. İşbu Protokol iki adet onay ve katılım belgesinin tevdi edilmesinden altı ay sonra yürürlüğe girecektir.
2. İşbu Protokolü sonradan onaylayan ya da katılan Sözleşme Taraflarından her birisi için, Protokol onay ya da katılım belgesinin tevdiinden altı ay sonra yürürlüğe girecektir.

Madde 24- Değişiklikler

1. Yüksek Akit Taraflardan her birisi işbu Protokole değişiklik yapılmasını teklif edebilir. Teklif edilen herhangi bir değişikliğin metni, Yüksek Akit Taraflara ve Uluslararası Kızıl Haç Örgütüne danıştıktan sonra teklif edilen değişikliklerin incelenmesi için, bir toplantı yapıp yapılmamasına karar verecek olan tevdi merciiine iletilecektir.
2. Tevdi merci bu konferansa işbu Protokolde imzası olsun olmasın bütün Yüksek Akit Taraflarla birlikte Sözleşmelere Tarafları davet edecektir.

Madde 25-Çekilme

1. Yüksek Akit Devletlerden birinin işbu Protokolden çekilmesi durumunda, çekilme işlemi fesih belgesinin alınmasından itibaren altı ay geçmeden etki doğurmayacaktır. Ancak altı ayın bitiminde, Protokolden çekilen Taraf 1. maddede belirtilen durumday-

sa, çekilme işlemi silahlı çatışma sona erene kadar yürürlüğe girmeyecektir. Çatışma ile ilgili nedenlerden dolayı özgürlüklerinden mahrum bırakılmış kişiler serbest bırakılıncaya kadar işbu Protokol hükümlerinden yararlanmaya devam edeceklerdir.

2. Çekilme işlemi, tüm Yüksek Akit Tarafları bu fesihten haberdar edecek tevdi merciine yazılı olarak tebliğ edilecektir.

Madde 26- Bildirimler

Tevdi merci Yüksek Akit Devletlerle birlikte işbu Protokolü imzalamış olsun olmasın Sözleşmelere Tarafları aşağıdaki konularda bilgilendirecektir:

- a) İşbu Protokolün altında yer alan imzalar ve 21. ve 22. maddeler uyarınca teslim edilen onaylama ve kabul belgeleri,
- b) İşbu Protokolün 23. madde uyarınca yürürlüğe gireceği tarih ve
- c) 24. madde uyarınca alınan bildirimler ve beyanlar.

Madde 27- Kayıt

1. İşbu Protokol yürürlüğe girmesinden sonra, tevdi merci tarafından Birleşmiş Milletler Şartının 102. maddesi uyarınca kaydedilmek ve yayınlanmak üzere Birleşmiş Milletler Sekreterliğine iletilecektir.
2. Tevdi mercii aynı şekilde Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliğini, bu Protokolle ilgili kendisine ulaşan bütün onaylardan, kabullerden ve çekilmelerden haberdar edecektir.¹²⁸

Madde 28- Orijinal metinler

Arapça, Çince, İngilizce, Fransızca, Rusça ve İspanyolca metinleri de aynı şekilde orijinal olan bu Protokolün aslı, Sözleşmelerin tüm taraflarına tasdikli kopyalarını ileticek olan tevdi merciine teslim edilecektir.

---

¹²⁸ Fransızca metinde sadece onay ve kabuller olarak geçmektedir.

**12 AĞUSTOS 1949 TARİHLİ CENEVRE
KONVANSİYONLARI'NA EK VE İLAVE BİR AYIRT EDİCİ
AMBLEME İLİŞKİN PROTOKOL
(PROTOKOL III),**

(8 ARALIK 2005)

Yüksek akit taraflar,

12 ağustos 1949 tarihli Cenevre Sözleşmeleri'nin ayırt edici işaretlere yönelik hükümlerini (özellikle de I no'lu sözleşmenin 26., 38., 42 ve 44. maddelerini) ve, ilgili hallerde 8 haziran 1977 tarihli ek protokollerin hükümlerini (özellikle de I no'lu Protokolün 18. ve 38. maddeleri ile II no'lu protokolün 12. maddesini) teyid ederek;

Yukarıda bahsi geçen hükümleri, bunların koruyucu değerini ve evrensel niteliğini güçlendirmek amacıyla tamamlanmasını arzu ederek,

İşbu protokolün, Yüksek Akit tarafların, Cenevre Sözleşmeleri ve, ilgili hallerde onların ek protokollerinin kendilerine yükledikleri yükümlülüklerle uygun olarak kullandıkları amblemleri kullanmaya devam etmek hakkına hanel getirmeyeceğini belirterek;

Cenevre Sözleşmeleri ve ek Protokollerince korunan kişi ve mallara saygı gösterme yükümlülüğünün uluslararası hukuktan kaynaklandığını ve ayırt edici amblem, işaret ve sinyallere bağlı olmadığını hatırlatarak;

Ayırt edici işaretlerin dini, etnik, ırksal, bölgesel ya da siyasi bir anlam taşımaması gerektiğinin vurgulayarak;

I no'lu Cenevre Sözleşmesi'nin 44. maddesince ortaya konan ayırt edici işaretlerin koruyucu kullanımı ve bildirici kullanımı ayırımını hatırlatarak;

Diğer bir devletin ülkesi üzerinde faaliyet gösteren Ulusal derneklerin, faaliyetleri sırasında kullanmayı planladıkları amblemlerin bu faali-

yetlerin vuku bulduğu ülkede olduğu kadar transit geçilen ülkede de kullanılabilir olduğu konusunda emin olmaları gerektiğini de ayrıca hatırlatarak;

Mevcut olan ayırt edici işaretlerin kullanımının bazı devlet ve Ulusal derneklere sıkıntılar yaratabileceğinin farkında olarak;

Uluslararası Kızıl Haç Komitesi, Uluslararası Kızıl Haç ve Kızıl Ay Dernekleri Federasyonu ve Kızıl Haç ve Kızıl Ay Uluslararası Hareketi'nin halihazırda kullandıkları ad ve ayırt edici işaretleri korumak konusundaki kararlılığının farkında olarak;

Aşağıdaki hükümler üzerinde anlaşmaya varmışlardır:

Madde 1. Bu protokole saygı gösterilmesi ve protokolün yürürlük alanı

1. Yüksek akit taraflar her durumda işbu protokole saygı göstermeyi ve saygı gösterilmesini sağlamayı taahhüt ederler.
2. İşbu protokol, 12 Ağustos 1949 tarihli 4 Cenevre Sözleşmesinin (bundan sonra Cenevre Sözleşmeleri), ilgili hallerde bu konvansiyonlara ek 8 Haziran 199 tarihli, Kızıl Haç, Kızıl Ay ve Kızıl Aslan ve Güneşin ayırt edici işaretlerine ilişkin 2 protokolün (bundan sonra 1977 tarihli ek protokoller) düzenlemelerini teyit eder ve tamamlar. [İşbu protokolün hükümleri yukarıda bahsi geçen protokoller ve sözleşmelerdeki düzenlemelerde] atıf yapılan aynı şartlar dahilinde uygulanır.

Madde 2. Ayırt edici işaretler

1. İşbu protokol, Cenevre Sözleşmelerinde öngörülenlere ilaveten ve aynı amaçlarla ek bir ayırt edici işaret tanımlanmıştır. Tüm ayırt edici işaretler aynı statüdedir.
2. Beyaz zemin üzerine, çerçevesi kırmızı renk olan ve tek köşesi üzerinde yükselen bir kareden müteşekkil işbu ek ayırt edici işaret, bu protokolün ekindeki illüstrasyonla gösterilmiştir. Bu protokolda işbu ayırt edici işarete ' 3. Protokolün amblemi' olarak atıf yapılmaktadır.
3. 3. Protokolün ambleminin, kullanımına ve bu işarete saygı gösterilmesine ilişkin şartlar, Cenevre Sözleşmelerince ve ilgili hallerde de 1977 tarihli ek protokollerce düzenlenen şartlarla aynıdır.
4. Yüksek Akit tarafların silahlı kuvvetlerinin sağlık hizmetleri ve dini personeli, hali hazırdaki amblemlerine hanel gelmeksizin, işbu maddenin 1. Paragrafında belirtilen her ayırt edici işareti,

eğer bu kullanım onların korunmasını artıracak ise, geçici olarak kullanabilecektir.

Madde 3. 3. Protokolün ambleminin bildirim amacıyla kullanımı

1. 3. Protokolün amblemini kullanmaya karar veren Yüksek akit tarafların ulusal dernekleri, konuya ilişkin ulusal mevzuata uygun olarak bu amblemi kullanacaklarında, bildirim amacıyla işbu ambleme aşağıdaki unsurları eklemeyi seçebilirler:
  - a) Cenevre Konvansiyonlarınınca tanınan bir ayırt edici işaret ya da bu amblemlerin bir kombinasyonunu, ya da
  - b) Yüksek akit taraflardan birinin etkin olarak kullandığı ve diğer yüksek akit taraflara ile Uluslararası Kızıl Haç Komitesine bu protokolün kabulünden önce depoziter aracılığıyla iletilmiş olan başka bir amblemi.

Ekleme işbu protokolün ekinde gösterilen illüstrasyona uygun olarak gerçekleştirilmelidir.

2. 3. Protokolün ambleminin içine, bu maddenin 1. Paragrafına uygun olarak başka bir amblem eklemek isteyen bir ulusal dernek, ulusal yasalara aykırı olamayacak şekilde, bu amblemi kendi devlet ülkesinde bu amblemin adlandırılmasını kullanabilir ve bu amblemi göndere çekebilir.
3. Ulusal dernekler, ulusal yasalara uygun olarak ve istisnai durumlarda, çalışmalarını kolaylaştırmak amacıyla işbu protokolün 2. Maddesinde belirtilen ayırt edici işareti geçici olarak kullanabilir.
4. İşbu madde, Cenevre Sözleşmelerinde ve bu protokolde tanınan ayırt edici işaretlerin hukuki statüsünü etkilemez. Aynı şekilde bu maddenin 1. Paragrafına uygun olarak bildirim amacıyla dahil edilen herhangi bir amblemin hukuki statüsünü de etkilemez.

Madde 4. Uluslararası Kızıl Haç Komitesi ve Uluslararası Kızıl Haç ve Kızıl Ay Örgütleri Federasyonu

Uluslararası Kızıl Haç Komitesi ve Uluslararası Kızıl Haç ve Kızıl Ay Örgütleri Federasyonu ve bunların yetkili personeli, istisnai durumlarda ve işlerini kolaylaştırmak amacıyla işbu protokolün 2. Maddesinde belirtilen ayırt edici işareti kullanabilir.

Madde 5. Birleşmiş Milletler koruması altına verilen misyonlar

Birleşmiş Milletlerin koruması altında yapılan operasyonlara katılan sağlık hizmetleri ve dini personel, katılan devletlerin onayını alarak birinci ve ikinci maddelerde belirtilen ayırt edici işaretleri kullanabilir.

Madde 6. Kötüye kullanımın yasaklanması ve cezalandırılması

1. Cenevre Sözleşmelerinin ve ilgili hallerde 1977 tarihli Ek protokollerinin ayırt edici işaretlerin kötüye kullanımının yasaklanması ve cezalandırılmasına ilişkin düzenlemeleri her şekilde aynen 3. Protokolün amblemine de uygulanacaktır. Özellikle Yüksek Akit taraflar her zaman, birinci ve ikinci maddede belirtilen ayırt edici işaretlerin ve bunların adlandırılmasının haince ve taklit amacıyla kullanımı da içerecek şekilde kötüye kullanımını engellemek ve cezalandırmak için her türlü tedbiri alacaktır.
2. Bu maddenin 1. Paragrafına rağmen, Yüksek Akit Taraflar 3. Protokolün amblemini ya da bunu taklit eden herhangi bir işareti önceden beri kullananlara, bu kullanımlarını sürdürme konusunda izin verebilir. Yeter ki, silahlı çatışma zamanında bu kullanım Cenevre Sözleşmelerinin ve ilgili hallerde 1977 tarihli ek protokollerinin sağladığı korumayı sağlamak amacıyla yapılmasın ve bu kullanıma izin veren hakların elde edilmesi işbu protokolün kabulünden önce vuku bulmuş olsun.

Madde 7. Dağıtım

Yüksek Akit taraflar barış zamanında olduğu gibi silahlı çatışma zamanında da kendi ülkelerinde işbu protokolü olabildiğince geniş çapta dağıtımını yapmayı ve bu belgenin silahlı kuvvetler ve sivil halk tarafından tanınmasını sağlamak amacıyla, özellikle askeri eğitim programlarına işbu protokolün incelenmesini eklemeyi ve sivil halk tarafından da bu protokolün incelenmesini teşvik etmeyi yüklenirler.

Madde 8. İmza

İşbu protokol Cenevre Sözleşmelerinin taraflarının imzasına kabul edildiği gün açılacak ve 12 ay boyunca imzaya açık kalacaktır.

Madde 9. Onay

İşbu protokol en kısa sürede onaylanacaktır. Onaylama belgeleri Cenevre Sözleşmelerinin ve ek protokollerin depoziteri olan İsviçre Federal Konseyi'ne tevdi edilecektir.

Madde 10. Katılım

İşbu protokol, Cenevre Sözleşmelerinin bu protokolü imzalamayan tüm taraflarının katılımına açık olacaktır. Katılım belgeleri depozitere teslim edilecektir.

Madde 11. Yürürlüğe giriş

1. İşbu protokol iki onay ya da katılım belgesinin depozitere tesliminden 6 ay sonra yürürlüğe girecektir.
2. Daha ileriki bir tarihte bunu onaylayan ya da buna katılan Cenevre Sözleşmelerinin her bir taraf devleti için işbu protokol, bu taraf devletin onay ya da katılım belgesini depozitere tevdi etmesinden 6 ay sonra yürürlüğe girecektir.

Madde 12. İşbu protokolün yürürlüğe girmesinden sonra akdi ilişkiler

1. Cenevre Sözleşmelerinin tarafları bu protokole de taraf oldukları takdirde, Konvansiyonlar işbu protokolle tamamlandıkları haliyle uygulanacaktır.
2. Çatışmanın taraflarından birinin bu protokolle bağlı olmadığı takdirde işbu protokole taraf olan devletler karşılıklı ilişkilerinde bununla bağlı kalmayı sürdürecektir. Ayrıca bu devletler, işbu protokole taraf olmayan devlet bu protokolü kabul eder ve hükümlerini uygularsa bu devlete karşı da işbu protokolle bağlı olacaklardır.

Madde 13. Değişiklikler

1. Her Yüksek akit taraf işbu protokole değişiklik yapılmasını teklif edebilir. Her değişiklik teklifi metni depozitere tevdi edilecektir. Depoziter tüm yüksek akit taraflarla, Uluslar arası Kızıl Haç Komitesiyle, Uluslararası Kızıl Haç ve Kızıl Ay örgütleri federasyonu'yla konu hakkında görüştüktan sonra teklif edilen değişiklik ya da değişikliklerin incelenmesi için bir konferans toplanmasına gerek olup olmadığına karar verecektir.
2. Depoziter bu konferansa tüm yüksek akit tarafları olduğu ka-

dar, işbu protokolü imzalayan ya da imzalamayan Cenevre Konvansiyonlarına taraf tüm devletleri çağıracaktır.

Madde 14. Çekilme

1. Bir yüksek akit taraf işbu protokolden çekildiği takdirde, çekilme etkilerini çekilme belgesinin ele geçmesinden bir yıl sonra soğuracaktır. Bununla beraber bu bir senelik sürenin dolması anında çekilen devlet bir silahlı çatışma ya da işgal durumunda bulunuyorsa, çekilme işleminin etkisi işbu durum sona erinceye kadar askıda kalacaktır.
2. Çekilme yazılı olarak depozitere bildirilecek; o da bu bildirimden tüm taraf devletleri haberdar edecektir.
3. Çekilme sadece çekilen taraf için etki doğuracaktır.
4. 1. Paragrafta altında düzenlenen çekilme, çekilen devletin bir silahlı çatışma ya da işgal nedeninden doğan ve işbu protokolden kaynaklanan ve çekilme işlerlik kazanmadan önce yaptığı eylemlere yönelik hiçbir yükümlülüğünü etkilemeyecektir.

Madde 15. Bildirim

1. Depoziter, Yüksek akit tarafları ve Cenevre Sözleşmelerinin taraflarını işbu protokolü imzalamış olsun ya da olmasın aşağıdaki konular hakkına bilgilendirecektir.
  - a) Bu protokole atılan imzalar ve madde 8,9,10 altında onay ve katılma belgeleri;
  - b) 11. Maddede öngörülen protokolün yürürlüğe giriş tarihini, işbu tarihten 11 gün önce;
  - c) 13. Madde kapsamında alınan bildirimleri;
  - d) 14. Madde kapsamında alınan çekilmeleri.

Madde 16. Kayıt

1. Yürürlüğe girdikten sonra, işbu protokol, Birleşmiş Milletler Şartı'nın 102. Maddesi uyarınca kayıt altına alınmak ve yayımlanmak amacıyla depoziter tarafından Birleşmiş Milletler Sekreteri'ne iletilecektir.
2. Depoziter aynı zamanda Birleşmiş Milletler Sekreterliğini işbu protokole ilişkin tüm onaylamalardan, katılımlardan ve çekilmelerden haberdar edecektir.

Madde 17. Resmi metin

İşbu protokolün orijinali ki İngilizce, Arapça, Çince, İspanyolca, Fransızca ve Rusça metinlerin hepsi aynı şekilde resmidir, depozitere tevdi edilecektir. Depoziter, Cenevre Konvansiyonları'nın tüm taraflarına işbu protokolün sertifikalı gerçek birer kopyasını iletacaktır.

EK

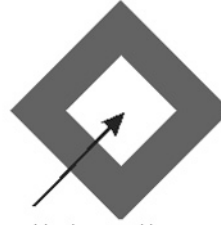
3. Protokolün Amblemi

(Protokolün 2. Maddesi, 2 paragrafı ve 3. Maddesi, 1. Paragrafı)

Birinci madde- Ayırt edici işaret

Madde 2. Protokolün ambleminin bildirim amacıyla kullanımı

madde 3'e göre ekleme
yapılacak alan

TERMİNOLOJİ

GENEL UYARI: Kelimelerin klasik anlamları değil, 1949 Sözleşmelerinde ve daha sonra kullanıldıkları anlam verilmiştir. Kelimelerin İngilizce ve Fransızca karşılıkları da, bu dillerdeki en doğru karşılıkları değil, Cenevre Sözleşmelerinin özgün metinlerinde yer alan terimlerdir.

Adilâne: Adalete uygun, hakça
 Ahkâm: Hükümler
 Ahşa: Bağırsaklar/iç organlar.
 Ahval: Durumlar, hâller,
 Ahz: Tutma
 Âkid(e): Sözleşmeci, akdeden
 Akim: Sonuçsuz
 Aksülamel: Tepki
 Alâkadar: İlgili
 Alelumum: Genel
 Âri (...'den) : ...'siz, ... olmaksızın.
 Âti: Gelecek
 Âtidedi: Gelecekteki veya (metin içinde) aşağıdaki
 Avakıp: Akıbetler, sonuçlar
 Avdet: Geri dönme
 Âzâde: ...'den uzak, kurtulmuş, korunmuş.
 Azil: Görevden alma
 Bahşetmek: Sunmak
 Bertaraf etmek: Ortadan kaldırmak, gidermek
 Beynelmilel: Uluslararası
 Bidayet: Başlama, başlangıç
 Bidayeten: Başlangıçta
 Bilâkaydüşart: Kayıtsız ve şartsız olarak
 Bilamania: engel, zorluk olmaksızın
 Bilâtahdit: Sınırlama olmaksızın
 Bilatehhür: Gecikmeden, gecikme olmaksızın
 Bilcümle: Hep, bütün, toptan
 Bilfarz: ...varsayımı halinde
 Bilhassa: Özellikle
 Bilumum: Bütün, tüm
 Bitaraf: Tarafsız, yansız İng. Neutral, Fr. Neutre
 Caiz: izin verilmiş

- Câri: Geçerli, uygulanabilir
 Cehit: Gayret
 Cereyan (etmek) : Gerçekleşmek, sürmek
 Ceste ceste: Azar azar
 Cihet: Yön, taraf
 Cinayet: Sözleşmelerin çevirisinde bazen “cürüm” yerine kullanılmıştır.
 Delâlet: Rehberlik, yol gösterme, yardımcı olma
 Delâlet eden: İşaret eden, rehberlik eden
 Derpiş etmek: Öngörmek, göz önünde tutmak
 Deruhte etmek: üstlenmek, yürütmek, üzerine almak
 Dessame: Kapakçık
 Deveran: Dönüp dolaşma.
 Duçar etmek: Uğratmak, maruz bırakmak
 Duçar: Uğramış, yakalanmış, tutulmuş
 Ebad: Boyutlar
 Efrat: Bireyler, fertler
 Elzem: Çok lüzumlu, zorunlu
 Emtia: Metalar, mallar
 Emval: Mallar
 Enterne etmek: Belli bir bölge ya da kampta gözaltında tutmak. Fransızca “interner” fiilinden Türkçe’ye geçmiş ve hukuk diline yerleşmiştir
 Enternöman İng.: (internement) Enterne etmek (Fr. interner) fiilinden türeyen isim
 Esbabı istirahat: Dinlenme için gerekli olan şeyler
 Esbab:ı müşeddide: ağırlatıcı sebepler
 Eşhas: Şahıslar, kişiler
 Evsaf: Nitelik(ler)
 Evveleimde: İlk önce
 Ezcümle: “Özellikle” ile “örnek olarak” arasında bir anlama sahiptir.
 Fasıla: Aralık
 Fasılasız: Aralıksız, kesintisiz
 Ferâgat: Vaz geçme
 Fezleke: Bir soruşturma ya da yargılama zabtının özeti
 Firar: Kaçış
 Gayri müsait: Elverişsiz
 Gayrimuhik: Haklı olmayan, haksız
 Gayrimüsait: Uygun olmayan
 Gayrisihhî: Sağlığa aykırı, sağlıklı olmayan
 Habis: Kötücül
 Hâlel getirmek: Zarar vermek, engellemek, aykırılık oluşturmak
 Hâmi: koruyucu
 Hâmi: Koruyucu İng. Protecting Fr. Protecteur, protectrice.
 Hamiyet: Milli onur ve haysiyet
 Harekât: Belli bir amaç gözetilerek bir askerî birliğe yaptırılan manevra, çarpışma, çevirme, kovalama vb. işler, operasyon

- Hars: Kültür
 Havas: Duyumlar
 Hâvi:İçinde bulunduran, içeren, kapsayan
 Haysiyet: Saygınlık, itibar, onur
 Hemhudut: Sınırdaş
 Hibe etmek: Bağışlamak
 Hilaf(ına): Aksi yönde
 Hilâf: Aykırı, karşıt, ters
 Himaye: Koruma
 Hitam: Sona erme, bitim
 Huveyza: Sözlük anlamı: İshal, 1949/III. Sözleşme/1. Lahika,I.A 3/f.'nin resmi çevirisinde “pyélite chronique” karşılığı olarak “müzmin huveyza iltihabı” ifadesinin yer almasından bu terimin böbrek içi anlamında kullanıldığı anlaşılmaktadır
 Hüsnükabul: İyi karşılama
 Hüviyet varakası: Kimlik
 İsdar etmek: (bir kararın) çıkması
 İslah: Düzeltme, iyileştirme
 İttıla: Bilgi edinme
 İzzar: Zarar verme
 İaşe: Besle(n)me
 İbate: Barın(dır)ma
 İblağ: Ulaştırma, eriştirme
 İbraz (etmek): Göstermek, sunmak
 İcap / Askeri İcap: Gerekliklik, Askeri Gerekliklik
 İcbar etmek: Zorlamak
 İdame etmek: Sürdürmek
 İfna etmek: Yok etmek, tüketmek
 İfrağ: Başka bir şeye çevirme
 İfraz etmek: Ayırmak
 İhdas etmek: Oluşturmak, kurmak
 İhdas: Kurma
 İhkak: Hakkı yerine getirme
 İhtar: Uyarı
 İhtilaf: 1949 Sözleşmelerinin resmi çevirisinde çatışma (İng. Conflict, Fr. Conflit) anlamında kullanılmıştır. Günümüzde ihtilaf kelimesi silahlı değil, hukuki ve siyasi çatışmaları ifade edecek biçimde kullanılmaktadır.
 İhtimam: Özen
 İhtiva etmek: İçermek, kapsamak
 İhtiyar: Seçme yetkisi, hakkı
 İjyen: Fr. “Hygiène”den, sağlığın korunması ve buna ilişkin tedbirler Hıfzıssıhha: Sağlık bilgisi, hijyen
 İktiran: Yakınlaşma
 İlâh. : Ve diğerleri, ve başkaları

- İlbas: Giyin(dir)me
 İlca: Zorlama, zorunda bırakma
 İlhak: Katmak, bir ülke parçasını egemenliği altına almak
 İlmühaber: Bir kişinin halini, medeni durumunu vs. gösteren resmi belge
 İltihak etmek: Katılmak
 İltihak: Katılma
 İltisak: Bitişme, yapışma 1949/ III. Sözleşme/Lahika 1. m.1. b.
 İltizam: Hazine malı bir gelir kaynağının belli bir ücret karşılığında kişilere satılması yöntemi
 İmrar. Geçir(il)me
 İmtina etmek: Kaçınmak, reddetmek
 İmtisalen: Uyarak, bağlı olarak
 İnhiraf: Kuraldan sapma İng. Derogation Fr. Dérogation
 İnkıza: Tamam olma, sona erme
 İnsaniyetperver: İnsanıl İng. Humanitarian fr. Humanitaire
 İntaç etmek: Sonuç vermek, sonuçlandırmak
 İntan: Mikroplu hastalık
 İntani: Mikrobik.
 İntibak: Uyuma, uygun gelme
 İntifah: Kabarma, şişme
 İntihap (etmek): Seçmek
 İntihap: Seçim
 İnzimam etmek: Katılmak, eklenmek
 İrsalât: Gönderiler
 İrtikâp: Suç işleme
 İskân: Bir yere yerleş(tir)me, barın(dır)ma
 İsnat: Dayatma, dayandırma
 İstihdaf: Hedef alma
 İstihraç: Bir madde çıkarma işleri (İng-Fr. Extraction)
 İstihsal: Elde etme
 İstihsal: Üretim
 İstiklâl: Bağımsızlık
 İstikmal: İkmal etme, tamamlama, katkıda bulunma
 İstilzam etmek: gerektirmek
 İstilzam: gerektirme, gerekme
 İstimal: Kullanım, kullanma
 İstimzaç: Birinin mizacını yoklama, ne düşündüğünü öğrenmeye çalışma
 İstinaf (mahkemesi): İlk derece mahkemesi ile Yargıtay arasında yer alan Mahkeme/İng. Court of Appeals, Fr. Court d'appel.
 İstintak: Sorğu
 İştirak etmek: Katılmak
 İştirak: Ortaklık
 İtham: Suçlama
 İtiyat: Alışkanlık
 İtmam: Bitirme, Tamamlama

İtminan: emin olma, inanma, güvenme, kesin bilgi sahibi olma
 İttihaz: Sayma, tutma
 Kabahat: Hafif suç
 Kabil-i infaz: infaz edilebilir, uygulanabilir
 Kabil: Olabilir, mümkün
 Kâfi: Yeterli
 Kaide: Kural
 Kaim olmak: yerine geçmek
 Kâin: Bulunan, olan
 Keyfiyet: Durum
 Lâhik olmak: eklenmek
 Lâhik: eklenen
 Ledelhace: gereklilik halinde
 Ledelicap: icabı halinde
 Levazım: Gerekli olan şeyler, 1949 Sözleşmelerinde gerek askeri, gerekse genel anlamında kullanılmaktadır
 Maada: ...'den başka, ...in dışında
 Maahaza: Bununla beraber, böyle iken
 Mâdun: Ast
 Mâfevk: Üst
 Mahdut: Sınırlı, sınırlanmış
 Mahfuz: Saklı, Saklanmış, korunmuş
 Mahiyet: Nitelik, özellik
 Mahreç: Çıkış yeri
 Mahza: Sadece, yalnızca
 Makabline şamil: Önceyi kapsayan, geriye yürüten
 Malik: Sahip
 Mâluliyet: sakatlık, hastalık İng. Disability Fr. Invalidité
 Malûl: Sakat
 Malûmat: Bilgi
 Mamafih: Bununla birlikte
 Masun: Korunaklı, korunan, bağışık
 Matlup: Talep edilen, istenilen veya (ticari anlamda) alacak.
 Mâtuf: ...'e yönelik
 Mazhar olmak: ...'den yararlanma, ...'in kapsamına ya da uygulama alanına girme, ...'e ulaşmak
 Maznun: Sanık
 Meblağ: Para tutarı
 Mebni: Bina olunmuş, yapılmış, ...'ye dayanan, ...'den dolayı, ötürü
 Meccanen: Parasız olarak, bedava
 Mecmu: toplam
 Medar olmak: Yardımcı olmak, faydası dokunmak
 Medfun: Gömülmüş
 Medlul: Hakkında delil getirilen, gösterilen şey, bir kelimededen anlaşılan şey
 Mehil: (bir hukuki işlem için tanınan) süre

- Mehmaemken: Mümkün olduğu kadar, olabildiğince
Melhuz: Mülahaza elden, düşünülen, dikkate alınan
Memnu: Yasak
Memur: Görevli
Memzucen: Karışmış, karışık olarak
Menâbi: Kaynaklar
Menafi: Yararlar
Merbut: bağlı, bağlanmış
Meriyet: Yürürlük
Mesaha: Ölçüm
Mesul: Sorumlu
Mevdu: Emanet edilmiş
Mevkuf: Tutuklu
Mevkufiyet: Tutukluluk
Mevrit: Varılacak yer
Mevzuubahis: Söz konusu
Mezkûr: Zikredilen, anılan, belirtilen, adı geçen
Mezun: İzinli
Mıntıka: Bölge
Mikâb: Küp
Misilleme: (İng. Reprisals, Fr. Représailles) Aslında, yabancı dillerdeki bu kavramın Türkçe uluslararası hukuk dilinde tam karşılığı “zararla karşılık” olmakla beraber uygulamada misilleme terimi daha yaygın kullanılmaktadır
Misillû: Gibi
Muahede: (Uluslararası) andlaşma
Muahede: Andlaşma
Muahhar: Sonraya bırakılmış, sonraki
Mualece: İlaçla tedavi
Muavenet: Yardım
Mubayaa: Satın alma
Mucibince: Uyarınca, gereğince
Mucip: gereken, gerektiren
Mufassal: Ayrıntılı
Mugayir: Aykırı
Muhaberat: Haberleşme için yapılan yazışma
Muhabere: haberleşme
Muhakeme: Yargılama
Muharebe: Savaşta çarpışmaların herbiri
Muharip: Savaşan
Muharrer: Yazılı
Muhasamat: İng. Hostilities, Fr. Hostilités. Çatışmanın tarafları arasında gerçekleşen düşmanca eylemler bütünü. Bu kelime ile ilgili ayrıntılı açıklama terminolojik rehberin sonuna eklenmiştir.
Muhasara: Kuşatma

Muhasım: Birbirine düşman olanlardan her biri
Muhassas: Birine ayrılmış
Muhatara: Tehlike, risk
Muhik: Haklı, yerinde
Muhit: Çevre, periferi(k)
Muhtar: Özerk, serbest
Muhtasar: Kısaltılmış, özet
Muhtelit: Karma, karışık
Muhtevi: İçeren, kapsayan
Muhteviyat: Bir şeyin içindekiler, kapsadıkları
Mukaddem: Daha önce, önceden
Mukadderat: alın yazısı, ...'in başına gelenler
Mukavele: Sözleşme
Mukavemet: Direnme, direniş
Mukim: İkamet eden
Muktedir: İktidarlı, gücü yeten
Mukteza: Gerekli, gereken şey
Muktezi: gerek(tir)en, gerekli olan
Munkazi: İnkıza eden, sona ermiş, bitmiş, sona ermiş
Munsifane: İnsafılıkla (Sözleşmelerin çevirisinde bazen "hakkaniyete uygun şekilde" anlamında kullanılmıştır)
Muntazaman: Düzenli olarak
Murahhas: Temsilci, delege (İng. Delegate, Fr. Délégué)
Murakabe: Denetim
Murdarılık: Omurilik
Musaddak: Tasdik edilmiş, onaylanmış
Musap: Hastalığa yakalanmış
Mutabık kalmak: Uyuşmak, anlaşmak
Mutat: Alışıl gelmiş, olağan
Mutat: Alışılmış
Mutavaat: İtaat etme
Mutavassıt: Aracı
Muteber: geçerli
Mutemet: Güvenilir kişi
Muvacehe: Yüzleşme
Muvaffak: Başarılı
Muvaffakiyet: Başarı
Muvafık: Uygun, yerinde
Muvakkat: Geçici, süreli
Muvasala(t): Vasıl olma, ulaşma, varma, yetişme
Muvasala: Bir yere ulaşma, varma
Muvazzaf: Görevli
Muzaharet: Yardım etme, destek olma, koruma
Muzır: Zararlı
Mübeyyen: Açıkça bildirilmiş, meydana çıkmış

- Mübrem: Kaçınılmaz, vazgeçilmez, buyurucu (İng. Imperative, Fr. Impératif)
- Mücehhez: Donanmış
- Mücrimin: Suç işlemiş kişiler
- Müdafî: Savunucu, savunan
- Müdatat: Tıbbî bakım
- Müdrîk: İdrak etmiş, anlamış
- Müesses: Yerleşik, kurulu
- Müessesat: Kurumlar, kuruluşlar
- Müessir: Etkili, sonuçlu
- Müeyyide: Yaptırım
- Müfreze: Türlü askerî görev ve hizmetlerin yapılması amacıyla küçük birliklerden, belli bir kuruluşa bağlı kalmadan geçici olarak oluşturulan grup (İng. Detachment Fr. détachement)
- Mühlet: Bir işin yapılması için verilen zaman, bir işi belli bir zaman için geri bırakma
- Mükavim: Dayanıklı, başkaldıran
- Mükellef: Yükümlü
- Mülahaza etmek: dikkate almak, düşünmek
- Mülahaza: Kanaat, düşünce
- Mümasil: Benzer, benzeyen
- Mümessil: Temsilci. (İng. Representative, Fr. Représentant)
- Münakalât: Nakil, ulaştırma işleri
- Münakale: Taşıma, ulaştırma, aktarma
- Münasebettar: İlişkili, ilgili
- Müncer olmak: ...ile sonuçlanmak, ... sonuçlanma eğilimi göstermek, ...'e sebep olmak, sonucuna götürmek
- Münderîç: Bir şeyin içine konulmuş, eklenmiş
- Münferiden. Tek başına, yalnızca, şahsi olarak
- Münferit: Bireysel
- Mürâselat: Mektuplaşmalar, haberleşmeler
- Mürettep: Tertip olunmuş, dizilmiş ya da bir şey için ayrılmış
- Mürselün ileyh: Kendisine gönderilen
- Mürur: Geçme, geçip gitme, sona erme
- Müsaadekâr: Elverişli
- Müsadere: El koyma
- Müsamahakâr: Hoşgörülü
- Müsavat: Eşitlik
- Müsavi: Eşit
- Müstacel: Acele
- Müstaceliyet: Acil olma hali, ivedilik
- Müstakil: Bağımsız
- Müstefit: Yararlanan
- Müstelzim: Gerektiren
- Müteaddit: Çok sayıda

Müteakiben: Ardından, daha sonra
 Müteallik: İlişkin
 Mütedair: ... ile ilgili, ... üzerine, ...'e ait,
 Mütenasip: Orantılı, uyumlu
 Müteneffi: Yararlanan. 1949/III/m. 63: İng. Beneficiary. Fr. bénéficiaire,
 Müterafik: Beraber bulunan, karışmış
 Mütercim: Çevirmen
 Müteveffa: Ölmüş, vefat etmiş kişi
 Mütevellit: Meydana gelmiş, ileri gelmiş
 Müzaheret: Yardım etme
 Müzakere: Görüşme, pazarlık etme
 Müzeyyel: İlaveli
 Müzmin: Uzun süreli, kalıcı, süreğen, kronik.
 Nafia: Bayındırlık işleri
 Namzet: Aday, (İng. Apprentice, Fr. Apprenti)
 Natık: Beyan eden, bildiren, söyleyen
 Nazar-ı itibara almak: Göz önünde tutmak, dikkate almak
 Nefi: Çıkar ile ilgili, faydacı
 Nefine: Çıkarına, menfaatine
 Nesep: Soy, doğum bakımından köken
 Nesiç: Doku
 Neşir: Yayınlama
 Nezaret: Gözetim
 Nihayet vermek: Sona erdirmek
 Nizamname: Düzenleme
 Nukut: Nakitler, nakit paralar
 Numune: Örnek
 Paraf: Sadece baş harflerle atılan kısa imza
 Pazibent: Belli bir amaçla kola geçirilen enli kuşak, kolçak
 Râci: Geri dönen, ilgisi olan, ilişkin
 Ref: kaldırma, ortadan kaldırma
 Refakat etmek: Eşlik etmek, (İng. To accompany, Fr. Accompagner)
 Resim: Bazı şeylerden alınan vergi ya da harç
 Rey: Oy
 Riyaset: Başkanlık
 Rûçhan: Öncelik, üstünlük
 Rûyet: Görme
 Sâdır: Çıkan, görünen
 Sadme: Travma
 Salâhiyet: Yetki
 Salahiyetname: (andlaşmayı imzalamak için) Yetki belgesi İng. Full powers,
 Fr. Pleins pouvoirs
 Sarahat: Açıklık
 Sarahaten: Açık biçimde, açıkça
 Sâri: Bulaşıcı (hastalık)

- Satih: Yüzey
 Satih mesahası: Yüzölçümü
 Sây: İş, çalışma
 Selbetmek: Zorla almak, kapmak
 Seriri: Klinik (sıfat olarak)
 Seyyanen: Eşit olarak
 Sıyanet: Koru(n)ma
 Sirayet etmek: Sıçramak, bulaşmak, yayılmak
 Sirkat: Hırsızlık
 Sual: Soru
 Şâgil: İşgalci, işgal eden, (İng. Occupant, Fr. Occupant)
 Şamil: Kapsayan, içine alan, çevreleyen
 Şerait: Şartlar, koşullar
 Şibihkalevi: Alkaloid
 Şua: Işın
 Taaddi: Öteye geçme, saldırı
 Taarruz: Saldırı
 Taayyün etmek: Meydana çıkma; belli, belirgin olmak
 Tâbiyet: Bağlılık, (İng. Allegiance)
 Tâbir: Deyim, terim, ifâde
 Tadil etmek: Değiştirmek
 Tafsilât: Ayrıntılar, ayrıntılı açıklama ve anlatmalar
 Tagayyür: Değişim, başkalaşım
 Tahaddüs etmek: Ortaya, meydana çıkma
 Tahaffuzhane: Bulaşıcı hastalıkların tecrit ve tedavisine özgü sağlık kuruluşu. 1949/III. Sözleşme/m. 70. İngilizce metinde "hospital" (hastane) Fransızca metinde ise "lazaret" (karantina yeri) kelimeleri geçmektedir.
 Tahakkuk etmek: Gerçekleşmek
 Tahassül: Sonuç olarak ortaya çıkma
 Tahdit: Sınırlama
 Tahdit etmek: Sınırlamak
 Tahkik (etmek): Soruşturmak
 Tahlisiye: Cankurtaran
 Tahmil: Yükleme, gemiye bin(dir)me
 Tahsisat: Ödenek
 Tahvil etmek: Çevirmek, dönüş(tür)mek
 Takibat: Kovuşturma
 Takyit: Sınırlama, kayıt altına alma, kısıtlama, bağlı kılma
 Tâli: İkincil
 Tamim: Genelge, sirküler (yoluyla yayma)
 Tanzim: Düzenleme
 Tasdikanlilmekal: Söylenenler uyarınca, söyleneni onaylar biçimde, 1949/III/143. madde İng. In witness whereof Fr. En fois de quoi,
 Tasdikname: Onay belgesi
 Tasrihan: açıkça, açıktan açığa

- Tasrih: Belirtme, açıklığa kavuşturma
Tasvip: Onaylama, uygun görme.
Tatbik: Uygulama
Tavassut: Araya girme, aracılık, arabuluculuk
Tavzif : Açıklama, açıkça anlatma
Tazip: Azap verme, eziyet etme. (Fr. Supplice)
Teati: Birbirine verme, değiş tokuş etme
Tebaa: Uyruk
Tebevül: İşeme
Tebriye. Aklama, temize çıkarma
Tecavüz etmek: aşmak, ileri gitmek
Tecessüs: Merak, yoklama, araştırma, gözetleme
Tecziye: Cezalandırma
Tedfin: (ölüyü) gömme
Tediye: Ödeme
Tedrisat: Öğretim
Tedvir: Çevirme, Döndür(ül)me
Teehhür: Gecikme
Tefrik: Ayrım
Tefsir: Yorum
Tefviz: yetki verme
Tehcir: Göç ettirme
Tehir: Erteleme
Tehzil: Zayıflatma; alaya alma, alay etme
Tekevün: Oluşma, oluşum
Telâkki: Anlayış, görüş, Kabul etme, sayma
Temerküz: Bir yerde topla(n)ma
Temin etmek: Sağlamak
Tenasül: Üreme
Tenevü: Çeşitlilik
Tenkil: Örnek olacak ceza verme
Tenvir: Işıklandırma, aydınlatma
Tenzil: İndirim
Tenzilât: İndirimler
Tercihan: öncelikli olarak
Tereke: Miras bırakandan kalan şeyler
Terekküp etmek: Oluşmak
Terettüp: Sıralanma, ait olma, bir işin gerekmesi, bir işin bir kişiye düşmesi
Terfik etmek: Yanına katmak, eklemek
Terkip: Birden çok şeyi bir araya getirerek karışık bir şey oluşturma; birleşim, sentez, kompozisyon
Terviç: (bir düşünceyi, teklifi) tutma, destekleme, değer ve itibarını arttırma
Terzil: Rezil etme, Küçük düşürme

- Tesellüm: teslim alma
Tesviye: Ödeme, borcun kapatılması
Teşçi: Yüreklendirme
Teşekkül: Oluşum, Kurulma, Örgüt
Teşemmü: Mumlaşma (Karaciğerden bahisle: Siroz)
Teşevvüş: Karışıklık (Sözleşmelerde bazen rahatsızlık anlamında kullanılmıştır)
Tetkik: İnceleme
Tevdi etmek: Vermek, bırakmak, emanet etmek
Teveccüh etmek: yönelmek, üstüne düşmek
Tevellüt etmek: ...'den doğmak, kaynaklanmak
Tevessül etmek: Başlamak, girişmek
Tevfikan: Uyarınca, uygun olarak
Tevlit etmek: Doğurmak, meydana getirmek
Tevsik: Belgelemek ya da bir belge ya da imzayı doğrulamak
Tevzi: Dağıtma, dağıtım
Tevziat: Dağıtımlar
Tezlil edici: Aşağılayıcı İng. Degrading, Fr. Dégradant
Uhde: Sorumluluk
Vacibüttatbik: Uygulanması gerekli olan
Vait: Kurala uymaya zorlamak için yıldırma
Vakar: Onur, saygınlık İng. Dignity, Fr. Dignité
Vakfinefs: Kendini adamak
Varaka: Yazılı kâğıt
Vâreste: ...'den kurtulmuş Vâreste kılmak: ...'den kurtarmak, muaf tutmak
Vazife: Görev
Vecibe: Yükümlülük
Velev: Olsa da, hatta, bile
Vesika: Belge
Vikaye: Koruma
Yafta: Etiket
Zapturapt: Disiplin
Zaruri: Zorunlu
Zati: Kendine özgü, kişiye özgü
Zatülcenb: Akciğer zarı iltihabı
Zecir: Zorlama, zorla yaptırma; önleme ve yasaklama
Zecri: Zorlayıcı
Zımnında: Dolayısıyla, bağlamında
Zilyet: Elinde bulunduran
Zuhur etmek: Ortaya çıkmak, belirtmek
Zührevi: Cinsel (yolla bulaşan hastalık)
Zümre: Grup, kategori

Muhasamat kelimesi hakkında özel açıklama:

Muhasamat (İng. Hostilities, Fr. Hostilités): Bu kavram UİH Sözleşmelerinde sıkça kullanılmış olmasına rağmen, hiçbir Sözleşmede tanımı yapılmamıştır. Aynı şekilde 1949 ve 1974-1977 Diplomatik Konferanslarında da kavrama ilişkin bir tanım yer almamaktadır. Yine de Sözleşmelerin hazırlık çalışmaları kavramın içeriğine ilişkin bir fikir vermektedir.

1974-1977 Diplomatik Konferansı sırasında pek çok delege, 51. madde kapsamında çatışma teriminin savaş hazırlıklarını ve savaştan dönüşü de içerdiğini ileri sürmüştür. Benzer yaklaşımlar 44. maddede yer alan “saldırı başlamadan önceki askeri eylemler” terimi için de geçerlidir. Sözleşmenin yorumuna göre, hostilité kavramı sadece sivilin silah kullandığı süreyi değil, aynı zamanda örneğin silahı yalnızca taşıdığı ya da hiç silah kullanmadan düşmanca hareketler yaptığı süreyi de kapsamaktadır.¹

Bu kavram bazen silahlı çatışma (conflit armé) kavramıyla eş anlamlı olarak kullanılmış olmasına karşılık çoğunlukla, “savaşan tarafça silahlı çatışma sırasında gerçekleştirilen saldırı (offensive) ve savunma (defensive) eylemlerini ve askeri operasyonları” kapsamaktadır.² Bu durumda çatışma kavramının 3 özelliğinin bulunduğu düşünülebilir: -eylem içsel olarak uluslararası ya da uluslararası olmayan bir çatışma ile ilgili olmalı, eylem savaşanlardan biri veya bir kaç tarafından gerçekleştirilmeli, eylemin güç kullanımını içermesi, bir başka deyişle şiddet eylemi olması.³ Bununla birlikte, gönüllü canlı kalkanların durumu göz önüne alındığında düşmanca hareketlerin her zaman mutlaka şiddet eylemi içeren bir güç kullanımını gerekli kılmadığı anlaşılmaktadır.

Bu konuda önemli bir çalışma çalışma merkezi Lahey’de bulunan TMC Asser Enstitüsü tarafından yapılmıştır. UİH’un önde gelen akademisyenlerinin, sivil toplum örgütleri temsilcilerinin, askeri yetkililerin katıldıkları bu toplantılar özellikle günümüz silahlı çatışmalarında sivillerin çatışmalara doğrudan katılmalarıyla ortaya çıkan sorunlara cevap bulma amacını gütmektedir. Bu çalışmada uzmanların genel kanısı bu kavramın silahlı çatışma, saldırı, askeri operasyon, devletin güvenliğine karşı düşmanca eylemler, düşmanca eylem, zararlı eylem gibi kavramlardan ayrılması yönündedir. Pek çok eylem çatışma seviyesine ulaşmadan da devletin güvenliğine karşı düşmanca eylem olarak nitelendirilebilir.⁴

¹ Commentaire des Protocols, par.1943

² Jean-François Quéguiner, Working Paper, Direct participation in hostilities under International humanitarian law, november 2003, s.2, <http://www.ihlresearch.org/ihl/pdfs/briefing3297.pdf>

³ Loc. Cit. - *ibid*

⁴ Third Expert Meeting on the Notion of Direct participation in Hostilities, Geneva, 23-25 October 2005, Summary Report, s.18

Pek çok uzman bu terimler arasında hiyerarşik bir sıralama yapılması gerektiği görüşündedir. Genel olarak kabul gören sıralamaya göre en geniş kapsamlı terim silahlı çatışmadır. Bu terimi düşmanca hareketler izlemektedir. Üçüncü sırada askeri hareket ve son sırada da saldırı yer almaktadır.⁵

Bazı uzmanlar, doğrudan katılmanın sonucunun ağırlına dikkat çekerek-sivil korumasının kalkması- düşmanca hareketler kavramının dar yorumlanması gerektiğini savunmaktadırlar. Bu uzmanlara göre sadece savaşma, savaşmaya hazırlık hareketleri ve karşı tarafa yakın tehdit oluşturan diğer davranışlar muhasamat/düşmanca hareketler olarak değerlendirilmelidir.

Aksi yönde düşünen uzmanlar ise, Sözleşme metninin zorunlu olarak dar yorumu gerekli kılmadığı görüşündedirler. Bu uzmanlara göre muhasamat/düşmanca hareketler düşmanın savaşı kazanması için hayati faaliyetler olarak kabul edilen lojistik ve bilgi toplama faaliyetlerini de kapsamaktadır.

Sonuç olarak çalışmada düşmanca hareket kavramının tanımı için 3 farklı öneri de bulunulmuştur.

1. öneri: Düşmanın askeri hedefe ulaşmasını olumsuz yönde etkileyen ya da olumsuz yönde etkilemeyi hedef alan tüm eylemler.⁶
2. öneri: Silahlı çatışmada düşmana karşı yöneltilen tüm eylemler. Bu öneri askeri eylemin ne olduğu açık olmadığı için itirazlarla karşılaşmıştır.⁷
3. öneri: Bu tanım muhasamatın daha çok taktiksel bir durum olması üzerinde durmaktadır. Düşmanca hareketlerin dar yorumuyla düşmanca hareketler bölgesini oluşturan coğrafi unsuru birleştiren bir yorum önermektedir.⁸

---

⁵ *Ibid.*, ss.18-19.

⁶ *Ibid.*, s.22.

⁷ *Ibid.*, s.23.

⁸ *Ibid.*, s.24.